

วารสาร

บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Journal of Graduate Studies Review

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

ISSN 2408-2457

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2563 vol.6 No.1 January-June 2020

JGGRP

<http://ojs.mcu.ac.th/index.php/JGMP>

<https://www.facebook.com/MCUJGRP>

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่

Journal of Graduate Studies Review MCU Phrae Campus

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

Vol. 6 No. 1 (January – June 2020)

ISSN : 2405-2457

วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็น ทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้ระบุถึงการอ้างอิง

ที่ปรึกษา

พระราชปรียัติภักวี, ศ.ดร.
พระสุวรวงศ์เมธาภรณ์, ผศ.
พระราชเชษฐาภรณ์, รศ.ดร.
พระมหาสมบุญ ภูษิตกโร, รศ.ดร.
พระราชปรียัติมุนี, รศ.ดร.
พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร.
พระศรีสิทธิมุนี, ผศ.
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดี วิทยาเขตแพร่
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีคณะครุศาสตร์
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บรรณาธิการบริหาร

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูโสภณกิตติบัณฑิต, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระครูสิทธิขยาภรณ์, ดร.
พระครูโฆสิตสังฆพิทักษ์, ดร.
พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ, ดร.
ศ.ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ผศ.สุพจน์ แก้วไพฑูรย์
พระมหามหวินทร์ ปรีสุตโตโม, ผศ.ดร.
ศ.ดร.วัชระ งามจิตระเจริญ
ผศ.ดร.อ้อมจิต เป้นศรี
ดร.สุชาติ เมืองแก้ว
ผศ.ดร.ทีฆา โยธาทักดี
ดร.วิกานดา ไหมเพย
ดร.สมบัติ กันบุตร
ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(3)

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ศยามล เจริญรัตน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.รัชตะ พันธุ์แสง	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผศ.ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ดร.พุทธินันท์ บุญเรือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
ดร.กฤษฎา นันทเพ็ชร	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ชา ศรีเมฆินทร์	มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

ฝ่ายจัดการ

พระอธิการศักดิ์ดา ฉันทโก,ดร.	พระมหาฐิติพงษ์ วรทสสี	พัฒน์นรี อัฐวงศ์
ธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส	นพรัตน์ รัตนวงศ์	พัชรวรรณ สวัสดิ์

ฝ่ายประสานงาน

พระศักดิ์ธัช ส่วโร,ดร.	พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์,ดร.	พระสมพงษ์ มหาบุญโญ
ดร.ดำเนิน หมายดี	กริช อินเต็ม	มงคล มานพทวี

ฝ่ายกฎหมาย

สุขุม กัณกา

ออกแบบปก

กริช อินเต็ม

กำหนดเผยแพร่

ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)
ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000
โทรศัพท์ - โทรสาร 054-646585

(4)

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัดเมืองแพร่การพิมพ์

36/1 ถนนบ้านใหม่ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000

โทรศัพท์ 054 - 534234

จำนวนพิมพ์

500 เล่ม

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้จัดพิมพ์มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมทักษะทางวิชาการ ผลงานวิจัย และแลกเปลี่ยนแนว คิดความรู้ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยบทความทุกเรื่องได้ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาเกี่ยวข้อง จากหลายสถาบันการศึกษา ซึ่งปัจจุบันการอุดมศึกษาไทยในยุค 4.0 กำลังเผชิญกับความท้าทายด้าน “การเรียนรู้ยุคใหม่” ที่เกิดจากการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานการเรียนรู้มีสมรรถนะและคุณภาพสูงในการผลิตนวัตกรรมที่จะต้องใช้องค์ความรู้ในการขับเคลื่อนมากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งรวมความรู้และจินตนาการที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ และเน้นการวิจัย ที่มุ่งเป้าด้วยการผสมผสานรวมกับการบูรณาการหลักสูตรข้ามศาสตร์ ตามศักราช ซึ่งวารสารปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ระหว่างเดือน มกราคม - มิถุนายน 2563 ฉบับนี้มีบทความที่ผ่านการคัดสรรและให้ตีพิมพ์ในวารสาร จำนวน 20 บทความ เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่สังคมต่อไป

คุณค่าด้านวิชาการในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้า นำไปใช้อ้างอิงในงานวิจัยและงานวิชาการ ในนามของกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย รวมถึงเจ้าของบทความ คณะกรรมการกลั่นกรอง บทความทางวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายจัดทำวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ตลอดจนถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำงานด้วยความทุ่มเท เสียสละ ทั้งกำลังกาย และกำลังใจ จนสามารถจัดพิมพ์หนังสือวารสารฉบับนี้สำเร็จด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี

(พระครูโสภณกิตติบัณฑิต,ผศ.ดร.)

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)

บทความวิจัย : Research Articles

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะ อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ : THE PROCESS OF ENHANCING THE PUBLIC MINDS OF TEMPLES AND COMMUNITIES IN PUBLIC SPACE OF TRON DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE	1
<i>ศรีวิจิตรามีนางัว, รวีโรจน์ ศรีคำภา, และพรหมเรศ แก้วโมลา :</i> <i>Sriwichitra Meenangua, Raweerose Sricompa, and Phromares Kaewmola</i>	
การพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก : DEVELOPMENT OF THE MORALITY INDICATORS IN THE HOSPITALS UNDER THE ROYAL THAI ARMY.	14
<i>อังคณา ศรีนิลทิน : Ungkana Sriniltin</i>	
การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรม ประกอบฉากนิทาน : DEVELOPMENT SOCIAL SKILL OF EARLY CHILDHOOD BY USING MORAL FOLKTALES STORYTELLING PROPS	30
<i>นุชจรินทร์ ธรรมสิทธิ์ และ วิไลวรรณ หมายดี:</i> <i>Nootjarin Thammasit and Wilaiwan Maidee</i>	
การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสขนาลัย จังหวัดสุโขทัย : THE DEVELOPMENT OF GILĀNUPATTHĀKA MONK (NURSING MONK) POTENTIAL IN THE MONKS' HEALTH PROMOTIING TEMPLE PROJECT IN SI SATCHANALAI DISTRICT, SUKHOTHAI PROVINCE	45
<i>พระอธิการเฉลิม กนตสาร์ และ พระศักดิ์ธัช ส่วโร :</i> <i>Phraathikarn Chalerm Gandasaro and Phra Sakdithat Samvaro,Dr.</i>	

เรื่อง	หน้า
<p>การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ : THE PROMOTION OF LEARNING SKILLS IN THE 21ST CENTURY BASED ON THE BUDDHIST INTEGRATION <i>พระยุดุทธพงษ์ อาภากรโธ และ พระราชเขมากร</i> <i>PhraYuttapong Abāgaro, and PhraRajakhemakorn</i></p>	59
<p>บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา : THE ROLES IN THE PUBLIC WELFARE OF PHRAPAWANATHAMMAPHIRAK (LHONGPHO RAK ANĀLAYO) IN AYUTTHAYA PROVINCE <i>พระวัชร สีสสุโท : Phra Watchara Sīlasuddho</i></p>	74
<p>ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และผลกระทบของการนำนโยบาย การคววมรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ จังหวัดอุดรดิตถ์ : EFFICIENCY, EFFECTIVENESS AND IMPACTS OF THE POLICY IMPLEMENTATION OF SMALL SCHOOL AMALGAMATION, UTTARADIT PROVINCE <i>นิตชา พันธุ์พัฒน์ : Niracha Phantuphat</i></p>	88
<p>ปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ : RISK FACTOR THAT AFFECTS TEACHING AND LEARNING IN MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY PHRAE CAMPUS <i>พัฒน์นรี อัฐวงศ์, สาธร แก่นมณี, สายสมร วิทยศิริ, และ ชลธิชา จิรภัคพงศ์ :</i> <i>Patnaree Attawong, Sathorn Kanmanee, Saisamon Withayasiri,</i> <i>and Chonticha Jirapukkapong</i></p>	103

เรื่อง	หน้า
<p>ผลของกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ สถาบันวิชชาราม จังหวัดมุกดาหาร :</p> <p>THE EFFECTS OF APARIHANIYA DHAMMA GROUP ACTIVITIES BASED ON DHAMMA WITHI ALTERNATIVE MEDICINE CONCEPT TO DEVELOP PHYSICAL AND MENTAL RESILIENCE OF THE ELDERLY AT VIJJARAM INSTITUTE IN MUKDAHAN PROVINCE</p>	120
<p>กุศล บูรพากลัจจน, นีรนาท แสนสา, ลัดดาวรรณ ณ ระนอง :</p> <p><i>Kusol Burapaklajon, Niranart Sansa, Laddawan Na Ranong</i></p> <p>สมธรรม 4 ประการ ที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์ เรื่องปติวารตา :</p> <p>SAMA CHIVI DHARMA 4 APPEARED IN A NOVEL AND TV SERIES SCRIPT UNDER THE SAME NAME CALLED PADIWARATDA</p>	136
<p>จุฑามาศ ศรีระชา : <i>Chuthamat Srirasa</i></p> <p>การพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่กลอง จากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรีสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน :</p> <p>DEVELOPING A STRATEGIC PLAN OF WATER RESOURCES MANAGEMENT IN MAE KLONG RIVER BASIN FROM AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL SECTORS IN RATCHABURI PROVINCE TO BALANCE MANAGEMENT AND SUSTAINABLE YIELDS OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT</p> <p>กมลทิพย์ กันตะเพ็ง, และ พรชัย เทพปัญญา :</p> <p><i>Kamonthip Kuntapeng, and Pornchai Dhebpanya</i></p>	149

เรื่อง	หน้า
<p>ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อระดับน้ำตาลในเลือด ของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 : EFFECTS OF A SELF-MANAGEMENT PROGRAM ON LEVEL OF BLOOD GLUCOSE AMONG PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES</p>	166
<p>เพ็ญบุญญา สัตย์สมบูรณ์, สุวรรณีย์ สร้อยสงค์, ภรณ์ทิรชา เฟื่องทอง, และ คุณญา แก้วทันคำ, : <i>Penboonya Sathayasomboon, Suwannee Sroisong, Panthiracha Fongtong, and Kunnaya Kaewtunkham</i></p>	
<p>ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ : ANXIETY IN ENGLISH FOR EVERYDAY COMMUNICATION COURSE : A CASE STUDY OF FIRST – YEAR STUDENTS AT RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY LANNA CHIANG MAI</p>	182
<p>นพรัตน์ เตชะพันธ์รัตนกุล, ปาริชาติ บัวเจริญ, กนิษฐา ลังกาพินธุ์, ปวันรัตน์ บัวเจริญ : <i>Noparat Techapunratanakul, Parichat Buacharon, Kanitta Lungkapin, and Pawanrat Buochareon</i></p>	
<p>บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย : ROLE OF THE ELDERLY GROUP TOWARDS PARTICIPATION SOCIAL, COMMUNITY AND LOCAL IN THE DEVELOPMENT AREA BANPOM SUB-DISTRICT ADMINISTRATION ORGANIZATION, KHIRIMAT DISTRICT SUKHOTHAI</p>	200
<p>พระครูปลัดสมชัย นิลสุโก, ประสงค์ หัสรินทร์, ธรรมพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ : <i>PhrakhruPaladSomchai Nissabho, Prasong Hassarin, and Thutsapong Wongsawad</i></p>	

เรื่อง	หน้า
<p>มาตรการการลงโทษทางอาญาฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมาย แสดงว่าเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา : THE PUNISHMENT MEASURES OF CRIMINAL BASE ON DRESSING AND SYMBOL USAGE AS BUDDHIST MONKS OR NOVICES IN THAILAND พิทวัฒน์ มโนรัตน์ : <i>Pittawat Manorat</i></p>	215
บทความวิชาการ : Articles	
<p>ข้อสังเกตเกี่ยวกับพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 : OBSERVATIONS ABOUT THE ACT PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTION, 2003 ยงยุทธ ไชยนวล, ศรศักดิ์ อินทะกัณท์, สุพิชญา กัณกา, อุเทน สุขทั่วญาติ, ณีฎภณ กุลนพฤกษ์, และพัชราภรณ์ ห่อตระกูล : <i>Yongyuth Chainuan, Sorrasak Intagun, Supitchaya Kunka, Uthen Sukthuayat, Nutthaphon Kulnopparker, and Patcharaporn Hotragu</i></p>	227
<p>หลักการธรรมาภิบาลสำหรับการบริหารงาน : GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES FOR ADMINISTRATION อานนท์ รักผล, ณัฐกร บังลออ, ศุภกิจ ภัคดีแสน, พระอโณทัย กตปุญโญ, และ กิตติศักดิ์ วิมล : <i>Anon Rukpool, Natthakorn Panglaor, Suphakit Phakdeesaen Phra Anothai Katapunyo, and Kittisak Wimon</i></p>	238
<p>คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ</p>	251
<p>รูปแบบการเขียนบทความ</p>	261

กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะ
อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์*

THE PROCESS OF ENHANCING THE PUBLIC MINDS OF TEMPLES
AND COMMUNITIES IN PUBLIC SPACE, TRON DISTRICT,
UTTARADIT PROVINCE

ศรีวิจิตรา มีนาจ้ว, Sriwichitra Meenangua
รวีโรจน์ ศรีคำภา, Raweeros Sricompa
พรหมเรศ แก้วโมลา, Phromares Kaewmola
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Graduate of Mahachulalongkornrajavidyalaya Phrae campus
E-mail : saosriwichitra@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ และเพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง 395 รูป/คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 26 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ตามลำดับเรียงจากมากไปหาน้อย ด้านการมีส่วนร่วม ด้านสมานัตตตา ด้านอรรถจริยา ด้านปิยวาจา และด้านทาน โดยความสัมพันธ์ของวัดและชุมชนในทางบวกที่มีทิศทางเดียวกัน

* Received 10 March 2020; Revised 11 May 2020; Accepted 13 May 2020

2) ปัญหาและอุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า บริบททางสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของประชาชนมีผลต่อจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมืองทำให้เกิดการแข่งขันกันมากขึ้น แนวทางการพัฒนา คือ ควรจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ด้านจิตสาธารณะ โดยนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมจิตสาธารณะ

3) กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วม มีการต่อยอดจากภารกิจกรมชุมชนสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีทางพระพุทธศาสนา และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาสังคม 2) ด้านทาน มีการให้ บริจาคเงินและสิ่งของ 3) ด้านปิยวาจา เน้นการปลูกฝังศีลธรรมจริยธรรมที่พัฒนาด้านการพูด เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้สติในการควบคุมพฤติกรรมทางลบ 4) ด้านอหิงสา มีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ของวัดและชุมชน และ 5) ด้านสมานัตตตา มีการประพาศและปฏิบัติด้านจิตสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : กระบวนการ, เสริมสร้าง, จิตสาธารณะ, วัดและชุมชน, พื้นที่สาธารณะ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the participation of temples and communities in the public spaces, Tron district, Uttaradit Province; 2) to study the problems and obstacles in the process of enhancing the public minds of temples and communities in public space, Tron District, Uttaradit Province and 3) to study the process of enhancing the public minds of temples and communities in public space, Tron District, Uttaradit Province. This research was a mix-methods research between quantitative and qualitative research. The sample consisted of 395 persons for quantitative research. The qualitative research used in-depth interview and focus group concluded 26 persons.

The research were found as follows :

1) The participation of temples and communities in the public spaces, Tron district, Uttaradit Province, overall was at a medium level. When considering each aspect, it was found that at it was a medium level in every aspect as follows; participation; Impartiality (Samānattatā); useful conduct or behavior (Atthacariyā); Kindly Speech (Piyavācā); and Giving (Dāna) respectively. The study also showed that the relationship of temples and communities is in a positive direction.

2) The study of the problems and obstacles in the process of enhancing the public minds of temples and communities in public space Tron District, Uttaradit Province, it was found that the social context and way of life changing of the people affected the consciousness in participation in public mind activities and the change of society from a rural society to urban society, resulting in greater competition. The guidelines for developing, It should organize the activities to develop the knowledge on public mind by applying the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu) in the public mind activities.

3) The process of enhancing the public minds of temples and communities in public space, Tron district, Uttaradit Province was found as follows; 1) Participation, It is further developed from community activities, inheriting Buddhist traditions and the arrangement of creative activities for social

development; 2) Giving (Dāna), It has giving or donating money and things; 3) Kindly Speech (Piyavācā), It has emphasized the cultivation of morality to develop the speaking so that everyone can use mindfulness to control negative behavior; 4) Useful conduct or behavior (Atthacariyā), It has organized service activities aiming to restore relationships between temples and communities; and 5) Impartiality (Samānattaā), it has conducted and worked based on the service mind on a regular basis.

Keywords : Process, Enhancing, Public Minds, Temples and Communities
Public Spaces.

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่ในหัวใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกคน ด้วยการหล่อหลอมที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนาเป็นดังวิถีชีวิตของคนไทยโดยให้คุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และการปฏิบัติตน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยที่ประพุดตีสืบทอดกันมา แม้ว่าขณะนี้พุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยและถูกจำกัดไว้ด้วย “บริบททางสังคม” แต่ก็มีได้ทำให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยละเลยหรือตัดขาดจากพุทธศาสนา แต่ยังคงช่วยกันทำนุบำรุงพุทธศาสนาตามกำลังศรัทธาของแต่ละบุคคลด้วยเมตตากรุณาภายในจิตใจที่สำนึกที่ดีที่มีต่อส่วนรวมหรือเรียกว่า จิตสาธารณะ ในมิติทางพระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะที่แสดงออกมาจากแรงขับภายในจิตใจของมนุษย์ ภายใต้หลักธรรมสำคัญ คือ สังคหวัตถุ 4 ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสังเคราะห์ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557, น.143) ดังนั้น สังคหวัตถุ จึงเป็นหลักธรรมของผู้มีจิตสาธารณะที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสามารถพัฒนาสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีภายใต้การดำเนินการเชิงพุทธบูรณาการ สอดคล้องกับไพโรจน์ อักษรเสื่อ และคณะ กล่าวว่า หลักการและแนวคิดในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา หรือในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรม การฝึกปฏิบัติการเห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อยโน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง (ไพโรจน์ อักษรเสื่อ และคณะ, 2559, น. 103 - 116)

สำหรับในเขตพื้นที่อำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์ มีวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญและเป็นพื้นที่จัดกิจกรรมระดับจังหวัด แต่ด้วยบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนและวิถีชีวิตตามกระแสสังคมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนมีช่องว่างทางสังคมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นหากสามารถจัดกิจกรรมเสริมสร้าง จิตสาธารณะระหว่างวัดกับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมจะเป็นการแก้ไขปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางบริบทสังคม และสามารถยกระดับให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและได้รับการสนับสนุนด้านกิจกรรมจากทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่วนรวมในชุมชน อันเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดและชุมชนที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมสาธารณะของวัดและชุมชนด้วยกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะเพื่อสร้าง

ความสัมพันธ์ของวัดและชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางด้านสังคมชุมชน และพุทธศาสนาได้อย่างรูปธรรมและเป็นชุมชนต้นแบบในระดับจังหวัดต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์
3. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ และกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

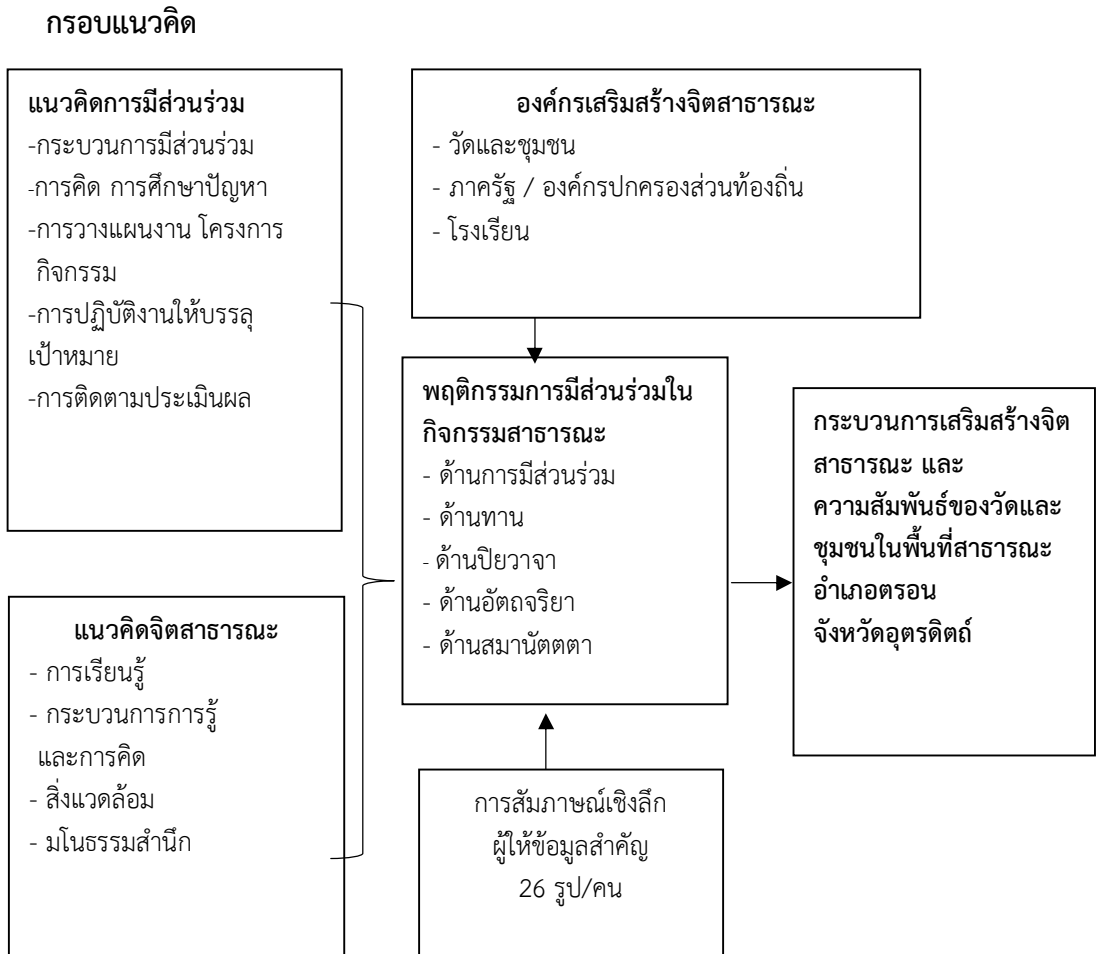
การส่งเสริมหรือการสร้างเสริมจิตสาธารณะให้กับประชาชนในชาติเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีความรักความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมมีคุณธรรมและจริยธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ หากประชาชนทุกคนมีจิตสาธารณะจักส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ดี

ดวงเดือน พันธุพานิช กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมของพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมการทำตามกฎหมาย พฤติกรรมซื่อสัตย์ พฤติกรรมรับผิดชอบต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคม นั่นคือการไม่เบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง ยึดมั่นในศาสนาและวัฒนธรรมที่ดีงาม ส่วนพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ หมายถึง พฤติกรรมการปรับตัวให้สามารถทำงานที่แปลกใหม่ สามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าและสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย ทางสังคม และทางจิต มีพฤติกรรมการพัฒนาผู้อยู่ในความรับผิดชอบ พฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมที่เหมาะสม และพฤติกรรมการพัฒนากลุ่มและสังคม รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมในหน้าที่ราชการคือ พฤติกรรมทำงาน เพื่องานและเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พฤติกรรมรักษาระเบียบวินัยของทาง

ราชการ มีจรรยาในวิชาชีพตนสามารถปรับตนให้อยู่ในระบบงานแบบราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2543, น. 118)

ปรียาพร โปธิผล กล่าวว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับเป็นศิลปะในการครองใจตนเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งคน ให้คนรักใคร่นับถือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขและบำเพ็ญการสงเคราะห์คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์หรือธรรมเครื่อง ยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี (ปรียาพร โปธิผล, 2561, น. 46)

อรศิริ ไม้ทอง กล่าวว่า การสร้างจิตสาธารณะโดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ โปรแกรมการใช้สถานการณ์จำลองผสมกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง แบบบันทึกพฤติกรรมจิตสาธารณะ เพิ่มสะสมงาน แบบทดสอบจิตสาธารณะ การใช้บทละครเชิงสร้างสรรค์ และการอบรมจิตสาธารณะ แต่ยังไม่มียานวิจัยเล่มใดใช้การจัดรูปแบบกิจกรรมผ่านโครงการค่ายเยาวชนเป็นเครื่องมือการวิจัยประกอบกับยังไม่มียานวิจัยเล่มใดเคยศึกษาโดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานประยุกต์เพื่อบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้อื่นเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่เยาวชน โดยจัดโครงการค่ายเยาวชนในชื่อ “ทำความดีด้วยหัวใจ” เพื่อให้เยาวชนได้ร่วมทำกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะของตนเองและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ (อรศิริ ไม้ทอง, 2561, น. 103)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ Causal Relationship Model
กรอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ตัวแปรกลาง และตัวแปรตาม Indirect Effect

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ประชากรในเขตพื้นที่อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี รวม 32,197 รูป/คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (วัลลภ สุขสวัสดิ์, 2561, หน้า 76) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 395 รูป/คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 26 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาค่าความเป็นปรนัย จากค่าความแม่นยำ (Validity) (วิพร เกตุแก้ว, 2553, น. 67 - 71) เพื่อหาความสอดคล้องและความเหมาะสมของคำถาม และวัตถุประสงค์ จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ค่า IOC ที่ได้เท่ากับ 0.88 และการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการนำไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 รูป/คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α : Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach's) (กัลยา วานิชย์บัญชา และจิตตา วานิชย์บัญชา, 2561, น. 159) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.957

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามกรอบแนวคิดและทฤษฎี โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมการเก็บข้อมูลในงานวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) (พิชญ์ เสงี่ยมพงษ์, 2558, น. 73) ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในชั้นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย ในพื้นที่สาธารณสุขอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 395 รูป/คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และการจัดกิจกรรมสนทนาเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) จำนวน 26 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงรหัส (Coding) แบบสอบถามโดยทำการแปลงข้อมูลตัวหนังสือให้เป็นตัวเลขสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรม Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean Deviation) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F- test) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยการหาผลต่างนัยสำคัญทางสถิติ (Least Significant Difference : LSD) ตลอดจนการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 215 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 54.4 มีอายุอยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 119 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 30.1 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 200 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 50.6 มีสถานภาพโสด จำนวน 253 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 มีอาชีพเกษตรกร 119 รูป/คน

ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนที่มีต่อการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม 2) ด้านทาน 3) ด้านปิยวาจา 4) ด้านอถถจริยา และ 5) ด้านสมานัตตาดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน จำแนกรายด้าน โดยภาพรวม

(n = 395)

ข้อ	การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน	ระดับพฤติกรรม		
		\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1	ด้านการมีส่วนร่วม	3.36	0.97	ปานกลาง
2	ด้านทาน	3.02	1.12	ปานกลาง
3	ด้านปิยวาจา	3.09	1.09	ปานกลาง
4	ด้านอรรถจริยา	3.22	1.00	ปานกลาง
5	ด้านสมานัตตตา	3.33	0.96	ปานกลาง
รวม		3.20	1.03	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{x} = 3.20) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ (\bar{x} = 3.36) รองลงมา (\bar{x} = 3.33) ในด้านสมานัตตตา รองลงมา (\bar{x} = 3.22) ในด้านอรรถจริยา รองลงมา (\bar{x} = 3.09) ในด้านปิยวาจา รองลงมา (\bar{x} = 3.02) ในด้านทาน

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ในกระบวนการเสริมสร้าง จิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า บริบททางสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของประชาชนมีผลต่อจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตสาธารณะและ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมืองทำให้เกิดการแข่งขันกันมากขึ้น แนวทางการพัฒนา คือ วัด ชุมชน โรงเรียน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ด้านจิตสาธารณะเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ และประชาชนทุกคนควรมีการปรับปรุงตนเองโดยนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมจิตสาธารณะ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอ ตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีการสร้างกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน วัด บ้าน โรงเรียน และภาครัฐ โดยเน้นการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และปลูก ฝังจิตสำนึกในการทำ ความดี ด้วยการนำหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เข้ามาเป็นแนวทางในการปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วม คือ วัด ชุมชน โรงเรียน และภาครัฐ มุ่งเน้นการพัฒนา

กิจกรรมต่อยอดจากการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีทางพระพุทธศาสนา และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาสังคม ด้านทาน คือ การช่วยเหลือบริจาคเงินและสิ่งของ สนับสนุนกัน ด้านปิยวาจา คือ การพูดจาไพเราะ ลดความขัดแย้งจากการพูด เน้นการพูด เพื่อความสามัคคีเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในชุมชน ด้านอัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์และสงเคราะห์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน และด้านสมานัตตตา คือ การปฏิบัติจิตสาธารณะด้วยการทำความดีสม่ำเสมอ และวางตนเสมอต้นเสมอปลายภายในชุมชน นอกจากนี้องค์กรทางสังคมต่าง ๆ ควรให้ความตระหนักถึงการจัดทำกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยเน้นการสร้างความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน ตามหลักของ “บวร” เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนและองค์กรทางสังคมที่ยั่งยืน

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่ สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในพื้นที่ สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วม รองลงมาด้านสมานัตตตา รองลงมา ด้านอัตถจริยา รองลงมา ด้านปิยวาจา และ ด้านทาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด โดยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า วัดและชุมชน ในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีส่วนร่วมในกิจกรรม สาธารณะจากกิจกรรมของชุมชนที่เกิดจากการสืบสานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณี ของชุมชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา โดยมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาจิตสาธารณะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ประโยชน์ต่อส่วนรวม อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ พระคณฺย เตชปญฺโญ พบว่า ปัจจัยแห่งจิตสำนึกนี้มีที่มาหลากหลาย ทางแต่ทางที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ทฤษฎีของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา (ที.ปา. (ไทย) 11/267/295 อ้างใน พระคณฺย เตชปญฺโญ, 2561, น. 94) ดังที่พระเทพโสภณ กล่าวว่า ธรรมข้อนี้เปรียบ ดังลิ้มสลักเพราะลือให้ติดแน่น นี้คือ การสร้างมิตรภาพ ความสัมพันธ์ภาพที่ครองใจคนแล้วประสงค้งานใดก็สำเร็จ (พระเทพโสภณ อ้างใน พระคณฺย เตชปญฺโญ, 2561, น. 94) ซึ่งการศึกษาเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเชิงพุทธนี้ จะสร้างจิตสำนึกเริ่มจากจิตสำนึกต่อตนเอง จิตสำนึกต่อครอบครัว โดยสร้างครอบครัวให้เป็นแม่แบบการเริ่มต้นจิตสำนึกต่อสถาบันหลักคือ ชาติ โดยคุ้มครองป้องกันชาติ เสียภาษีอากร ทำหน้าที่พลเมือง ศาสนา โดยการศึกษาเรียนรู้ตามหลักธรรม พระมหากษัตริย์ โดยยินยอม

ที่จะปฏิบัติตามพระบรมราโชวาท มีทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในใจเสมอ จิตสำนึกต่อสังคม โดยวางตนให้เหมาะสม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ดำรงตนในศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้นแบบวัฒนธรรมองค์กร (พระคณัย เตชปญโญ, 2561, น. 94 - 96)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชนในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ ควรนำผลจากการศึกษาวิจัยไปจัดทำแผนงานพัฒนาจิตสาธารณะเพื่อให้กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะของวัดและชุมชน ในพื้นที่สาธารณะอำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิษฐ์ มีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น รวมถึงควรนำผลการศึกษาวิจัยที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเสริมสร้างจิตสาธารณะ และพัฒนาความสัมพันธ์ของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชน ตลอดจนควรบูรณาการองค์ความรู้วิถีพุทธ และหลักการพัฒนาของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียน เพื่อสร้างกระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะที่มีแนวทางการปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา และฐิตา วานิชย์บัญชา. (2561). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามลดา.
- ดวงเดือน พันธุนาวิน. (2543). ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรียาพร โพธิผล. (2561). การพัฒนาวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยภาครัฐในจังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระคณัย เตชปญโญ. (2561). การเสริมสร้างจิตสำนึกในการรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก*
DEVELOPMENT OF THE MORALITY INDICATORS IN THE HOSPITALS
UNDER THE ROYAL THAI ARMY.

อังคณา ศรีนิลทิน
Ungkana Sriniltin
สาขาวิจัยและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
Research and Evaluation for Education Development,
Uttaradit Rajabpat University
Email : angkanasriniltin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ พัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก และเพื่อนำเสนอการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ โรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกที่ดำเนินการโรงพยาบาลคุณธรรม จำนวน 37 โรงพยาบาล กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 โรงพยาบาล เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 20 ท่าน และแบบสอบถามตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก ซึ่งสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 ท่าน (Delphi) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ชื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ มีวินัย จิตอาสา พอเพียง เสียสละ มีน้ำใจ ใส่ใจบริการ และสามัคคี ทั้ง 9 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้คุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกทั้งสิ้น 54 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบชื่อสัตย์สุจริต มี 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบรับผิดชอบ มี 6 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบมีวินัย มี 5 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบจิตอาสา มี 5 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบพอเพียง มี 7 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบเสียสละ มี 7 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบมีน้ำใจ

* Received 23 February 2020; Revised 26 March 2020; Accepted 4 April 2020

มี 7 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบใส่ใจบริการ มี 6 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบสามัคคี มี 5 ตัวบ่งชี้ ซึ่งตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกทั้งหมดมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ สำหรับการนำเสนอการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก นำเสนอในเวทีการประชุมผู้บริหารโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก กรมแพทย์ทหารบก

คำสำคัญ : โรงพยาบาลคุณธรรม, การพัฒนาตัวบ่งชี้

Abstract

The purposes of this research were to synthesize the components, to develop moral indicators according to the identities of the Moral Hospital and to present moral indicator development of the moral Hospital under the Royal Thai Army. This research was a qualitative study. The populations were the 37 Royal Thai Army hospitals run for the Moral Hospital. The sample groups were 21 hospitals that were selected by using purposive sampling whose moral hospital-documents were recorded in the database of the Army Medical Department in 2017 and 2018. The tools were semi-structured interview form for interviewing 20 experts and practitioners, and the questionnaire to investigate the moral indicators in 18 experts (Delphi). The statistics for analysis were median and Interquartile range.

The results of the research showed 9 components (54 indicators) of the moral hospital, including honesty (6 indicators), responsibility (6 indicators), discipline (5 indicators), volunteer spirit (5 indicators), sufficiency (7 indicators), sacrifice (7 indicators), generosity (7 indicators), attentive service (6 indicators), and unity (5 indicators). All the indicators of the research were suitable and possible to be presented at the hospital executive meeting forum under the Royal Thai Army Medical Department, in order to help develop moral indicators of the Moral Hospital under the Royal Thai Army.

Keywords : Moral Hospital, Indicator Development

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท และพระราโชบายเกี่ยวกับคุณธรรมมากมาย โดยคุณธรรมที่ทรงพระราชทานนั้นเป็นเหมือนเข็มทิศช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสงบสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้มั่นคงเจริญก้าวหน้าต่อไป คุณธรรมเหล่านั้น ได้แก่ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คุณธรรมของคน 4 ประการ การส่งเสริมคนดีปกครองคนไม่ดี และการสร้างคนดีมีคุณธรรมตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม หรือองค์กรคุณธรรม เป็นต้น ดังนั้นภาครัฐและเอกชนตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมมีความสามารถและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2556, น. 26)

ส่วนการขับเคลื่อนดำเนินโครงการโรงพยาบาลคุณธรรมในกรมแพทย์ทหารบก สังกัดกองทัพบก กระทรวงกลาโหม เริ่มเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 โดยมีนโยบายดำเนินการพัฒนาให้โรงพยาบาลทุกแห่งในสังกัดกองทัพบกทั่วประเทศเป็นโรงพยาบาลคุณธรรม ทั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อสร้างระบบธรรมาภิบาล ในการบริการและบริหารที่มีคุณภาพ กำลังพลครอบครัว และประชาชนได้รับประโยชน์จากคุณภาพการบริการ และเป็นบรรทัดฐานของสังคมในเรื่องการเป็นผู้ให้บริการด้วยความรู้คู่คุณธรรม มีลำดับขั้นการดำเนินการสู่ความสำเร็จของการพัฒนาสู่การเป็นโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกมี 5 ขั้นตอน คล้ายกับการดำเนินโรงพยาบาลคุณธรรมของกระทรวงสาธารณสุขมี 6 ขั้นตอน โดยมีเป้าหมายความสำเร็จของการพัฒนาสู่การเป็นโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ปีงบประมาณ 2560 ระดับที่ 2 ปีงบประมาณ 2561 ระดับที่ 3 ปีงบประมาณ 2562 ระดับที่ 4 ปีงบประมาณ 2563 และระดับที่ 5 ปีงบประมาณ 2564

ที่ผ่านมาการประเมินโรงพยาบาลคุณธรรมของคณะกรรมการของกรมแพทย์ทหารบก นั้น รูปแบบการประเมินเป็นการประเมินระดับความสำเร็จของการดำเนินโครงการโรงพยาบาลคุณธรรม ในการดำเนินโรงพยาบาลคุณธรรมของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกจะมีการประเมินผลลัพธ์จากแผนดำเนินกิจกรรมโครงการโรงพยาบาลคุณธรรม ความพึงพอใจของผู้ให้และผู้รับบริการ ความสุขของผู้ให้บริการและข้อร้องเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่การประเมินคุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลที่สะท้อนคุณลักษณะการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่สังเกตได้นั้นมีการกำหนดตัวบ่งชี้ที่ยังไม่ชัดเจนหรือเป็นภาพรวม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าคุณธรรมที่เป็นแก่นสำคัญในการกำหนดเป็นอัตลักษณ์โรงพยาบาลคุณธรรมกองทัพบกควรเป็นอย่างไร มีความสอดคล้องกับแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1

พ.ศ. 2559 - 2564 หรือไม่ อย่างไร ในแต่ละคุณธรรมนั้นมีตัวบ่งชี้ได้อยู่บ้าง และพัฒนาตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับอัตลักษณ์ของคุณธรรมนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อนำตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกที่พัฒนาขึ้น มาเป็นแนวทางให้คณะกรรมการดำเนินงาน องค์กรคุณธรรมหรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงพยาบาลคุณธรรม หรือคณะกรรมการดำเนินงานกรมแพทย์ทหารบก ได้นำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเป็นชุด ๆ ตามองค์ประกอบคุณธรรมตามอัตลักษณ์โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกไปใช้ในการประเมินโรงพยาบาลคุณธรรมได้ชัดเจน และครอบคลุมมากขึ้น ผู้วิจัยมุ่งหวังในการนำผลการศึกษานี้ไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก หรือในสังกัดอื่น ๆ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมโรงพยาบาลให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบคุณธรรมโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) 2 กลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปฏิบัติงานของโรงพยาบาลคุณธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ โรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกที่ดำเนินการโรงพยาบาลคุณธรรมจำนวน 37 โรงพยาบาล

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 โรงพยาบาล เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์ คือ เป็นโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกที่ดำเนินโรงพยาบาลคุณธรรมมีเอกสารบันทึกในฐานข้อมูลของกรมแพทย์ทหารบกที่ดำเนินการต่อเนื่องในปี 2560 และ 2561 และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมหรือการดำเนินโรงพยาบาลคุณธรรม และผู้ปฏิบัติงานของโรงพยาบาลคุณธรรม

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน และผู้ปฏิบัติงานของโรงพยาบาล จำนวน 10 ท่าน โดยสร้างจากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา

2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก เพื่อใช้ในการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 ท่าน โดยสร้างจากการทบทวนเอกสาร ทฤษฎีงานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลคุณธรรม ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) ใช้เกณฑ์คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานด้วยตนเอง
2. การใช้เทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามพร้อมแนบของจดหมาย เพื่อส่งกลับข้อมูลทางไปรษณีย์ โดยกำหนดระยะเวลาการตอบกลับภายใน 2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เพื่อหาค่าประกอบ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก อัตลักษณ์โรงพยาบาลคุณธรรม เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ความหมายและเนื้อหา ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบโดยนำองค์ประกอบคุณธรรมมาจัดหมวดหมู่ในรูปแบบตารางแจกแจงความถี่เลือกองค์ประกอบที่มีความซ้ำกันของข้อมูลทั้ง 4 แหล่ง

2. การวิเคราะห์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 ท่าน

ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกที่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ จากค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และค่าความสอดคล้องกันของความเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจาก ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่เกิน 1.50

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกซึ่งได้จากข้อมูล 4 แหล่ง โดยเลือกองค์ประกอบที่มีความซ้ำกันของข้อมูลทั้ง 4 แหล่ง พบว่าองค์ประกอบโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก มีจำนวน 9 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบชื่อสัตย์สุจริต องค์ประกอบรับผิดชอบ องค์ประกอบมีวินัย องค์ประกอบจิตอาสา องค์ประกอบพอเพียง องค์ประกอบเสียสละ องค์ประกอบมีน้ำใจ องค์ประกอบใส่ใจบริการ และองค์ประกอบสามัคคี
2. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก โดยใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบ พบว่ามีตัวบ่งชี้คุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบกทั้งสิ้น 54 ตัวบ่งชี้ ตามองค์ประกอบ

องค์ประกอบชื่อสัตย์สุจริต มี 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพ/งาน เป็นพื้นฐาน
2. พฤติกรรมที่ไม่เอาทรัพย์สินส่วนรวมขององค์กรมาเป็นของตน หรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน
3. การปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาด้วยความถูกต้อง โปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้
4. การประพฤติปฏิบัติจริงใจต่อตนเอง ผู้ร่วมงาน และผู้อื่น
5. การปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำผิด
6. การปฏิบัติงานตรงตามเวลาราชการ หรือไม่นำเวลาราชการปฏิบัติภารกิจส่วนตัว หรือใช้ประโยชน์ส่วนตัว

องค์ประกอบรับผิดชอบ มี 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดบังความผิดหรือไม่ใส่ร้ายความผิดให้กับผู้อื่น
2. การปฏิบัติงาน หรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ มุ่งมั่น พากเพียร อย่างเต็มความสามารถ
3. การรับทราบหน้าที่ในการปฏิบัติของตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม สำเร็จตรงตามเป้าหมายหรือสูงกว่า
4. การทบทวน วางแผน ปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
5. การจัดการกับข้อร้องเรียนในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง
6. การจัดการกับข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจนบรรลุผลสำเร็จได้

องค์ประกอบมีวินัย มี 7 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การแต่งกายเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบ
2. การเคารพและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาของตนเองทั้งผู้บังคับบัญชาโดยตรงและผู้บังคับบัญชาตามระดับชั้น
3. การประพฤติ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กรอย่างเคร่งครัด
4. การประพฤติ ปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีด้านวินัย
5. การตรงต่อเวลาในการทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ
6. การเคารพในสิทธิของผู้อื่นหรือไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
7. การมีความเข้าใจในกฎระเบียบแบบธรรมเนียมทหารและสามารถนำมาปฏิบัติได้

องค์ประกอบจิตอาสา มี 5 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การมีน้ำใจช่วยเหลืองานอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากหน้าที่งานที่ทำเป็นประจำของตนเองอยู่เสมอ
2. การเชิญชวนบุคคลทั่วไปในองค์กร ชุมชน หรือในสังคมให้ร่วมกิจกรรมจิตอาสา
3. การเข้าร่วมทำกิจกรรมของสังคมส่วนรวมด้วยความตั้งใจ
4. การทุ่มเทแรงกายแรงใจ พร้อมอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
5. การรวมกลุ่ม ชมรมจิตอาสามาช่วยกันการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ได้บังคับหรือสั่งการ

องค์ประกอบพอเพียง มี 7 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การรู้จักใช้พื้นที่ในบริเวณบ้านเพื่อปลูกพืชในครัวเรือน เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เป็นต้น
2. การรู้จักการออมทรัพย์และมัธยัสถ์
3. การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหรือประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต
4. การปฏิบัติหรือตัดสินใจด้วยความรอบคอบมีเหตุผล ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
5. การรู้คุณค่า ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่าและมีคุณภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร
6. การหารายได้เสริมอย่างสุจริต โดยไม่กระทบกับงานส่วนรวมหรืองานประจำ

7. การคัดแยกขยะ เช่น ขยะรีไซเคิล ขยะเปียก ขยะแห้ง เป็นต้น ทั้งที่ทำงานและที่พักอาศัย

องค์ประกอบเสียสละ มี 5 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การให้หรือแบ่งปัน ร่วมบริจาคทรัพย์ หรือสิ่งของต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม
2. การยอมเสียสละเวลาและประโยชน์ส่วนตัว ปฏิบัติหน้าที่เต็มความสามารถ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
3. ความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร หรือปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย แม้ไม่มีค่าตอบแทน
4. การปฏิบัติงานนอกเหนือจากเวลาทำการปกติ ให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ มากกว่าเวลาปฏิบัติงาน
5. การสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคคลทั่วไป ให้เห็นว่าองค์กรทหาารมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบมีน้ำใจ มี 7 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การเป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงาน ผู้รับบริการ หรือผู้อื่นได้ เมื่อได้รับการร้องขอ
2. การปฏิบัติงานด้วยไมตรีจิต เอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
3. การมีความปรารถนาดีแก่ผู้อื่นหรือทำความดีเพื่อต้องการทำให้ผู้อื่นมีความสุข
4. การร่วมแก้ปัญหา เมื่อเกิดเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์
5. การดำรงความเป็นหนึ่งของหน่วยงานด้วยการร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน
6. การยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หรือมีความสุข
7. การรู้จักการให้อภัยผู้ร่วมงานเมื่อทำงานผิดพลาดและพร้อมที่จะพูดคุยให้เข้าใจกัน

องค์ประกอบใส่ใจบริการ มี 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การให้บริการด้วยความยินดีเต็มใจ มุ่งมั่น และกระตือรือร้นโดยไม่เลือกปฏิบัติ
2. การบริการที่ทำให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจ และมีความสุข
3. การจัดการกับข้อร้องเรียนด้านพฤติกรรมบริการอย่างทันที่ เหมาะสม และผู้รับบริการพอใจ
4. การทบทวนระบบการบริการจากข้อมูลคำร้องเรียนหรือผลประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอ

5. การมีหัวใจในการให้บริการอย่างเต็มขีดความสามารถโดยยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง

6. การให้บริการโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรี สิทธิของความเป็นมนุษย์สมดุลงั่งผู้ให้และผู้รับบริการ

องค์ประกอบสามัคคี มี 5 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการทำกิจกรรมขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมทำงานกับผู้อื่นในกลุ่มหรือทีมได้ดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีความสุข

3. การมีความปรองดองกันสมานฉันท์ไม่สร้างความแตกแยกหรือทะเลาะกันในกลุ่มหรือทีม

4. การสร้างและรักษาสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกันด้วยความรักความเข้าใจอาจมีคำถามว่าเป็นอย่างไร

5. การให้เกียรติผู้ร่วมงาน ความเท่าเทียม และคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคล

3. ผลการนำเสนอการพัฒนาตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก ผู้วิจัยได้นำเสนอในเวทีการประชุมผู้บริหารโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก กรมแพทย์ทหารบก และตีพิมพ์ในวารสารด้านคุณธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยองค์ประกอบโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก พบว่ามีองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับดังนี้ 1. ซื่อสัตย์สุจริต 2. รับผิดชอบ 3. มีวินัย 4. จิตอาสา 5. พอเพียง 6. เสียสละ 7. มีน้ำใจ 8. ใส่ใจบริการ 9. สามัคคี ทั้งนี้องค์ประกอบดังกล่าวเป็นคุณลักษณะพฤติกรรมที่พบได้ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก โดยทุกองค์ประกอบมีงานวิจัยรองรับ นอกจากนี้องค์ประกอบโรงพยาบาลคุณธรรมสังกัดกองทัพบก มีองค์ประกอบคุณธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเพื่อนำสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559 - 2564) คือ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา โดย นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551) ที่กล่าวถึง ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมแบบเร่งด่วนในการเฝ้าระวังระดับคุณธรรมจริยธรรมสำหรับสังคมไทย คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความมีสติสัมปชัญญะ ความขยันหมั่นเพียร และความมีวินัย สำหรับความ

รับผิดชอบนั้นสอดคล้องกับ พิสมัย อรทัยและคณะ (2553, น. 359) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ความรับผิดชอบเชิงวิชาชีพ รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความเมตตา ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่า คุณธรรมที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเร่งด่วนอันดับแรกที่ต้องส่งเสริม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นคุณธรรมที่จะช่วยแก้ไขปัญหাপ้องกันการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมไทย รองลงมา คือ การเสียสละ การแบ่งปัน สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นกรอบในการเสริมสร้างคุณธรรมของคนในประเทศชาติ ให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จากสภาพปัจจุบันไปจนถึงอนาคต แนวโน้มการนำคุณธรรมที่จะไปส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดเพิ่มขึ้นแก่บุคลากรในองค์กร ชุมชน และสังคม น่าจะเป็นคุณธรรมที่สำคัญตามผลงานวิจัยที่ได้รับ คือ ความพอเพียง ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีจิตอาสา ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี และความใส่ใจในบริการ ซึ่งความใส่ใจในบริการนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานทุกสาขา หรือการดูแลตนเอง เพื่อส่งมอบสิ่งที่ดีงามให้แก่ส่วนรวม และตนเอง คล้ายกับการมีจิตสาธารณะเป็นการทำเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข โดยความสุขนี้เป็นสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ทุกคน อาจกล่าวได้ว่าการทำงานด้วยคุณธรรมเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งซึ่งควรขยายผลการปฏิบัติให้ทั่วทุกหนแห่งในสังคม และประเทศ

ผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมตามอัตลักษณ์ของโรงพยาบาลคุณธรรม สังกัดกองทัพบก พบว่า มีตัวบ่งชี้ทั้งสิ้น 54 ตัวบ่งชี้

องค์ประกอบความซื่อสัตย์ มีตัวบ่งชี้ 6 ตัวบ่งชี้ สามารถอภิปรายได้ดังนี้ ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุด สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพ/งานเป็นพื้นฐาน เป็นสิ่งที่ผู้รับบริการมีความคาดหวังและผู้ปฏิบัติงานทุกคนพึงปฏิบัติหน้าที่ของตนบนมาตรฐานวิชาชีพหรือตามจรรยาบรรณวิชาชีพทำให้การงานเป็นระบบ ส่วนตัวบ่งชี้เกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานมีพฤติกรรมที่ไม่เอาทรัพย์สินส่วนรวมขององค์กรมาเป็นของตน หรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน ผู้วิจัยคิดว่ามีส่วนช่วยให้ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ของหน่วยจะไม่สูญหายหรือลดลงไป มีการใช้ทรัพยากรที่ได้รับจัดสรรอย่างตรงไปตรงมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีพวุฒิ ลิขูปถัมภ์ยศ (2557) ที่กล่าวว่า การทำงานอย่างตั้งใจตามที่ได้รับมอบหมายจริงใจตรงไปตรงมา สำหรับตัวบ่งชี้การประพฤติปฏิบัติจริงใจต่อตนเอง ผู้ร่วมงาน และผู้อื่น สอดคล้องกับ สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์ (2555) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเห็นการกระทำที่ยึดหลักแห่งยุติธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่คดโกง ประพฤติตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเองและผู้อื่น รักษาความสัตย์สุจริต การพูดแต่ความจริงคงเส้นคงวา มีความน่าเชื่อถือ ตัวบ่งชี้นี้ถือว่าเป็นคุณลักษณะที่สังเกตได้แสดงถึงความซื่อสัตย์ มีความจริงใจ มีความบริสุทธิ์ใจต่อตนเอง ผู้ร่วมงาน และผู้อื่น ได้เป็นอย่างดี ส่วนการปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำผิด ถือว่าเป็น

คุณธรรมในระดับบุคคลที่ควรสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลมากขึ้น เนื่องจากเป็นคุณธรรมเชิงป้องกัน เพราะหากคนรู้จักละเอียดถี่ถ้วนต่อการกระทำบาป (ชั่ว หรือไม่ดี) ช่วยควบคุมให้คนมีพฤติกรรมที่จะทำดี ละเว้นการทำชั่วได้ ก่อเกิดการประพจน์ที่ดีงามในองค์กร ชุมชน และสังคมนั้น ๆ

องค์ประกอบรับผิดชอบ มี 6 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ องค์ประกอบนี้มีสำคักรองลงมา ซึ่งในการทำงานบุคลากรทุกคนควรมีความรับผิดชอบ มีการยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีผลเสียไม่ปิดบังความผิด หรือไม่ใส่ร้ายความผิดให้กับผู้อื่น สอดคล้องกับ อัจฉราลักษณ์ วิเศษ (2556, น. 119) ที่กล่าวว่า บุคคลควรยอมรับในผลกระทำของตนเองและของหมู่คณะ ไม่หลีกเลี่ยงงานในความรับผิดชอบ เมื่อพบอุปสรรค ขวนขวาย และกระตือรือร้นเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงาน ส่วนตัวบ่งชี้การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดบังความผิดหรือไม่ใส่ร้ายความผิดให้กับผู้อื่น สอดคล้องกับ สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์ (2555) ที่กล่าวว่า การพร้อมยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำแล้วทั้งด้านที่เป็นผลเสียและผลดี ส่วนตัวบ่งชี้การปฏิบัติงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจมุ่งมั่น พากเพียรอย่างเต็มความสามารถ สอดคล้องกับ สุทธิวรรณ ตันติรัตนาวงศ์ และศศิกัญจน์ ตรีสุวรรณ (2552) กล่าวว่า คุณลักษณะที่แสดงถึงความสนใจ ตั้งใจจริงในการปฏิบัติหน้าที่ได้รับ ด้วยความพากเพียรพยายามอดทนต่ออุปสรรคใดๆ ที่ขัดข้อง มีการวางแผนงานอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนตัวบ่งชี้การทบทวน วางแผน ปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง คล้ายกับวิธีการทบทวนหลังการปฏิบัติ AAR (After Action Review) เพื่อให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ แล้วนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไขให้ผลรับจากการทำงานนั้นดีขึ้น

องค์ประกอบมีวินัย มี 7 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ จากการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า การแต่งกายเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบทุกองค์กรใช้ตัวบ่งชี้เป็นอันดับแรกและเป็นหลัก เพราะสามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าซึ่งดูความสะอาด เครื่องหมาย และรองเข้ามีการชัดเจน สำหรับการเคารพและเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาตามระดับชั้น และการประพจน์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กรอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับงานวิจัย อัจฉราลักษณ์ วิเศษ (2556, น. 116) ที่กล่าวว่า การมีวินัยหมายถึงการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ทุกเรื่องอย่างเคร่งครัด การแต่งกายเรียบร้อยถูกต้องตามกาลเทศะ มีการวางแผนการทำงาน ทำงานตามแผนมีผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย ประพจน์ตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จากการสังเกตบุคลากรทุกระดับในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพคงจะมีการตรงต่อเวลาในการทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยดูจากการมาเข้าร่วมประชุม หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ก่อนเวลานัดหมาย ดังนั้นตัวบ่งชี้การมีความเข้าใจในกฎระเบียบแบบธรรมเนียมทหารและ

สามารถนำมาปฏิบัติได้ อาจเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญตัวหนึ่งที่ใช้ในองค์กรต่าง ๆ ที่คล้าย ๆ กัน เช่น การมีความเข้าใจในกฎระเบียบ แบบธรรมเนียมองค์กร และสามารถนำมาปฏิบัติได้ เป็นต้น สำหรับการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม สังเกตได้จากการแต่งกายหรือการสนทนา เช่น “สวัสดีค่ะ/ครับ ขอโทษค่ะ/ครับ, ไม่เป็นไรค่ะ/ครับ และขอบคุณค่ะ/ครับ

องค์ประกอบจิตอาสา มี 5 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ การเชิญชวนบุคคลทั่วไป ในองค์กร ชุมชน หรือในสังคมให้ร่วมกิจกรรมจิตอาสา ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีความคิดเห็น สอดคล้องกัน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้กลุ่มจิตอาสาที่มีจำนวนมากขึ้นชักชวนทำความดีเพื่อ ส่วนรวมทำให้มนุษย์รู้สึกมีคุณค่าเกิดความสุขใจในการทำความดี อีกทั้งการกล่าวถึงจำนวน บุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน สังคม ส่วนรวม สอดคล้องกับ นิภา กุ้พงษ์ศักดิ์ (2555, น. 32 - 40) กล่าวว่า จิตอาสาเป็นการ แสดงออกในพฤติกรรมที่คำนึงถึงส่วนรวม ผู้อื่น และประโยชน์สุขของสังคมด้วยความสมัครใจ การแสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับ และมุ่งประพฤติปฏิบัติให้ผู้อื่น มีความสุข โดยอยู่บน พื้นฐานของความตั้งใจดีและเจตนาดี ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉรา ไชยบุณย์ (2561, น. 280-286) กล่าวว่า การแสดงถึงการมีจิตสาธารณะ การปฏิบัติตนโดยการเสียสละกำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา ในการช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมโดยรวม รวมทั้ง ภัสรา ผาคำ (2556) กล่าวว่า การรู้จักช่วยเหลือสังคมทำประโยชน์ให้ผู้อื่น คุณธรรมจิตอาสา เป็นพระราชาบายของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 นับว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสังคมไทย และประเทศไทย ทำให้บ้านเมืองมีการพัฒนาขึ้น ประชาชนมีจิตสาธารณะทำประโยชน์ให้กับ ส่วนรวม ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทำความดีตอบแทนผืนแผ่นดิน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความ รู้สึกมีคุณค่าให้กับตนเอง ถือว่าจิตอาสาเป็นหนึ่งในเดียวในโลกที่ทำให้คนไทยมีความ ภาคภูมิใจ และเป็นสิ่งตั้งงามน่ายกย่อง

องค์ประกอบพอเพียง มี 7 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ ตัวบ่งชี้การรู้จักใช้พื้นที่ใน บริเวณบ้านเพื่อปลูกพืชในครัวเรือนเลี้ยงปลาเลี้ยงไก่ เป็นต้น การรู้จักออมทรัพย์และมัธยัสถ์ และการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหรือประยุกต์ในการดำเนิน ชีวิต สอดคล้องกับ คำตัน วิชัยคำจร กิทรินทร์ (2555, น. 253 - 255) กล่าวว่า พอเพียงเป็นการ เดินสายกลาง ซึ่งเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตรู้จัก ใช้จ่ายเงินอย่างพอประมาณไม่ฟุ่มเฟือยมีเหตุมีผลในการใช้ทรัพยากรมีภูมิคุ้มกันที่ดีโดยการ ออมเพื่อเตรียมความพร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในด้าน เศรษฐกิจ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางหรือประยุกต์ในการ ดำเนินชีวิตมีผลกระทบหลายมิติ การใช้จ่ายอย่างสมดุลก็จะไม่ทำให้เกิดภาวะหนี้ การปลูก พืชผักสวนครัวเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ หรือสัตว์อื่น ๆ ไว้รับประทานเองภายในครัวเรือน เป็นการลด

คำใช้จ่าย ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า สิ่งนี้น่าจะเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ สำหรับการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวบุคคลนั้นสังเกตการรู้จักออมทรัพย์และมีธรรมาภิบาล ไม่มีการหนี้สิน ซึ่งปัญหาหนี้เป็นปัญหาใหญ่น่าจะพบได้ในทุกองค์กร สำหรับการคัดแยกขยะ เช่น ขยะรีไซเคิล ขยะเปียก ขยะแห้ง เป็นต้น โดยปฏิบัติทั้งที่ทำงานและที่พักอาศัย ควรเป็นสิ่งที่รณรงค์ให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนทุกคนให้ปฏิบัติได้อย่างอัตโนมัติ จะช่วยลดปริมาณขยะและปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

องค์ประกอบเสียสละ มี 5 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ ความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรหรือปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายแม้ไม่มีค่าตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉรา วิเศษ (2558, น. 115) กล่าวว่า การอุทิศตนเพื่อหน้าที่ประโยชน์ของส่วนรวม การสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น รักษาประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตน และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน หรือสังคมภายนอกโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน รวมทั้ง สุทธิวรรณ ตันติธรรมาวงศ์ และศศิภาณูจน์ ทวีสุวรรณ (2552) และสถาพร จำรัสเลิศลักษณ์ (2552) กล่าวว่า การแบ่งปันสิ่งของ กำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ที่ตนมีอยู่โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนการปฏิบัติงานนอกเหนือจากเวลาทำการปกติ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย โดยให้ความสำคัญกับผู้รับบริการมากกว่าเวลาปฏิบัติงานราชการนั้น เป็นการปฏิบัติตามพระราชดำรัสของ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ความว่า "ขอให้ถือผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภทรัพย์และเกียรติยศจะตกมาแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์" เป็นคุณธรรมพื้นฐานในจิตใจของบุคลากรทางสายแพทย์

องค์ประกอบมีน้ำใจ มี 7 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ การเป็นที่ปรึกษาหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงาน ผู้รับบริการหรือผู้อื่นได้ เมื่อได้รับการร้องขอหรือทราบที่กำลังลำบาก ต้องการความช่วยเหลือ พร้อมทั้งได้รับการชื่นชมหรือยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับ คำตัน วิชัยกำจร กิทธิณส์ (2555, น. 36) กล่าวว่า การมีน้ำใจเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ยินดีและปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ตรงกับตัวบ่งชี้การมีความปรารถนาดีแก่ผู้อื่นหรือทำความดีเพื่อต้องการทำให้ผู้อื่นมีความสุข ซึ่งนับว่าเป็นทัศนคติเชิงบวกที่เห็นควรช่วยการปลูกฝังบ่มเพาะให้เติบโตไปเรื่อย ๆ หากคิดดีส่งผลให้การกระทำนั้นออกมาดีงามเสมอ ทั้งนี้ นฤมล ช่องชนิล (2555) ได้กล่าวว่า มีความรัก ความหวังดี กับผู้อื่น เต็มใจช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ด้วยความเข้าใจ และเห็นใจ ตามกำลังความสามารถโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน รวมทั้ง อัจฉราลักษณ์ วิเศษ (2556, น. 118) ยังกล่าวว่า การเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เป็นกัลยาณมิตรช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

ส่งเสริมให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า สำหรับการยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หรือมีความสุข ตรงกับหลักการทำงานครองงานด้วยพรหมวิหาร 4 ทำให้สังคมอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

องค์ประกอบใส่ใจบริการ มี 6 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ การบริการด้วยความยินดีเต็มใจ มุ่งมั่นและการกระตือรือร้นโดยไม่เลือกปฏิบัติเป็นตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเหมือนกันซึ่งตัวบ่งชี้นี้สอดคล้องกับ คู่มือการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2560 - 2564) ที่กล่าวว่า การรับเป็นธุระช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการรวดเร็ว เต็มใจ ไม่บ่าเบียดหรือปิดกั้น ส่วนตัวบ่งชี้ การบริการที่ทำให้ผู้รับบริการมีความพึงพอใจ และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ คำตัน วิชัยกำจร กิทธิณส์ (2555) กล่าวว่า การใส่ใจบริการเป็นการปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขมีความพึงพอใจในการบริการ การใส่ใจบริการเป็นการประเมินผลลัพธ์ของงานบริการให้เกิดความพึงพอใจของผู้รับบริการจนถึงขั้นเกิดประทับใจ ซึ่งเป็นการบริการที่เกินความคาดหวัง จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์ให้บริการของบุคลากรโรงพยาบาลค่ายพิชัยดาบหักเห็นว่า บุคลากรมีความกระตือรือร้นโดยไม่เลือกปฏิบัติ มีกระบวนการทบทวนความเสี่ยง และข้อร้องเรียนจากการบริการ ความคาดหวังของผู้รับบริการยังคงมีอยู่เสมอควบคู่ไปกับการที่โรงพยาบาลทุกแห่งมีการพัฒนาคุณภาพควบคู่ไปกับคุณธรรมนำไปสู่การบริการที่เป็นเลิศ

องค์ประกอบสามัคคี มี 5 ตัวบ่งชี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้ ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการทำกิจกรรมขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายเป็นตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเหมือนกันทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับ นางลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (2551) ที่กล่าวถึง ความสามัคคีเป็นการแสดงถึงความพร้อมเพรียง กลมเกลียว และมีความปรองดอง ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุตามที่ต้องการ ปฏิบัติตามแบบแผน และปรับแนวคิดให้ถูกต้อง ตรงกัน ประสานและปฏิบัติตนกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมโดยปราศจากการทะเลาะวิวาท ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบสามัคคีทั้งหมด สอดคล้องกับ วิภาดา วัชรินทร์ (2557) กล่าวว่า การให้ความร่วมมือในการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน สร้างสัมพันธ์ภาพเข้ากับผู้อื่นได้ดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในทีมด้วยดี กล่าวถึงเพื่อนร่วมงานในเชิงสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันเป็นทีมเป็นสิ่งสำคัญพบได้ในโรงพยาบาลคุณธรรมที่ทุกคนได้มีส่วนร่วม ทำงานกับผู้อื่นในกลุ่มหรือทีมได้ดี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีความสุข เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันให้มีประสิทธิภาพ การพูดคุยสอบถามความเป็นอยู่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความรักความสามัคคีในองค์กร ความสามัคคีนี้เป็นหลักคุณธรรมในศาสตร์พระราชาช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก ซึ่งองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมาเป็นข้อมูลกลางที่แต่ละโรงพยาบาลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เลย หรือปรับให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงพยาบาล หรือเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมได้

2. ใช้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เป็นกรอบในการประเมินโรงพยาบาลคุณธรรม

3. การพัฒนาตัวบ่งชี้ในวิจัยครั้งนี้ ใช้เทคนิคเดลฟาย โดยมีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปฏิบัติงานของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกก่อน ดังนั้นตัวบ่งชี้ที่ได้จึงมีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุดกับสภาพความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมของโรงพยาบาลในสังกัดอื่น ๆ

2. ควรศึกษาพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้โรงพยาบาลคุณธรรมในโรงพยาบาลกองทัพบกแต่ละโรงพยาบาล เนื่องจากมีบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- คำตัน วิชัยกำจร. (2555). กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. (ปริญญาครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชีพวุฒิ ลิขุปลั้มภยศ. (2557). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ. (2551). การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม รายงานวิจัยเรื่อง 1 ใน 4 ของชุดโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรม. กรุงเทพฯ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- นิภา กู้พงษ์ศักดิ์. (2555). การเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ผ่านโครงการจิตอาสา. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 32-40.

- ปภัสรา ผาคำ. (2558). สุภาชิต : การวิเคราะห์คุณธรรม 4 ประการ ตามแนวพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฯ महाराज. (ปริญญาศิลปศาสตร์ มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิสมัย อรทัยและคณะ. (2553). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล. วารสารการพยาบาลศาสตร์โรงพยาบาลรามาริบัติ, 16(3), 350 - 362.
- วิภาดา วัชรินทร์. (2557). การพัฒนาบุคลากรตามมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของสำนักงาน คุมประพตติ จังหวัดเชียงใหม่. (ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2556). กระบวนการวิเคราะห์และปฏิบัติตามแนวทางพระบรมราโชวาท เรื่องคุณธรรม 4 ประการ. กรุงเทพมหานคร: ฟ้าอภัย จำกัด.
- สถาพร จำรัสเลิศลักษณ์. (2555). คุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้ง 4 ด้านของนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม. วารสารวิชาการสอน คุณธรรมความดี. 1(1), 20 - 35.
- สุทธิวรรณ ตันตติรจนาวงศ์ และศศิภาณูจน์ ทวีสุวรรณ. (2552). การส่งเสริมคุณธรรมที่มี ประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก เยาวชนแห่งประเทศไทย. กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา: กรุงเทพมหานคร
- อัจฉรา ไชยูปถัมภ์. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมและแนวทางปฏิบัติเพื่อเสริม สร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดม ศึกษาเขตภาคกลาง. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 46(3), 268 - 286.
- อัจฉราลักษณ์ วิเศษ. (2556). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมครูพลศึกษา. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรม ประกอบฉากนิทาน*

THE DEVELOPMENT OF SOCIAL SKILL OF EARLY CHILDHOOD BY USING MORAL FOLKTALES STORYTELLING PROPS

นุชจรินทร์ ธรรมสิทธิ์, Nootjarin Thammasit

วิไลวรรณ หมายดี, Wilaiwan Maidee

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Bachelor of Education (Early Childhood Education)

Faculty of Education Suan Dusit University

E-mail : wilaiwan_pan@dusit.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน และ 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 3-4 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล 1/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศลำปาง จำนวน 16 คน ด้วยวิธีการจับสลากใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 20 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แผนการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรม และแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ ความร่วมมือ และความเห็นอกเห็นใจ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แผนการทดลองแบบ One Group Pretest - Posttest Design สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ t - test แบบ Dependent Sample ผลการวิจัยที่ปรากฏพบว่า การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.70 (S.D. = 0.02) และหลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 1.61 (S.D. = 0.05)

* Received 2 April 2020; Revised 17 May 2020; Accepted 19 May 2020

คำสำคัญ : การพัฒนาทักษะทางสังคม, นิทานคุณธรรมประกอบฉาก

Abstract

The main objectives of this research were 1) to study the level of social skills behavior of preschool children by using moral story activities with storytelling scenes and 2) to compare the social skills behaviors of preschool children before and after using the moral story activity with storytelling scenes. It was a quantitative research. The sample consisted of 16 preschool boys and girls between 3-4 years old, currently studying in Kindergarten 1/3, 2nd term of the academic year 2019, The Lampang La-orutis Demonstration School, consists of 16 people using. That used the experiment 8 weeks, 3 days per week, 1 time a day, 20 minutes per time, for a total of 24 times. The tools used in this study were moral story activity plan and social behaviors observation form of preschool children, such as sharing, helping, cooperation, and empathy. In this research, the One Group Pretest - Posttest Design was used in this research. The statistics used for data analysis were Dependent Sample t - test. The results showed that comparison of social skills of preschool children before organizing activities at the Department of Moral Activity with storytelling had average of 0.70 (S.D. = 0.02) and after the event was at 1.61 (S.D. = 0.05)

Keyword : Development of Social Skill, Moral Folktales Storytelling Props

บทนำ

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ของเด็กในช่วงวัยนี้ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว โดยวิสัยทัศน์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561, น. 3)

มนุษย์เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อการดำเนินชีวิต ช่วยเหลือพึ่งพากัน และกันมนุษย์ไม่สามารถอาศัยอยู่คนเดียวได้ เนื่องจากต้องการความช่วยเหลือจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ตลอดจนต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทั้งทางกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพและทางธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของอริสโตเติล นักปรัชญาชาวกรีก (ธรรมานุญ เฟิงทอง, 2563, ออนไลน์) ที่กล่าวไว้เมื่อ 322 ปีก่อนคริสต์ศักราชว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทั้งนี้ มนุษย์จะมีชีวิตโดยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า มีความเกี่ยวข้องกันและกันมีความสัมพันธ์กันในหมู่มวลสมาชิก สาเหตุที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพราะมีความจำเป็นหลายด้าน เนื่องจากมีวัฒนธรรมประเพณี มีการสืบทายาทจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ ยังมีความต้องการพัฒนาด้านความคิดค้นหทางเพื่อการอยู่รอดตลอดเวลา จึงเกิดการอาศัยและพึ่งพากันในการดำรงชีพ การสร้างที่อยู่อาศัย รวมไปถึงการสร้างเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการป้องกันภัยที่อาจเกิดจากธรรมชาติและการรุกรานของมนุษย์ด้วยกัน (อุทัย หิรัญโต, 2563, ออนไลน์) ดังนั้น มนุษย์จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่น การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่น การที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน จึงเรียกว่าสังคม ซึ่งกล่าวได้ว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตประเภทหนึ่งที่มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตโดยทั่วไป เนื่องจากมนุษย์รู้จักการรวมตัวเป็นกลุ่ม โดยระยะแรกได้รวมตัวกันอยู่อย่างง่าย ๆ แล้วจึงค่อยพัฒนาขึ้นมาจนกลายเป็นสังคม เป็นบ้านเมือง เป็นชุมชนดังเช่นปัจจุบัน

การพัฒนาทักษะทางสังคมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตามลำดับจากวัยเด็กสู่วัยรุ่น ซึ่งผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญเพื่อเป็นรากฐานในการนำมาซึ่งการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขของมนุษย์ และหากเมื่อพูดถึงช่วงวัยรุ่นนั้น ถือเป็นช่วงที่จำเป็นอย่างยิ่งในการได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคม เนื่องจาก เยาวชนเป็นวัยที่สำคัญในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น

และวัยผู้ใหญ่ที่จะสามารถรับผิดชอบตนเองได้ เช่น เริ่มเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นการให้ความเป็นเพื่อนกับบุคคลอื่น เป็นต้น สังคมของเยาวชนจะเริ่มอยู่กับกลุ่มและกับเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กจะเริ่มเรียนรู้การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เริ่มเรียนรู้มารยาททางสังคมและนิสัยเหมือนเด็กเล็ก ๆ จะเริ่มลดลง (อุไร สุมาริธรรม, 2563) ทั้งนี้ เมื่อก้าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมประสบการณ์ที่บ้านเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชน เมื่อเด็กได้เจริญเติบโตมาจากครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ความเป็นมิตร พ่อ แม่ ได้แสดงความรัก และยอมรับในตัวเยาวชน ก็จะทำให้เยาวชนมีพัฒนาการและบุคลิกภาพที่ดี นอกจากนี้ประสบการณ์ในโรงเรียนก็ยังเป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชน กล่าวคือ ในโรงเรียนได้จัดประสบการณ์ และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมให้กับเยาวชน เช่น โรงเรียนจัดให้มีสนามเด็กเล่น ห้องสำหรับทำกิจกรรม กิจกรรมจิตสาธารณะ กิจกรรมชุมนุมที่ส่งเสริมทักษะชีวิต กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมสร้างผู้นำและสภานักเรียน เป็นต้น จากข้อมูลของกรมสุขภาพจิต (2557) ระบุว่า ความเข้าใจในพัฒนาการตามช่วงวัย โดยเฉพาะวัยรุ่น หรือเยาวชน เป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และอารมณ์อย่างรวดเร็ว การพบปะผู้คนในสังคมของพวกเขาก็มีความเสี่ยงสูงที่จะขัดแย้งในการปฏิสัมพันธ์กันอันเกิดจากการขาดทักษะทางสังคม ประกอบกับผู้ปกครองมีบทบาทน้อยลงจากเดิม นอกจากนั้น เยาวชนเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งรวมไปถึงพัฒนาการทางด้านสังคมด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตรวจสอบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทางสังคมอันเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมทางจิตใจของเยาวชนได้ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นบุคคลสำคัญที่จะพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเยาวชนได้เป็นอย่างดี โดยโรงเรียนหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถเป็นผู้ช่วยให้เยาวชนมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคมของเยาวชน เมื่อเติบโตขึ้น เยาวชนจะเรียนรู้เชื่อฟัง กฎ กติกา และทำตามระเบียบของสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคม จึงได้ระบุให้สถานศึกษาสอดแทรกการพัฒนาทักษะทางสังคมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการเน้นการทำกิจกรรมกลุ่ม การสร้างทักษะการปฏิสัมพันธ์กันทั้งภายในห้องเรียน และภายนอกห้องเรียน ทั้งนี้ กระบวนการที่จะพัฒนาทักษะทางสังคมให้แก่เยาวชนนั้น มีหลายกระบวนการ ทั้งกระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการนิเทศ ซึ่งกระบวนการที่สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากการใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นการสร้างความรู้ให้ตัวของเยาวชน และสร้างโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในเชิงบวก ได้มีโอกาสรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายทั้งยังได้พัฒนาทักษะทางสังคมด้วย ดังที่ (บรรลุ ศิริพานิช, 2552, น. 133) กล่าวไว้ว่าในการเสริมสร้างทักษะทางสังคมสามารถทำได้หลายแนวทาง แต่ที่เป็นที่นิยม

คือ การจัดให้เด็กทำงานร่วมกันเป็น “กลุ่ม” เป็นวิธีการที่ต่ออย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคม เด็กหรือเยาวชนจะมีการเรียนรู้ การแก้ปัญหาจากการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการส่งเสริมทักษะทางสังคมของเยาวชน

สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงความเจริญทางด้านวัตถุที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้รูปแบบการดำรงชีวิตในปัจจุบันมุ่งแสวงหาความสุขบนพื้นฐานของวัตถุนิยมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง ทำให้ขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุและด้านจิตใจ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตแบบไทยดั้งเดิมที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและมีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจางหายไป สภาพสังคมเต็มไปด้วยการแข่งขัน การเอารอดเอาเปรียบ ต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม (ชูริรัตน์ สมร่าง, 2553, น. 2) ส่งผลให้เด็กปฐมวัยที่กำลังเติบโตขึ้นมานั้นมีทักษะในการเข้าสังคมถดถอยลง ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดขึ้นเพิ่มเป็นตามตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยทั้งต่อตัวเองและต่อสังคมในภาพรวม และสภาพวิถีชีวิตในสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่เกิดภาวะความบกพร่องทางวัฒนธรรมที่ไม่สอดคล้องระหว่างวัฒนธรรมอันดีงามกับค่านิยมต่างชาติที่แฝงมาในรูปแบบสื่อต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้เด็กปฐมวัยขาดต้นแบบที่ดีในสังคม ผลกระทบดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าทักษะทางสังคมเป็นที่ไม่ควรมองข้าม จำเป็นต้องมีผู้ชี้แนะและให้คำแนะนำที่ถูกต้อง เพราะทักษะทางสังคมถือเป็นทักษะพื้นฐานและเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของเด็กปฐมวัยในอนาคต

การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความสามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะพื้นฐานสำหรับอนาคต ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดวิจารณ์ ทักษะทางสังคม ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และทักษะการแก้ปัญหา (Treffinger, 2007-2008:1) ดังแสดงไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ 80 ข้อ3 ที่ว่า “รัฐต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม...” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550, น. 25 - 26) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 1 มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาคนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง (ณัฐนิช สมะจิตร์, 2551, น. 2) เด็กควรได้รับการถ่ายทอดทัศนคติความเชื่อทางจิตใจ และสังคมตั้งแต่เล็กๆ อันจะเป็นผลสืบเนื่องต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กเมื่อเติบโตขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551, น. 12) สอดคล้องกับ บลูม (Bloom, 1964,

p. 215) ที่กล่าวว่าควรให้ความสำคัญในการใช้ประสบการณ์ทางสังคมกับเด็กในช่วงปฐมวัย เพราะเด็กในวัยดังกล่าวมักมีปัญหาในการยอมรับจากเพื่อน และยังนำไปสู่ปัญหาการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งการพัฒนาทางสังคมของเด็กปฐมวัยควรมุ่งให้ได้รู้จักและคำนึงถึงผู้อื่น ซึ่งแนวทางสร้างและพัฒนาเด็กให้มีทักษะทางสังคม ต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย โดยมีแนวทางหลัก ได้แก่ การสร้างมิตรภาพ การเรียนรู้จักการเป็นผู้ให้มากกว่าที่จะเป็นผู้รับฝ่ายเดียว การสอนให้คิดถึงผู้อื่นโดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การทำงานเป็นทีม เป็นต้น ดังนั้น การที่พัฒนาเด็กปฐมวัยให้สมบูรณ์ต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้านโดยเฉพาะทักษะทางสังคม ต้องปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมๆ กัน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เด็กปฐมวัยวัยเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจกัน ตลอดจนการช่วยเหลือแบ่งปัน พฤติกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้เด็กเกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อสังคม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

นโยบายในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ที่มุ่งสร้างคนไทยยุคใหม่ ให้มีความรู้ความดี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข นักเรียนพันธุ์ใหม่ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะที่เรียกว่า “ทักษะแห่งทศวรรษที่ 21” 3 ด้านได้แก่ ด้านทักษะชีวิตการทำงาน ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศสื่อ และเทคโนโลยี (วิจารณ์ พานิช, 2555, น. 4) รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับคนจากวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่หลากหลายที่พร้อมก้าวสู่โลกแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นใจ และเป็นไปตามปณิธานว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ที่กล่าวว่า “เรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขทั้งการดำเนินชีวิตในการเรียน ครอบครัว สังคมและการทำงาน” ดังนั้น การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยจึงมีความจำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างรากฐานที่มั่นคงเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งนี้ ประเทศจะก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการวางรากฐานให้แก่บุคลากรในประเทศตั้งแต่ปฐมวัย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551, น. 12)

นิทานเป็นเรื่องเล่าที่สืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษอาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่จริงก็ได้ ซึ่งจุดประสงค์สำคัญของนิทานนั้นจะมุ่งให้ผู้อื่นฟังได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน แต่ในขณะเดียวกัน นิทานก็จะทำหน้าที่สั่งสอนด้วยการแฝงข้อคิดต่างๆ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นคติสอนใจ ให้ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีปลูกฝังผู้ฟังเป็นคนดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์, 2552, น. 7) ที่กล่าวว่า นิทาน หมายถึง คำเล่าเรื่องไม่ว่าเป็นเรื่องประเภทใดแต่อยู่ที่ลักษณะการเล่าได้เองจากประสบการณ์ของผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอนนักเรียนระดับประถมศึกษาได้เคยนำเอานิทานไปใช้ในการเรียนการสอนในเรื่องมารยาทไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมการแสดงออก อาทิ พูดจาไม่เราะ ไม่สวัสดีทักทายคุณครู และไม่รู้จักการแบ่งปัน ฯลฯ พบว่านิทานมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก

เป็นอย่างมาก จึงอาจกล่าวได้ว่า นิทานมีส่วนร่วมในการกล่อมเกลาพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมในด้านคุณธรรมจริยธรรมอันนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยมักใช้นิทานคุณธรรมในการส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กปฐมวัย ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของเด็กในวัยนี้จะชอบฟังนิทานแล้วใช้จินตนาการสร้างเรื่องในขณะที่ฟังเรื่องราว และมีความสุขกับการฟังเรื่องเล่าที่มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

นิทานเป็นสื่อที่มีความเหมาะสม ตรงกับความสนใจ และสามารถถ่ายทอดคุณธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรมได้ การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในวัยนี้ยังอยู่ในระดับก่อนเกณฑ์ (Pre conventional Level) เด็กจะเข้าใจลักษณะของรูปธรรมมากกว่านามธรรม (Helen Bee, 1975, p. 299) นิทานจึงมีความเหมาะสม เพราะทำให้เด็กสามารถเข้าใจคุณธรรมชัดเจน นอกจากนี้นิทานยังสามารถใช้ปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็กได้อีกด้วย ดังเช่นในงานวิจัยที่พบว่านิทานสามารถพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น อิทธิพลในตัวเองจากในนิทานมีผลต่อพฤติกรรมการรับรู้ด้านความมีวินัยและความเอื้อเฟื้อของเด็กปฐมวัย (สายทิพย์ บำบัดภัย, 2552, น. 95 - 97) และการจัดกิจกรรมการเล่านิทานทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์ตนเองสูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย และมีการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน โดยมีขอบเขต ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านตัวแปร ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 3 - 4 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ฯ ลำปาง ทั้งหมด 3 ห้องเรียน จำนวน 91 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุระหว่าง 3-4 ปีกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล 1/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 16 คน โดยมีขั้นตอนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน เป็นเนื้อหาที่อยู่ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเด็กวัย 3-4 ปี เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่กล่าวถึงด้านการแบ่งปัน ด้านการช่วยเหลือ ด้านความร่วมมือ และด้านความเห็นอกเห็นใจ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ได้แก่ ด้านการแบ่งปัน ด้านการช่วยเหลือ ด้านความร่วมมือ และด้านความเห็นอกเห็นใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย/ขั้นตอนการสร้างหรือพัฒนา

ในการวิจัยคั้งนี้มี เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทานเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

3. นิทานคุณธรรมประกอบฉาก ได้แก่ สื่อการเรียนการสอนที่สอดแทรกพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กปฐมวัย เนื้อหานิทานเป็นลักษณะเล่าเรื่องที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับ

เด็ก โดยดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ก่อนหลัง และมีตัวละครที่เป็นทั้งคน สัตว์ เทพเจ้า เป็นมนุษย์และอมมนุษย์ โดยฉากเป็นภาพจินตนาการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องในนิทาน โดยใช้ถ้อยคำหรือบทสนทนาที่เข้าใจง่าย สนุกสนานชวนให้ติดตามและแฝงด้วยคุณธรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และพัฒนาการด้านสังคมให้กับเด็ก

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมนิทานประกอบฉากนิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

1.1 ศึกษาคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (อายุ 3 - 4 ปี) พร้อมทั้งตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ในช่วงระดับก่อนประถมศึกษา

1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการการเรียนรู้ที่บูรณาการนิทานคุณธรรมประกอบฉาก

1.4 ผู้วิจัยสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 24 แผน รวม 8 สัปดาห์ โดยกำหนดจุดประสงค์เนื้อหาของการดำเนินกิจกรรม พร้อมทั้งสื่อการเรียนรู้และการประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานคุณธรรมประกอบฉากกล่าวถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จัดไว้ให้เด็กในแต่ละวัน

1.4.2 จุดประสงค์ คือ เป็นผลสัมฤทธิ์ที่กล่าวถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมจนสามารถบรรลุเป้าหมายที่เตรียมไว้

1.4.3 ขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรม คือส่วนที่กล่าวถึงการดำเนินกิจกรรม โดยแบ่งออกขั้นตอนออกเป็น 3 วัน วันละ 1 ขั้นตอน ดังนี้

วันจันทร์ : วันที่ 1 ขั้นเล่านิทานเพื่อส่งเสริมความพฤติกรรมทางสังคม ประกอบด้วย

ขั้นนำ การนำเข้าสู่กิจกรรมด้วยการใช้สื่อของจริงหรือใช้ซาร์ทเพลงประกอบการสอน รูปภาพหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในนิทาน เพื่อการกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเตรียมพร้อมก่อนเริ่มดำเนินการ

ขั้นดำเนินการ การสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อหาในนิทานและเป็นการเล่านิทานแบบ story telling ให้เด็กฟังเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็กปฐมวัย

ขั้นสรุป สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงเหตุการณ์ในนิทานพร้อมให้เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในนิทานหน้าชั้นเรียน

วันอังคาร : วันที่ 2 ชั้นเรียงลำดับภาพจากนิทาน ประกอบด้วย

 ชั้นนำ สนทนาและทบทวนเนื้อหาในนิทานด้วยการใช้ ปริศนาคำทายเกี่ยวกับสัตว์
 ในนิทาน หรือท่องคำคล้องจอง

 ชั้นดำเนินการ สาธิตขั้นตอนการเรียงลำดับภาพในนิทานดูเป็นตัวอย่าง 1 รอบ
 พร้อมทั้งกล่าวถึงข้อตกลงร่วมกันในการเรียงลำดับภาพในนิทาน หลังจากนั้น แบ่งกลุ่มเด็ก
 ออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 - 4 คน ร่วมกันเรียงลำดับภาพจากนิทานที่ฟัง โดยเน้นให้เด็กมีพฤติกรรม
 ทางสังคม โดยส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมด้านการแบ่งปัน ด้านการช่วยเหลือ ด้านความร่วมมือ
 และด้านความเห็นอกเห็นใจ

 ชั้นสรุป ประเมินเด็กจากการสังเกตพฤติกรรมการเล่นขั้นตอนของนิทานและครู
 พูดคุยและเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ปฏิบัติ หรือให้เด็กออกมาแนะนำเสนอ
 ผลงานของตนเอง ครูจดบันทึกและทำการประเมินจากการสังเกตเด็ก เพื่อเป็นการประเมิน
 พฤติกรรมความเป็นพลเมืองดีของเด็กปฐมวัย

วันพุธ : วันที่ 3 ชั้นต่อยอดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

 ชั้นนำ การนำเข้าสู่กิจกรรมด้วยเพลง นิทาน หรือสนทนาและพูดคุยวิธีเรียงลำดับ
 ภาพของนิทาน เพื่อทบทวนขั้นตอนการเรียงลำดับภาพจากนิทาน

 ชั้นดำเนินการ ครูสาธิตวิธีการทำสื่อศิลปะสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับเนื้อหาในนิทาน
 และให้เด็กแต่ละคนทำกิจกรรมศิลปะเพื่อเป็นการทบทวนเด็ก และแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่ม ๆ
 ละ 3 - 4 คน ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันทำกิจกรรมศิลปะตามเนื้อหาที่เด็ก ๆ ร่วมกันทำในวันจันทร์
 และวันอังคาร โดยส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่เด็กได้ การแบ่งปัน ด้านการช่วยเหลือ
 ด้านความร่วมมือ และด้านความเห็นอกเห็นใจ

 ชั้นสรุป ประเมินเด็กจากการให้เด็กทำกิจกรรมศิลปะเป็นรายบุคคลและวาดภาพ
 เป็นกลุ่ม พร้อมทั้งให้เด็ก ๆ ออกมาแนะนำเสนอผลงานของตนเอง ครูจดบันทึกและทำการประเมิน
 จากการสังเกตเด็ก

4) นำสื่อนิทานแต่ละเรื่องที่มีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยมาเขียนแผนการจัดการ
 เรียนรู้โดยใช้นิทานคุณธรรมประกอบฉากเพื่อส่งเสริมความเป็นพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก
 ปฐมวัย ซึ่งมีหลักการในการจัดกิจกรรมแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานคุณธรรมประกอบ
 ฉากจากง่ายไปหายาก

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยหลังได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคม โดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรม ประกอบฉากนิทานสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมนิทานประกอบฉากนิทานการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม โดยภาพรวมคะแนนก่อนการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.70 (S.D. = 0.02) หลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 1.61 (S.D. = 0.05)

สรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยการ จัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน มีทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน

อภิปรายผล

การศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรม ประกอบฉากนิทาน เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ พบว่าเด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่สูงขึ้นที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทานเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กมีโอกาสลงมือกระทำ เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่มเพื่อน ตามความคิดและเหตุการณ์จากเนื้อเรื่อง การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน มีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ เพียเจท์ (Piaget) ที่กล่าวถึงพื้นฐานของการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนต้องเน้นการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) และการเรียนรู้ดังกล่าว จะต้องจัดให้เด็กได้จัดกระทำกับวัตถุ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิดและเหตุการณ์ จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (พัชรี ผลโยธิน, 2543, น. 8) นักการศึกษากล่าว สรุปได้ว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย จะมีการพัฒนาจนเกิดการเรียนรู้ได้ ก็ต่อเมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งกับเด็ก และผู้ใหญ่ และสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กนั้น เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับเด็ก เพื่อสร้างการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งนี้เพราะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3 - 6 ปี เป็นวัยที่เด็กเริ่มสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถแสดงความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ สามารถพัฒนาความร่วมมือ และการเรียนรู้ในการเข้าสังคม ดังนั้น พฤติกรรมทางสังคมที่ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้เด็กได้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น คือ การได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งชี้ให้เห็นถึง

สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากการแสดงผลการศึกษานั้นแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแบนดูรา (Bandura) ที่ว่า การเรียนรู้ทางสังคมเกิดจากการได้เห็น การกระทำอันเป็นตัวอย่างจากบุคคลรอบข้างที่เกี่ยวข้องกับเด็ก (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2550, น. 65) ซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์เราส่วนมากเป็นการเรียนรู้จากการสังเกต การเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วารภรณ์ ปานทอง, 2548, น. 59) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นนิทานคติธรรมประกอบการเล่นบทบาทสมมติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ชาย-หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาล 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนอนุบาลวัดไตรรัตนาราม สังกัดสำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมการเล่นนิทานคติธรรมประกอบการเล่นบทบาทสมมติ ในแต่ละช่วงสัปดาห์มีพฤติกรรมทางสังคม โดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเพิ่มขึ้นตลอด ตั้งแต่ช่วงสัปดาห์ที่ 2 ถึงสัปดาห์ที่ 8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน เป็นการจัดกิจกรรมโดยการแตงนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม ในด้านความร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความเห็นอกเห็นใจ นิทานจึงมีบทบาทในพัฒนาเด็กด้านลักษณะทางสังคมที่พึงประสงค์ด้วยการเสนอแนวทางได้ซึมซับรับรู้ตั้งแต่ยังเด็ก และได้เรียนรู้ถึงลักษณะชีวิตที่ดีผ่านนิทานที่มีเนื้อหา และบรรยากาศของความปรารถนา ที่จะเห็นเด็กเป็นคนที่ มีพฤติกรรมตามกฎเกณฑ์ของสังคม การเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน ด้านความร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความเห็นอกเห็นใจ พบว่า เด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์คะแนนรวมทั้งหมด

จากการวิจัยพบว่าหลังได้รับการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน มีทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน โดยภาพรวมคะแนนก่อนการใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.70 (S.D. = 0.02) หลังการจัดกิจกรรมเท่ากับ 1.61 (S.D. = 0.05) ซึ่งอยู่ในระดับสูงมากที่เป็นเช่นนี้ เพราะกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทานเป็นกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับความร่วมมือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความเห็นอกเห็นใจ โดยการร่วมกันทำกิจกรรมต่อยอดจากการฟังกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมในด้านต่าง ๆ จึงทำให้สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ (สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2538) ได้กล่าวว่าการพัฒนาเด็กในด้านสังคม อาจทำได้โดยกาให้เด็กได้มีสิทธิเลือกทำกิจกรรม มีอิสระ ได้รับการกระตุ้น และมีความถี่ในการกระทำ ซึ่งกรอลัน (Gronlund. 1959 : p. 232) กล่าวว่า กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อน ได้แก่

ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน การช่วยเหลือ และปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน เด็กจะได้สร้างการเรียนรู้ บทบาทของตนเอง ว่าควรปฏิบัติอย่างไร ซึ่งทำให้เด็กมีประสบการณ์ด้านสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่สูงขึ้น

ผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้ โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยสามารถศึกษา และเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทาน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้จัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับช่วงอายุของเด็ก

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทานต้องคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ และเน้นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาการของเด็ก

1.2 แบบสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ควรสอดคล้องกับพฤติกรรมเด็ก และคำนึงถึงการพัฒนาพฤติกรรมทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยให้มากที่สุด

1.3 ในเรื่องกาลเวลา การจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรมประกอบฉากนิทานต้องคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ เวลาสามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับความสนใจ และความต้องการของเด็กได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

2.1 ควรศึกษาเทคนิคและรูปแบบการเล่านิทานประกอบฉากนิทาน ที่ส่งเสริมทักษะด้านอื่นๆ เช่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการกล้าแสดงออก

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการเล่านิทานประกอบฉากนิทาน ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

2.3 ในการพัฒนาทักษะทางสังคม ควรใช้กิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมนิทานคุณธรรม ประกอบฉากนิทาน เช่น การเล่นเกมแบบไทย เกมส่กกลางแจ้ง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). “หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.” กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมสุขภาพจิต. สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์. เรียกใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563 จาก <http://www.smartteen.net>.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2551). “ทักษะทางสังคมใครว่าไม่สำคัญ.” เรียกใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563 จาก WWW.KRIENGSAK.COM/COMPONENTS/CONTENT/PRINT.PHP?ID_CONTENT_CATEGORY.
- ชูลีรัตน์ สมร่าง. (2553). การศึกษาพัฒนาการทางด้านร่างกายและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบดนตรีไทยตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
- ณัฐนิช สมะจิตร. (2551). “การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสบการณ์ด้วยกระบวนการวิจัย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธรรมณูญ เฟื่องทอง. “วิวัฒนาการและโครงสร้างเกี่ยวกับสังคม”. เรียกใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563. จาก <http://e-learning.tapee.ac.th>
- บรรลุ ศิริพานิช. (2552). “สร้างกำลังใจให้แข็งแรง.” กรุงเทพฯ ฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- พัชรี ผลโยธิน และคณะ. (2543). “การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวคิดไฮสโคป.” กรุงเทพฯ ฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วรภรณ์ ปานทอง. (2548). “ผลของการเล่นิทานคติธรรมประกอบการเล่นบทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัย.” ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). “สร้างทักษะให้ผู้เรียนพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21.” กรุงเทพฯ อักษรเจริญทัศน์.
- สายทิพย์. (2552). “ผลของการเล่นิทานก่อนนอนโดยพ่อแม่ที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมในเด็กประถมวัย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาเอกอนามัยครอบครัว.” กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

สิริมา ภิโญอนันตพงษ์. (2550). “เอกสารประกอบการเรียนวิชา ECED 201 การศึกษาปฐมวัย Early childhood Education.”หลักสูตรครุศาสตร์ศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย.

_____. (2538). “แนวคิดสู่แนวปฏิบัติปฐมวัยศึกษา”.(หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : ดวงกลม. ถ่ายเอกสาร.

สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์. (2552). นิทานปีทอง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย. ปีที่ 3, ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย.2553) มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.(2561). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี.โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.”กรุงเทพฯ : กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักงานประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

อุไร สุมาริธรรม. รูปแบบการเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเยาวชนชนเผ่ามูเซอแดงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน.เรียกใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563.

จาก <http://special2.dusitcenter.org/plan/newsview.php?id=5881>

อุทัย หิรัญโต. “สัตว์สี่ขา”.เรียกใช้เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563 จาก http://www.baanjomyut.com/library_3/extension1/social_animals/01.html

Bee Helen. (1975). “ Mora Development. The Developing Child London.” United States of America.

Bloom, B.S. (1964).Stability and Change in Human Characteristics. New York : JoHn Wiley and Son.

Treffinger, D.J. (2007-2008). “A New Renaissance?Preparing Productive Thinkers for Tomorrow’s World.” Creative Learning Today 15(4) : 1

Gronlund. (1959).Sociometry in the Classroom.Harper.New York JoHn Wiley and Son.

Treffinger, D.J. (2007-2008). “A New Renaissance?Preparing Productive Thinkers for Tomorrow’s World.” Creative Learning Today 15(4):1

Gronlund. (1959).Sociometry in the Classroom.Harper.New York

การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ
ของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย *
THE DEVELOPMENT OF GILĀNUPATTHĀKA MONK (NURSING MONK)
POTENTIAL IN THE PROJECT OF MONKS' HEALTH PROMOTIING
TEMPLE ROJECT IN SI SATCHANALAI DISTRICT,
SUKHOTHAI PROVINCE

พระอธิการเฉลิม กนตสาโร

Phraathikarn Chalerm Gandasaro

พระศักดิ์ธัช สัวโร

Phra Sakdithat Samvaro

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Graduate of Mahachulalongkornrajavidyalaya Phrae campus

E-mail : sser_sandee@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาเชิงเอกสารประกอบกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 รูป ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป และการสนทนากลุ่มย่อยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 รูป/คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์

* Received 3 March 2020; Revised 11 May 2020; Accepted 13 May 2020

ผลการวิจัยพบว่า 1) พระคิลานุปัฏฐาก คือ พระสงฆ์ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาล ด้วยคิลานธรรมทั้งทางกาย สังคม จิต ปัญญา ทำให้มีเจียนดีชื่นชม หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้เกิดความตั้งงามแห่งสงฆ์ 2) กระบวนการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก ดำเนินการโดยใช้กิจกรรมหลัก คือ การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก ให้สอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่มีเป้าหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลก 3) พระคิลานุปัฏฐากได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ทำให้มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย มีทักษะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพพณมัยตามหลักพระธรรมวินัย และมีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

คำสำคัญ : ศักยภาพ, พระคิลานุปัฏฐาก, พระสงฆ์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the concepts and theories regarding *Gilānupatthāka* monk (nursing monk) in Buddhism, 2) to study the process of the development of potential of *Gilānupatthāka* monk (nursing monk) in the monks' health promoting temple project in Si Satchanalai District, Sukhothai Province and 3) to develop the potential of *Gilānupatthāka* monk (nursing monk) in the monks' health promoting temple project in Si Satchanalai District, Sukhothai Province. The study was a qualitative research using both the documentary research and action research method with field research from 20 samples, together with in-depth interviews from 25 key informants and focus group discussion by 18 experts and then bring the data were analyzed respectively.

The findings were that; 1) *Gilānupatthāka* monk was a monk who was responsible for giving first aid with the moral and physical, social, mental, intellectual, making happy to admire release from all the defilement because they do not hold fast and making the goodness of the Sangha. 2) The process of potential development of patient care was carried out using the main activities which were training of *Gilānupatthāka* monk for matching with the concept of the Health Promotion Temple Project which had main goal was to use Dhamma lead the world. 3) *Gilānupatthāka* monk had developed the potential in the knowledge and understanding about monk's health care based on the dharma discipline, had skills and experience in operating and working in health care according to the Dhamma and Vinaya principles. And it had also the potential to participate creating and networking for monks, community leaders in the care of monks' health.

Keywords : Potential, *Gilānupatthāka* Monk, Buddhist Monks

บทนำ

เรื่องของสุขภาพของพระสงฆ์เป็นเรื่องที่มีการพูดถึงกันมานานมาก ไม่ว่าจะในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงการคณะสงฆ์เองก็ตาม ล้วนแล้วแต่ออกนโยบายการดูแลในส่วนของ การแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของการถวายอาหารต่าง ๆ แก่พระสงฆ์หรือจะเป็นในเรื่อง การถวายความรู้แก่พระสงฆ์ในการเลือกฉันภัตตาหารต่าง ๆ รวมไปถึงการถวายความรู้ในเรื่อง การบริหารด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้พระสงฆ์นั้นมีสุขภาพที่ดีขึ้น แต่ถึงกระนั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็ ยังขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากบางพื้นที่ในส่วนของชุมชนชนบท เมื่อมีพระภิกษุผู้มี อายุมากเกิดเจ็บป่วยอาพาธ ในขั้นแรกที่สามารถดูแลตัวเองได้ ยังสามารถปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ได้ก็ยังไม่เป็นปัญหา แต่หากเมื่อโรคร้ายต่าง ๆ รุมเร้ามากยิ่งขึ้น ต่างฝ่ายก็ต่างผลักระซึ่งกัน และกัน จนกระทั่งบางรูปมีความจำเป็นต้องลาสิกขาเพื่อกลับไปอยู่บ้านเพื่อให้ลูกหลานดูแลได้ ง่ายขึ้น จึงเป็นภาพที่เห็นได้บ่อยครั้ง ซึ่งในการปฏิบัติอย่างนี้จะย้อนแย้งกับข้อความที่ปรากฏ ในพระไตรปิฎกที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดาผู้คอยพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจะคอยพยาบาลพวกเธอภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเรากี่ จงพยาบาลภิกษุไข้เถิด ถ้ามีอุปัชฌาย์อุปัชฌาย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะหาย ถ้ามีอาจารย์อาจารย์พึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอ จะหาย ถ้ามีสหวิหาริก สหวิหาริกพึงพยาบาลภิกษุใช้นั้นจนตลอดชีวิต (หรือ) จนกว่าเธอจะ หาย” (วิ.ม. 5/365/240) นี่เป็นคำกล่าวที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้

ในทางตรงกันข้ามกับปัจจุบันนี้เองด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลส่งให้การปฏิบัติตาม ข้อความนี้ย่อมทำให้เป็นรูปธรรมได้ค่อนข้างยาก นอกจากจะให้พระสงฆ์นั้นได้มีการศึกษาได้มี ความเข้าใจในระบบการดูแลตนเองให้มีสุขภาพที่ดีต้องคร่อมแนวพุทธ เน้นที่ภาวะแห่งความสุข เป็นความสมดุลของทุกมิติแห่งสุขภาพ ความสมดุลของจิตใจและการเข้าถึงความสงบและความ ดีงามต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) หมายถึงว่าให้ตนเองมีสุขภาพที่ดี เสียก่อน จึงจะสามารถไปดูแลพระภิกษุรูปอื่น ๆ ได้พระสงฆ์กับการดูแลตนเองตามหลักพระ ธรรมวินัย ชุมชนและสังคมกับการดูแลอุปัชฌากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และ บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม โดยยึดหลักสำคัญคือใช้ ทางธรรมนำทางโลก (พระพรหมวชิรญาณ, 2560, น. 2) ที่อาจจะเป็นแนวทางในการดูแล สุขภาพของพระสงฆ์ที่สามารถทำให้เป็นรูปธรรมได้อย่างยั่งยืนก็เป็นได้ โดยการอาศัยบริบท ในทางสังคมในหลาย ๆ ส่วนช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมกำลังของกันและกัน เป็นแรงผลักดัน ให้แต่ละภาคส่วนมีกำลังในการพัฒนาศักยภาพในการดูแลพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์ไทย

ในปัจจุบันนี้มีการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างจากสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมากและมีผลต่อการดูแลรักษาสุขภาพ (อุทัย สุตสุข, 2552, น. 284)

วัดส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นอีกโครงการหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ โดยมีบริบทต่าง ๆ ที่จัดเป็นระบบในการดูแลจัดการสภาพแวดล้อมระบบนิเวศภายในวัด มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์ บุคลากรในวัด รวมไปถึงกลุ่มผู้สูงอายุและครอบครัวที่มาร่วมทำกิจกรรมภายในวัด อีกทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำนุบำรุงพัฒนาวัดเพื่อเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา โดยบูรณาการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมร่วมกับศิลปวัฒนธรรมในความเป็นวัด มีคุณสมบัติการดำเนินงานตามหลัก ๕ ร. แต่ด้วยโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพเป็นการดูแลโดยบริบทในรูปแบบกว้าง ๆ เน้นส่วนใหญ่ไปที่การดูแลสภาพแวดล้อมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมส่วนมาก แต่ในเรื่องสุขภาพของพระสงฆ์นั้นยังมีการดูแลไม่ได้ครอบคลุมทุกบริบท จึงจำเป็นต้องมีโครงการเกี่ยวเนื่องกันเกิดขึ้นมาเพื่อดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยตรง นั่นคือ พระคิลานุปัฏฐาก หรือที่รู้จักว่าเป็นพระผู้ดูแลภิกษุผู้ไข้ตามที่ปรากฏในพระธรรมวินัย ให้กลับมามีบทบาทในการดูแลพระสงฆ์ด้วยตนเอง หลังจากเลือนหายไปเพราะด้วยบริบทต่าง ๆ ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปรวมถึงพระสงฆ์ที่บวชในปัจจุบันไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจในการรักษาพยาบาลกันเหมือนในอดีต ซึ่งพระสงฆ์สมัยก่อนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องยาสมุนไพรการดูแลตนเองและเพื่อสหธรรมิกในเบื้องต้นนั้นได้ แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์นั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติมเสริมความรู้ให้แก่พระสงฆ์ผู้มีจิตอาสาสมัครเพื่อดูแลสุขภาพพระสงฆ์ด้วยกัน ซึ่งเป็นการสะดวกและเข้าถึงดูแลกันง่ายกว่าการที่ให้หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาดูแลและถือเป็นหน่วยงานที่มีไว้เพื่อประสานงานกับหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ความรู้ในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ในการดูแลผู้ป่วย เพื่อที่จะก่อให้เกิดความเชื่อมโยง รวมถึงการประสานงานให้ทั้งในส่วนภาครัฐหน่วยงานทางสาธารณสุขต่าง ๆ นั้นได้มีความใกล้ชิดมีความเข้าใจในบริบทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวนมากและบางส่วนยังมีความไม่เข้าใจในด้านการเข้ารับบริการทางสุขภาพอย่างถูกวิธีและก่อให้เกิดประโยชน์ในส่วนองงานภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านสุขภาพของพระสงฆ์ โดยศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากและวัดส่งเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์อำเภอศรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน ว่าสามารถนำไปปรับปรุงเพิ่มกระบวนการและหาแนวทางการมีบทบาทส่วนร่วมของชุมชนและสังคมสืบต่อไปเพื่อสุขภาพของพระสงฆ์ที่ดีขึ้นและการเข้าถึงการบริการทางสุขภาพได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ใช้รูปแบบและวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1) รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาเชิงเอกสารประกอบกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับดังนี้

ก. ภาคเอกสารในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ตำราวิชาการ หนังสือ เอกสาร บทความ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสุขภาพและสาธารณสุขของพระสงฆ์ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เอกสาร บทความจากสำนักสาธารณสุขอำเภอศรีสัชชนาลัย ตลอดจนตำราทางวิชาการ วารสาร บทความ และเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือ

ข. ภาคปฏิบัติการผู้วิจัยมีการจัดทำโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก ให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง และสามารถนำไปปฏิบัติงานในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในพื้นที่

ค. ภาคสนามข้อมูลภาคสนามเป็นข้อมูลหลักที่มีความสำคัญต่อการศึกษาคั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล และลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นที่ การสังเกต

ง. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมอบรม ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ก. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระภิกษุในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จำนวน ๔๕ รูป โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection)

ข. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก ด้านพระพุทธศาสนา การสาธารณสุขที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจำนวนทั้งสิ้น 18 รูป/คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1) ผู้วิจัยดำเนินการเขียนกิจกรรมอบรมเพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก จากกรอบสภาพปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการทำงานและการปฏิบัติหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร คือ คู่มือ การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และสนทนากลุ่มย่อยจากนั้นนำเสนอกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก แก่ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน

3.2) แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก

3.3) แบบสังเกตการณ์ ในการศึกษาเชิงปฏิบัติการจากการอบรมในโครงการที่พัฒนาขึ้น

3.4) ใบประเมินผลความรู้จากกิจกรรมที่กำหนดขึ้นตามหลักสูตรการอบรม

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตัวอย่าง โดยมีประเด็นสำคัญในการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก มีการจดบันทึกและบันทึกเสียงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ถอดบทเรียนจากการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้ได้ผลของการปฏิบัติงาน

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์โดยพิจารณาประเด็นหลักที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจาก

การประชุมกลุ่มย่อย โดยทำการถอดบทเรียน จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และอธิบายเป็นความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา

คิลานุปัฏฐาก (คิลานะ + อุปัฏฐาก) ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ผู้ดูแลหรือผู้ที่ทำหน้าที่ในการเอาใจใส่ปฐมพยาบาล ด้วยคิลานเภสัช คือ ยารักษาโรคชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม พระคิลานุปัฏฐาก เป็นชื่อเรียกของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน คือ ผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การควบคุมโรค และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2560, น. 5) จากการศึกษาความเป็นมาของพระคิลานุปัฏฐาก ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพบว่า ในสมัยพุทธกาลมิได้เรียกชื่อว่าเป็นพระคิลานุปัฏฐาก เป็นแต่เพียงศัพท์ที่แสดงถึงความหมายที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ที่เรียกตีความหมายแตกต่างกันไป เช่น คิลานปัจจัยเภสัชบริขารเภสัช หมายถึง ยารักษาโรค หรือ คิลานธรรม หมายถึง ธรรมโอสถที่เป็นเครื่องรักษาโรคทางใจ เป็นต้น ส่วนคำว่า พระคิลานุปัฏฐากนั้นไม่ปรากฏ แต่มีเค้าโครงของการเป็นพระคิลานุปัฏฐากมาจากสมัยพุทธกาล จากการศึกษาในปฐมคิลานสูตร และหุตยคิลานสูตร สรุปได้ว่า พระพุทธองค์กล่าวถึงเรื่องของภิกษุไข้ และทรงเยียวยาด้วยคิลานธรรม (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2554, น. 505-506) ที่พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ดูแลด้วยตนเอง คือ ด้วยการสนทนา (สงเคราะห์) ธรรม จนภิกษุนั้นมีใจยินดีชื่นชมจิตของภิกษุนั้นก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่นไปในที่สุด (ส.สพ. 18/75/68-70) ทรงเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติแก่พระสาวก เพื่อให้เกิดความดีงามแห่งสงฆ์อันนำไปสู่การสร้างรากฐานทางพระพุทธศาสนาที่มั่นคง

พระคิลานุปัฏฐากในพระพุทธศาสนา ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างรวมไปถึงการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อกันของพระสงฆ์ เป็นการอุปัฏฐากระหว่างอุปัชฌาย์กับอันเตวาสิก หรือระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์ด้วยกันเอง เพราะเหตุที่พระสงฆ์เมื่อไม่มีใครทำหน้าที่อุปัฏฐากให้บางครั้งย่อมได้รับความลำบากมาก พระคิลานุปัฏฐาก จึงมีความสำคัญในเบื้องต้น 3 ประการ คือ 1) ความสำคัญในฐานะที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา 2) ความสำคัญในฐานะที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ และ 3) ความสำคัญในฐานะสร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนา

หน้าที่คิลานุปัฏฐากเป็นสิ่งที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกัน นอกจากมีวัตถุประสงค์คล้ายกันกับการบัญญัติพระวินัยแล้ว จะมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ 1) เพื่อให้พระภิกษุเอาใจใส่ในการทำ

หน้าที่อุปถัมภ์กันและกัน 2) เพื่อได้รับการศึกษาจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์ 3) เพื่อชวนชวน ป้องกันความเสื่อมเสียอันจักมีหรือมีแล้ว และ 4) เพื่อความดีงามในพระสงฆ์ คือ ให้มีความรักใคร่ เคารพ เลื่อมใส หวังดีอย่างยิ่งต่อกันและกันในพระสงฆ์ ตลอดจนการดูแลยามอาหารเจ็บป่วย และได้รับทุกขเวทนา เพื่อสงเคราะห์ให้ถึงที่สุดแห่งธรรม (พระศกฺกดิธฺข สํวโร, 2561)

2. กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่มีฐานข้อมูลความต้องการในการพัฒนาศักยภาพการทำงานของพระคิลานุปัฏฐากภายใต้โครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย คือ การทำงานนั้นขาดความต่อเนื่อง ในด้านการประสานการทำงานที่เชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่าย ทั้งภายในและภายนอก เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน (คณะสงฆ์อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย, 2562) พระคิลานุปัฏฐากที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 20 รูป ยังไม่สามารถทำงานได้เต็มที่เนื่องด้วยข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการดูแลผู้ป่วยอาพาธ พระคิลานุปัฏฐากผู้บวชใหม่ยังต้องศึกษาหลักพระธรรมวินัยเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่จะต้องบูรณาการหลักพระธรรมวินัยกับศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ ในประเด็นสำคัญ คือ ความสอดคล้องกับแนวคิดโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่มุ่งหมายโดยยึดหลักการสำคัญ คือ การใช้ทางธรรมนำทางโลก โดยกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก 3 ประเด็นเป้าหมายคือ 1) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย 2) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีทักษะ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติกรและการทำงานในการดูแลสุขภาพพณามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน และ 3) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สมบูรณ์ทั้งทางกายทางจิต ทางปัญญาและทางสังคม ตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพโดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการพัฒนาพื้นฐานของพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อที่จะนำมาสร้างกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สามารถสรุปได้ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนของประสานความร่วมมือ คณะสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร รัฐ เอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน เพื่อวางแผนกำหนดประชุม

เตรียมความพร้อมชี้แจงในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมอบรม ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก

ขั้นตอนที่ 3 การเขียนและพัฒนาโครงการ/กิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก โดยทำการร่างกิจกรรมฯ โดยการมีส่วนร่วมจากองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 ขึ้นประสานความร่วมมือ พระสงฆ์ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ที่สมัครเป็นพระคิลานุปัฏฐากในเขตอำเภอศรีสัชชนาลัย จำนวน 20 รูป เพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจในแผนงาน กำหนดการจุดมุ่งหมาย และเป้าหมายของการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 จัดโครงการ/กิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเชิงปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 6 ขึ้นประเมินผลการพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก โดยใช้รูปแบบการเก็บข้อมูล ประเมินผลจากสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดและแสดงความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ผู้เข้าอบรม ผู้สนับสนุน หน่วยงาน องค์กร วิทยากร หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และไปประเมินองค์ความรู้จากแบบทดสอบ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมจะมีการอบรมเชิงปฏิบัติการและมีใบงานองค์ความรู้ประกอบในแต่ละกิจกรรม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงความคิดเห็นและพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง ซึ่งไปประเมินผลนี้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวม เพื่อนำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ และถอดบทเรียนจากการจัดกิจกรรม จนนำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ใหม่จากการจัดกิจกรรม แล้วนำไปเขียนเป็นความเรียงบรรยายเชิงพรรณนา

3. การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ “หลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระสงฆ์อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพ-อสส.)” (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561) มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ใน 3 ประเด็นเป้าหมายคือ 1) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย 2) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก มีทักษะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน และ 3) เพื่อให้พระคิลานุปัฏฐาก

มีศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยในกิจกรรมครั้งนี้มีพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของอำเภอศรีสันดาลย์เข้าร่วมทั้งหมดจำนวน 20 รูป โดยพระสงฆ์ทุกรูป เป็นผู้ที่เคยผ่านการอบรมพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของคณะสงฆ์อำเภอศรีสันดาลย์มาแล้วครั้งแรกในปี 2561 และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ต่อเนื่อง เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ในอำเภอศรีสันดาลย์

ผลการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อำเภอศรีสันดาลย์ จังหวัดสุโขทัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์พระคิลานุปัฏฐากผู้เข้าอบรม พบว่า

1) ประเด็นเป้าหมายที่ 1 การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐาก ให้มีองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลผู้ป่วยและการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย ผู้วิจัยใช้การอบรมกิจกรรมตามหลักสูตร ในหมวดที่ 1 หลักพระธรรมวินัยกับการดูแลสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย แผนการสอนที่ 2 ถึงแผนการสอนที่ 3 ตามตัวชี้วัดได้ผลการพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐาก 3 ตัวชี้วัด คือ (1) พระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และ สถานการณ์สุขภาพ ที่เชื่อมโยงกับกิจวัตร 10 อย่างของพระสงฆ์ (2) พระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรพระสงฆ์ในอนาคต สถานะสุขภาพของพระสงฆ์ และตระหนักถึงความจำเป็น ในการดูแลพระสงฆ์ตามแนวทาง ธรรมานุญ สุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ และ (3) พระคิลานุปัฏฐากมีความรู้ ความเข้าใจในตนเอง เป้าหมายของชีวิต อุดมการณ์ชีวิต การประเมินสภาวะและ พฤติกรรมสุขภาพของตนเองและเรียนรู้การประเมินความรู้สึกของผู้รับการช่วยเหลือดูแลได้

2) ประเด็นเป้าหมายที่ 2 มุ่งเน้นที่การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐาก ให้มีทักษะ มีประสบการณ์ในการปฏิบัติการและการทำงานในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน ด้วยการอบรมกิจกรรมในหมวดที่ 2 การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลพระสงฆ์ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ซึ่งประกอบด้วย แผนการสอนที่ 4 ถึงแผนการสอนที่ 9 ตามตัวชี้วัดได้ผลการพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปัฏฐาก 6 ตัวชี้วัด คือ (1) พระคิลานุปัฏฐากมีความรู้ ความเข้าใจในกลไกของร่างกายแบบตะวันตกและกลไกร่างกายแบบตะวันออก ที่จะส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาพและการดูแลสุขภาพอย่างสมดุล (2) พระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคที่พบบ่อยในกลุ่มพระสงฆ์ พฤติกรรมเสี่ยง การป้องกัน การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลเบื้องต้น (3) พระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมสุขภาพ และสามารถนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพตนเองให้ คำแนะนำแก่โยมอุปัฏฐากพระสงฆ์ และชุมชนได้ (4) พระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ความเข้าใจ

สามารถสังเกตและให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะวิกฤติได้ (5) พระคิลานุ-
ปฏิฐาก มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการประเมินดูแลช่วยเหลือพระสงฆ์เบื้องต้น และ
(6) พระคิลานุปฏิฐาก มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยระยะสุดท้าย

3) ประเด็นเป้าหมายที่ 3 มุ่งเน้นที่การพัฒนาศักยภาพของพระคิลานุปฏิฐาก ให้มี
ศักยภาพในการสร้างการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพระสงฆ์แกนนำชุมชนในการดูแล
สุขภาพพระสงฆ์ ด้วยการอบรมกิจกรรมในหมวดที่ 3 พระคิลานุปฏิฐากกับการพัฒนาวัดและ
ชุมชน ซึ่งประกอบด้วย แผนการสอนที่ 10 ถึงแผนการสอนที่ 12 ตามตัวชี้วัดได้ผลการพัฒนา
ศักยภาพของพระคิลานุปฏิฐาก 3 ตัวชี้วัด คือ (1) พระคิลานุปฏิฐากมีความรู้ ความเข้าใจใน
องค์ประกอบและความสำคัญของการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพสู่ “วัด” รอบรู้ด้านสุขภาพ
(Health Literate Temple) (2) พระคิลานุปฏิฐากมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติและมีทักษะ
ในการส่งเสริมสุขภาพดูแลพระสงฆ์ สามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการดูแล
พระสงฆ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและถูกต้องตามหลักวิชาการ อย่างมี
ประสิทธิภาพ และ (3) ระดับความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการปฏิบัติตามบทบาทพระคิลานุ-
ปฏิฐากเพื่อให้การถวายการดูแลพระสงฆ์ที่มีคุณภาพมีความปลอดภัย เพื่อพระสงฆ์มีคุณภาพ
ชีวิตที่ดีตามหลักพระธรรมวินัย

ข้อสรุปจากการผลการวิจัยบ่งชี้ว่า ความสำเร็จของการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุ-
ปฏิฐากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันหลายประการ กล่าวคือ การอบรมหลักสูตรพระคิลานุปฏิฐาก
เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายทุกระดับของหน่วยงานสาธารณสุข ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและ
เอกชน นับแต่เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง ผู้บังคับบัญชาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้จัด
หลักสูตร วิทยากร และพระสงฆ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งต่างฝ่ายต่างให้ความร่วมมือตลอดจน
เข้าใจในบทบาทซึ่งกันและกัน จึงจะช่วยให้การฝึกอบรมแต่ละครั้งประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้
โดยอาศัยการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม ซึ่งวัดจากการหาความ
จำเป็นในการฝึกอบรม การกำหนด วัตถุประสงค์ การสร้างหลักสูตร การประเมินผลและการ
ติดตามผลการฝึกอบรม หากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นประสานสอดคล้องและเอื้ออำนวยกันและกัน
ก็เป็นที่น่าเชื่อมั่นได้ว่าโครงการฝึกอบรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว จะบรรลุวัตถุประสงค์ และ
เกิดประสิทธิผลที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปฏิฐากในโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพของ
พระสงฆ์ในเขตอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์
ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานพัฒนา

1) คณะสงฆ์ควรมีการพัฒนาาระบบสุขภาพพระสงฆ์และพัฒนาพระคิลานุปัฏฐากต้นแบบในการส่งเสริมสุขภาพในเชิงบูรณาการ สหวิทยาการ ทั้งการแพทย์แนววิถีพุทธ การแพทย์สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ทั้งนี้ ควรพิจารณาอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับพระธรรมวินัยด้วย

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีภารกิจสำคัญในการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์เป็นพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ สู่การเป็นบุคคลต้นแบบที่ดีด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตปัญญา เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชน ควบคู่กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามาดูแลสภาพปัญหาด้านสุขภาพพระสงฆ์ สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์การดำเนินงานแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมแก่พื้นที่และวัดในพื้นที่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4) หน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ควรจริงจังกับการแก้ปัญหาาระบบสุขภาพพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องให้เป็นรูปธรรม

5) ควรมีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วนำไปสู่การปฏิบัติจริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในเครือข่ายคณะสงฆ์ในอำเภอต่าง ๆ หรือเปรียบเทียบระดับจังหวัด

2) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรอบรมพระคิลานุปัฏฐากเพื่อรองรับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

3) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือพระคิลานุปัฏฐากในระดับภูมิภาค หรือในระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- คณะสงฆ์อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. (2562). เอกสารโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพประจำปี 2562. สุโขทัย : สำนักงานเจ้าคณะอำเภอศรีสัชชนาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). (2560). ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560. นนทบุรี : บริษัท โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.
- สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. (2561). คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสมว). สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- อุทัย สุตสุข. (2552). สาธารณสุขในพระไตรปิฎก บูรณาการสู่สุขภาพที่ดี ชีวีมีสุข. นนทบุรี : เทพประทาน การพิมพ์.
- พระศักดิ์ธัช ส่วโร. (2561). รูปแบบและกระบวนการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดแพร่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมวชิรญาณ. (2560). ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560, กรุงเทพมหานคร : บริษัท โอ.เอส. พรีนติ้งเฮ้าส์ จำกัด.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2554). พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี 45 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). อนามัยองค์รวมแนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ*
THE PROMOTION OF LEARNING SKILLS IN THE 21ST CENTURY BASED
ON THE BUDDHIST INTEGRATION

พระยุดทพงษ์ อากาศโร
PhraYuttapong Abāgaro

พระราชเชมากร

PhraRajakhemakorn

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Graduate of Mahachulalongkornrajavidyalaya Phraecampus

E-mail : yutthapongemget@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ เป็นวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาวิจัยผลการวิจัย พบว่า

1) ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน โดยมีกรอบแนวคิดในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการเรียนรู้แบบ 3R x 7C 3R คือ Reading (อ่านออก), (W) Riting (เขียนได้), และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) 7Cs

* Received 9 March 2020; Revised 11 May 2020; Accepted 13 May 2020

2) ทักษะการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นวิธีการเรียนการสอนตามหลักความจริงของชีวิต เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากทุกข์ สาเหตุให้เกิดทุกข์ วิธีการดับทุกข์ และแนวทางปฏิบัติให้พ้นทุกข์ของตนเอง โดยพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติ การสนทนา โดยผ่านสื่อธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง สร้างศรัทธาและพอใจในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้หรือการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา

3) การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นกระบวนการการถ่ายทอดในลักษณะ Active Learning ให้ผู้ได้รับการพัฒนาลงมือทำ และปฏิบัติ ควรเป็นการปลูกฝังทางอ้อม มากกว่าการปลูกฝังโดยตรงมาบูรณาการ คือ อิทธิบาท 4, อริยสัจ 4, ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์, กาลามสูตร, สติ สัมปชัญญะ, พรหมวิหาร 4, สัพปุริสธรรม 7, ปัญญา 3, ปรัตโยสยะ, โยนิโสมนสิการ, อปัมาทะ, หลักไตรสิกขา, วัฒนธรรม 6, อธิษฐานธรรม 4, สมณะภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เพื่อเป็นเกราะป้องกันทางด้านจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งและการมองโลกอย่างเข้าใจ รู้เท่าทัน ประสานสามัคคีในมวลมนุษยย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ : ทักษะการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21 ,พุทธบูรณาการ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the concepts and theories on the promotion of learning skills in the 21st century; 2) to study the concepts and theories on the promotion of learning skills in Buddhism; 3) to study the promotion of learning skills in the 21st century based on the Buddhist integration. This was a documentary research from the Tipitaka, books, articles, documents and related research works. The studies were found as follows;

1) The learning skills in the 21st century refers to the enhancement of the learning management efficiency by focusing on the knowledge, skills, expertise, and competencies that are created by the learners under the framework for combining knowledge on specific skills, specialization, and knowledge of various fields together, in order for learners to succeed in both work and life in today's changing society that everyone must learn throughout their lives by employing the learning model of 3R X 7C 3R.

2) The learning skills in Buddhism refers to the teaching and learning method according to the reality of life in order to know how to learn by themselves by starting from suffering (*Dukkha*), the cause of the suffering (*Samudaya*), the cessation of the suffering (*Nirodha*), and the path leading to the cessation of suffering (*Magga*). The Buddha's teaching aim to let the learners realize the value of learning through practice, conversation through natural media, understand teaching which the learners want to learn and put on practice by themselves, faith and satisfaction building in the learning that leads to the development on the four aspects based on Buddhism, namely, physical, moral, emotional and intellectual. Therefore, the learning based on "Buddhist methods" was the prototype of 21st century learning.

3) The promotion of learning skills in the 21st century must be the process of passing on the knowledge by an active learning method for the learners to develop by action and practice. Moreover, the teaching method should be indirect socialization rather than direct socialization. Therefore, it is necessary to strengthen skills using the Buddhist doctrines as an important tool to integrate with the promotion of learning skills of humans who will have to

confront the rapidly changing social conditions in the 21st century, under the 7Cs skill framework. The Buddhist doctrines for integration are as follows: the Four Paths of Accomplishment (*Iddhipāda*), the Four Noble Truths (*Ariyasacca*); Truth Investigation (*Dhammavicaya*); *Kālāma Sutta*; Mindfulness and Awareness (*Sati-sampajañña*); the Four Sublime States of Mind (*Brahmavihāra*); the Seven Qualities of a Good Man (*Sappurisa-dhamma*); the Three Kinds of Knowledge (*Paññā*); Inducement by Others (*Paratoghosa*); Analytical Reflection (*Yonisomanasikāra*); Non-Negligence (*Appamāda*); the Threefold Training (*Trisikkhā*); the Six Channels of Growth (*Vaḍḍhana-mukha*); the Four Virtues which should be established in the mind (*Adhiṭṭhāna*); Concentration Development (*Samathabhāvanā*); and Insight Development (*Vipassanā-bhāvanā*). It will be a protective shield for the mind to become stronger and to see the world with understanding, knowingly and harmoniously with all human beings for living together happily.

Keywords : learning skills, 21st century, Buddhist integration

บทนำ

การส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้กลายเป็นแนวคิดและข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการศึกษา ที่ถูกผลิต พัฒนา สนับสนุน และเผยแพร่ โดยองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนหลายแห่งทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นวาระทางการศึกษาที่สำคัญในปัจจุบัน โดยที่แนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตั้งอยู่บนฐานคิดที่เชื่อว่า รูปแบบการศึกษาแบบดั้งเดิมในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นย้ำแต่การเรียนและท่องจำเนื้อหาในสาระวิชาหลักไม่เพียงพออีกต่อไปแล้ว ในการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกศตวรรษใหม่ภายใต้ความท้าทายใหม่สำหรับแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น ตั้งต้นจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง (ทักษะ Skills) ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะในการคิดขั้นสูง ทักษะในการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ควบคู่กับ “เนื้อหา” และความรู้อื่นที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ความรู้เรื่องโลกความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านพลเมือง ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านหลักสูตรที่มีลักษณะกระชับ ช่างคิด และบูรณาการ สร้างนักเรียนที่มี “คุณลักษณะ” อันพึงปรารถนาของโลกศตวรรษที่ 21 ได้ นั่นคือ รู้จักคิด รักการเรียนรู้มีสำนึกพลเมือง มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับตัว สื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดชีวิต (พัชรี สร้อยสกุล, 2559, น. 1-2)

เมื่อศตวรรษที่ 21 และพุทธศาสนาสามารถเชื่อมโยงระหว่างกันและกันได้ จึงนับว่าเป็นเรื่องบวกสำหรับพุทธศาสนาที่จะทำให้คนในยุคนี้ โดยเฉพาะเยาวชนได้หันกลับมาสนใจพุทธศาสนามากขึ้น เพราะคนในยุคนี้ อะไร ๆ ก็ต้องอธิบายเทียบเคียงกับวิทยาศาสตร์หรือศาสตร์สมัยใหม่เป็นหลักเท่านั้นจึงจะยอมรับคือหากศาสตร์อะไรขัดแย้งหรือไปด้วยกันไม่ได้กับหลักวิทยาศาสตร์แล้ว เป็นไปได้ยากที่คนในยุคนี้จะยอมรับนับถือ ดังนั้น เมื่อพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ไปด้วยกันได้เหมาะสมลงตัวแล้ว จึงทำให้เกิดความน่าสนใจว่าจะนำหลักพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้หรือบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่อย่างไรเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับมนุษย์ เพราะการบูรณาการนั้นเป็นเรื่องยากอยู่มีไข่น้อยหากทั้งสองศาสตร์ที่จะมาบูรณาการร่วมกันมีจุดยืนที่แตกต่างกัน แต่ด้วยความที่พุทธศาสนามีหลักคำสอนที่พัฒนามาจากหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับกฎธรรมชาติจึงทำให้พุทธศาสนาไปด้วยกันได้กับศาสตร์สมัยใหม่ง่ายขึ้น โดยวิธีการการบูรณาการพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่หรือที่เรียกว่า การบูรณาการเชิงพุทธ (พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, 2561, น. 11)

จากคำกล่าวที่ว่าพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่เน้นในการพัฒนาจิตใจของบุคคลเป็นหลัก โดยไม่เน้นยึดติดกับวัตถุภายนอก เนื่องจากพุทธศาสนานั้นเองมองว่าวัตถุภายนอกนั้นจะเป็นอย่างไรก็ตามก็หาไม่มีอิทธิพลมากเท่ากับจิตใจอยู่ในสภาพที่ปล่อยวางไม่ กล่าวคือหากจิตใจดีหรือได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมแล้ว สิ่งอื่น ๆ ย่อมจะได้รับการรับอันดีพร้อมไปด้วย ส่วนศตวรรษที่ 21 หรือศาสตร์สมัยใหม่หรือวิทยาศาสตร์นั้นให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของ เพราะพื้นฐานของศาสตร์สมัยใหม่เน้นให้ความสำคัญกับการปรับปรุงพัฒนาภายนอกหรือวัตถุที่สัมผัสได้เป็นหลัก ดังนั้น แนวทางของศตวรรษที่ 21 เน้นเพียงการได้มีความสุขกับการมีจำนวนวัตถุสิ่งของมาก ๆ ความทุกข์และความสุขของแต่ละบุคคลมีนั้นเป็นเพียงการเกิดขึ้นต่อเนื่องจากการที่มีการมีวัตถุน้อยหรือมากเท่านั้น ส่วนในยุคปัจจุบันนั้นศาสตร์สมัยใหม่หรือพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ในยุคของศตวรรษที่ 21 สามารถร่วมกันเพื่อสร้างความรู้ที่การนำสิ่งที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม ในประเด็นนี้คือการทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าด้วยกันอันเป็นการทำงานร่วมกันแบบส่วนรวม ในวิทยาการและศาสตร์การเรียนรู้ใหม่ ๆ เช่น พุทธเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธ สังคมวิทยาเชิงพุทธศาสนา และพุทธสันติวิธี (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2552, น. 16)

ดังนั้น ทักษะในศตวรรษที่ 21 นั้นจึงเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสังคมในปัจจุบันนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ให้มีความถูกต้องเหมาะสมทันกับยุคสมัย ด้วยการรู้เท่าทัน และนำไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งทางด้านนโยบาย และเชิงปฏิบัติการแก่องค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุดบูรณาการ” มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นเครื่องมือสำคัญ โดยผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารระดับปฐมภูมิ คือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย คัมภีร์พระไตรปิฎก ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความวิจัยและงานวิชาการต่าง ๆ ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ หนังสือ ตำรา ที่เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งคัมภีร์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา

2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือ ตำรา งานวิจัย เอกสาร บทความ งานเขียนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์สาระสำคัญ เนื่องจากการวิจัยนี้การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ โดยวิเคราะห์และตีความ และโยงไปถึงความสอดคล้องกันของข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีสาระสำคัญเรื่องแนวคิด ทฤษฎีการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุดบูรณาการ เพื่อเขียนงานวิจัย พร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยโดยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

4. สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

นำผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสาร โดยมีการอธิบายสรุปเป็นหมวดหมู่ แยกตามวัตถุประสงค์ ในลักษณะของการพรรณนาตามเนื้อหาสาระที่สำคัญของการศึกษาค้นคว้า และมีข้อเสนอแนะจากองค์ความรู้เพื่อนำไปพัฒนาในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนจนถึงข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปที่เกี่ยวกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เชียงพุดบูรณาการ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st century skills; transversal skills) หมายถึง กลุ่มความรู้ ทักษะ และนิสัยการทำงาน ที่เชื่อว่าจะมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะดังกล่าวนี้เป็นผลจากการพัฒนากรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Learning Framework) โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นสมการ 3Rs 7Cs = ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (จินดารัตน์ โพธิ์นอก, 2557) โดย 3Rs ประกอบด้วย ทักษะการรู้หนังสือ ได้แก่ Reading (ทักษะการอ่าน), Writing (‘Riting-ทักษะการเขียน) และ Arithmetic (‘Rithmetic-ทักษะเลขคณิต) ส่วน 7Cs คือ ทักษะที่ผู้วิจัยได้นำมาบูรณาการในครั้งนี้ ประกอบด้วยทักษะ 7 ด้าน คือ

(1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) กระบวนการคิดที่ใช้เหตุใช้ผลพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ โดยการศึกษาข้อมูล หลักฐาน แยกแยะข้อมูลว่าข้อมูลใดคือ ข้อเท็จจริง ข้อมูลใดคือความคิดเห็น ตลอดจนพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล แล้วตั้งสมมติฐานเพื่อหาสาเหตุของปัญหา และสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้

(2) ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (communications, information, and media literacy) หมายถึง การรับรู้ข่าวสารอย่างรู้เท่าทันและรู้จักการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด

(3) ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership) หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร การแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น และการร่วมมือกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยการเรียนรู้จักการมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือเห็นแก่ตัวจนทำให้องค์กรเสื่อมเสีย

(4) ด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) หมายถึง การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาด้วยความร่วมมือกัน

(5) ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (computing and ICT literacy) หมายถึง ความสามารถในการแสดงทักษะ ความคิดอย่างมีเหตุมีผลและสามารถปฏิบัติงานได้หลากหลายด้าน

(6) ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (career and learning self-reliance) หมายถึง การเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องรู้ ควรรู้ และที่แต่ละคนอยากรู้ เพื่อจะได้มี

ชีวิตที่ดีกว่าเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง เรียนรู้เรื่องทฤษฎี แนวคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ นำไปปฏิบัตินำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

(7) ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (cross-cultural understanding) หมายถึง การทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น รวมไปถึงการนำวัฒนธรรมของตนเองไปเผยแพร่ให้กับบุคคลอื่น และรู้จักการปรับความคิดเห็นของตนเองให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมต่างด้วย

ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นเป้าประสงค์ของการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ช่วยชี้นำวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาชีวิตของผู้เรียนให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จเพื่อการดำรงชีวิตในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2552)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ จะช่วยเตรียมความพร้อมให้คนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นยุคที่เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการเตรียมคนไปเผชิญการเปลี่ยนแปลงซึ่งคนยุคใหม่จึงต้องมีการทักษะที่สูงในการเรียนรู้และปรับตัว เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบเศรษฐกิจ การพึ่งพาอาศัยที่เพิ่มมากขึ้นและภูมิทัศน์ในการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป การเรียนรู้สมัยใหม่ต้องปรับจากเดิม ฉะนั้นการเรียนสมัยใหม่ต้องไม่แค่เพื่อให้ได้ความรู้แต่ต้องได้ทักษะหรือ Skills (วิจารณ์ พานิช, 2556, น. 12 - 13)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา

การเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นวิธีการเรียนการสอนแนวใหม่ที่เป็นเลิศของพระพุทธองค์ทรงสอนหลักความจริงของชีวิตเริ่มต้นจากตัวเองก่อน เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากทุกข์ สาเหตุให้เกิดทุกข์ วิธีการดับทุกข์ และแนวทางปฏิบัติให้พ้นทุกข์ของตนเองโดยพระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติ การสนทนา โดยผ่านสื่อธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง สร้างศรัทธาและพอใจในการเรียนรู้ นี่คือนวัตกรรมการสอนที่เป็นเลิศของพระพุทธเจ้า ดังนั้น การเรียนรู้ “แบบพุทธวิธี Buddhist practices” จึงเป็นต้นแบบของการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้น 6 ทาง ซึ่งเรียกว่าอายตนะ 6 คือ 1) ทางตา เมื่อตามองเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ก็เกิดความรู้สึกนึกคิด (Emotion, Feeling, Sentiment) ทาง “ใจ” 2) ทางหู เมื่อหูได้ยินเสียงจากที่ใดก็ตาม จะเกิดความรู้สึกนึกคิดทาง “ใจ” 3) ทางจมูก เมื่อจมูกได้กลิ่นจากอะไรก็ตาม จะเกิดความรู้สึกนึกคิดทาง “ใจ” 4) ทางลิ้น เมื่อลิ้นได้ลิ้มรสของอะไรก็ตาม จะเกิดความรู้สึกนึกคิดทาง “ใจ” 5) ทางกาย เมื่อร่างกายสัมผัสกับสิ่งใดก็ตาม จะเกิด

ความรู้สึกนึกคิดทาง “ใจ” ซึ่งความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้ แบ่งออกได้อย่างกว้างๆ เป็น 3 อย่าง คือ ประทับใจ หรือไม่ประทับใจ หรือ รู้สึกเฉยๆ... แล้ว “เก็บไว้ในความทรงจำ” ต่อไป และ 6) ทางใจ ใจนี้เป็นแหล่งรวมความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ที่ได้รับมาจากประสาทสัมผัสทั้งห้า และ “ใจ” ดวงนี้ก็สามารถ “นึกคิด” ขึ้นมาเองได้จาก “ความทรงจำ” ต่าง ๆ ที่เก็บไว้ในหน่วยความจำหรือซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สัญญา และ “ใจ” นี้แหละเป็นตัว “กำหนดเจตนา” ทำให้มนุษย์แสดง “พฤติกรรม” ต่าง ๆ ออกมาตามระดับความรุนแรงของอารมณ์ที่ได้จากการสัมผัสกับสิ่งนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาที่สำคัญที่สุดข้อหนึ่งคือ “รู้ และสามารถหาวิธีระงับยับยั้งอารมณ์ของตนเอง” กับ “สิ่งเร้า” ในสภาวะการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ได้ และ เมื่อ “รู้” แล้ว ก็นำสิ่งที่ตนรู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น...นี่จึงเรียกว่า “ผู้มีปัญญา” กล่าวว่าการสร้างปัญญา”นี้ว่า “วิปัสสนา” ซึ่งต้องอาศัย “สมาธิเบื้องต้น” เป็นบาทฐานเพียงเพื่อให้ใจสงบนิ่ง และเกิด “สติสัมปชัญญะแจ่มแจ้ง” ในเรื่องของ “เหตุ ที่นำไปสู่ผล” และ “ผลที่สามารถสาวไปถึงเหตุ” เอาเพียงแค่ปัญญา “ทางโลก” เท่านั้นก็พอ

การเรียนรู้หรือการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่ 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง มิใช่เป็นคนดีแต่โง่ หรือเป็นคนเก่งแต่โง่ ซึ่งการจะสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและคนเก่งนั้นจะต้องมีหลักในการศึกษาที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยการพัฒนามนุษย์นั้นพระพุทธศาสนามุ่งสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดีก่อนแล้วจึงค่อยสร้างความเก่งทีหลัง นั่นคือสอนให้คนเรามีคุณธรรมความดีงามก่อนแล้วจึงให้มีความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาภายหลัง ดังนั้น หลักการศึกษาของพระพุทธศาสนาจึงมีขั้นตอนการศึกษา (อง.ปญจก. 22/79/121)

1) สीलสิกขา การฝึกศึกษาในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และอาชีพให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality)

2) จิตตสิกขา การฝึกศึกษาด้านสมาธิหรือพัฒนาจิตใจให้เจริญได้ที่ (Training in Higher Mentality หรือ Concentration)

3) ปัญญาสิกขา การฝึกศึกษาในปัญญาสูงขึ้นไป ให้รู้คิดเข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง (Training in Higher Wisdom)

โดยรวมแล้วในเรื่องนี้ เหมือนว่า ตั้งภาชนะน้ำไว้ด้วยดีเรียบร้อย ไม่ ไปแก่งสั่น หรือเขย่า มั่น (ศีล) เมื่อน้ำไม่ถูกกวน คน พัด หรือเขย่า สงบนิ่ง ผงฝุ่นต่าง ๆ ก็นอนกัน หายขุ่น น้ำก็ใส (สมาธิ) เมื่อน้ำใสก็มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน (ปัญญา) (ที.ปา. 11/228/231)

นอกจากนี้ ยังมีวิธีการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ 5 ประการ คือ

1. การฟัง หมายถึงการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในห้องเรียน 2. การจำได้ หมายถึงการใช้วิธีการ

ต่าง ๆ เพื่อให้จำได้ 3. การสาธยาย หมายถึงการท่อง การทบทวนความจำบ่อย ๆ 4. การเพ่งพินิจด้วยใจ หมายถึงการตั้งใจจินตนาการถึงความรู้นั้นไว้เสมอ 5. การแทงทะลุด้วยความเห็น หมายถึงการเข้าถึงความรู้อย่างถูกต้อง เป็นความรู้ที่แท้จริง ไม่ใช่ติดอยู่แต่เพียงความจำเท่านั้น แต่เป็นความรู้ความจำที่สามารถนำมาประพฤติปฏิบัติได้ (มนัสวี ศรีนนท์, 2560)

สรุปว่า การที่ประสาทสัมผัสทั้ง 6 ของมนุษย์ ได้ “สัมผัส” กับ “สิ่งเร้า” ต่าง ๆ รอบตัว ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในตัวมนุษย์ คือสอนให้เกิดความรู้ความสามารถขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง

3. การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชิงพุทธบูรณาการ

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา พบว่า มีความสอดคล้องกันแต่วิธีการและเป้าหมายทักษะการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาจะสามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ในทุกประเด็น และที่สำคัญ เป้าหมายสุดท้ายของการเรียนรู้ในภาพรวมสอดคล้องกัน แต่เป้าหมายในทางพระพุทธศาสนามีความชัดเจน เพราะมุ่งเป้าหมายสูงสุดในระดับโลกุตระ ส่วนทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนรู้เพื่อเป้าหมายในระดับโลกียะ หมายความว่า เป็นเป้าหมายการพัฒนาเพื่อมีชีวิตอยู่ในโลกนี้มากกว่าในโลกหน้า และต้องพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยีเป็นแกนในการส่งเสริมทักษะควบคู่กันไป

ในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่เปลี่ยนไปจากเดิมมากส่วนหนึ่งเกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้วิถีชีวิตคนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มุ่งแต่ความเจริญ ทำให้สังคมละเลยความสำคัญของการพัฒนาด้านจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของจริยธรรมเป็นผลจากการมีคุณธรรม ภายใต้อิทธิพลของการพัฒนาวิสัยทัศน์ และความคิดว่าด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมรูปแบบการพัฒนาต้องเป็นกระบวนการการถ่ายทอดในลักษณะ Active Learning ให้ผู้ได้รับการพัฒนาลงมือทำ และปฏิบัติ ควรเป็นการปลูกฝังทางอ้อม มากกว่าการปลูกฝังโดยตรง สอนให้จริยธรรมสอดแทรกในทุกกระบวนการพัฒนา จนถึงผลลัพธ์ขั้นสูงสุด คือกระบวนการพัฒนาจิตใจหรือ Mind set หรือกระบวนการทัศน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่เป็นเครื่องมือของการเข้าสู่คุณธรรม จริยธรรม เพราะคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องลึกซึ้ง มีทักษะการควบคุมพัฒนาตน การสื่อสาร การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจ การจัดการความรู้สึก การปรับตัว และการเห็นอกเห็นใจต่อบุคคลอื่น (พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา), 2561, น. 518)

แนวทางการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นที่จะเน้นหนักในเรื่องของจิตใจ แต่เรื่องของจิตใจเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน เป็นเรื่องที่จะผูกพันกับความเชื่อทางศาสนา แต่ไม่ใช่สิ่งที่จะนำความเชื่อทางศาสนานั้นมามองต่างกัน แต่อยู่ที่การปรับ

ความเชื่อของศาสนาต่าง ๆ ให้เข้ากัน เหมือนที่ทางโลกหรือทางธุรกิจเรียกว่า โลกไร้พรมแดน (Global Network) สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ก้าวหน้ามากจนทำให้มนุษย์มองผ่านความต้องการ และลืมนึกถึงความต้องการเบื้องต้นของจิตใจ ดังนั้น หากมีการปลูกฝังต่อยอดเรื่องจิตใจใฝ่จริยธรรมอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง ย่อมจะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นอัตโนมัติด้วยสำนึกอัตโนมัติมิใช่การปฏิบัติตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งเกิดการพิจารณาถึงความถูกต้องด้วยตัวเอง และการลงมือทำ สามารถสร้างได้เช่นนี้แล้ว ความก้าวหน้าของโลกก็เติบโตอย่างเข้มแข็งและความสงบสุขที่มนุษย์ต้องการ ในศตวรรษที่ 21 จึงควรมีการเสริมสร้างทักษะแบบพุทธบูรณาการ ใน 7 ด้าน ที่ผู้วิจัยพอสรุปได้ดังนี้ คือ

(1) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) ใช้หลักอภิปิชา 4 และหลักอริยสัจ 4 (สารوخ บัวศรี, 2553, น. 24) มีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในด้านต่าง ๆ รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์เป็น รู้จักวิธีการค้นคว้าวิจัยอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ค้นคว้าอย่างพิสุจน์ อยากรทดลอง และแก้ไขปัญหาค้นคว้าด้วยความเป็นระบบระเบียบ และเกิดปัญญา คือความรู้ที่ถูกต้อง

(2) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (communications, information, and media literacy) ใช้หลักอัมมวิจยสัมโพชฌงค์ หลักกาลามสูตร และสติ สัมปชัญญะ จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะการค้นคว้า การพิจารณา การไตร่ตรองด้วยปัญญา สอนให้เชื่อความจริงที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ข่าวสารอย่างรู้เท่าทันและรู้จักการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด สามารถรู้จักเลือกจับประเด็นตีความข้อมูลความรู้เพื่อเอาไปประยุกต์ใช้งานในโลกจริงได้อย่างเหมาะสม

(3) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership) ใช้หลักพรหมวิหาร 4 และสัปปริยธรรม 7 จะทำให้ผู้เรียนเกิดศักยภาพที่หนุนเสริมกับทักษะผู้นำ การรู้จักการมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร การแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น และการร่วมมือกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดำรงตนอยู่เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคคลอื่น และสังคมที่แวดล้อม

(4) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการสร้างสรรคและนวัตกรรม (creativity and innovation) ใช้หลักอริยสัจ 4, ปัญญา 3 และปรโตโมหะ จะทำให้เพิ่มทักษะในด้านของการคิดแบบเป็นระบบ (Systematic Thinking) ซึ่งเป็นการคิดแบบพื้นฐานธรรมชาติทั่วไป การค้นคว้าศึกษาวิจัยใหม่ด้วยกระบวนการ คือ การพบปัญหา การค้นหาสาเหตุ การเปรียบเทียบทางเลือกและการกำหนดผลลัพธ์ และการลง

มือแก้ไข เป็นความรู้ที่มาจากกระบวนการที่เป็นหลักแยกกายและมีความเป็นสากล เป็นความรู้ชัดแจ้งที่เกิดจากการไตร่ตรองเหตุผล การฟังมาก เล่าเรียนมามาก และผ่านการอบรมฝึกปฏิบัติ มาอย่างดีจนเกิดความชำนาญ ดังนั้นจะสามารถสร้างสรรค์และคิดค้นนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้

(5) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (computing and ICT literacy) ใช้หลักโยนิโสมนสิการ และอัมปะมาทะ ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการพิจารณาในสิ่งต่าง ๆ จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะสามารถกำจัด หรือควบคุมความคิดอย่างมีเหตุมีผล และความไม่ประมาท จะทำให้ผู้เรียนมีสติเกิดปัญญาความสามารถแก้ไขปัญหอย่างรู้เท่าทัน และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

(6) การบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักการทางพระพุทธศาสนากับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการทำงาน การเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง (career and learning self-reliance) ใช้หลักไตรสิกขา และวิมมมขุ 6 ทำให้เกิดทักษะในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดแจ้ง มีความรู้ในการดูแลและพัฒนาตนเอง มีวินัยในการดูแลตนเอง เอาใจใส่ในการควบคุมพฤติกรรม และมีความเพียรในการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตนเองมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

(7) การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ (cross-cultural understanding) ใช้หลักอริยฐานธรรม 4 สมณะภาวณาและวิปัสสนาภาวณา ทำให้เรารู้จักตนเองมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต เอาใจใส่ต่อตนเองมากขึ้น เกิดการเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เข้าใจผู้อื่นเข้าใจธรรมชาติของโลก เพื่อลดอัตตาทิฐิของตนเอง จนถอนความหลงผิด รู้ผิด และยึดติดในสิ่งทั้งหลายได้ ความรู้ความเข้าใจถูกต้องที่เกิดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนนำไปสู่การทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น การยอมรับและเปิดใจสู่สันติภาพ รวมไปถึงการนำวัฒนธรรมของตนเองไปเผยแผ่ให้กับบุคคลอื่น และรู้จักการปรับความคิดเห็นของตนเองให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมต่าง ด้วยการมีความซื่อตรง เป็นตัวของตัวเอง อย่างเข้าใจโลกที่เป็นจริงว่าเรื่องความเป็นธรรมนำสู่สันติสุข

สรุปว่า ในการบูรณาการหลักพุทธธรรมนี้ ผู้วิจัยมีเป้าหมายเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการบูรณาการการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่จะต้องเผชิญกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 โดยยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” เพื่อเป็นเกราะป้องกันทางด้าน

จิตใจให้เกิดความเข้มแข็งและการมองโลกอย่างเข้าใจ รู้เท่าทัน ประสานสามัคคีในมวลมนุษยย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การช่วยเหลือด้านความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ให้มีคุณภาพ

2) ควรวางแผนพัฒนาการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 เพื่อบูรณาการกับหลักพุทธธรรมพระพุทธานุศาสตร์เป็นลำดับขั้นตอน และเป็นแผนระยะยาว เนื่องจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน

3) องค์กรคณะสงฆ์ควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระศาสนาของพระสงฆ์ให้ให้ชัดเจนครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการของเยาวชนไทย

2) ควรศึกษาแนวทางการสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการของพระสงฆ์ในประเทศไทยเพื่อการเผยแผ่พระพุทธานุศาสตร์

3) ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

4) ควรศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาศักยภาพทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทย

5) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการของเด็กและเยาวชนในโรงเรียนเขตชนบทของประเทศไทย

6) ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เชียงพุทธบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2557). “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21”. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2562 จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges>.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552. (2552). “ความหมายของทักษะ”. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2562 จาก www.royin.go.th > knowledges.
- พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณ โสภโณ/ยอดคำปา). (2561). “การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้าง ทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2552). วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม. (2561). “พุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่”. วารสารปัญญา. ปีที่ 25 ฉบับที่ 1.
- พัชรี สร้อยสกุล. (2559). “การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออก” (ดุชนิพนธ์ดุชนิพนธ์บัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนัสวี ศรีนนท์. (2560). “วิเคราะห์หลักการเรียนการสอนตามนัยพระพุทธศาสนาตามสถาบันวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล”. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). “วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21”. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2.
- สาโรช บัวศรี. (2553). “รำลึกคุณูปการ”. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์.

บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภวนาธรรมาภิรักษ์
(หลวงพ่อรักษ์ อนุลาโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
THE ROLES IN THE PUBLIC WELFARE OF
PHRAPAWANATHAMMAPHIRAK (LHONGPHO RAK ANĀLAYO)
IN AYUTTHAYA PROVINCE

พระวัชร สีสสุทโธ

Phra Watchara Sīlasuddho

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Graduate of Mahachulalongkornrajavidyalaya Phayao Campus

E-mail : chaipabwatcha.ra@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ 2) ศึกษาบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภวนาธรรมาภิรักษ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุลาโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) ศึกษาผลการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของภวนาธรรมาภิรักษ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุลาโย) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selectiou) จำนวน 10 รูป/คน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณา ผลการศึกษา พบว่า

1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทและมีหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ และมีส่วนร่วมในการชักชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกับสังคม ช่วยเหลือสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์

* Received 18 March 2020; Revised 17 May 2020; Accepted 19 May 2020

2) บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ของพระภิกษุภรรมาภิรักษ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย) ที่มีต่อสาธารณชน ได้แก่ ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้านกิจกรรมพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านการสร้างสาธารณสมบัติ ด้านการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัย และด้านการจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการแก่ประชาชน

3) ผลการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระภิกษุภรรมาภิรักษ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย) ได้แก่ การตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แห่งที่ 13 เพื่อจัดค่ายพุทธบุตร ให้กับนักศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักศึกษา ให้ถึงพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ และผลงานของท่านเป็นที่ประจักษ์และยอมรับจากทุกภาคส่วน

คำสำคัญ : บทบาทพระสงฆ์, การสาธารณสงเคราะห์, พระภิกษุภรรมาภิรักษ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย)

Abstract

The objective of this study aimed to 1) Investigate concept and theories relating to Buddhist monks' role in public welfare, 2) Study public welfare role of Phra Kru Bhavana Dhammaphirak (Loung Phor Ruk Anarayo) in Ayuttaya province, and 3) Investigate public welfare's overall operation of Phra Bhavana Dhammaphirak (Loung Phor Ruk Anarayo). The qualitative methodology was applied in this study by interviewing 10 key informants, selected by purposive sampling method. The data were analyzed by descriptive method.

The results revealed as follows;

1) In terms of concepts and theories relating to Buddhist monks' role in public welfare, monks are considered both community leader and spiritual anchor. They make people pursue merit-making and participate in social activities. Besides, according to Buddhist monks' social role, they usually support society.

2) The public welfare role of Phra Kru Bhavana Dhammaphirak (Loung Phor Ruk Anarayo) are supporting and organizing Buddhist activities for benefit of others as well as developing community and society by constructing public property, dedicated to public use. Most importantly, he always helps provide disaster relief by providing people his temple area.

3) The public welfare's overall operation of Phra Kru Bhavana Dhammaphirak (Loung Phor Ruk Anarayo) were founding the 13th meditation retreat of Ayuttaya province in order to organize Buddha Putra training camp for youth for cultivating ethics and morality. His overall operation in terms of public welfare has been widely accepted.

Keywords : Buddhist Monks' Role , public Welfare,

Phra Kru Bhavana Dhammaphirak (Loung Phor Ruk Anarayo)

บทนำ

ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก เนื่องจากความทับซ้อนทางเหตุปัจจัยของสังคม ทำให้การดำรงชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงควรมีผู้มีบทบาทรับผิดชอบและหาทางเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤตินี้มาเป็นโอกาสเพื่อให้พัฒนาสังคมให้เป็นที่พึงทางใจของประชาชน ช่วยอบรมศีลธรรมให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความสามัคคีเป็นที่ตั้ง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ถูกต้องจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้เผยแผ่ต้องผ่านการเรียนรู้และเข้าใจพระพุทธศาสนามากพอสมควร เพราะผู้ฟังผู้อ่านที่เคยผ่านการศึกษาและเข้าใจพระพุทธศาสนาก็มี ผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาเข้าใจอย่างถ่องแท้ก็มี หากผู้เผยแผ่อธิบายความหมายผิดเพี้ยนไป ย่อมถูกผู้รู้ท้วงติงหรือตำหนิได้ ส่วนผู้ที่กำลังศึกษาพระพุทธศาสนาแต่ยังไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างถ่องแท้ เมื่อฟังผิดย่อมความเข้าใจหลักธรรมผิดเพี้ยนจากความหมายเดิมและนำไปประพฤติปฏิบัติไม่ถูกต้องย่อมเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำต้องศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจในประเด็นเนื้อหา ขอบเขต กฎเกณฑ์และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม

อย่างไรก็ตาม งานเผยแผ่ในพระไตรปิฎกตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในคราวส่งพระภิกษุสงฆ์เป็นธรรมทูตชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปตามจุดประสงค์ เพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อปวงชน เพื่อการเสริมสร้างความสุขต่อปวงชน และเพื่อเมตตาอนุเคราะห์ต่อประชาชนชาวโลกทั้งปวง” (วิ.ม. 4/32/40)

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานหรือของคณะบุคคล หรือบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการศึกษา สงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือกิจการของรัฐหรือเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป (กรมการศาสนา, 2542, น. 331-336)

การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนของพระภิกษุนั้น อาจจะถูกกระทบกับความเชื่อเดิมของท้องถิ่น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เผยแผ่ธรรม หรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ มิให้ขัดกับความเชื่อของชุมชนเหล่านั้น และให้ปรับธรรมเข้าหาแนวความเชื่อนั้นหรือถ้าแนวความเชื่อนั้นสามารถทำให้คนเป็นคนดีได้ พระองค์ทรงอนุโลมตามประเพณีการปฏิบัติตนของชาวบ้านถ้าประเพณีนั้นมิได้เป็นภัยต่อชุมชนส่วนรวม ตามแนวคิดเช่นนี้จึงทำให้พระสงฆ์และประชาชนโดยทั่วไปอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (ภัทรพร สิริกาญจน์, 2535, น. 11)

อาศัยเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระสงฆ์สามารถทำการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่สังคม เพราะประชาชนในปัจจุบันหรือแม้ในอดีตกาลก็ตาม ยังมีปัญหาความทุกข์และความเดือดร้อนทั้งทางวัตถุและทางจิตใจอยู่ เพราะความสามารถของรัฐในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนยังมีไม่ทั่วถึง ผู้ที่เป็นที่พึ่งได้ในยามนี้ คือ พระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้รู้ธรรม สามารถแสดงข้อธรรมอันเป็นที่ก้ำก่าของประชาชนให้คลายความกังวลและความทุกข์ในชีวิตลงได้ พระสงฆ์ไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่การเผยแผ่ธรรมะ การให้คำปรึกษาหารือ การให้การศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีพระสงฆ์อีกจำนวนหนึ่ง มีความรู้เรื่องยาสมุนไพร และด้านการรักษาโรค ความรู้เหล่านี้อาจจะร่ำเรียนมาสมัยเป็นชาวบ้าน หรือเรียนรู้ในขณะที่เป็นพระภิกษุ เมื่อโรคร้ายเกิดขึ้นกับประชาชนก็จะเข้าไปขอให้พระสงฆ์ทำการรักษาโรคให้ เพราะการแพทย์ในอดีตกาลยังไม่เจริญ แม้ทำการรักษาโรคนั้นจะไม่ใช่วิชาชีพของพระสงฆ์ก็ตาม แต่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมจำเป็นต้องทำ โดยให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย

ชีวิตความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ได้ดำเนินไปด้วยอาศัยปัจจัย 4 จากการอุปการะของศฤงคาร เพื่อมีชีวิตดำรงอยู่ได้ตามอัตภาพ พระภิกษุสงฆ์จึงควรมีความตระหนักในหน้าที่ของตนอยู่เสมอ นั่นคือ การเร่งศึกษาปฏิบัติธรรมไม่ประมาท ดังพุทธพจน์ในปพพิตตอภินิสสูตรว่า “บรรพชิตพึงพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ว่า...การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น...วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่” (อง.ทสก. 24/48/104)

เมื่อมีความสำนึกในหน้าที่ดังนี้แล้ว พระสงฆ์จึงควรตอบแทนอุปการะชาวบ้านด้วยการนำธรรมที่ได้ศึกษาและปฏิบัติมาสั่งสอนอบรมประชาชนให้เกิดสันติสุขดังพุทธพจน์ว่า ในพหุการสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มียุอุปการะมากแก่เราทั้งหลาย พวกเขาบำรุงเราทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริวารแม้เราทั้งหลายก็จงเป็นผู้มียุอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรม อันดีงามในเบื้องต้น ท่ามกลางในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐพร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์ แก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเถิด ภิกษุทั้งหลาย คฤหบดี และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยกันและกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพาศพิภพจรรัญนี้เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบด้วยอาการอย่างนี้” (ขุ.อิติ. 25/107/486)

พระสงฆ์ได้มีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน การจัดระเบียบสังคม การบำรุงขวัญ และการบริการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และชักชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น เป็นการสร้างบทบาทให้สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ภารกิจเหล่านี้ของพระสงฆ์มาจากการเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

และพยายามปรับบทบาทให้สถานบันศาสนาหรือวัด เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั่นเอง จะเห็นได้ว่าการสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นงานสำคัญของพระสงฆ์ เป็นภารกิจอันหนึ่งของคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่ของบทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่าการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้ (สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ, 2541, น. 8-9)

สรุปได้ว่า สถาบันศาสนาซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับไว้วางใจจากทุกฝ่าย ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการประสานงานในการพัฒนาชุมชน และการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระศาสดา ซึ่งทรงมุ่งหวังให้พระสงฆ์เข้าไปสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมเท่าที่พระสงฆ์จะทำได้ วัดในปัจจุบันนี้ไม่ใช่สถานที่แบ่งแยกสถานะของวัดและบ้านออกจากกันอย่างสิ้นเชิง ยังมีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ในทำนองเดียวกันพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้แม้มิใช่พระอริยสงฆ์ผู้ตักสิลสูงเนินนิพพานแต่ประการเดียว โดยไม่รับรู้ปัญหาของประชาชนทั้งหมดนั้นคงไม่ได้ พระสงฆ์จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับฆราวาส เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ตามหน้าที่สมควรแก่สถานะ การก้าวเข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้าน พระสงฆ์จึงมีบทบาทเป็นนักพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของสังคมไทย ดังนั้นพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้อนุเคราะห์ประชาชนทั้งในทางเศรษฐกิจสังคม และจิตใจสติปัญญา เป็นสภณะที่พึ่งอย่างแท้จริงในสังคมปัจจุบัน

ดังนั้นผู้วิจัย ในฐานะพระสงฆ์รูปหนึ่งจึงเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะพระเดชพระคุณหลวงพ่อดำรงงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์แพร่หลายทั้งภายในจังหวัดและออกไปตามจังหวัดต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งแม้ว่าพระเดชพระคุณหลวงพ่อดำรงงานด้านปฏิบัติสายวิปัสสนากัมมัฏฐานซึ่งควรจะไปปลีกวิเวก มกน้อย สันโดษ ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลก แต่เมื่อท่านเห็นว่าสังคม ยังขาดแคลนและต้องการความช่วยเหลือหลายด้าน ท่านจึงสละเวลาและแรงกายแรงใจให้ การสาธารณสุขสงเคราะห์ดังเช่นที่ปรากฏในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์
2. เพื่อศึกษาบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาเรื่อง บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของ พระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์และมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร อินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสงฆ์ และฆราวาส รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 10 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการบันทึกข้อมูล ดังนี้ แบบประเมินสภาพเครื่องมือวิจัย (IOC) แบบสัมภาษณ์เพื่อการที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกล้องถ่ายรูป

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ทำ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร อินเทอร์เน็ตและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือ อนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูล จากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

3. ผู้วิจัยดำเนินการแจกหนังสือที่ทางบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ให้กับผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบสภาพเครื่องมือวิจัย และกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. นำแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับสมบูรณ์ มาสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

5. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งหมด มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตีความ สรุป และนำเสนอด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ คือ นำเอกสารหรือหลักฐานต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกและจัดหมวดหมู่วัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และด้านการพระศาสนา เช่น กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม กิจกรรมที่วัดไปช่วยพัฒนาชุมชน การที่วัดสร้างสาธารณสมบัติ การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ การจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการประชาชน สรุปได้ดังนี้

1.1 กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการ ซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการเพื่อห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่น ๆ รวมถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลด้านการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษา สถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน ในการสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะเจ้าอาวาสและพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา 2) การช่วยพัฒนาสถานศึกษา 3) การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา และ 4) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา เป็นต้น

1.2 กิจกรรมที่วัดไปช่วยพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐ เอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการ สาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการ

สงเคราะห์และอื่น ๆ การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ ช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ รวมถึงการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพ เลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย และน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

1.3 การที่วัดสร้างสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือแก้อุปถัมภ์สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าและอื่น ๆ เป็นการช่วยเหลือแก้อุปถัมภ์สถานที่อันเป็นสาธารณประโยชน์

1.4 การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสบอุทกภัย การประสบอัคคีภัย การประสบวาตภัยหรือความหนาวจัด หรือแม้ยามปกติตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่น ฯลฯ

1.5 การจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการประชาชน ได้แก่ การช่วยเหลือ มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยเมตตาธรรม

2. บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือคณะบุคคลใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) กิจกรรมที่วัดไปช่วยพัฒนาชุมชน 3) การที่วัดสร้างสาธารณสมบัติ 4) การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ 5) การจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการประชาชนของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย) สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 กิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักษ์ อนุโลโย) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมศีลธรรม และวัตรปฏิบัติอันที่งามที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านได้อุทิศตนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่บุคคลทั่วไปเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ท่านได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยให้มีการทำบุญตักบาตร และถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสามเณร ให้พุทธศาสนิกชนรับศีล 5 และมีเจริญพระพุทธมนต์ มีการแสดงพระธรรมเทศนา เป็นต้น, จัดบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อนเป็นประจำของทุกปี, จัดกิจกรรมถวายพระพรชัยมงคล ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ทุกวันที่ 5 ธันวาคม และวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี และวางพานพุ่มเงิน และพุ่มทองเพื่อเป็นการแสดง

ความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้อยู่ใต้ร่มพระบารมี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และรวมถึงมีแสดงพระธรรมเทศนา ให้แก่ผู้ที่มาเข้าร่วมพิธี

2.2 กิจกรรมที่วัดไปช่วยพัฒนาชุมชน พระภิกษุภรรมาภิกษุ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) เป็นผู้ริเริ่มและดำเนินงานในการเป็นผู้อุปถัมภ์ บริจาคทุน และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่โรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์กีฬา บริจาคเงินค่าอาหารกลางวัน ตั้งกองทุนกิจกรรมคณะสงฆ์ สนับสนุนทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมและบาลี เป็นต้น

2.3 การที่วัดสร้างสาธารณสมบัติ พระภิกษุภรรมาภิกษุ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) ได้ทำงานด้านสาธารณูปการทั้งในวัดและนอกวัด พัฒนาวัดให้เป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป รวมถึงสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เสนาสนะ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และบูรณปฏิสังขรณ์ภายในวัด ส่วนภายนอกวัด เช่น ทำการสนับสนุน บริจาคทุนทรัพย์เพื่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ แก่โรงเรียน หรือวัดที่ขาดแคลนอยู่เสมอ

2.4 การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ พระภิกษุภรรมาภิกษุ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) ได้ให้ความสำคัญและให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 โดยได้เปิดเป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือ พักพิงแก่ประชาชนทั่วไปที่ประสบอุทกภัย โดยให้หน่วยงานภาครัฐจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือประชาชน ให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ บรรเทาความทุกข์โดยการให้ธรรมะ อีกทั้งช่วยบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะกับวัดวาอารามที่ประสบภัยต่าง ๆ เกิดความเสียหาย มีการระดมทุนมอบให้แก่ผู้ป่วยโรคเอดส์ (HIV) และมีการช่วยเหลือวัดในถิ่นทุรกันดาร

2.5 การจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการประชาชน พระภิกษุภรรมาภิกษุ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) ได้มีการจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการประชาชน โดยเปิดให้วัดสุทธาวาส เป็นสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแห่งที่ 13 และเป็นหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบลลาดบัวหลวง ได้จัดให้มีการถือศีลปฏิบัติธรรมสอนกรรมฐานเป็นประจำ ตลอดทุกเดือนตลอดทั้งปีรวมทั้งจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และมีโครงการอื่น ๆ คือ จัดโครงการเข้าค่ายพุทธบุตร ได้จัดให้มีกิจกรรมปฏิบัติธรรม ให้กับนิสิตนักศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักแก่นักศึกษา ให้เห็นความสำคัญ และจำเป็นในการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้นักศึกษาได้รับการปลูกฝัง ทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่การนำไปปรับประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต นักศึกษาให้ถึงพร้อมด้วยกาย วาจา ใจที่ดีงามโดยผ่านกระบวนการทางคุณธรรม ตลอดจนสร้างเครือข่ายคุณธรรมให้กลุ่มเยาวชนนักศึกษาให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นผู้มีจิตอาสาและจิตสาธารณะ

3. ผลการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขของพระภิกษุสามเณร (หลวงพ่อรักษ์ อนุโล) สามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน พระภิกษุสามเณรทั่วประเทศไทย ทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้และนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนนั้นไปปฏิบัติศาสนกิจทางพระพุทธศาสนาให้มีการพัฒนา และเจริญรุ่งเรืองต่อ ๆ ไป และเด็กเยาวชน พระภิกษุสามเณรที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านทุนการศึกษา มีโอกาสที่จะเรียนในระดับสูงมากขึ้น รวมถึงได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี โดยได้ส่งเสริม สนับสนุนพระภิกษุสามเณรให้ศึกษาทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี และจัดหาทุนการศึกษา มอบให้แก่ผู้ที่สอบได้ตามความเหมาะสมทำให้พระภิกษุสามเณรมีขวัญกำลังใจในการศึกษามากขึ้น

3.2 ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนกิจการของรัฐและเอกชน พระภิกษุสามเณร (หลวงพ่อรักษ์ อนุโล) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชน โดยได้ช่วยเหลือและสนับสนุนเงิน ค่าอุปกรณ์ก่อสร้าง รวมถึงบริจาคเครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลที่ขาดแคลน และได้สร้างพุทธมณฑลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

3.3 ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนเครื่องอุปโภคบริโภคแก่สถานที่ต่าง ๆ พระภิกษุสามเณร (หลวงพ่อรักษ์ อนุโล) ท่านได้ดำเนินการก่อสร้างถาวรวัตถุเสนาสนะ สิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่วัด โรงเรียน บ้านพักคนชรา และโรงพยาบาล เช่น สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์โบสถ์ วิหาร ปุชนิยวัตถุ ศาลาเอนกประสงค์ ห้องสุขา ซ้อมเครื่องดนตรี อุปกรณ์ทางการศึกษา อุปกรณ์ทางการแพทย์เป็นจำนวนมาก ทำให้ประชาชนผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือเกิดความพึงพอใจและมีความศรัทธาต่อท่านเป็นอย่างมาก

3.4 ด้านการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย พระภิกษุสามเณร (หลวงพ่อรักษ์ อนุโล) ได้ให้ความสำคัญต่อผู้ประสบสาธารณภัยทุกรูปแบบ เช่น อุทกภัยปี พ.ศ. 2554 ท่านได้พัฒนาวัดสุทธาวาสและเปิดเป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือ พักพิงแก่ประชาชนทั่วไปโดยให้หน่วยงานภาครัฐจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือประชาชน, ช่วยผู้ประสบอัคคีภัยโดยท่านได้สร้างบ้านพักให้แก่ผู้ประสบภัย ให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ บรรเทาความทุกข์โดยการให้ธรรมะ อีกทั้งช่วยบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะกับวัดวาอารามที่ประสบภัยต่าง ๆ เกิดความเสียหาย มีการระดมทุนมอบให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ เช่น ผู้ป่วยโรคเอดส์ (HIV) และมีการช่วยเหลือวัดในถิ่นทุรกันดาร

3.5 ด้านการสงเคราะห์ทางด้านการช่วยเหลือสนับสนุนวัดในถิ่นทุรกันดาร

พบว่า หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย ได้มองเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการช่วยเหลือ สนับสนุนวัดในถิ่นทุรกันดาร เช่น วัดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดน่าน โดยได้ไปตรวจเยี่ยมให้กำลังใจในถิ่นห่างไกลความเจริญ และยังได้เห็นถึงความตั้งใจและความอดทนความกล้าในการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในถิ่นทุรกันดาร โดยหลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย ก็ได้ช่วยเหลือในเรื่องของปัจจัยในการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ

ปัญหา/อุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือความคาดหวังของสังคม คือ 1) ปัญหาด้านเวลา ในการทำงานแต่ละครั้ง จิตอาสาที่มาช่วยงานมีเวลาว่างไม่ค่อยตรงกัน การนัดรวมตัวกันออกนอกพื้นที่จึงเกิดการคาดเคลื่อนของเวลาออกไป ช้าบ้างเร็วบ้างถึงจุดหมายปลายทางไม่ตรงตามนัด ดังนั้นการทำงานนอกพื้นที่จึงเกิดปัญหาในเรื่องของเวลาที่เกิดความคลาดเคลื่อนไป พอถึงกำหนดการที่จะต้องทำงานในพื้นที่จึงเกิดความล่าช้าหรือเลยกำหนดการที่ตั้งไว้ 2) ปัญหาด้านบุคลากร ในการออกทำงานแต่ละครั้ง ส่วนมากจะเป็นจิตอาสาความสมัครใจในการทำงาน ต่างคนต่างความคิดกันออกไป ความไม่เข้าใจการทำงานในแต่ละจุดมีความเข้าใจที่ต่างกัน จึงทำให้การตกลงข้อคิดเห็นในการทำงานจึงเกิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน หรืออาจจะไม่ค่อยมีความพร้อมในการทำงาน และบุคลากรจิตอาสาที่มาช่วยงานยังไม่ค่อยมีประสบการณ์การทำงานที่ ท้าทายความสามารถแต่ละคน บางคนยังไม่เคยเจองานมาก่อน ดังนั้นบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่ลงพื้นที่ต้องมีประสบการณ์มาบ้างจึงจะทำให้งานนั้น ๆ ผ่านพ้นไปโดยไม่มีปัญหาเกิดขึ้น 3) ปัญหาด้านสถานที่ การทำงานนอกสถานที่หรือพื้นที่ห่างไกล การออกพื้นที่ทำงานต่างจังหวัดย่อมไม่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าจึงเกิดปัญหาสถานที่รับรองไม่อำนวยความสะดวกเท่าไรนัก จิตอาสาทุกคนต้องช่วยเหลือตัวเองบ้างในเวลาต่าง ๆ ระบบสาธารณูปการในพื้นที่ในการทำงานไม่มีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเลย ดังนั้นการทำงานนอกสถานที่จึงเกิดความยากลำบากต่อการลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง

อภิปรายผล

พระสงฆ์แม้จะเป็นนักบวชแล้วก็ได้มุ่งปลีกวิเวกละทิ้งสังคมเพื่อบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยหวังบรรลุธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งเพียงอย่างเดียว เพราะนอกจากจะมีหน้าที่ศึกษาและปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ยังต้องคอยดูแลช่วยเหลือขึ้นนำสังคมทั้งด้านจิตใจและด้านกายภาพเท่าที่จะทำได้ โดยมีหลักธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งการสาธารณสุขสงเคราะห์ก็เป็นหนึ่งในงานที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือสังคม ดังกรณีพระภาวนาธรรมาภิกษุ (หลวงพ่อรักษ์ อนุบาลโย) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม้ท่านจะเป็นพระสายปฏิบัติด้านกรรมฐาน แต่ก็ยังไม่ละทิ้ง

บทบาทด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ต่อสาธารณสุข โดยสามารถประมวลบทบาทของท่านได้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 2) ด้านกิจกรรมช่วยพัฒนาชุมชนและสังคม 3) ด้านการสร้างสาธารณสุขสมบัติ 4) ด้านการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ และ 5) ด้านการจัดพื้นที่ในวัดเพื่อให้บริการประชาชน ผลการดำเนินงานทั้ง 5 ด้านข้างต้นนี้ เป็นที่ประจักษ์และยอมรับจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ควรมีการกำหนดระบบให้แก่ผู้ดำเนินงาน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) และควรนำเนื้อหาทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) ที่น่าสนใจไปผลิตเป็นสื่อ เพื่อให้ นักเผยแพร่และผู้ศึกษาได้นำไปเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาต่อไป

2. **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** นำผลการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรคด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) ปรึกษาร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

3. **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของชุมชนหรือสังคมที่มีต่อบทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระภิกษุสงฆ์ (หลวงพ่อรักข์ อนุบาลโย) และควรมีการศึกษาบทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระรูปอื่น ในลักษณะใกล้เคียงกันนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2528). พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กิริติ ศรีวิเชียร. (2526). การพัฒนาวัดของกรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2551). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมญาณมุนี (กิตติ กิตติทินโน). (2526). วัดจะช่วยชาวบ้านได้อย่างไร การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: เอกสารอัดสำเนา.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2538). ธรรมสังคายนียม. กรุงเทพมหานคร : สยามประเทศ.
- ภัทรพร สิริกาญจน์. (2535). “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณโณ ในการพัฒนาชุมชน”. งานวิจัยจากทุนสนับสนุนของสถาบันไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. (2541). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของการนำนโยบาย
การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ จังหวัดอุดรดิตถ์*
EFFICIENCY, EFFECTIVENESS AND IMPACTS OF THE MERGER POLICY
OF SMALL SCHOOL TO IMPLEMENTATION,
UTTARADIT PROVINCE

นิรชา พันธุ์พัฒน์
Niracha Phantuphat
สาขาวิจัยและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
Research and Evaluation for Education Development,
Uttaradit Rajabpat University
E-mail : niracha7575@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตถ์ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตถ์ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการนำนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติกรณีที่ประสบความสำเร็จ และกรณีการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอุดรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคแบบเจาะจง 14 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่มีการควบรวมในปีการศึกษา 2560-2561 และกรณีศึกษา 2 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตถ์ คือ 1) สำคัญของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กระดับชาติ 2) แผนการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดอุดรดิตถ์

* Received 3 April 2020; Revised 1 May 2020; Accepted 3 May 2020

และ 3) การดำเนินการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดอุดรดิตถ์ สำหรับปัญหาอุปสรรคของการนำนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ ในจังหวัดอุดรดิตถ์

2) ผลการศึกษาด้านประสิทธิภาพ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีการนำนโยบายการควบรวมไปสู่ผลสำเร็จตามแผนการดำเนินงานแบบขั้นบันได ในการบริหารจัดการบุคลากร และการบริหารทรัพยากรด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านประสิทธิผล พบว่า 1) จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลดลงตามเป้าหมาย ปีการศึกษา 2560 เป้าหมาย 48 โรงเรียน และ ปีการศึกษา 2561 เป้าหมาย 37 โรงเรียน 2) โรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐาน 3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และ 4) เพิ่มโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ในโรงเรียนดีมีคุณภาพ และ 3) แนวทางการนำนโยบายควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก กรณีที่ประสบความสำเร็จ พบว่า 1) ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้นำท้องถิ่น มีความเข้าใจในนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ตระหนักถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับเป็นสำคัญ 2) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี 3) ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มความสามารถ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับชาติ ทั้ง O-NET และ NT และ 4) บริบทชุมชนมีความใกล้เคียงกัน ผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่นที่ท้องถิ่นเป็นญาติพี่น้องกัน การประสานงานและขอความร่วมมือในด้านต่างๆ จึงสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี และกรณีการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ประสบความสำเร็จ (ไม่ไปควบรวม) ในจังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า 1) ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจนไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นได้ 2) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี 3) ชุมชนมีความเชื่อว่าโรงเรียนยังสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพ และ 4) ผู้นำท้องถิ่นต้องการให้มีโรงเรียนอยู่คู่ชุมชนตลอดไป

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, ประสิทธิภาพ, ผลกระทบ, การควบรวม

Abstract

The objective of this study were ; 1) to study operational processes and obstacles of small-size schools based on merger policy in Uttaradit province, 2) to study efficiency, effectiveness as well as impacts of small-size school merger policy in Uttaradit province and 3) to study the practical ways of applying small-size school merger policy in case of its success and in case of its failure in Uttaradit Province.

The samples used 14 specific schools as an merger school in the academic year 2017-2018 and the case study of 2 schools. The research instruments consisted of questionnaires, surveys and interviews. The analysis of data and statistics were percentage, mean and standard deviation.

The results of the study were found that 1) the process of impleenentation were 1) main point of national small-size school merger of Uttaradit province, 2) small-size school merger plans of Uttaradit province and, 3) small-size school merger implementation of Uttaradit province. In order to study the problems and obstacles of operating small-size school merging policy in Uttaradit province. 2) The results of the study the efficiency, it was found that small schools had implemented the merger policy in accordance with the steps by steps. In personnel management and efficient educational resource management. As for the effectiveness, it was found that 1) the number of small schools had decreased in the academic year 2017, 48 school goals, and 37 schools in academic year 2018 goals, 2) The school had high quality standards, 3) Students had academic achievement from the national tests, it was higher than the national average and 4) Increase the opportunity for students to learn in good quality schools. The results of guidelines for adopting small school consolidation policies, successful case, it was found that 1) related parties consisting of school administrators has understood the small school consolidation policies, realized the benefits students will receive, 2) all parties has concerned provide good support, was affected academic achievement passing the national average criteria higher than both O-NET and NT. And 4) the

community context had similar Coordination and cooperation that can be done very well. Unsuccessful case studies were found that, 1) Most parents were poor unable to bear the additional expenses, 2) All parties concerned provide good support, 3) The community believes that the school can still exist on its own with quality and 4) local leaders want to has a school for the community forever.

Keywords : Efficiency, Effectiveness, Impact, Merging

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจหลักที่สำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา, 2545, น. 29 - 36) หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย นอกจากนี้มาตรา 14 ยังระบุไว้ว่าบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ด้วยเหตุนี้ จึงมีการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนการเรียนฟรี 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 13 มกราคม 2552 ให้กำหนดอัตราค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี เพื่อเสนอตามกระบวนการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีค่าใช้จ่ายตามวรรคสอง จำนวน 5 รายการ ได้แก่ ค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และใช้งบประมาณนี้สนับสนุนมาทุกปีจนถึงปัจจุบัน ส่งผลดีต่อผู้ปกครองนักเรียนที่มีความขาดแคลนที่อยู่ในสภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการจ่ายเงินอุดหนุนรายหัวต่อคนต่อปีการศึกษา ดังนี้ ระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 1,700 บาท ระดับประถมศึกษา จำนวน 1,900 บาท ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3,500 บาท และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 3,800 บาท ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559, น. 1-18) มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาด้านต่างๆ เกี่ยวกับการลงทุนของรัฐด้านการศึกษา ดังนี้ Lathapipat (Lathapipat, 2013, p. 32 - 43) ได้ทำการศึกษาต้นทุนรายหัวของนักเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนต่อหน่วยที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความด้อยประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาของรัฐ และค่าใช้จ่ายที่เพียงพอสำหรับจัดการศึกษาของโรงเรียนจากปัญหาดังกล่าว เพื่อแก้ปัญหาการด้อยคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดแผนการดำเนินงานควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กแบ่งเป็น 3 ระยะ โดยข้อมูลในระยะที่ 3 ปีการศึกษา 2560 - 2561 และภายในปีการศึกษา 2561 นี้ จะดำเนินการควมรวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 2,372 โรงเรียน อย่างน้อยร้อยละ 50

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรธานี, 2559, น. 1 - 3) มีภารกิจในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานการศึกษา

และเรียนรู้ ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ มีโรงเรียนขนาดเล็กเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มทุกปี ซึ่งในปีการศึกษา 2559 มีจำนวน 193 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 67.48 ของจำนวนโรงเรียนที่มีอยู่ทั้งหมด โรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เป็นภาระด้านงบประมาณและเป็นการลงทุนที่สูง ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กมีประสิทธิภาพสูงสุดและส่งผลกระทบต่อคุณภาพนักเรียนจำเป็นต้องจัดให้มีการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ให้มีขนาดที่เหมาะสมกับความจำเป็นของพื้นที่ ในระดับศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติไว้ ดังนี้ 1) ควรมีกระบวนการบูรณาการมีส่วนร่วมของฝ่ายปกครอง ฝ่ายท้องถิ่น และเขตพื้นที่การศึกษา ใช้ตำบลเป็นหลักในการพัฒนายึดโยงกับท้องถิ่น สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครอง ชุมชนท้องถิ่น ฝ่ายปกครองในพื้นที่โรงเรียนเป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ 2) ให้คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ พิจารณาเกณฑ์และแนวทางการบริหารงานบุคคล อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 53 โดยความเห็นชอบคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดอุดรดิตถ์ และ 3) จัดงบประมาณสนับสนุนตามรูปแบบและวิธีการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเสนอของบประมาณสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัด ท้องถิ่น ตามความจำเป็นแต่ละโรงเรียน โรงเรียนมีสถานะในความเป็นนิติบุคคล สามารถให้ความเห็นชอบในการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็ก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาคอุดรดิตถ์ เขต 1, 2560, น. 11 - 15) เพื่อเป็นการสนองนโยบาย มีการกำกับดูแลในการดำเนินการตามนโยบายการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดอุดรดิตถ์ มาตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของนโยบายการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตถ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการนำนโยบายการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติกรณีทีประสบความสำเร็จ และกรณีการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ใช้หลักการวิจัยเชิงประเมินโดยใช้ ตัวแบบการประเมิน แบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

- 1) การประเมินกระบวนการดำเนินงาน (Process Evaluation : P ดัดแปลงจาก CIPP Model)
- 2) การประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal - Based Evaluation) คือ การประเมินที่ผู้ประเมินจะยึดวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก และ 3) การประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal - Free Evaluation) คือ การประเมินที่ไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก โดยอาศัยพื้นฐานของการตัดสินคุณค่าอย่างมีคุณธรรม มีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของนโยบายการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรคและการดำเนินงาน การศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ต่อการดำเนินงานของนโยบายการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์ ระยะที่ 3 การศึกษาแนวปฏิบัติของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการควรวรรวม สามารถเป็นแบบอย่างได้ และการศึกษาปัญหาอุปสรรคกรณีโรงเรียนที่ควรวรรวมไม่ประสบความสำเร็จ และ ระยะที่ 4 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนด ดังนี้ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ศึกษาการดำเนินงานของนโยบายการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ประสิทธิภาพของนโยบายการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็ก แนวทางการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 3) ระยะเวลา ปีการศึกษา 2560-2561

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดอุตรดิตถ์ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม ผู้ที่มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ตามนโยบายการควรวรรวมโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้อง 2) แบบสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินการไปแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ระหว่างดำเนินการและกลุ่มตัวอย่าง

ที่ยังไม่ได้ดำเนินการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็ก และ 3) แบบสัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ตามนโยบายการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative statistics analysis) เป็นการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ตามนโยบายการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนในพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม (Focus Group Technique) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) การวิเคราะห์สถิติเชิงปริมาณ (Quantitative statistics analysis) เป็นการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (arithmetic mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) 3) ระยะเวลาดำเนินการ ปีการศึกษา 2560 – 2561

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของการนํานโยบายการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ จังหวัดอุดรดิตต์ จะนำเสนอผลเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 กระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตต์ ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบของนโยบายการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิตต์ และ ตอนที่ 3 การควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็ก กรณีที่ประสบความสำเร็จ และกรณีการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดอุดรดิตต์

ผลการวิจัย ตอนที่ 1 พบว่า สาระสำคัญของแผนการควรวรรณโรงเรียนขนาดเล็กระดับชาติ ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบาย จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางรากฐานการศึกษาใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น ดังนั้นมาตรการสำคัญประการหนึ่งในนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง คือ การรวมโรงเรียนขนาดเล็กรวมทั้งเป็นการตอบสนองต่อมาตรการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบาย

กำลังคนภาครัฐ (คปร.) โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2552 ได้ระบุสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) เพิ่มประสิทธิภาพและลดความสูญเสียเปล่าของโรงเรียนขนาดเล็กด้วยมาตรการที่เหมาะสม ได้แก่ การควบรวม การปรับปรุงประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่าย ตลอดจนสนับสนุนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการจัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (school mapping) และแผนดำเนินงานแบบขั้นบันไดภายในปี 2561 2) จัดให้มีการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ เพื่อให้เกิดขนาดที่เหมาะสมโดยชดเชยค่าเดินทางแก่พ่อแม่ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดสรรอัตรากำลังของครูและงบประมาณที่เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพได้อย่างเต็มที่ 3) เร่งดำเนินการให้โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพดีขึ้น อาทิ ส่งเสริมโรงเรียนดีประจำตำบล การควบรวมและถ่ายโอนสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งไม่ได้อยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกล และให้การอุดหนุนค่ายานพาหนะ และ 4) ใช้ระบบงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นสิ่งจูงใจในการแก้ปัญหาโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก โดยให้ควบรวมเป็นโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการเพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รองรับนโยบายและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง และมาตรการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) เป้าหมายภายในปีการศึกษา 2561 จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลดลง ร้อยละ 50 ตามแผนแบบขั้นบันได ส่วนปัญหาอุปสรรคของการนำนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ ในจังหวัดอุดรดิต้นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ ส่งผลต่อการยอมรับและให้ความร่วมมือ หรือการยินยอมให้โรงเรียนได้ควบรวมตามนโยบาย มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นบ้างในบางพื้นที่ที่ต้องผ่านความเห็นชอบตามประชามติในที่ประชุมของโรงเรียนที่ต้องดำเนินการควบรวม

ผลการวิจัย ตอนที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพของนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรดิต้นั้น นำเสนอผลการดำเนินงานตามขอบเขตการวิจัยด้านระยะเวลา คือปีการศึกษา 2560 - 2561 และนิยามของประสิทธิภาพในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งกำหนดไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การได้นำนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กไปสู่ผลสำเร็จตามแผนการดำเนินงานแบบขั้นบันได ได้แก่ จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลดลง การบริหารจัดการบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารทรัพยากรด้านการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ภาพรวมสามารถดำเนินการควบรวมได้จำนวน 49 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 57.64 ซึ่งสามารถดำเนินการได้ตามแผนจังหวัดอุดรดิต้นั้น ซึ่งเกินร้อยละ 50.00 ของแผนดำเนินงานแบบขั้นบันได และจากการศึกษาข้อมูลมีผลการศึกษารายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลสรุปประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2561

ด้าน	ร้อยละ	สรุป
1. จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลดลงเหมาะสมกับความจำเป็นของพื้นที่	57.64	มีประสิทธิภาพต่ำ
2. อัตราครูต่อนักเรียน	72.00	มีประสิทธิภาพดีขึ้น
3. จำนวนครูครบชั้นที่มีในโรงเรียน	64.28	มีประสิทธิภาพต่ำ
4. จำนวนครูตามวิชาเอก	42.85	มีประสิทธิภาพต่ำ
5. งบประมาณดำเนินการจัดการศึกษา	72.77	มีประสิทธิภาพดีขึ้น
6. จำนวนสื่อการสอนในวิชาหลัก	89.99	มีประสิทธิภาพ ค่อนข้างสูง
7. จำนวนหนังสือแบบเรียนในวิชาหลัก	100.00	มีประสิทธิภาพสูง
8. สภาพการใช้งานระบบอินเทอร์เน็ต (Internet)	100.00	มีประสิทธิภาพสูง
9. สภาพการใช้งานห้องปฏิบัติการ ปีการศึกษา 2561	53.57	มีประสิทธิภาพต่ำ
ผลสรุปภาพรวม	72.57	มีประสิทธิภาพ ค่อนข้างสูง

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรธานี ภาพรวมสรุปได้ว่า มีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง

ประสิทธิผลของนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุดรธานี วิเคราะห์จากภาพความสำเร็จในแผนการดำเนินการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดอุดรธานี ดังนี้

- 1) จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลดลงตามเป้าหมาย ปีการศึกษา 2560 เป้าหมาย 48 โรงเรียน และปีการศึกษา 2561 เป้าหมาย 37 โรงเรียน
- 2) โรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐาน
- 3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการทดสอบระดับชาติสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และ
- 4) เพิ่มโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ในโรงเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งมีผลจากการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงตารางสรุปประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้ง 3 ด้าน

ด้าน	ร้อยละ	สรุป
1. จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กที่มีการควบรวม	57.64	ไม่มีประสิทธิผล
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2561	ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ	ไม่มีประสิทธิผล
3. แสดงผลการประเมินภายนอก รอบ 3 ของ สมศ. : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)	ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ	ไม่มีประสิทธิผล

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้ง 3 ด้านไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงถือว่าไม่มีประสิทธิผล

ผลกระทบจากการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดอุตรดิตถ์ จากการลงพื้นที่สำรวจสภาพความเป็นจริงและการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน สรุปได้รายด้านดังต่อไปนี้ ด้านทั่วไป ได้แก่ โรงเรียนถูกปล่อยรกร้าง เพราะไม่มีนักเรียนอยู่ โรงเรียนขนาดเล็กที่ต้องยุบรวมอาจได้รับผลกระทบ เช่น ต้องเดินทางมาเรียนที่ไกลออกไป และการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ๆ รวมถึงความร่วมมือของผู้ปกครองก็ลดน้อยลง เด็กต้องปรับตัวใหม่ และต้องออกเดินทางไปเรียนทุกวัน นักเรียนต้องอยู่ห่างไกลจากชุมชนของตนเอง ต้องเดินทางไกลมากขึ้น ซึ่งอาจเกิดอันตรายได้ขณะเดินทางได้ ด้านตัวนักเรียน ได้แก่ นักเรียนตื่นตัวดีขึ้น เนื่องจากมีเพื่อนใหม่ มีครูใหม่ นักเรียนมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ต้องปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้น ต้องเอาใจใส่ในการเรียนมากขึ้นเพราะการแข่งขันสูงขึ้น ต้องปรับตัวเข้ากับโรงเรียนและเพื่อนใหม่รวมถึงครูผู้สอนใหม่ ด้านการเดินทาง ได้แก่ รถรับส่งตรงเวลา เอาใจใส่นักเรียนดี นักเรียนจำเป็นต้องตื่นแต่เช้าเพื่อให้ทันรถรับส่ง การเดินทางไปโรงเรียนไกลขึ้นกว่าเดิมทำให้เสียเวลาในการเดินทางเพิ่มขึ้น นักเรียนต้องจัดเวลาของตัวเองใหม่เพราะต้องเสียเวลาในการเดินทาง นักเรียนเหนื่อยล้าจากการเดินทาง และอาจเกิดอันตรายจากการเดินทาง ด้านความปลอดภัย ได้แก่ คนขับรถและรถรับส่งมีความปลอดภัย มีคนท้ายรถคอยดูแล นักเรียนเดินทางได้อย่างปลอดภัย

ผลการวิจัย ตอนที่ 3 พบว่า แนวทางการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กสู่การปฏิบัติ
กรณีที่ประสบความสำเร็จ และกรณีการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่ประสบความสำเร็จ
ในจังหวัดอุตรดิตถ์

กรณีประสบความสำเร็จ กรณีศึกษา โรงเรียนวัดคลองนาพง-โรงเรียนวัดผาจักร อำเภอ
เมืองอุตรดิตถ์ ปีการศึกษา 2561 สรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จ มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ 1) ผู้ที่
เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้นำท้องถิ่น ที่ท้องถิ่น มีความเข้าใจในนโยบายการควบรวมโรงเรียน
ขนาดเล็ก ตระหนักถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับเป็นสำคัญ 2) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้การ
สนับสนุนเป็นอย่างดี เช่น การระดมทรัพยากรทางการศึกษา การจัดหาผ้าป่าเพื่อการศึกษา
ความร่วมมือร่วมใจทั้งแรงงานและกำลังทรัพย์ในการพัฒนาสถานศึกษา 3) ผู้บริหารโรงเรียน
และครูผู้สอน ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มความสามารถ ส่งผลต่อ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับชาติ ทั้ง O-NET และ NT และ
4) บริบทชุมชนมีความใกล้เคียงกัน ผู้ปกครองและผู้นำท้องถิ่น เป็นญาติพี่น้องกัน
การประสานงานและขอความร่วมมือในด้านต่างๆ นั้น จึงสามารถดำเนินการได้ด้วยความสะดวก
รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (โรงเรียนวัดคลองนาพง, 2561. น. 3 - 15)

กรณีไม่ประสบความสำเร็จ (ไม่ประสงค์ไปควบรวม) กรณีศึกษา โรงเรียน ข อำเภอ
เมืองอุตรดิตถ์ ปีการศึกษา 2561 มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ 1) ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน
ไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นได้ 2) ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี เช่น
การระดมทรัพยากรทางการศึกษาการจัดหาผ้าป่าเพื่อการศึกษา ความร่วมมือทุกด้านในการ
พัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้โรงเรียนสามารถดำรงอยู่ได้ 3) ชุมชนมีความเชื่อว่าโรงเรียนยัง
สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพ และ 4) ผู้นำท้องถิ่น มีความรักความ
ห่วงแทนต่อโรงเรียน ไม่ต้องการให้โรงเรียนถูกยุบ ต้องการให้มีโรงเรียนอยู่คู่ชุมชนตลอดไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้ ตอนที่ 1 กระบวนการดำเนินงานและปัญหา
อุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุตรดิตถ์
จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย พบว่าประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามนโยบายการควบรวม
โรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดอุตรดิตถ์ มีประสิทธิภาพต่ำ จำนวน 4 ด้าน เนื่องจากการควบรวม
โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนแบบขั้นบันได ตามแผนที่สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ เพราะมีเหตุผลความจำเป็นหลายประการ เช่น
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดตั้ง รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550

หมวดที่ 2 การรวมสถานศึกษา (ข้อ 2.4) เสนอแผนการรวมสถานศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2550, น. 34) ส่วนหนึ่งมาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง ไม่ยินยอมให้มีการควบรวม จึงไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้นจำนวนโรงเรียนที่มีการควบรวมจึงไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จำนวนครูแต่ละโรงเรียนมีครูไม่ครบชั้นเนื่องจากใช้เกณฑ์ของ ก.ค.ศ. ในการมาคิดคำนวณอัตรากำลังคือ ครู:นักเรียน ในอัตรา 1 : 25 คน ดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จึงมีครูไม่ครบชั้น อีกทั้งจำนวนครูตามวิชาเอกก็เช่นเดียวกัน หน่วยงานต้นสังกัดไม่สามารถจัดสรรวิชาเอกได้ตามความต้องการจำเป็นของโรงเรียน ซึ่งบางวิชาเอกมีความขาดแคลนยกตัวอย่างวิชาเอกปฐมวัย วิชาเอกภาษาอังกฤษ เป็นต้น การแก้ปัญหาในการบริหารจัดการ ครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กต้องสอนทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ในหนึ่งชั้น บางคนสอบควบชั้น 2 ห้อง หรือ 3 ห้องก็มี ปัญหาเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนซึ่งต่ำกว่ามาตรฐานที่ต้นสังกัดได้กำหนดไว้ และการใช้งานห้องปฏิบัติการที่มีในโรงเรียน ในการศึกษาข้อมูลด้านนี้ พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กจะไม่ได้ได้รับการจัดสรรงบประมาณในด้านนี้ เนื่องจากเกณฑ์ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณนั้นจะใช้ปริมาณจำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จึงไม่มีห้องปฏิบัติการสำหรับใช้จัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lathapipat (Lathapipat, 2014, p. 4) ซึ่งพบสาเหตุสำคัญของปัญหาในระบบการศึกษาไทยมาจากความด้อยประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา และนำมาสู่เบื้องหลังที่ทำให้โรงเรียน ครู ไม่สามารถยกระดับการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้ ปัญหาใหญ่ของโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ประการแรก โรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนสูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ประการที่สอง รัฐอุดหนุนจ่ายเป็นรายหัว โรงเรียนขนาดเล็กจึงเสียเปรียบ มีความขาดแคลน และประการที่สาม ขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 สาระวิชา (ครู 1 : นักเรียน 20 คน) โรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น มีจำนวน 13,623 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 44 ซึ่งถือว่ามีความขาดแคลนและเป็นปัญหามาก นอกจากนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) 2550 อ้างถึงใน กมลวรรณ รอดจ่าย (กมลวรรณ รอดจ่าย, 2552, น. 14) พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาด้านคุณภาพมากที่สุด ผลการประเมินคุณภาพภายนอกส่วนใหญ่ไม่ผ่านการประเมิน เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาต่ำ

กรณีประสบความสำเร็จ กรณีศึกษา โรงเรียนวัดคลองนาพง-โรงเรียนวัดผาจักร อำเภอมืองอุดรดิตร ปีการศึกษา 2561 พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ มีความเข้าใจต่อนโยบายการควบรวมและให้ความร่วมมือต่อต้นสังกัดเป็นอย่างดี

กรณีไม่ประสบความสำเร็จ กรณีศึกษา โรงเรียน ข อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ ปีการศึกษา 2561 พบว่า ชุมชนมีความห่วงหาพันต่อโรงเรียน ไม่ต้องการให้ยุบโรงเรียน และมีความเชื่อว่า จะสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานต้นสังกัด ด้วยการช่วยกันระดมทรัพยากรทุกวิถีทางที่สามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการ ศ.นพ.ประเวศ วะสี อ้างถึงใน พัทธนันท์ ทรราชภิรมย์โชค และคณะ (พัทธนันท์ ทรราชภิรมย์โชค และคณะ, 2557, น. 95 - 108) กล่าวในเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ปัญหาและทางออกการยุบโรงเรียนขนาดเล็ก” เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2554 ณ ห้องประชุมเฉื่อยเตอร์ อาคารราชมังคลา กระทรวงศึกษาธิการว่าการปฏิรูปการศึกษานั้น หากเป็นแนวคิด ไม่มีทางจะสำเร็จได้ แต่ถ้าเป็น แนวราบอาจเป็นไปได้ รัฐช่วยสนับสนุนในส่วนที่ชุมชนไม่มี หรือไม่สามารถจัดการได้ เช่น ด้านงบประมาณ แต่จุดที่ควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญก็คือ การควมรวบรูปแบบใหม่ คือการควมรวมการศึกษากับชุมชนเข้าด้วยกัน แล้วให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของ บุตรหลานในชุมชนกันเอง โดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งจึงจะเกิดการปฏิรูปและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) รายงานเสนอแนวทางการยกระดับ คุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก จันทร์จิรา จุมพลหล้า และคณะ (จันทร์จิรา จุมพลหล้า และคณะ, 2557, น. 1-8) พบว่า แนวคิดปฏิรูปโรงเรียนขนาดเล็กด้วยการยุบ หรือ ควมรวมโรงเรียน ไม่ใช่ แนวทางการแก้ปัญหาที่ประสบความสำเร็จในทุกกรณี ควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของ ผู้ปกครองและคนในชุมชน ดังนั้นการยุบ ควม รวม ที่สามารถทำได้โดยไม่เกิดปัญหาตามมา คือ การปล่อยให้ยุบโดยธรรมชาติ ไม่มีนักเรียน นั่นเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ 1) หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงและวางแผนการควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กให้ มีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของนโยบายการควมรวม โรงเรียนขนาดเล็กในทุกภูมิภาค เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้รูปแบบที่ดี สามารถเป็น ต้นแบบในการดำเนินงานและนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา และ 3) นำผลการศึกษารูปแบบ การควมรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จไปขยายผลในโอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ รอดจ่าย. (2552). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทร์จิรา จุมพลหล้า และคณะ. (2557). กรณีศึกษา : รูปแบบความสำเร็จการจัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พัทธนันท์ ทรรษาภิรมย์โชค. (2557). บทความวิจัย: แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในชุมชน. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา. ปีที่ 6 ฉบับที่ 12, หน้า 95-108
- ราชกิจจานุเบกษา. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545: หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. เล่มที่ 124 ตอนที่ 24 หน้า 29-36.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้ง รวม หรือเลิก สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550. เล่มที่ 124 ตอนพิเศษ 6 หน้า 34.
- โรงเรียนวัดคลองนาพง. (2561). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2561. อุดรดิตต์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). แนวทางการดำเนินงานโครงการ สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษเขต 1. (2560). รายงานผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปีการศึกษา 2559 - 2560. อุดรดิตต์.
- Lathapipat, D. (2013). Wanted: A Quality for All Strategies to improve the quality of education for all. Bangkok: World Bank.
- Lathapipat, D. (2014). A Study on Closing The School Performance Gap through Better Public Resource Allocation: Thailand. Forthcoming. Bangkok: World Bank.

ปัจจัยความเสีงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน
ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่*
RISK FACTOR AFFECTED TEACHING AND LEARNING'S MANAGEMENT
IN MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY,
PHRAE CAMPUS

พัฒน์นรี อัฐวงศ์, Patnaree Attawong
สาธร แก่นมณี, Sathorn Kanmanee
สายสมร วิทยศิริ, Saisamon Withayasiri
ชลธิชา จิรภัคพงศ์, Chonticha Jirapukkapong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus
E-mail : n_atawong@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยความเสีงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการความเสีงในการจัดการเรียนการสอน การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 24 รูป/คน เกี่ยวกับด้านการบริหารหลักสูตร, ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร, ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์, ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปัจจัยภายนอก สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมภาษณ์ผู้บริหาร 6 รูป/คน เกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความเสีงในการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์ผลด้วยการบรรยาย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยความเสีงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ พบว่า ส่วนใหญ่มีปัจจัยเสีงอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติของ

* Received 24 February 2020; Revised 20 April 2020; Accepted 23 April 2020

อาจารย์ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ยกเว้นด้านปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา อิทธิพลของครอบครัว ความเป็นอยู่ภายในครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ภายในประเทศส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

2. แนวทางในการจัดการความเสี่ยงในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันกับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรเรียนการสอน จัดทำแผนความเสี่ยงร่วมกันภายในองค์กร ศึกษาความล้มเหลว ความเสียหาย เหตุการณ์เสี่ยง ระบุความเสี่ยงที่จะประเมิน และสะท้อนปัจจัยเสี่ยง ตระหนักถึงความเสี่ยงสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อในเชิงลบ ครอบคลุมทุกความเสี่ยง ที่มีเหตุทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเป็นตัวแปร นำนโยบายความเสี่ยงสู่การปฏิบัติจริง อย่างเป็นรูปธรรม โดยความร่วมมือของทุกส่วน

คำสำคัญ : ความเสี่ยง, การจัดการเรียนการสอน, ปัจจัยความเสี่ยง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the risk factors affected to teaching and learning management and 2) to study the guidelines of risk management in teaching and learning management. This research was a survey and qualitative research. It used questionnaires from a sample group who was the curriculum instructor of 24 Instructors about the curriculum management, qualifications of curriculum instructor, knowledge of curriculum instructor, supporting factors of teaching and learning, teaching and learning management and external factors. The Statistics in this research were the average and standard deviation and interviewed 6 administrators about the guidelines in risks management in teaching and. The data analysis were used descriptive.

The results were as followed;

1. The risk factors affected to teaching and learning management in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus were found that most of risk factors was average at medium level by descending include knowledge of curriculum instructor, curriculum management, qualifications of curriculum instructor, teaching and learning management and supporting factors of teaching and learning. Except on external factors, which were risk factors that affected for teaching and learning management were at high level that came from the environment within the university, family influence, family well-being, social changes and economic, political conditions in the country affected to teaching and learning.

2. The guidelines at risks management in teaching and learning were found that they should make mutual understanding with university personnel, appoint the Risk Management Committee in various areas related to teaching and learning, a risk plan together in university, study of failures, damage, risk events Identify risks to be assessed and reflect risk factors, realize the important risk that could be negative effect cover all of risk that have a cause from Internal and external factors. Finally, taking the risk policy into implement by cooperation of all parts.

Keywords : The Risk, Teaching Management, Risk Factors

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ในกำกับของรัฐ มีการจัดการศึกษา ผลิตร่างคนให้มียอดความรู้ทางด้านวิชาการ การบริหาร การวิจัย การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการศึกษาให้พระภิกษุ สามเณร และบุคคลทั่วไป ซึ่งเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี 3 คณะ 5 สาขาวิชา ได้แก่ คณะสังคมศาสตร์ มี 2 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะครุศาสตร์ 2 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาสังคมศึกษาและสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ และคณะพุทธศาสตร์ 1 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้จัดการเรียนการสอนมากกว่า 30 ปี จัดการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติและกฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เป็นไปตามพันธาน พันธกิจ วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ ได้รับงบประมาณสนับสนุนการศึกษาจากรัฐบาล เป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษา แน่แน่นอนว่าภาวะเสี่ยง เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ในระบบการจัดการศึกษา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกกระบวนการทำงาน ทั้งนี้ ย่อมรวมไปถึงการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการ จัดการศึกษา หรือด้านการบริหารจัดการศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐาน ล้วนส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง เป็นความไม่แน่นอนที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตที่ส่งผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของ สถาบันการศึกษา และหากภาวะเสี่ยงนั้นเป็นเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นภายในที่อาจส่งผล กระทบต่อชีวิตและความปลอดภัยของนิสิต คณาจารย์ บุคลากร ต่อชื่อเสียง ภาพลักษณ์ หรือ ต่อความมั่นคงทางการเงินของสถาบัน อันเนื่องมาจากความบกพร่องของสถาบันในการควบคุม หรือจัดการกับความเสี่ยง จะยิ่งเป็นภาวะที่สถาบันการศึกษาต้องเร่งรีบในการจัดการเพื่อลด ภาวะเสี่ยงให้น้อยที่สุดหรือไม่ให้เหลือภาวะเสี่ยงเลย การบริหารความเสี่ยงตามหลักการ แนวปฏิบัติที่เหมาะสม แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องระหว่างการศึกษาและการบริหารความ เสี่ยงของสถาบันการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปประยุกต์ในการวิเคราะห์ ความเสี่ยงของสถาบันการศึกษาได้อย่างครอบคลุมต่อไป สถาบันการศึกษาจึงจำเป็นต้อง มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา มีความเชื่อมั่นในผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการดำเนินงานของสถาบัน เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ จะต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่าง ๆ โดยเฉพาะ ความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาที่จัดให้ ผู้บริหาร และอาจารย์ ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหาร ความเสี่ยงและความเสี่ยงที่จะเป็นอุปสรรคให้มหาวิทยาลัยไม่สามารถบรรลุตามนโยบาย ของมหาวิทยาลัยได้

ดังนั้น การบริหารความเสี่ยง จึงเป็นเทคนิคทางการบริหารที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากองค์กรต่าง ๆ และกลายเป็นกลไกสำคัญเรื่องหนึ่งสำหรับองค์กรที่ต้องได้รับการปรับเปลี่ยน และพัฒนาการที่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการบริหารความเสี่ยงของสถาบันอุดมศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความเสี่ยงที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ใน 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปัจจัยภายนอก
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการความเสี่ยงในการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร จากแบบสอบถาม อาจารย์ประจำหลักสูตร จำนวน 24 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ จำนวน 6 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามอาจารย์ประจำหลักสูตร ได้แก่
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของอาจารย์ประจำหลักสูตร ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาจารย์ประจำหลักสูตร ตำแหน่งทางวิชาการ ประสบการณ์การทำงาน เป็นลักษณะของแบบสอบถามปลายเปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ (Check list)
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ใน 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านปัจจัยภายนอก โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (ration scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการเรียนการสอน

2. แบบสัมภาษณ์ สำหรับสัมภาษณ์ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน โดยมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความเสี่ยงที่มีผลต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บข้อมูลจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยลงพื้นที่ภาคสนามจากอาจารย์ประจำหลักสูตรและผู้บริหาร เพื่อนำมาวิเคราะห์หาข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามอาจารย์ประจำหลักสูตร เกี่ยวกับด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านปัจจัยภายนอก
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสังเคราะห์สาระสำคัญทางด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความเสี่ยงที่มีผลต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
3. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร สอบถามและการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน และแนวทางในการจัดการความเสี่ยงที่มีผลต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ผลการวิจัย

ปัจจัยความเสี่งที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ใน 6 ด้าน คือ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปัจจัยภายนอก

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.67 เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีอายุ 41 - 50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.83 รองลงมาอายุต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.83 อายุ 31 - 40 ปี และ อายุ 51 - 61 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.50 และ อายุ 61 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 8.34 ตามลำดับ วุฒิการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.33 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 41.67 ตำแหน่งทางวิชาการ พบว่า มีตำแหน่งทางวิชาการ เป็นอาจารย์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมาได้แก่ ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ รองศาสตราจารย์ คิดเป็นร้อยละ 4.17 ตามลำดับ เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชา พระพุทธศาสนา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.17 รองลงมาได้แก่ สาขาวิชาสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25.00 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 20.83 สาขาวิชารัฐศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 16.67 และสาขาวิชานิติศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 8.33 ตามลำดับ และมีประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ประสบการณ์ในการทำงาน มากกว่า 15 ปีขึ้นไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำงาน น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.17 และประสบการณ์ในการทำงาน 5 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.53 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยความเสี่งที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ โดยภาพรวม พบว่า มีความเสี่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีปัจจัยเสี่งอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติของอาจารย์ ด้านการจัดการเรียนการสอน คิดเป็นค่าเฉลี่ย และด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ตามลำดับ ยกเว้น ด้านปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยเสี่งที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านการบริหารหลักสูตร โดยภาพรวม พบว่า มีความเสี่งอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านคุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตร ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปัจจัยภายนอก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

2) ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร โดยภาพรวม พบว่า มีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น คุณวุฒิทางการศึกษาศึกษาของอาจารย์ประจำหลักสูตร มีความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.71 และผลงานวิชาการของอาจารย์ประจำหลักสูตร มีความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก

3) ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ โดยภาพรวมพบว่า มีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การนำเทคนิคการสอนแปลกใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาที่สอน, การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และยอมรับฟังความคิดเห็นร่วมกันของอาจารย์และนิสิต ยกเว้น การออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพ, ระบบการให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาและการได้รับการยอมรับจากทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

4) ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน โดยภาพรวม พบว่า มีความเสี่ยงในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความพร้อมของระบบสารสนเทศ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายในมหาวิทยาลัยสำหรับการจัดการเรียนการสอน การบริการ การให้ข้อมูลข่าวสาร ในด้านการจัดการศึกษา และความพร้อมของสื่อ อุปกรณ์ เชื่อมต่อการเรียนการสอน ภายในห้องเรียน ยกเว้น ห้องสมุด และความพร้อมในการให้บริการ ความเพียงพอของห้องเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ

5) ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวม พบว่า มีความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และการฝึกงานร่วมกับชุมชน ผู้เรียนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองและการจัดกิจกรรมเสริมทักษะให้กับผู้เรียน และความสนใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรการเรียนการสอน ตามลำดับ ยกเว้น การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เช่นการทดสอบ การปฏิบัติจริง และการวัดผลตามสภาพจริง และการนำความรู้ไปใช้จริงในการประกอบอาชีพ มีความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก

6) ด้านปัจจัยภายนอก โดยภาพรวม พบว่า มีความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา อิทธิพลของครอบครัว และความเป็นอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ภายในประเทศ ตามลำดับ ยกเว้น การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรตามระยะเวลา การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายการศึกษา และการสนับสนุนในด้านทุนการศึกษา

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการความเสี่ยงในการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

1) ด้านการบริหารหลักสูตร ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่า การบริหารความเสี่ยงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับดูแลองค์กรในระดับหลักสูตร ในการบริหารงานและการตัดสินใจด้านต่างๆ เช่น การวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ การติดตามควบคุม และวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อลดการสูญเสียและโอกาสที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ การสร้างความเข้าใจให้กับอาจารย์ประจำ โดยการดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในระดับหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามขั้นตอนเมื่อครบกำหนดระยะเวลาในการปรับปรุงหลักสูตร

2) ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร พบว่า ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยได้ทำการวิเคราะห์คุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตรที่ได้เปิดสอน เพื่อลดความเสี่ยงในด้านคุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตร คือ อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีคุณสมบัติตามโดยการรับอาจารย์เข้ามาบรรจุในหลักสูตร ให้ตรงตามแผนการรับ ส่งเสริมให้อาจารย์ภายในศึกษาต่อในสาขาวิชาที่เปิดสอน จัดทำผลงานหรือเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อยกระดับอาจารย์ และมีผลงานวิจัยหรือบทความผ่านฐานข้อมูล TCI โดยผู้บริหารมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนอาจารย์ให้มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์มาตรฐาน

3) ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ พบว่า อาจารย์ผู้สอนจะต้องมีการพัฒนาการเรียนรู้อ้างอิงองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นพัฒนาตนเองอยู่เสมอไม่ให้เป็นผู้ที่ล้าสมัย สำหรับนโยบายของผู้บริหารเองนั้นจะส่งเสริมให้อาจารย์ได้เข้าร่วมการอบรมพัฒนาตนเอง เช่น การเข้าร่วมโครงการส่งเสริมและพัฒนาทักษะบุคลากรสายวิชาการ โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งจัดให้มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ อาจารย์จะต้องยอมรับการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ที่นอกกรอบ และพัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป ตามแผนการศึกษาชาติได้มุ่งจัดการศึกษาตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดรูปแบบการเรียนรู้ จึงสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เช่นกัน

4) ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน พบว่า ผู้บริหารมีนโยบายสนับสนุนการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกในการเพิ่มอาคารสถานที่ เพิ่มห้องเรียน โสตทัศนูปกรณ์ อุปกรณ์ทางการเรียนการสอน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน คอมพิวเตอร์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้พร้อมเพรียง และสนับสนุนปัจจัยด้านนี้อย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้อ้างอิงมีความพร้อมสอดคล้องกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นในการบริหารจัดการและแนวนโยบายของผู้บริหารจึงเป็นสิ่งสำคัญ ความพร้อม ความพอเพียง

ของสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน ยังเป็นส่วนหนึ่งในการประกันคุณภาพการศึกษาว่าสถานศึกษานั้น ๆ มีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา

5) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ควรใช้วิธีการบริหารความเสี่ยงโดยการควบคุมและหามาตรการในการป้องกันความเสี่ยงรวมถึงการถ่ายโอนความเสี่ยง โดยการจัดลำดับความเสี่ยง ซึ่งในความเห็นของผู้บริหาร พบว่า การนำความรู้จากการเรียนการสอนไปใช้ได้จริงในสังคมปัจจุบัน โดยการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และการฝึกงานร่วมกับชุมชน โดยไม่เป็นปัญหากับชุมชน โดยการสร้างความเข้าใจในการบูรณาการเรียนการสอนกับงานวิจัยและงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ได้จริง

6) ด้านปัจจัยภายนอก พบว่า การวิเคราะห์ผลกระทบจากปัจจัยภายนอกทำให้เกิดความเสี่ยง เช่น อัตราการเกิดน้อยลง จึงทำให้ผู้เข้าศึกษาต่อน้อยตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยโดยตรง เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันจากในอนาคตที่ไม่แน่นอน ย่อมกระทบต่อมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ องค์กรจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ลดอัตราการเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้แก่

ด้านการบริหารหลักสูตร พบว่าในแต่ละหลักสูตรจะต้องมีระบบและกลไกในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในทุกๆ การครบรอบของหลักสูตรนั้นๆ ตามระยะเวลา ไม่ว่าจะเป็น 4 ปี หรือ 5 ปี ซึ่งเป็นไปตามระยะเวลาที่หลักสูตรได้ทำการเปิดการเรียนการสอน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการบริหารพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (จักรกฤษณ์ โปณะทอง, 2560, น. 264 - 265) จากการดำเนินงานพัฒนาระบบและกลไกในการบริหารหลักสูตร โดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย คณบดี ประธานหลักสูตร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร โดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตร เป็นผู้กำกับดูแล ให้คำแนะนำ ตลอดจนกำหนดนโยบายการปฏิบัติแก่อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอนเพื่อติดตามและรวบรวมข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรโดยกระทำอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ (ดวงใจช่วยตระกูล, 2552, น. 33 - 34) ที่ศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา

ปัจจัยเสี่ยงที่ได้กล่าวถึงคือ ความเสี่ยงในเรื่องหลักสูตร การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน ในการวิเคราะห์หลักสูตร โดยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการประเมินหลักสูตรตามระยะเวลา สอดคล้องกับกระบวนการบริหารความเสี่ยงของ (อึ้งศักดิ์ คงสวัสดิ์, 2551, น. 38 - 39) ได้สรุปกระบวนการบริหารความเสี่ยงเป็นขั้นตอนไว้ดังนี้ คือ 1) ผู้บริหารกำหนดนโยบายในการบริหารความเสี่ยง 2) ค้นหาความเสี่ยง 3) วิเคราะห์ความเสี่ยง 4) ประเมินและจัดลำดับความเสี่ยง 5) บริหารและจัดการความเสี่ยง และ 6) ตรวจสอบและควบคุมความเสี่ยง ดังนั้น การพัฒนาและใช้หลักสูตรจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านคุณสมบัติอาจารย์ประจำหลักสูตร จากการพิจารณาคุณวุฒิของอาจารย์ประจำหลักสูตรใน (ราชกิจจานุเบกษา, 2558, น. 7 - 9) ได้ระบุเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2558 ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติของอาจารย์ประจำหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน ความเสี่ยงที่สำคัญอีกประการหนึ่งของอาจารย์ประจำหลักสูตร คือ การผลิตผลงานทางด้านวิชาการ อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องผลิตผลงานทางด้านวิชาการ ไม่ว่าจะป็นงานวิจัยหรือบทความที่ต้องผ่านฐานข้อมูลในระดับ TCI ซึ่งจะส่งผลดีต่อการประเมินอาจารย์ประจำหลักสูตรนั้น ๆ สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรว่าด้วยผลงานของวิชาการ ผลงานทางวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการพิจารณาแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่งทางวิชาการอย่างน้อย 1 รายการ ในรอบ 5 ปีย้อนหลัง หากอาจารย์ประจำหลักสูตรไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ก็ถือเป็นความเสี่ยงค่อนข้างมากในการส่งผลต่อการตรวจประเมินคุณภาพการศึกษา และการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนั้น ๆ เช่นกัน ดังนั้น การคัดเลือกอาจารย์สำหรับประจำหลักสูตรก็ต้องเป็นไปตามเกณฑ์และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการเรียนการสอนในหลักสูตร เพื่อลดความเสี่ยง และความสูญเสียในด้านอาจารย์ประจำหลักสูตร

ด้านองค์ความรู้ของอาจารย์ จะต้องเป็นผู้มีความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน รวมถึงจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสอนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ (ประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, 2549, (อัสสำเนา) เรื่อง จรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์ อาจารย์ตามทัศนะของคนไทยมีความหมายกว้างกว่านั้น คือ เป็นทั้งผู้สั่งสอนวิชาความรู้ อบรมคุณแลความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย ในขณะที่เดียวกันก็ยกย่องให้เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในวิชาด้านใดด้านหนึ่ง นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะ และประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชา และความรู้ในศาสตร์การสอนและการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านสมรรถนะ ได้แก่ การออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และองค์ประกอบสุดท้าย ค่านิยม ประกอบด้วย คุณค่าในการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพอาจารย์ อาจารย์ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในด้านการพัฒนาทักษะที่นำมาใช้ในการพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถนำเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ๆ ที่หลากหลายมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน เพื่อลดความเสี่ยงในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (จักรกฤษณ์ โปณะทอง, 2560, น. 264 - 265) ในการพัฒนาอาจารย์ทุกคนในหลักสูตรจึงต้องปรับพฤติกรรมการสอนในแต่ละรายวิชาให้มีการบูรณาการให้สัมพันธ์สอดคล้องกัน ตลอดจนส่งเสริมซึ่งกันและกัน สนับสนุนกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รวมถึงมีการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง และมีวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการการจัดการเรียนภายในหลักสูตร นอกจากนี้ (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559, น. 169) กล่าวว่าในการจัดการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพอาจารย์ผู้สอนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและมีความสามารถดังนี้ 1) วงจรการศึกษากับการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา 2) การออกแบบการสอน การวางแผนการสอนและการประเมินผลการสอน และ 3) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบและวิธีการสอนที่เหมาะสมในระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ได้กล่าวถึงธรรมชาติของการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา อาจารย์ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของการจัดการศึกษา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ เป็นสากลมุ่งเน้นการพัฒนาคน โดยเฉพาะเป็นการจัดการศึกษาให้กันคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพื่อออกไปพัฒนาสังคม ประเทศชาติ ธรรมชาติของการจัดการสอนในระดับอุดมศึกษา มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน คือ คน องค์ความรู้ และสังคม โดยองค์ประกอบทั้งสามจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนนั้น เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเกิดจากความไม่พร้อมและไม่พอเพียงของอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการศึกษา เช่น ห้องสมุดมีหนังสือให้บริการไม่ตรงหรือไม่สอดคล้องกับการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีให้ทันสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของ (ธร สุนทรายุทธ, 2550, น. 167 - 171) ได้กล่าวว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ องค์การที่มีระบบสารสนเทศที่สลับซับซ้อนและครอบคลุมข้อมูลขององค์กร

อย่างกว้างขวาง ก็จะยิ่งเพิ่มความเสี่ยงโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรงมากขึ้นเท่านั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการนั้นว่ามีความสำคัญ ความเสี่ยงที่สำคัญในการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ คือ ความถูกต้องเหมาะสมกับการนำนวัตกรรมเข้ามาใช้ ความถูกต้องของข้อมูล การเปลี่ยนจากระบบเดิมเข้าสู่ระบบใหม่ การเข้าถึงผู้ใช้กับความต้องการในการเรียนการสอน นอกจากนี้ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอง มีนโยบายสนับสนุนการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกในการเพิ่มอาคารสถานที่ เพิ่มห้องเรียน โสตทัศนูปกรณ์ อุปกรณ์ทางการเรียนการสอน เช่น โต๊ะเก้าอี้ กระดาน คอมพิวเตอร์ สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความพร้อมและเพียงพอต่อการสนับสนุนการเรียนการสอน และมีนโยบายในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อและจัดหาปัจจัยด้านนี้อย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ให้มีความพร้อมสอดคล้องกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนที่ไม่พร้อมและไม่เพียงพอ ย่อมทำให้กระทบต่อการเรียนการสอนของผู้เรียน สภาพแวดล้อมภายในและปัจจัยภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น ห้องเรียน ต้องเอื้อต่อการเรียนการสอน แสงสว่าง ความสะอาดสบายในการเรียนการสอน ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อลดความเสี่ยงหรือป้องกันความเสี่ยงในด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนในทุกส่วนล้วนมีความเสี่ยง เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนต้องมีหลาย ๆ ส่วนประกอบกันเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการเรียน เช่นเดียวกับความเสี่ยงของ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550, น. 4) จำแนกความเสี่ยงไว้หลายส่วนประกอบหลาย ๆ ความเสี่ยงประกอบกัน เช่น ความเสี่ยงในด้านการวัดประเมินผล กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร ตำราเอกสาร คุณภาพวิทยานิพนธ์ การคัดเลือกนิสิต ปัจจัยสนับสนุนการสอน ได้แก่ ความเพียงพอของห้องเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ห้องสมุด และความพร้อมในการให้บริการ ถือเป็นความเสี่ยงที่มีอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ (จักรกฤษณ์ โปณะทอง, 2560, น. 264 - 265) ได้แสดงความคิดเห็นของ ด้านทรัพยากรสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ความเสี่ยงพิจารณาจากการดำเนินงานพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาความพร้อมของทรัพยากรสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้ เช่นมีห้องเรียนและห้องปฏิบัติการครบถ้วนตามเนื้อหาหลักสูตร มีวารสาร หนังสือ และตำราประกอบการเรียนที่เพียงพอสำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน มีแหล่งค้นคว้าและฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน มีห้องคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายเพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้หลากหลาย

ด้านปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยความเสี่ยงที่เกิดจากความไม่แน่นอนสอดคล้องกับ (ธนรัตน์ แต่วัฒนา, 2550, น. 5) อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์

อะไรขึ้น เช่น ภัยธรรมชาติ อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือสภาพเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาล การสนับสนุนการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธรรมาภิบาล แต่วัฒนาให้ความหมายของความเสียหายว่าหมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ไม่เป็นไป ตามความคาดหวังหรือความไม่แน่นอนมีโอกาสที่จะประสบกับความสูญเสียหรือสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ภัยธรรมชาติ (Peril) ความเสียหายของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การถูกดำเนินการทางกฎหมาย การบาดเจ็บ ความเสียหายเหตุร้าย การเกิดอันตรายสูญเสียชีวิต สูญเสียชื่อเสียง ภาพลักษณ์ขององค์กรและบุคลากร เกิดความไม่แน่นอน การไม่พิทักษ์สิทธิ หรือศักดิ์ศรี หรือเกิดความสูญเสียจนต้องมีการชดเชยค่าเสียหาย รวมถึง เจนเนตร มณีนาค และคณะ ได้กล่าวถึงเหตุปัจจัยภายนอกกว่าเป็นเหตุการณ์ การกระทำใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน และจะส่งผลกระทบต่อหรือสร้างความเสียหาย หรือความล้มเหลว หรือลดโอกาสที่จะบรรลุความสำเร็จต่อการบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ทั้งในระดับองค์กร ระดับหน่วยงาน และระดับบุคคลได้ เช่นเดียวกับอิทธิพลของครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา การเดินทางมาเรียน ความสะดวกสบายในการศึกษาเล่าเรียน ทุนการศึกษา การสนับสนุนในด้านการให้ทุนการศึกษา สวัสดิการต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย ล้วนแล้วเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้คนมาเรียนเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ อัตราการเกิดของเด็ก ก็ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงหนึ่งที่ทำให้การเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยน้อยลงไป สอดคล้องกับแนวคิดของ รองอธิการบดีวิทยาเขต เนื่องมาจาก อัตราการเกิดน้อยลง จึงทำให้ผู้เข้าศึกษาต่อน้อยตามไปด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยโดยตรง เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันจากในอนาคตที่ไม่แน่นอน ย่อมกระทบต่อมหาวิทยาลัยโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ฝ่ายวิเคราะห์นโยบายและแผนของมหาวิทยาลัย จะเป็นผู้วิเคราะห์แนวโน้มของความเป็นแต่ละเหตุการณ์ การบริหารจัดการจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกโดยรอบ เพื่อเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

2. แนวทางการบริหารจัดการปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

แนวทางในแก้ไขปัญหาค่าความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยตามแนวคิดของผู้บริหารมหาวิทยาลัย พบว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ให้ความสำคัญและสนับสนุนนโยบายในการบริหารจัดการความเสี่ยง โดยเฉพาะรองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ ได้กำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้แต่ละส่วนงานบริหารจัดการความเสี่ยงให้ครอบคลุม โดยมีคณะกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยง ไม่ใช่เฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น ทั้งนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือกับบุคลากรของส่วนงานทุกส่วนงานไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ โดยมีกร

จัดประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในเรื่องความเสี่ยงที่เกิดขึ้น จัดลำดับความสำคัญ มุ่งเน้นสร้างความเข้าใจซึ่งกันก่อนที่จะดำเนินการตามนั้นบุคลากรในหน่วยงานจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องความเสี่ยงให้ถ่องแท้เสียก่อน จึงจะดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนอย่าง ชัดเจน โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความเสี่ยง โดยการให้ลำดับความสำคัญของ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นนั้น การนำความเสี่ยงไปดำเนินการเป็นการลดโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง และลดระดับความรุนแรง ความสูญเสียและเพิ่มโอกาส สอดคล้องกับแนวคิดของ (จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2550, น. 4) ได้ศึกษาการจัดการความเสี่ยงด้านการจัดการเรียนการสอน ในด้าน ต่างๆเช่น ความเสี่ยงในด้านการวัดประเมินผล กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร ตำราเอกสาร คุณภาพวิทยานิพนธ์ การคัดเลือกนิสิต ปัจจัยสนับสนุนการสอน มีการกำหนด นโยบายโดยผู้บริหาร นอกจากนี้ แนวคิดการบริหารจัดการความเสี่ยง ของ (อุทัยวรรณ จรุงวิภู, ม.ป.ป., น. 4 - 5) ได้คำนึงถึงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์เชิงบวก (โอกาส) ให้มากที่สุด ควบคุมความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์เชิงลบ (ความเสี่ยง) ให้อยู่ใน ระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งแนวคิดการบริหารจัดการความเสี่ยงในการจัดการเรียนการสอน ของวิทยา เขตแพร่ ได้กำหนดขั้นตอนและการดำเนินงานไว้ดังนี้

1) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอน

2) จัดทำแผนพัฒนาความเสี่ยงที่คาดว่าจะเสี่ยงในแต่ละด้านเพื่อดำเนินการตามแผน บริหารความเสี่ยง

3) ศึกษาความล้มเหลว ความเสียหาย ที่ส่งผลให้กับมหาวิทยาลัยดำเนินงาน ไม่บรรลุ ตามเป้าหมาย ตามภารกิจ เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ และเหตุการณ์ที่ส่งผล ต่อการดำเนินงาน หรือ นโยบาย เราเรียกว่า เหตุการณ์เสี่ยง

4) เมื่อมหาวิทยาลัยระบุความเสี่ยงได้แล้ว ต้องทำการประเมินความเสี่ยงโดยประเมิน จากการสะท้อนปัจจัยเสี่ยง ความเสี่ยงที่มีโอกาสจะเกิดขึ้น

ทำให้บุคลากรมีความเข้าใจถึงเป้าหมายและภารกิจหลัก ตระหนักถึงความเสี่ยงสำคัญ ที่อาจส่งผลกระทบในเชิงลบ ได้อย่างครบถ้วน ครอบคลุมความเสี่ยง ที่มีเหตุทั้งจากปัจจัย ภายในและปัจจัยภายนอกเป็นตัวแปร นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดความ มั่นใจว่าความเสี่ยงนั้น ๆ ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมและทันเวลา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการ บริหารจัดการองค์กร มีข้อมูลช่วยในการตัดสินใจเพื่อการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ในอนาคต และมีแนวทางการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ที่ให้แนวคิดว่าการบริหารจัดการความเสี่ยงนั้น ควรมีการวางแผน การกำหนดกลยุทธ์ การติดตามควบคุม และวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้ทรัพยากร ต่างๆ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดการสูญเสียและโอกาสที่ทำให้เกิดความ

เสียหายแก่มหาวิทยาลัย ภายใต้สภาวะการดำเนินงาน นอกจากนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัย ยังได้ให้แนวคิดคือ หากการดำเนินงานเป็นไปตามเกณฑ์ ความเสี่ยงต่างๆ ก็จะลดลง ความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นตามไปด้วย เช่นกัน

ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงในด้านการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ซึ่งได้กำหนดเป็นนโยบายของผู้บริหารในการบริหารจัดการความเสี่ยงภายในมหาวิทยาลัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

สถาบันควรนำเอาแนวความคิดในการบริหารจัดการความเสี่ยงมาปรับใช้ในการทำงาน โดยเพิ่มความรู้หรือจัดอบรมให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยให้มีความรู้มากขึ้น สามารถนำเอาความเสี่ยงมาใช้ในการการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บุคลากรสามารถคาดการณ์โอกาสเกิดปัจจัยเสี่ยงในด้านต่าง ๆ รวมถึงผลกระทบในการบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

มหาวิทยาลัยควรพัฒนา ช่องทางการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ ข้อมูล การบริหารจัดการความเสี่ยงไปยัง Group Line เกี่ยวกับความเสี่ยงหรือการบริหารจัดการความเสี่ยง สามารถอ่านและเข้าใจได้โดยง่าย เนื่องจากปัจจุบันบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยจะการใช้การสื่อสารและให้ความสำคัญกับการทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรศึกษา ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงในมหาวิทยาลัยอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความตระหนักในการบริหารจัดการความเสี่ยงในองค์กร โดยให้บุคลากรได้เรียนรู้ร่วมกัน และสามารถเชื่อมโยงกับการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ปีงบประมาณ 2562

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ โปณะทอง. (2560). ปัจจัยความเสถียรบนความท้าทายของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. สุทธิปริทัศน์, ปีที่ 31(99) กรกฎาคม – กันยายน, 264 - 265.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2550). เอกสารประกอบการประชุมการบริหารความเสี่ยงและวางระบบการควบคุมภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (อัดสำเนา).
- ประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. (2549). เรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพอาจารย์. แพร่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.
- ดวงใจ ช่วยตระกูล. (2552). การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Veridian E – Journal , Silpakorn University, ปีที่ 2 (1) สิงหาคม 2552, 33 - 34.
- ธนรัตน์ แต้ววัฒนา. (2550). การบริหารความเสี่ยงปี 2550. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธร สุนทรายุทธ. (2550). การบริหารความเสี่ยงทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท เนติกุลการพิมพ์จำกัด.
- ธำรงค์ศักดิ์ คงคาสวัสดิ์. (2551). การบริหารความเสี่ยงด้าน HR. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2558). เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เล่มที่ 132 ตอนพิเศษ 295 ง, (13 พฤศจิกายน), 7-8.
- เรณูมาศ มาอ่อน. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. ปีที่ 9(2) กรกฎาคม-ธันวาคม, น.169.
- อุทัยวรรณ จรุงวิภู. (ม.ป.ป.). การบริหารความเสี่ยงสำหรับบุคคล. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย.

ผลของกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม
เพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ สถาบันวิชาราม
จังหวัดมุกดาหาร*

THE EFFECTS OF APARIHĀNIYA DHAMMA GROUP ACTIVITIES BASED
ON DHAMMA WAY ALTERNATIVE MEDICINE CONCEPT TO DEVELOP
PHYSICAL AND MENTAL RESILIENCE OF THE ELDERLY
AT VIJARAM INSTITUTE, MUKDAHAN PROVINCE

กุศล บุรพากล้าจน, Kusol Burapaklajon
นิรนาท แสนสา, Niranart Sansa
ลัดดาวรรณ ณ ระนอง, Laddawan Na Ranong
แขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Master of Education (Guidance and Psychological Counseling)

E-mail : Burapaklajon@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม และ 2) เพื่อเปรียบเทียบการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ หลังร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมกับระยะติดตามผล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรม สถาบันวิชาราม จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 30 ราย ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายจากผู้มีคะแนนการฟื้นฟูร่างกายและใจตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) กิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ จำนวน 10 กิจกรรม และ (2) แบบวัดการฟื้นฟูร่างกายและใจ มีค่าความเที่ยง

* Received 24 March 2020; Revised 1 May 2020; Accepted 3 May 2020

เท่ากับ .85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ ภายหลังการทดลองมีการฟื้นฟูร่างกายและใจสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ ภายหลังการทดลองมีการฟื้นฟูร่างกายและใจกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : กิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรม, แพทย์ทางเลือกวิถีธรรม, การฟื้นฟูร่างกายและใจ
ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research were (1) to compare the levels of physical and mental resilience of the elderly before and after participated in Aparihāniya Dhamma group activities based on Dhamma Withi alternative medicine concept; and (2) to compare the levels of physical and mental resilience of the elderly after participated in Aparigāniyadhamma group activities based on Dhamma Withi alternative medicine concept and during the follow up period. This research was a Quasi-Experimental research.

The research sample consisted of 30 elderly people who came to receive training at Dhamma Withi Alternative Medicine Training Camp of Vijjaram Institute in Mukdahan Province, obtained by random sampling from those elderly people whose physical and mental resilience scores were at the 50th percentile or below. The employed research instruments were (1) ten Aparihaniya Dhamma group activities based on Dhamma Withi alternative medicine concept to develop physical and mental resilience; and (2) a scale to assess physical and mental resilience, with reliability coefficient of .85. Statistics employed for data analysis were the mean, standard deviation, and t-test.

The research findings revealed that (1) the post-experiment physical and mental resilience level of the elderly people who participated in Aparihaniya Dhamma group activities based on Dhamma Withi alternative medicine concept to develop their physical and mental resilience was significantly higher than their pre-experiment counterpart level at the .05 level of statistical significance; and (2) the post-experiment physical and mental resilience level of the elderly people who participated in Aparihaniya Dhamma group activities based on Dhamma Withi alternative medicine concept to develop their physical and mental resilience was not significantly different from their counterpart level during the follow up period.

Keywords : Aparihaniya Dhamma Group Activities, Dhamma Withi Alternative Medicine, Physical and Mental Resilience, Elderly.

บทนำ

การฟื้นฟูร่างกายและใจ เป็นสภาวะของจิตใจที่ผ่านอุปสรรคปัญหาในสถานการณ์ที่เลวร้าย แต่ยังคงยืนหยัดสามารถเผชิญสิ่งต่าง ๆ ที่ประสบในชีวิตประจำวัน ส่งผลกระทบต่อการกำหนดพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย ซึ่งหลังจากมีการฟื้นฟูพลังกลับคืนมาได้ จะทำให้มีความเข้มแข็งทั้งทางกายและจิตใจ โดยสามารถวัดออกมาเป็นระดับต่าง ๆ บ่งชี้ถึงการมีพัฒนาการในทางบวกตามลำดับ (Luthans et al., 2007, pp. 541 - 572) การฟื้นฟูร่างกายและใจ จึงมีความจำเป็นที่ควรกระทำควบคู่กันไป โดยทำร่างกายให้เบาสบาย มีความตื่นตัว และมีคุณภาพจิตที่สามารถก้าวข้ามปัญหาหลากหลายมิติ เป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น หากแต่บุคคลที่มีการฟื้นฟูร่างกายและใจในระดับที่น้อยเกินไป จะมีผลกระทบด้านอารมณ์เชิงลบ ลดสมรรถภาพการแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ทำให้ระดับการฟื้นฟูสภาพกลับคืนมาได้ของตนลดลง มีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันบกพร่อง ทำให้ร่างกายอ่อนแอและก่อเกิดโรค (Zautra et al., 2012, pp. 3 - 34) โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ซึ่งมีปัญหาทางด้านความคิด เกิดความเครียด มีอาการไม่สบายทางกายเรื้อรังจากโรคไม่ติดต่อ จึงต้องการองค์ความรู้และวิธีการปฏิบัติในการฟื้นฟูร่างกายและใจ สามารถปรับตัวและปรับจิตใจได้อย่างเหมาะสมกับสังคมสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงของแต่ละบุคคล โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาศักยภาพด้านการฟื้นฟูร่างกาย ได้แก่ ความสบายกาย การมีกำลัง การรับรู้เกี่ยวกับน้ำหนักตัว และขนาดรอบเอว ดังเช่นการศึกษาของ ดินแสงธรรม กล้าจน (2561, น. 79) แพรหลายไม้ กล้าจน (2561, น. 92) และลักขณา วรพงศ์พัฒน์ (2561, น. 77) ศึกษาเกี่ยวกับผลของโปรแกรมสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับน้ำหนัก ดัชนีมวลกาย สุขสมรรถนะด้านสัดส่วนของร่างกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และระดับความเครียดลดลง ส่วนทัศนบุรณพรหมรักษา (2561, น. 108) ศึกษาเชิงสำรวจ พบว่า เทคนิคที่มีการปฏิบัติมากที่สุดตามหลักแพทย์วิถีธรรม คือ การใช้ธรรมะละบาศ บำเพ็ญบุญ ทำใจไร้กังวล และมงคลวัฒน์ รัตนชล (2561, น. 109) ศึกษาเทคนิคการกดจุดเส้นลมปราณที่แขนต่ออาการปวดคอบ่าไหล่ของผู้เข้าค่ายแพทย์วิถีธรรม โดยมีอาการปวดลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนด้านการฟื้นฟูจิตใจ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสภาพจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ และคุณภาพของจิตใจ การฟื้นฟูพลังนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นได้ ตามการศึกษาของอัจฉรา สุขารมณ (2559, น. 209-220) ที่กล่าวถึงการฟื้นฟูพลังใจในภาวะวิกฤตและวิธีการเสริมพลังทำให้ปรับเปลี่ยนความคิด ปรับอารมณ์ ปรับการกระทำ และปรับเป้าหมายได้ รวมถึงผลงานวิชาการของศุภรัตน์ เอกอัศวิน (2551, น. 190-198) และสมพร รุ่งเรืองกลกิจ (2552, น. 90 - 101) พบว่า ความสามารถในการฟื้นฟูสุขภาพจิตเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถพัฒนาได้ ด้วยองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องรอบตัวบุคคลที่เปราะบางมีความสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมและจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการฟื้นฟูพลังใจ

ให้เหมาะสมของแต่ละกลุ่มวัย แต่ยังคงขาดการศึกษาเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมมาพัฒนาศักยภาพด้านการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมค่ายสุขภาพแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมมีจำนวนมากขึ้น โดยมีปัญหาทางด้านความคิด เกิดความเครียด มีอาการไม่สบายทางกายเรื้อรังจากโรคไม่ติดต่อ จึงนำกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาและฝึกปฏิบัติการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ใช้สิ่งที่ประหยัดเรียบง่าย ใกล้ตัวเป็นหลัก ทำได้ด้วยตนเอง เป็นการป้องกันความเสื่อมเสียในทุกด้าน โดยมีฐานคิดมาจากหลักสูตรในการเรียนรู้ดูแลสุขภาพส่วนบุคคลของ ดร.ใจเพชร กล้าจน (ใจเพชร กล้าจน, 2553, น. 11) นำมาเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีพลังความสามารถในการก้าวข้ามอุปสรรคปัญหา ประกอบการปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม (ใจเพชร กล้าจน, 2558, น. 4) ซึ่งเป็นการแพทย์ที่นำข้อดีของวิทยาศาสตร์การดูแลสุขภาพทั้ง 4 แผน คือ แผนปัจจุบัน แผนไทย แผนทางเลือก และแผนพื้นบ้าน ร่วมกับหลักสุขภาพดี 8 อ. ของสถาบันบุญนิยม เพื่อบูรณาการเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม เน้นการแก้ไขปัญหาสุขภาพที่ต้นเหตุ โดยใช้สิ่งที่ประหยัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยวิธีที่เรียบง่าย ได้ผลรวดเร็วสามารถพึ่งพาตนเองได้ ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก มีการสานพลังกับหมู่บ้านในสังคมพร้อมกับปฏิบัติการปรับสมดุลร้อนเย็นด้วยเทคนิค 9 ข้อ ซึ่งปรับสมดุลไปสู่จุดที่รู้สึกสุขสบาย เบาอกาย มีกำลัง และปรับเปลี่ยนไปตามภาวะร้อนเย็นของแต่ละบุคคล โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ขณะนั้น ๆ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามสมรรถภาพของแต่ละบุคคล อันเป็นผลดีต่อการแก้ปัญหาด้านสาธารณสุขของประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุก่อนและหลังร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม
2. เพื่อเปรียบเทียบการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุหลังร่วมกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมกับระยะติดตามผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest – Posttest Design) ศึกษาตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ ตัวแปรตาม ได้แก่ การฟื้นฟูร่างกายและใจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมค่ายสุขภาพแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม สถาบันวิชาราม จังหวัดมุกดาหาร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย ได้มาจากการวัดการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุที่สมัครใจตอบแบบวัดทั้งหมด 67 คน แล้วคัดเลือกเฉพาะผู้สูงอายุที่ได้คะแนนการฟื้นฟูร่างกายและใจตั้งแต่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 1 กลุ่ม

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดการฟื้นฟูร่างกายและใจ

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. กิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ พัฒนามาจากหลักสูตรการดูแลสุขภาพพึ่งตนตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม บริบทของหลักสูตรใช้สำหรับการดูแลสุขภาพส่วนบุคคลทุกกลุ่มวัย ในการควบคุมป้องกัน บำบัด บรรเทาโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ ผู้วิจัยจึงได้นำมาพัฒนาและออกแบบให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยมีกระบวนการออกแบบการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อการฟื้นฟูร่างกายและใจ ประกอบกับเอกสารสิ่งพิมพ์ของสถาบันวิชาราม

1.2 วิเคราะห์กิจกรรมการควบคุม ป้องกัน บำบัด บรรเทาโรค และการฟื้นฟูสุขภาพของผู้เข้ารับการอบรมค่ายสุขภาพแพทย์วิถีธรรม ตามหลักสูตร 5 วัน ของแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม สถาบันวิชาราม เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และผลการประเมินที่คาดหวัง

1.3 ออกแบบการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และพัฒนาโครงสร้างกิจกรรมกลุ่ม ดังนี้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกลุ่มวัย เช่น การจำแนกกลุ่ม กำหนดแยกตามกลุ่มโรค ปรับเปลี่ยนเป็นกลุ่มวัย คือ ผู้สูงอายุ การลงฐานงานตามความถนัด เปลี่ยนเป็นการกำหนดกิจกรรมให้ทำเป็นกลุ่ม ปรับเปลี่ยนโครงสร้างจากเทคนิคปฏิบัติ 9 ข้อ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เป็นกิจกรรมกลุ่มรวม 10 กิจกรรม ใช้ระยะเวลากิจกรรมละ 120 นาที รวมเวลาทำกิจกรรมทั้งหมด 20 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 4 คืน 5 วัน โดยสร้างจากกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับการทำกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 รู้จักมักคุ้น กิจกรรมที่ 2 ส่องกระจกใจ กิจกรรมที่ 3 ทบทวนธรรม ทบทวนใจ กิจกรรมที่ 4 ชูตถอนพิษร้อนใจ กิจกรรมที่ 5 ดีที่ออกซ์ฟรอนด์ใจ กิจกรรมที่ 6 พอกหน้าแخمมือเท้าเบากายสบายใจ กิจกรรมที่ 7 เคลื่อนไหวอย่างมีพลังกายใจ กิจกรรมที่ 8 ใช้สมุนไพรไร้โรคพาชื่นใจกิจกรรมที่ 9 ทานอาหารเป็นยาพาลดทุกข์ใจ กิจกรรมที่ 10 อยู่ให้เขารัก จากไปให้เขาคิดถึง

1.4 จัดทำแผนกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม แนวคิด วัตถุประสงค์ ระยะเวลา ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม เทคนิคที่ใช้ในการทำกิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม การวัดและการประเมินผลกิจกรรม ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการทำกิจกรรมเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นสร้างความคุ้นเคย ขั้นสำรวจความต้องการ ขั้นอธิบาย ขั้นประเมินพฤติกรรม ขั้นวางแผน และขั้นเก็บทวงส่วนเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการฝึกกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อให้เกิดบรรยากาศความอบอุ่น มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นกำลังใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีความเป็นกันเองในการแสดงออกของผู้สูงอายุ ได้แก่ 1. การสร้างสัมพันธ์ภาพ 2. การตั้งคำถาม 3. การสาธิต 4. การใช้อารมณ์ขัน 5. การสะท้อนประสบการณ์ 6. การให้ข้อเสนอแนะ 7. การเปิดเผย 8. การตีความ และ 9. การสรุปกายสรุปใจ

1.5 นำแผนกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม เพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุที่พัฒนาแล้ว ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คือ รองศาสตราจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา ตรวจสอบรายละเอียด และนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

1.6 นำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม ความตรงตามเนื้อหา ความสอดคล้องระหว่างชื่อกิจกรรม แนวคิด วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่ม และการวัดและการประเมินผลกิจกรรม และนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้

1.7 นำแผนกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ ไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ

เกณฑ์การพิจารณาคุณภาพ

เกณฑ์การพิจารณาคุณภาพของกิจกรรมกลุ่มในประเด็นสำคัญในแต่ละกิจกรรมถึงความเหมาะสม มีการให้คะแนน ดังนี้

- 1 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มไม่มีความเหมาะสม
- 2 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มจะต้องได้รับการปรับแก้ไขอย่างมาก
- 3 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มจะต้องได้รับการปรับแก้ไขเล็กน้อย
- 4 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มมีความเหมาะสมมาก
- 5 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มมีความเหมาะสมมากที่สุด

และใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนพิจารณาคุณภาพของกิจกรรมกลุ่ม (บุญชม ศรีสะอาด, 2535, น. 100) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มมีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มมีความเหมาะสมมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มจะต้องปรับแก้ไขเล็กน้อย

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มจะต้องปรับแก้ไขอย่างมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายถึง แผนกิจกรรมกลุ่มไม่มีความเหมาะสม

โดยผลการพิจารณาคุณภาพของกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ ที่ใช้ในการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการพิจารณาคุณภาพของกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	\bar{X}	การแปลความหมาย
1. รู้จักมักคุ้น	สำรวจความต้องการ	4.55	เหมาะสมมากที่สุด
2. ส่องกระจกใจ	ปรับเปลี่ยนความคิด	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
3. ทบทวนธรรม ทบทวนใจ	เข้าใจวิบากกรรม	4.89	เหมาะสมมากที่สุด
4. ขุดถอนพิษร้อนใจ	ถอนพิษทางผิวหนัง	4.72	เหมาะสมมากที่สุด
5. ดื่มหอกซ์พรวงพิษใจ	สวนล้างลำไส้ใหญ่	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
6. พอกหน้าแخمมือเท้าเบาหายสบายใจ	ถอนพิษทางหน้ามือเท้า	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
7. เคลื่อนไหวอย่างมีพลังกายใจ	ออกกำลังกาย	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
8. ใช้สมุนไพรไร้โรคาพาชื่นใจ	ผลิตและดื่มน้ำสมุนไพร	4.78	เหมาะสมมากที่สุด
9. ทานอาหารเป็นยาพาลดทุกข์ใจ	ทานอาหาร	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
10. อยู่ให้เขารัก จากไปให้เขาคิดถึง	สรุปประโยชน์ที่ได้รับ	4.78	เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.87	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการพิจารณาคุณภาพของกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจ มีคะแนนเฉลี่ยเต็ม 5.00 จำนวน 5 กิจกรรม และกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กิจกรรมรู้จักมักคุ้น ได้คะแนน 4.55 สรุปแผนกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมอยู่ในเกณฑ์ระดับที่มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.87

และผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อพัฒนาการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้

- 1) การเปลี่ยนชื่อกิจกรรมครั้งที่ 1 จากเดิมชื่อกิจกรรมว่า ปฐมนิเทศ ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำให้เปลี่ยนเป็น รู้จักมักคุ้น ครั้งที่ 4 เดิมชื่อ ขุดพิษถอนร้อนใจ เป็น ขุดถอนพิษร้อนใจ ครั้งที่ 8 เดิมชื่อ ดื่มน้ำสมุนไพรไร้โรคาพาชื่นใจ เป็น ใช้สมุนไพรไร้โรคาพาชื่นใจ และครั้งที่ 10 เดิมชื่อ ปัจฉิมนิเทศ เป็น อยู่ให้เขารัก จากไปให้เขาคิดถึง
- 2) การปรับแนวคิดของกิจกรรมครั้งที่ 1 จากเดิมใช้คำว่า เชื่อฟังผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำให้เปลี่ยนเป็น เปิดใจรับฟังมติกกลุ่ม และแนวคิดของกิจกรรมที่ 3 เพิ่มคำว่า เป็นทายาทของกรรม
- 3) การปรับข้อความที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ และขั้นตอนการจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับชื่อกิจกรรมที่ปรับแก้ไขใหม่

2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมขุดพิษถอนร้อนใจ และกิจกรรมใช้สมุนไพรไร้โรคาพาชื่นใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2) แบบวัดการฟื้นฟูร่างกายและใจ ได้ตรวจสอบด้านความตรง (Validity) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 เพราะ IOC ที่มีค่า 0.50 ขึ้นไป แสดงถึงข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์ของแบบวัด การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) เป็นรายข้อ ใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Item-total Correlation) ใช้เกณฑ์มาตรฐานอยู่ระหว่าง .30 - 1.00 ซึ่งถือว่าข้อคำถามข้อนั้นมีอำนาจจำแนกดี จากนั้นหาความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีค่า = .85 แสดงว่า แบบวัดชุดนี้มีค่าความเที่ยงสูง เนื่องจากค่าที่คำนวณได้มีค่าเข้าใกล้ 1 (Frederick T. L. Leong and James T. Austin, 2006, p. 136)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Sample Test)

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุก่อนและหลังการทำกิจกรรมกลุ่ม ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	<i>N</i>	\bar{X}	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>DF</i>	<i>p</i>
ก่อนทดลอง	30	2.61	.32	6.807	29	.001*
หลังทดลอง	30	3.11	.21			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลวิเคราะห์จากการทดสอบค่าที่ ปรากฏว่า ได้ค่าสถิติทดสอบ $t(29) = 6.807$, $p < .05$ แสดงว่า การฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุหลังการทดลองกิจกรรมกลุ่มมีประสิทธิภาพตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ($\bar{X} = 3.11$, $SD = .21$) สูงกว่าการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุ ก่อนการทดลองกิจกรรมกลุ่มมีประสิทธิภาพตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ($\bar{X} = 2.61$, $SD = .32$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุหลังการทำกิจกรรมกลุ่มกับระยะติดตามผล ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุหลังการทดลองกับระยะติดตามผล

กลุ่มตัวอย่าง	<i>N</i>	\bar{X}	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>DF</i>	<i>p</i>
ก่อนทดลอง	30	3.11	.21	1.066	29	.295
ติดตามผล	30	3.18	.19			

จากตารางที่ 3 ผลวิเคราะห์จากการทดสอบค่าที่ ปรากฏว่า ได้ค่าสถิติทดสอบ $t(29) = 1.066, p = .295$ แสดงว่า การฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุหลังการทดลองกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ($\bar{X} = 3.11, SD = .21$) ไม่แตกต่างจากการฟื้นฟูร่างกายและใจของผู้สูงอายุในระยะติดตามผล ($\bar{X} = 3.18, SD = .19$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการทดลองตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภายหลังจากทดลองกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ผู้สูงอายุมีการฟื้นฟูร่างกายและใจสูงกว่าก่อนทดลอง ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มอภิธานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมเพื่อการฟื้นฟูร่างกายและใจที่จัดขึ้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นอันดับแรก สำหรับการดูแลสุขภาพตนเองแบบพึ่งตนในการถอนพิษร้อนออกทางกายด้วยความรู้สึกที่สบายใจ ทุกกิจกรรมมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามสำรวจความต้องการแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุแต่ละคน โดยให้ผู้สูงอายุเล่าหรือเขียนบรรยายถึงการกระทำที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา ระบุถึงความพึงพอใจผลของการแก้ไขปัญหาได้มากน้อยเพียงไร และมีความคิดเห็นในการวางแผนว่าจะทำอะไรเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปัญหาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละกิจกรรมมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้สำเร็จก่อน เพื่อให้เกิดความศรัทธาในแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมอย่างถูกต้องถูกต้องตรงปรับเปลี่ยนไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ดังเช่นกิจกรรมส่องกระจกใจมุ่งปรับเปลี่ยนความคิด อารมณ์ (ความรู้สึก) และพฤติกรรมด้านลบให้เป็นด้านบวก และกิจกรรมทบทวนธรรม ทบทวนใจ เพื่อให้เข้าใจเหตุและผลที่เกิดจากการกระทำของตนเองด้วยคติธรรมประจำใจในใจความรู้ ดังเช่นประโยคที่ว่า “สุขทุกข์ทางใจแรงเท่ากับดินทั้งแผ่นดิน สุขทุกข์ทางกายแรงเท่ากับฝุ่นปลายเล็บ” สอดคล้องกับทศบูรณ พรหมรักษา (2561, น. 108) ศึกษาเรื่องการศึกษาแบบการอบรมแพทย์วิถีธรรมในสำนักวิปัสสนาเกษตรใหม่ พบว่าการปฏิบัติตามหลักแพทย์วิถีธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เทคนิคที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การใช้ธรรมะ ละบาป บำเพ็ญบุญ ทำใจไว้กังวล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของลักขณา วรพงศ์พัฒน์ (2561, น. 77) ที่ทำการศึกษาเรื่องผลของโปรแกรมสวดมนต์และทบทวน

ธรรมตามหลักการแพทย์วิถีธรรมต่อระดับความเครียดของผู้ต้องขังหญิง พบว่า ผู้ต้องขังหญิง มีความเครียดลดลงหลังการทดลอง และสอดคล้องกับข้อความในบทความรู้ “ทบทวนธรรม ทบทวนใจ” ที่ระบุว่า “กายนี้มีไว้เพื่อดับทุกข์ใจเท่านั้น กิจอื่นนอกจากนี้ไม่มี...ทำร้ายเขามาตั้ง มากตั้งมาย ยังมีหน้ามาโกรธมาเกลียดเขาอีก มันชั่วเกินไปแล้วเรา” นั้นหมายถึง หากไม่สบาย กายด้วยโรคภัยไข้เจ็บหนักบ้างเบาบ้าง ก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ให้เรียนรู้จากผลของความไม่สบายกายว่าเกิดจากเหตุปัจจัยอะไร แล้วนำมาพิจารณาเพื่อการดับทุกข์ใจ เพราะทุกข์ทั้งใจ สามารถหลีกเลี่ยงได้ ยังสอดคล้องกับ Carol DerSarkissian (2020) ระบุว่า การระลึกถึงสิ่ง ดีงามที่ได้ผ่านมา ทำให้เกิดความสงบและมีความสุข โดยเน้นระลึกเรื่องการกระทำที่กล้าเลศลึกลับ ซึ่ง เช่น การฟังธรรมะ หรือเสียงสวดมนต์ เป็นต้น กิจกรรมถัดไปมุ่งเน้นที่การถอนพิษร้อนออก ทางกาย ได้แก่ กิจกรรมการขูดพิษถอนร้อนใจ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความร้อนบริเวณผิวหนัง ตามรูขุมขน เพื่อให้เกิดการขยายตัวและกล้ามเนื้อคลายตัว กิจกรรมการดีที่อกข์พร่องพิษใจ เป็นการเอาพิษของเนื้ออุจจาระที่หมักหมม น้ำที่เป็นพิษ และพิษของพลังงานความร้อนที่เป็น ของเสียออกจากร่างกาย สอดคล้องกับศิริพร จิระสถาวร (2561, น. 65) ศึกษาเรื่องรูปแบบ และผลของการสวนล้างลำไส้ใหญ่ตามหลักการแพทย์วิถีธรรมที่มีต่อสุขภาพ พบว่า การสวนล้าง ลำไส้ใหญ่ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 2 สัปดาห์ ถึง 12 ปี มีผลทำให้มีสุขภาพดีขึ้น ช่วยให้อาการไม่สุขสบายหายขาดได้ ส่วนกิจกรรมการพอกหน้าแฉ่มือเท้าเบาสบายใจ เป็นการระบายพิษออกจากร่างกายทางผิวหนัง และหรือทางปลายมือ-เท้าพร้อมกับใบหน้า เพื่อบรรเทา อาการปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย สอดคล้องกับแก่นแก้ว นาวาบุญนิยม (2561, น. 50) ศึกษาเรื่องผลการพอกสมุนไพรฤทธิ์เย็นต่ออาการปวดเข่าของกลุ่มผู้สูงอายุในเขต เทศบาลตำบลดอนตาล พบว่า การพอกเข่าด้วยสมุนไพรฤทธิ์เย็นสามารถเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการบำบัดและบรรเทาอาการปวดเข่าในผู้สูงอายุได้ และกิจกรรมการเคลื่อนไหวอย่างมีพลัง กายใจ เป็นการใช้พลังงานเพื่อการขยับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้ของดีไหลเข้าได้ ของเสีย ไหลออกได้ สอดคล้องกับ Carol DerSarkissian (2020) ระบุว่า การออกกำลังกายแบบ แอโรบิคเพียง 5 นาที เช่น การเดินเร็ว การเคลื่อนไหวแขนขา สามารถทำให้จิตใจสงบได้ ร่างกาย จะปล่อยสารเอ็นดอร์ฟิน หรือสารเคมีที่ทำให้รู้สึกสดชื่นและช่วยปรับอารมณ์ และการจดจ่อ อย่างมีสมาธิในการทำกิจกรรม รวมถึงวิธีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อแบบก้าวหน้าใช้การเชื่อมต่อกับ ร่างกายในส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เท้า ขา ปาก ดวงตา ด้วยการเกร็งสัก 2 - 3 วินาที จากนั้นปล่อย และผ่อนคลายเป็นเวลา 10 วินาที หรือมากกว่านั้น สังเกตว่าจะเกิดความรู้สึกที่แตกต่าง ตามอวัยวะทั่วร่างกาย ทำให้คุณภาพการนอนหลับดีขึ้น และอาจบรรเทาอาการปวดได้ด้วย ยังสอดคล้องกับแพรวลายไม้ กล้าจัน (2561, น. 92) ศึกษาเรื่องผลของโปรแกรมการออกกำลังกายตามหลักการแพทย์วิถีธรรมกับสุขสมรรถนะของประชาชนวัยทำงาน พบว่า ประชาชน วัยทำงานมีสุขสมรรถนะด้านสัดส่วนของร่างกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความอดทนของ

กล้ามเนื้อ ความอ่อนตัว และความอดทนของระบบหัวใจและหลอดเลือดดีขึ้น และสอดคล้องกับ มงคลวัฒน์ รัตนชล (2561, น. 109) ศึกษาเรื่องผลการประยุกต์ใช้เทคนิคการกดจุดเส้นลมปราณ ที่แขนต่ออาการปวดคอป่าไหล่ของผู้เข้าค่ายแพทย์วิถีธรรม พบว่า ระดับความปวดคอและป่าไหล่ ลดลงหลังการกดจุดเส้นลมปราณที่แขน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับดินแสงธรรม กล้าจน (2561, น. 79) ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรมต่อภาวะสุขภาพของ ผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน พบว่า โปรแกรมสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม 9 วัน สามารถช่วยให้ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงน้ำหนัก ระดับดัชนีมวลกาย และระดับความดัน โลหิตได้จริง เมื่อผู้สูงอายุลงมือปฏิบัติการถอนพิษร้อนออกจากร่างกายแล้วในระดับที่ตนรู้สึก เบาหาย สบาย มีกำลัง เป็นอยู่ผาสุก ตามความพึงพอใจของแต่ละบุคคลแล้ว ในแผนกิจกรรม ยังมุ่งเน้นการเติมสิ่งที่มีประโยชน์ในการฟื้นฟูให้กับร่างกาย นั่นคือ กิจกรรมอาหารเป็นยาพา ลดทุกข้อใจด้วยการทานอาหารปรุงแต่น้อย เพื่อสร้างชีวิตและสุขภาพที่ดี มีปริมาณและคุณภาพ ของประเภทอาหารทั้ง 5 หมู่ เพื่อป้องกันภูมิต้านทานลดลงและการเกิดความกังวลใจ ส่วนกิจกรรมใช้สมุนไพรไว้รักษาชื่นใจ เพื่อสร้างความสมดุลร้อนเย็น รักษาระดับความเป็นกรด เป็นด่างให้ร่างกาย ช่วยเสริมการทำงานของระบบต่าง ๆ สอดคล้องกับอรุณรัตน์ ไกรลาศศิริ (2561, น. 67) ศึกษาเรื่องผลของการรับประทานอาหารปรับสมดุลตามหลักการแพทย์วิถีธรรม ต่อการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 พบว่า สามารถช่วย ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ได้ โดยมีค่าระดับน้ำตาลในเลือดขณะ อดอาหารและระดับน้ำตาลเฉลี่ยสะสมลดลง มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรับประทาน อาหารตามลำดับการย่อยและลดการปรุงแต่งรสชาติของอาหาร โดยสามารถปฏิบัติได้ในระดับดี

2. ผลการทดลองตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ภายหลังจากทดลองกิจกรรมกลุ่ม อปรีหานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรม ผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยการฟื้นฟูพลังกายและใจ กับค่าเฉลี่ยการฟื้นฟูพลังกายและใจในระยะติดตามผล 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจาก ความคงทนผลของกิจกรรมกลุ่มอปรีหานิยธรรมตามแนวคิดแพทย์ทางเลือกวิถีธรรมที่ผู้สูงอายุ ได้รับผลของการฟื้นฟูพลังกายและใจ โดยสามารถทำกิจกรรมด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องใน ชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ Garmezzy และ Rutter (1985) ระบุว่า ความสามารถในการฟื้นฟู พลังสะท้อนให้เห็นถึงการรักษาไว้ของบุคคลซึ่งระดับของการรับมือต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจแก่นแท้ของผู้สูงอายุแต่ละรายต่อกิจกรรมกลุ่มที่จัดขึ้นในแต่ละ กิจกรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้ใจสำเร็จก่อน เพื่อให้เกิดความศรัทธาในแนวคิดแพทย์ ทางเลือกวิถีธรรมอย่างถูกต้องถูกต้องตรง ปรับเปลี่ยนไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ทำให้ ผู้สูงอายุมีการพิจารณาต้นเหตุของการเกิดปัญหาต่าง ๆ มีความแน่วแน่มั่นใจในการปฏิบัติกิจวัตร ประจำวัน เปลี่ยนแปลงสู่พฤติกรรมอันพึงประสงค์ เพื่อให้ร่างกายสามารถฟื้นฟูพลังทางกายได้อย่าง

สม่ำเสมอ พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนความคิดเป็นเชิงบวก ทำให้อารมณ์แจ่มใส ไร้กังวล ไม่เครียดต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นการฟื้นฟูพลังทางใจได้อย่างดี เพราะผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่ตนประสบอยู่ ว่าล้วนเกิดจากการกระทำที่ผ่านมาจากตนเองทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ควรศึกษากระบวนการอบรมค่ายสุขภาพแพथวิถีธรรม หลักสูตร 5 วัน ให้ละเอียดลึกซึ้ง โดยเฉพาะวิธีการนำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนความคิดเห็นให้เกิดสัมมาทิฐิ และปรับปรุงขั้นตอนการทํากิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มวัย ควรศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มอภิธานิธรรมตามแนวคิดแพथทางเลือกวิถีธรรม สำหรับการวัดตัวแปรอื่น ๆ เช่น การรับรู้ความสามารถของตนเอง การมองโลกในแง่ดี และความหวัง

เอกสารอ้างอิง

- แก่นเกื้อ นาวาบุญนิยม. (2561). ผลการพอกสมุมนไพรฤทธิ์เย็นต่ออาการปวดเข่าของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ตำบลดอนตาลอำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- แพรลายไม้ กล้าจน. (2561). ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายตามหลักการแพथวิถีธรรมกับสุขสมรรถนะของประชาชนวัยทำงาน ผู้ที่ผ่านค่ายศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสวนป่านาบุญ 1 อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ใจเพชร กล้าจน. (2553). ความเจ็บป่วยกับการดูแลสุขภาพแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักแพथทางเลือกวิถีพุทธของศูนย์เรียนรู้สุขภาพพึ่งตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สวนป่านาบุญ อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ใจเพชร กล้าจน. (2558). จิตอาสาแพथวิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ดินแสงธรรม กล้าจน. (2561). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขภาพตามหลักการแพथวิถีธรรมต่อภาวะสุขภาพของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในค่ายสุขภาพสวนป่านาบุญ อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

- ทัศนบุรณ์ พรหมรักษา. (2561). การศึกษารูปแบบการอบรมแพทย์วิถีธรรมในสำนักวิปัสสนาเกษตรใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- มงคลวัฒน์ รัตนชล. (2561). ผลการประยุกต์ใช้เทคนิคการกดจุดเส้นลมปราณที่แขนต่ออาการปวดคอบ่าไหล่ของผู้เข้าค่ายแพทย์วิถีธรรมสวนปานาบุญ 2 อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ลักขณา วรพงศ์พัฒน์. (2561). ผลของโปรแกรมสวดมนต์และทบทวนธรรมตามหลักการแพทย์วิถีธรรมต่อระดับความเครียดของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลางนครพนม จังหวัดนครพนม (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ศิริพร จิระสถาวร. (2561). รูปแบบการปฏิบัติและผลการสวนล้างลำไส้ใหญ่ของผู้เข้าค่ายสุขภาพตามหลักการแพทย์วิถีธรรม(วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ศุภรัตน์ เอกอัศวิน. (2551). ความสามารถยับยั้งเฉื่อยวิฤติ. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. 16(3), 190-198.
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2552). ความสามารถในการยับยั้งเฉื่อยวิฤติ : การทบทวนบทความทางวิชาการ. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ. 32(1), 90-101.
- อรุณรัตน์ ไกรลาศศิริ. (2561). ผลของการรับประทานอาหารปรับสมดุลตามหลักการแพทย์วิถีธรรมต่อการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- อัจฉรา สุขารมณ. (2559). การฟื้นฟูพลังใจในภาวะวิฤติ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 4(1), 209-129.
- Carol DerSarkissian. (2020). How to Quiet Your Mind. เรียกใช้เมื่อ 4 มกราคม 2563 จาก <https://www.webmd.com/balance/ss/slideshow-how-to-quiet-mind>
- Frederick T. L. Leong and James T. Austin. (2006). The psychology research handbook: A guide for graduate students and research assistants. 2nd ed. United States of America: Sage Publications.
- Garmezy, N., & Rutter, M. (1985). Acute reactions to stress. In M. Rutter & L. Hersov (Eds.), Child and adolescent psychiatry: Modern approaches (2nd ed.). Oxford, UK: Blackwell.

Luthans et al. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*. 60(3), 541-572.

Zautra et al. (2012). Resilience: A new definition of health for people and communities.

In Reich, JW; Zautra, AJ; Hall, JS. (2012) *Handbook of adult resilience* (New York: Guilford).

สมธรรม 4 ประการ ที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์ เรื่องปดิวรัดา*

SAMA CHIVI DHARMA 4 APPEARED IN A NOVEL AND TV SERIES SCRIPT UNDER THE SAME NAME CALLED PADIWARATDA

จุฑามาศ ศรีระชา, Chuthamat Srirasa
สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Science,
Burapha University
E-mail : Chuthamat@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา หลักสมธรรม 4 ประการที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปดิวรัดา โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สมศรัทธา แสดงให้เห็นว่าปลัดศรีธัญและรินซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องมีหลักศรัทธาในด้านความประพฤติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำความดีมีความศรัทธาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และมีน้ำใจที่จะปรารถนาดีให้คู่ครองของตนปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยความปลอดภัย 2) สมศีลา แสดงให้เห็นถึง การยึดมั่นในหลักปฏิบัติศีลข้อที่ 3 คือ กาเมสุมิจฉาจารา ทั้งยังครอบคลุมไปถึงเรื่องของความประพฤติของคู่ครองที่เสมอกัน โดยยึดมั่นในหลักของความดีและหน้าที่ของตน มีความข่มใจ ไม่ทำผิดตามอารมณ์ชั่ววูบ 3) สมจาคา แสดงให้เห็นความเอาใจใส่และดูแลคู่ชีวิตของตนในยามเจ็บป่วย อันเป็นสิ่งสำคัญที่สามีและภรรยาพึงแสดงและปฏิบัติต่อกัน ทั้งยังพบการแสดงความมีน้ำใจต่อคู่ครองของตนและเผื่อแผ่ความมีน้ำใจแก่ผู้อื่น 4) สมปัญญา แสดงให้เห็นถึงการรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน การเปิดใจยอมรับและปรับความเข้าใจกัน การเป็นคู่คิดที่ดีและสนับสนุนให้คู่รักของตนทำในสิ่งที่มีความสุข

คำสำคัญ : สมธรรม 4, ปดิวรัดา, นวนิยาย, บทละครโทรทัศน์

* Received 14 March 2020; Revised 23 April 2020; Accepted 23 April 2020

Abstract

The research articles aimed to study the Sama Chivi Dharma IV principle appeared which in a novel and TV series script under the story of Padiwaratda. This research article was a documentary research and the study presentations used descriptive analysis. The study findings revealed that 1) Sama Saddha revealed that Saran and Rin, the main characters were both strict to morality. They were faithful to Buddhist Dhamma and they had good wishes for each other to safely achieve their work goals. 2) Sama Sila revealed the adherence of the 3rd item of The Five Precepts for Buddhist Lay People which was abstaining from sexual misconduct. Moreover, they showed ethical behaviors in terms of virtue and duty and restraint from misconduct caused by losing self-control. 3) Sama Caga revealed care for each other at the time of illness. This qualification was important for every couple to have for their spouse. They not only express generosity to each other but also to others. 4) Sama Prajna revealed that both of them were open-minded, listening to the reasons of each other and adjusting themselves. In addition, to live a suitable couple life, both of them support each other to have good thoughts, to live a happy life, and to do their likings. They provide moral support and assistance.

Keywords : Sama Chivi Dharma 4, Padiwaratda, novel, TV series script

บทนำ

นวนิยายเรื่อง ปติวรรตา เป็นผลงานการประพันธ์ของ สราญจิตต์ ตีพิมพ์เป็นตอน ในนิตยสารศรีสัปดาห์และพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2496 นวนิยายเรื่องนี้มีความ น่าสนใจตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องที่มีที่มาจากพระนามของพระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลี ภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปติวรรตา พระอรรคชายาเธอ ในพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (สราญจิตต์, 2557, น. คำนำสำนักพิมพ์) คำว่า ปติวรรตา (ปะติวะรัตตา) ซึ่งเป็นชื่อของนวนิยายมีความหมายว่า ภริยาที่ซื่อสัตย์และภักดีต่อสามี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 696) ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้เริ่มตั้งแต่ความโดดเด่น ในการตั้ง ชื่อเรื่องและความหมายของชื่อเรื่องอันแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของผู้เขียนที่ ต้องการนำเสนอเนื้อหาของ นวนิยายเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี ดังคำกล่าวที่ว่า “สิ่งหนึ่งที่ทำให้ ปติวรรตาโดดเด่นมาโดยตลอดก็คือ ชื่อเรื่องที่ไม่มีปรากฏในเนื้อเรื่องแต่อย่างใด หากเหมือนเป็น ความตั้งใจของผู้เขียนที่เมื่อได้ทราบถึงความหมาย จึงจะเข้าใจว่าเป็นชื่อเรื่องที่บ่งบอกความเป็น ตัวตนของนางเอกได้เป็นอย่างดี” (สราญจิตต์, 2557, น. คำนำสำนักพิมพ์) เนื้อหาของนวนิยาย เรื่อง ปติวรรตา ว่าด้วยเรื่องราวชีวิตหลังแต่งงานของปลัดศรีณย์และริน การแต่งงานของทั้งคู่ เป็นไปตามคำมั่นสัญญาของผู้ใหญ่ทั้งสองครอบครัว โดยที่ปลัดศรีณย์และรินไม่เคยรู้จักหรือได้ พบหน้ากันมาก่อน หลังจากแต่งงานปลัดศรีณย์และรินต้องร่วมกันฟันฝ่าปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ ชีวิตคู่ผ่านไปได้ นวนิยายเรื่อง นี้ นอกจากจะให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านแล้ว ยังเหมาะสำหรับที่จะ เป็นประสบการณ์จำลองเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตคู่ของผู้อ่านอีกด้วย

อนึ่ง นวนิยายเรื่อง ปติวรรตา ยังนำมาดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์ ออกอากาศในปี พ.ศ. 2559 ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 โดย คุณคิง สมจริง ศรีสุภาพ ซึ่งเป็นผู้จัดและผู้ กำกับละครเรื่องนี้ได้กล่าวเกี่ยวกับละครเรื่องนี้ไว้ว่า “การนำมาทำละครครั้งนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่อง ราชวงศ์ เราหยิบเนื้อหาจากนิยายของสราญจิตต์ (หม่อมหลวงจินตนา นวงศ์) เรื่องไม่ยาวมาก แต่เราเอามาขยายเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการโดนจับ คุกมุงขุน เกตตรงที่ชื่อนางเอกหรือชื่อตัวละคร ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับปติวรรตaley เพราะพฤติกรรมนางเอกในเรื่องคือพฤติกรรมของปติวรรตา แปลว่า ภริยาผู้ซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสามี” (ณัฐพร อินถา, 2561) ละครเรื่อง ปติวรรตา ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากผู้ชม เห็นได้จากละครเรื่องนี้ได้รับรางวัลคมชัดลึก อวอร์ด ครั้งที่ 14 โดยได้รับรางวัลبوبปูลาร์โหวด สาขาละครไทยยอดเยี่ยมในปี พ.ศ. 2559 (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) แม้ว่าบทละครโทรทัศน์จะมีการดัดแปลงไปจากนวนิยายต้นฉบับ แต่บทละครโทรทัศน์ยังคงเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่หลังแต่งงานของปลัดศรีณย์และริน เช่นเดียวกับเนื้อหาในนวนิยาย โดยในบทละครโทรทัศน์ได้มีการขยายความและเพิ่มเติม

รายละเอียดกว่าในนวนิยายก็คือ หลักในการใช้ชีวิตคู่ เช่น การแสดงความเข้าใจความเห็นอกเห็นใจกันของคู่สามีภรรยา การให้อภัยซึ่งกันและกัน และความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตน เป็นต้น กล่าวโดยสรุปนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา แสดงให้เห็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการใช้ชีวิตคู่ของสามีภรรยา ซึ่งจะพบทั้งอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นบททดสอบของชีวิตคู่ หากสามีและภรรยาขาดสติในการใช้ชีวิตคู่จะส่งผลให้ประสบกับปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ในเรื่อง ปติวีรดา นอกจากจะแสดงให้เห็นปัญหาที่ต้องพบเจอในชีวิตคู่แล้ว ยังได้นำเสนอหนทางและวิธีในการแก้ไขปัญหาอย่างมีสติ โดยการสอดแทรกข้อคิดและการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการครองชีวิตคู่ตลอดทั้งเรื่อง เช่น ฆราวาสธรรม 4 หรือธรรมสำหรับชีวิตครองเรือน 4 ประการ และหลักสมถธรรม 4 ประการ เป็นต้น

เมื่อกกล่าวถึงหลักสมถธรรม 4 ประการเป็นหลักธรรมซึ่งเป็นฐานรองรับชีวิตคู่ครองในระดับที่ลึกซึ้ง ยิ่งกว่าฆราวาสธรรม 4 ประการ เพราะแสดงถึงการมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและมีลักษณะนิสัยสม่ำเสมอของคู่ครอง ซึ่งจะทำให้คู่สมรสทั้งสองสมชีพหรือสมชีวิ คือ มีชีวิตที่สมหรือเสมอกัน หลักสมถธรรม 4 ประการ ได้แก่ สมศรัทธา สมศีลา สมจาคา และสมปัญญา หลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตคู่ที่มีความสุข มั่นคง ยืนยาว และเป็นคู่ที่มีธรรมเสมอกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 15 - 16) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหลักสมถธรรม 4 ประการ ปรากฏเด่นชัดและมีความสอดคล้องกับหลักการใช้ชีวิตคู่ในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา ซึ่งทำให้ชีวิตคู่หลังการแต่งงานของตัวละครเอก คือ ปลัดศรีธัญและริน แม้จะต้องพบเจออุปสรรคนานัปการทั้งคู่ก็สามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษาในประเด็นนี้มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหลักสมถธรรม 4 ประการที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา อันแสดงให้เห็นถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์ได้อย่างแนบเนียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสมถธรรม 4 ประการที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่องปติวีรดา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสมถธรรม 4 ประการ

1.2 รวบรวมนวนิยายเรื่อง ปติวีรดา ผู้แต่งคือ สราญจิตต์ พิมพ์รวมเล่มครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557 สำนักพิมพ์โพสท์บุ๊กส์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง ปติวีรดา

1.3 รวบรวมบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์คือนันทวรรณ รุ่งวงศ์พาณิชย์ ออกอากาศเมื่อ พ.ศ. 2559 ผู้กำกับการแสดงคือ สมจริง ศรีสุภาพ โดยผู้วิจัยได้ถ่ายถอด บทละครเรื่อง ปติวีรดา จากเว็บไซต์ https://www.youtube.com/watch?v=_oSnPb08RH8&list=PL0VVtBqsouock9HYelk1F7mAlOq2K0vf

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์สมรรถนะ 4 ประการที่ได้จากนวนิยายและบทละครโทรทัศน์ เรื่อง ปติวีรดา ตามหลักสมรรถนะ 4 ประการ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2555) ได้แก่ สมศรัทธา สมศีลา สมจาคา และสมปัญญา

3. ชั้นสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ในประเด็นของหลักสมศรัทธาที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา สรุปได้ว่าปลัดศรีธัญและรินมีหลักศรัทธาทั้งด้านความประพฤติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำความดี การมีศรัทธาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีน้ำใจที่จะปรารถนาดีให้คู่ครองของตนปฏิบัติหน้าที่และทำงานเพื่อประเทศชาติให้สำเร็จลุล่วงด้วยความปลอดภัย ทำให้ปลัดศรีธัญและรินมีสมศรัทธาที่เสมอกัน ใช้ชีวิตคู่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจกัน

เมื่อกล่าวถึงหลักสมศรัทธาซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความหมายว่า การมีศรัทธาสมหรือเสมอกัน ศรัทธานั้น คือ ความเชื่อ ความเลื่อมใส หรือความใฝ่นิยม ความมีศรัทธาสมกันตั้งต้นมีความเชื่อถือในลัทธิศาสนาอย่างเดียวกัน ตลอดจนการมีรสนิยมแนวเดียวกันจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตสมรส ถ้าศรัทธาเบื้องต้นไม่เป็นอย่างเดียวกันก็ต้องตกลงปรับให้เป็นไปด้วยความเข้าใจต่อกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 16 -17) หลักสมศรัทธาปรากฏในนวนิยายในตอนที่บารนีซึ่งเป็นเจ้านายของรินได้แต่งงานกับพนิช แต่พนิชประกอบอาชีพผิดกฎหมายโดยการลักลอบขนข้าวออกไปขายต่างประเทศ ทั้งที่รัฐบาลไม่อนุญาตให้ส่งออกข้าวเพราะข้าวไม่เพียงพอสำหรับคนในประเทศ บารนีต้องการจะช่วยพนิชให้พ้นจากการถูกจับกุมเพราะทำเรื่องผิดกฎหมาย บารนีจึงมายื่นข้อเสนอและขอให้รินช่วยพูดกับปลัดศรีธัญ เพื่อให้ปลัดศรีธัญยอมหาทางช่วยพนิช รินจึงจำเป็นต้องพูดกับปลัดศรีธัญ แต่ปลัดศรีธัญเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ต่อบ้านเมืองและหน้าที่ของตนจึงไม่ยอมช่วยเหลือพนิช ส่วนรินแม้จะรู้ว่าสิ่งที่บารนีมาขอให้ช่วยเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่ด้วยความที่รินเป็นคนยึดมั่นในความกตัญญูต่อเจ้านาย เมื่อบารนีมาขอความช่วยเหลือ รินจึงยอมพูดกับปลัดศรีธัญ แต่รินไม่ได้บังคับให้ปลัดศรีธัญช่วยพนิช เพราะรินรู้ว่าพนิชทำเรื่องผิดกฎหมาย รินเพียงขอความคิดเห็นจากปลัดศรีธัญเท่านั้น เพื่อว่าจะได้มีหนทางอื่นที่พอจะช่วยพนิชได้บ้าง เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นสมศรัทธาของ

ปลัดศรีธัญและริน ปลัดศรีธัญตั้งมั่นอยู่บนความถูกต้องและทำหน้าที่เพื่อชาติบ้านเมือง ส่วนริน ซึ่งเป็นภรรยาของปลัดศรีธัญก็ดำรงอยู่บนความถูกต้องเช่นเดียวกัน แม้รินจะต้องการช่วยครอบครัวของบารนี้แต่รินก็ไม่บังคับให้ปลัดศรีธัญทำผิดกฎหมาย จึงกล่าวได้ว่าทั้งปลัดศรีธัญและรินสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ตั้งงามและควรปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา อันแสดงให้เห็นถึงหลักสมศรีทธา ดังที่ พระเทพปริยัติโมลี (2526 อ้างถึงใน นภาพร วรสายัณห์, 2560, น. 37) กล่าวว่า สามภรรยาที่มีศรัทธาเสมอกัน ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความเลื่อมใส ทัศนคติ อุดมการณ์ ความคิดเห็นในเรื่องการทำความดี เรื่องผลแห่งความดี เรื่องบุญบาป เรื่องชาติหน้า ชาติหน้า เป็นต้น สามภรรยาที่มีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้เสมอกัน ย่อมอยู่ด้วยกันได้ยืนนานกว่า สามภรรยาที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในเรื่องเช่นนี้จึงเรียกได้ว่าสามภรรยาที่มีสมศรีทธาเสมอกัน

นอกจากนี้ในบทละครโทรทัศน์ยังได้แสดงให้เห็นถึงหลักสมศรีทธา ตอนที่ปลัดศรีธัญต้องออกไปปราบเสือปล้นควาย แต่รินไม่สามารถช่วยเหลือปลัดศรีธัญได้ รินจึงได้นั่งร้องเพลงมาลัยและนำไปถวายพระ เพื่อขอพรจากพระพุทธรูปให้ปกป้องคุ้มครองปลัดศรีธัญและเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ปราบเสือปล้นควาย ดังในตอนที่ยืนร้องเพลงมาลัยแล้วเดินเข้าไปที่ห้องพระ จุฑารูป ถวายเพลงมาลัย และ ตั้งจิตอธิษฐานว่า “ขอให้คุณพระคุ้มครองคุณศรีธัญและเจ้าหน้าที่ทุกคนให้ปลอดภัยด้วยนะเจ้าคะ” (บทละครโทรทัศน์ปดิวรีดา, 2559) แสดงให้เห็นความศรัทธาของรินที่มีต่อพระพุทธรูป รินเชื่อว่าคุณพระจะต้องคุ้มครองคนดีอย่างปลัดศรีธัญให้แคล้วคลาดปลอดภัย ความศรัทธาในพระพุทธรูปดังกล่าว ยังได้ปรากฏในตอนที่ยืนร้องเพลงเข้าไปปราบเสือขาว ซึ่งเสือขาวได้ขึ้นชื่อว่าเป็นโจรที่ดุร้ายและเป็นโจรที่มีไสยศาสตร์ มนต์ดำ ฟันแทงไม่เข้า ปลัดศรีธัญปราบเสือขาวด้วยการมีศรัทธาเป็นที่ตั้งซึ่งความศรัทธาดังกล่าวช่วยให้ปลัดศรีธัญสามารถปราบเสือขาวได้สำเร็จ โดยที่เขาไม่ได้มีวิชาอาคมมนต์ดำเหมือนกับเสือขาว ปลัดศรีธัญตั้งจิตขอให้พระพุทธรูปเป็นหลักอยู่เหนือเกล้าและนำพาแสงสว่างให้รอดพ้นจากความมืดมิด บิดามารดาเป็นผู้คอยปกป้องคุ้มครองอยู่เบื้องหลังส่วนสิ่งที่ปลัดศรีธัญศรัทธาให้อยู่เคียงข้างหรือเบื้องข้างของเขาก็คือ อินทรี 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นธรรมหมวดหนึ่งในโพธิปักขิยธรรม คือ ธรรมอันเป็นไปในฝ่ายแห่งความตรัสรู้ โดยมี ศรัทธา คือ สัทธินทรี มีความเป็นใหญ่ในการน้อมใจเชื่อ วิริยะ คือ วิริยอินทรี มีความเป็นใหญ่ในการประกอบความเพียร สติ คือ สตินทรี มีความเป็นใหญ่ในการระลึก สมาธิ คือ สมาธินทรี มีความเป็นใหญ่ในการตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน และปัญญา คือ ปัญญินทรี มีความเป็นใหญ่ในการรู้ตามความเป็นจริง (สลิต, 2555) และใช้แรงศรัทธาในดวงจิตวิญญาณของผู้เสียชีวิตให้อยู่เบื้องหน้าเพื่อเป็นผู้นำทางไปปราบสิ่งชั่วร้าย ท้ายที่สุดปลัดศรีธัญจึงสามารถปราบเสือขาวได้สำเร็จ ทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. ในด้านหลักสมศีลาที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปดิวรีดา สรุปได้ว่าทั้งปลัดศรีณย์และรินต่างยึดมั่นในหลักปฏิบัติศีล 5 ข้อที่ 3 ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการครองชีวิตคู่ หากผิดศีลข้อนี้ก็นำพาให้เกิดความวุ่นวายในชีวิตคู่ นอกจากเรื่องของการยึดหลักศีล 5 แล้ว หลักสมศีลาที่ยังครอบคลุมไปถึงเรื่องของความประพฤติของคู่ครองที่เสมอกัน โดยทั้งปลัดศรีณย์และรินแม้จะไม่ได้แต่งงานกันด้วยความรัก แต่ทั้งคู่ยึดมั่นในหลักของความดีและหน้าที่ของตน เมื่อทั้งคู่จะทำสิ่งใดจึงต้องคำนึงถึงความถูกต้องและมีความขมใจ ไม่ทำตามความต้องการของตน ทั้งปลัดศรีณย์และรินจึงมีสมศีลาที่เสมอกัน มองเห็นความดีของกันและกัน เกิดเป็นความไว้วางใจและเชื่อมั่นในคู่ครองของตน

หลักสมศีลา มีความหมายว่า ความประพฤติสมหรือเสมอกัน คือ มีความประพฤติที่เข้ากันได้ อยู่ในระดับเดียวกัน ไม่เป็นเหตุให้เกิดความรังเกียจ ดูหมิ่น เหยียดหยาม หรือขัดแย้งรุนแรงต่อกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 17) หลักสมศีลาดังกล่าวปรากฏตรงกับเนื้อหาในนวนิยายตอนที่รินเปิดใจพูดกับ ปลัดศรีณย์เรื่องดวงสวาทซึ่งเธอเป็นคนรักเก่าของปลัดศรีณย์ว่า “อย่างน้อยคุณก็เป็นผู้ชายใจกับเขา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาย่อมถือว่าการผิดศีลธรรมเช่นกัน หญิงชายใดที่สมรสแล้วควรเชื่อตรงต่อสามีหรือภรรยาของตน” (สรานัญจิตต์, 2557, น. 147) กล่าวคือ ตั้งแต่รินแต่งงานกับปลัดศรีณย์ ดวงสวาทไม่ยอมห่างจาก ปลัดศรีณย์ และยังคงมายุ่งวุ่นวายกับชีวิตคู่ของปลัดศรีณย์ รินจึงตัดสินใจที่จะพูดกับปลัดศรีณย์ก่อนที่จะเกิดปัญหาในครอบครัวไปมากกว่านี้ การที่ปลัดศรีณย์แต่งงานกับรินแล้ว แต่ยังไม่สามารถตัดขาดความสัมพันธ์จากดวงสวาทได้ ถือเป็นการผิดศีลข้อ 3 คือกาเมสุมิจฉาจารา (การเว้นจากประพฤตินอกในภามทั้งหลาย) แม้เป็นเพียงความคิดก็ถือว่าการทำผิดศีลข้อ 3 ในเมื่อรินกับปลัดศรีณย์ถูกผู้ใหญ่อัดเจงให้แต่งงานกัน แต่หากปลัดศรีณย์ไม่ได้รับกรินและไม่ต้องการใช้ชีวิตคู่กับรินโดยการทำผิดศีลธรรม รินก็ยินดีที่จะหย่าขาดจาก ปลัดศรีณย์ แม้จะเป็นเรื่องที่น่าอับอายเพราะรินต้องหย่าขาดจากสามี แต่รินก็ยินยอมเพราะไม่สามารถทนอยู่กับคนที่ทำผิดศีลธรรมได้ อย่างไรก็ตาม คำพูดดังกล่าวทำให้ปลัดศรีณย์มองเห็นความดีงามในตัวรินและได้รู้จักนิสัยใจคอของรินมากขึ้น ในความเป็นจริงปลัดศรีณย์ไม่ได้ทำผิดศีลธรรมและไม่ได้คิดในเชิงชู้สาวกับดวงสวาท การยึดหลักปฏิบัติตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาของรินจึงเป็นการช่วยส่งเสริมให้ชีวิตของรินเป็นไปในทางที่ถูกต้องและทำให้ปลัดศรีณย์เห็นความดีงามในตัวของเธอ

นอกจากนี้ในบทละครโทรทัศน์ยังปรากฏเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นหลักสมศีลา ในตอนที่ปลัดศรีณย์ไปส่งดวงสวาทที่ห้องนอนของดวงสวาท แต่ดวงสวาทไม่ยอมให้ปลัดศรีณย์กลับ เธอพยายามเหนี่ยวรั้ง ปลัดศรีณย์ให้อยู่กับเธอในห้องนอน แต่ปลัดศรีณย์มีความซื่อสัตย์ และยึดมั่นในศีลธรรม หักห้ามใจไม่ปล่อยให้ตนเองประพฤตินอกศีลข้อ 3 ดังที่ปลัดศรีณย์พูดกับดวงสวาทว่า “ผมแต่งงานแล้ว คุณก็แต่งงานแล้ว” (บทละครโทรทัศน์ปดิวรีดา, 2559) แม้ทั้งคู่

จะเป็นคู่รักเก่าและมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง แต่ศรัณย์ก็ไม่ยอมปล่อยให้และกายไปตาม อารมณ์ชั่ววูบ ตลอดเวลาที่ศรัณย์อยู่กับดวงสวาทเขาจะคิดถึงรินเสมอ ศรัณย์เป็นคนที่เลือก ประพฤติตามหลักศีลธรรมที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา เช่นเดียวกับริน ที่ประพฤติตนเป็นภรรยาที่ดี จึงทำให้ศรัณย์รู้สึกสบายใจและอบอุ่นใจทุกครั้งที่ได้กลับบ้านที่มีริน อยู่ด้วย เมื่อปลัดศรัณย์เกือบที่จะทำผิดเพราะอารมณ์ชั่ววูบไปกับดวงสวาท ความดีของริน จึงเป็นเครื่องเตือนสติและดึงให้เขาหลุดพ้นจากอารมณ์นั้น

3. ด้านหลักสมจากาที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวรีดา สรุปได้ ว่า ทั้งปลัดศรัณย์และรินต่างดูแลซึ่งกันและกันในยามเจ็บป่วย อันเป็นสิ่งสำคัญที่สามีและ ภรรยาพึงแสดงและปฏิบัติต่อกัน อนึ่งยังปรากฏการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างปลัดศรัณย์และ ริน เธอเป็นภรรยาที่คอยสนับสนุนหน้าที่การงานของสามี อีกทั้งงานของปลัดศรัณย์ยังเป็นการ ที่ช่วยให้ชาวบ้านพ้นจากความเดือดร้อน เห็นได้ว่าทั้งปลัดศรัณย์และรินนอกจากจะมีน้ำใจ ต่อกันแล้วยังเผื่อแผ่ความมีน้ำใจเกื้อกูลไปยังผู้อื่นด้วย ดังนั้น ปลัดศรัณย์และรินจึงมีสมจากา ที่เหมาะสมกัน ทำให้ทั้งคู่มีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน เกิดความผูกพัน และพัฒนากลายเป็น ความรักที่มั่นคง

หลักสมจากา มีความหมายว่า การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละสมหรือเสมอกัน ใน ชีวิตของบุคคลที่ต้องติดต่อเกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ เริ่มแต่ญาติมิตรสหาย เป็นต้นไปนั้น ธรรมข้อสำคัญที่จะต้องแสดงออกอยู่เสมอก็คือ ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีใจ กว้างขวาง การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 18) หลักสมจากา ดังกล่าวปรากฏในนวนิยาย ในตอนที่ปลัดศรัณย์หรือรินต่างเจ็บไข้ อีกฝ่ายจะเป็นผู้ดูแลและ แสดงความเป็นห่วงเสมอ การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เริ่มจากการแสดงกับบุคคลที่ภรรยาควร ปฏิบัติมากที่สุดซึ่งก็คือสามี น้ำใจที่รินแสดงต่อปลัดศรัณย์เป็นการแสดงความรักและสร้างความ ผูกพันให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ภรรยาที่ดูแลสามีอย่างดีจะทำให้สามีมีความสุข โดยเฉพาะ ในยามเจ็บป่วยซึ่งเป็นช่วงที่ร่างกายและจิตใจต้องการการพักผ่อนและกำลังใจจากคนใกล้ชิด การปฏิบัติของรินจึงเป็นการสร้างความประทับใจให้กับปลัดศรัณย์ ในสถานการณ์เดียวกัน เมื่อรินไม่สบายปลัดศรัณย์ก็เป็นห่วงและดูแลรินเสมอ ทางด้านปลัดศรัณย์ได้แสดงความเอาใจ ใส่และดูแลรินในยามป่วยไข้ เช่นเดียวกับที่รินดูแลปลัดศรัณย์ อันเป็นสิ่งสำคัญที่สามีและ ภรรยาพึงปฏิบัติต่อกัน แสดงให้เห็นถึงน้ำใจของทั้งคู่ที่แสดงต่อคู่ครองของตน

สำหรับบทละครโทรทัศน์ ยังกล่าวถึงการร่วมมือกันในการทำงานระหว่างปลัดศรัณย์ และริน ทั้งสองช่วยกันวางแผนจับเสือขาวในตอนเช้าที่เสือขาวออกปล้นตลาด แม้รินจะเป็น คุณนายปลัดที่มีหน้าที่ดูแลเรื่องในครอบครัวแต่เมื่อถึงยามที่ปลัดศรัณย์ต้องการความช่วยเหลือ เธอก็พร้อมที่จะช่วยงานสามีแม้จะเป็นงานที่เสี่ยงอันตรายมากก็ตาม การที่รินช่วยเหลือปลัด ศรัณย์ในการจับเสือขาว รินไม่เกรงกลัวอันตราย ทั้งรินและ ปลัดศรัณย์พร้อมใจที่จะช่วยเหลือ

ชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็แสดงความห่วงใยต่อคู่ครองของตน การกระทำดังกล่าวจึงตรงตามหลักธรรมข้อสมจาคา ทั้งรินและปลัดศรีณย์ต่างมีความห่วงใย มีน้ำใจเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และยังมีน้ำใจที่เผื่อแผ่ไปยังชาวบ้านคนอื่น ๆ เมื่อปลัดศรีณย์และรินมีหลักสมจาคาเสมอกัน เวลาที่อยู่ด้วยกันจึงเกิดความรู้สึกสบายกาย สบายใจ และมีกำลังใจในการก้าวผ่านอุปสรรคไปพร้อมกัน

4. หลักธรรมสมปัญญาที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา สรุปได้ว่าการที่ปลัดศรีณย์และรินรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน การเปิดใจยอมรับและปรับความเข้าใจกัน ทำให้คู่ครองของตนสบายใจ ไม่มีความหวาดระแวง นอกจากนี้การเป็นคู่ชีวิตที่ดีจะต้องเป็นคู่คิดที่ดีด้วย ทั้งปลัดศรีณย์และรินต่างฝ่ายต่างสนับสนุนให้คู่รักของตนมีความสุข และได้ทำในสิ่งที่ตนเองรัก ช่วยเสริมสร้างกำลังใจ กำลังใจ มีสติปัญญาว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เมื่อมีปัญหาเสมอกันความรักของทั้งคู่ก็จะยืนยาวและผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ด้วยการมีปัญญา

เมื่อกล่าวถึงหลักสมปัญญา ซึ่งหมายถึง มีปัญญาสมหรือเสมอกัน ปัญญา คือ ความรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักดีชั่ว รู้จักประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ความรู้จักคิด ความสามารถในการใช้ความคิด และเข้าใจในเหตุผล ความมีปัญญาสมกันมิได้หมายความว่าคู่ครองทั้งสองฝ่ายจะต้องได้เล่าเรียนศิลปวิทยาการ ทรงความรู้เชี่ยวชาญเหมือนกัน แต่หมายถึงการมีความคิด การรู้จักรับฟังและเข้าใจในเหตุผลของกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 18 - 19) หลักสมปัญญาดังกล่าวปรากฏในนวนิยาย ตอนที่ปลัดศรีณย์กำลังปรับ ความเข้าใจกับริน โดยรินมีความลับที่ต้องปิดบังปลัดศรีณย์ว่าตนไม่ใช่ลูกสาวที่แท้จริงของบ้านบารุงประชากิจ แต่ปลัดศรีณย์รู้ความลับนั้นตั้งแต่แรกแล้ว ปลัดศรีณย์อดทนที่จะไม่ถามความจริงเพื่อไม่ให้กระทบจิตใจของริน และรอวันที่รินสบายใจและยอมเปิดเผยความลับด้วยตัวของรินเอง ในความเป็นจริงรินอาศัยอยู่บ้านบารุงประชากิจในฐานะเด็กรับใช้ในบ้าน เมื่อสัญญาของผู้ใหญ่ที่ต้องการให้ลูกสาวบ้านบารุงประชากิจแต่งงานกับบ้านศิวะเวทย์ซึ่งเป็นตระกูลของปลัดศรีณย์ แต่ลูกสาวแท้ ๆ ของบ้านบารุงประชากิจ นั่นก็คือ บารนีและบุรณี ไม่ต้องการแต่งงานกับบ้านศิวะเวทย์ รินซึ่งเป็นเด็กรับใช้ในบ้านแต่ได้รับการเลี้ยงดูและได้รับการศึกษาเทียบเท่ากับลูกสาวในบ้านจึงต้องแต่งงานกับปลัดศรีณย์เพื่อตอบแทนพระคุณ รินต้องทำตัวเสมือนตนเองเป็นลูกสาวของบ้านบารุงประชากิจและแต่งงานกับปลัดศรีณย์ ส่วนปลัดศรีณย์ก็รู้ตั้งแต่แรกแล้วว่ารินไม่ใช่ลูกสาวบ้านบารุงประชากิจ ศรีณย์จึงแสดงสีหน้าท่าทางไม่พอใจริน ทั้ง ๆ ที่ปลัดศรีณย์หลงรักรินตั้งแต่แรกเห็นแล้ว ปลัดศรีณย์พยายามทำความเข้าใจว่ารินต้องมีเหตุผลและรอวันที่รินกับเขาจะปรับความเข้าใจกันได้ รินก็เช่นเดียวกัน ในขณะที่รู้ว่าตนเองใจร้อน แต่เมื่อปลัดศรีณย์พยายามจะปรับความเข้าใจกับริน เธอก็ยอมรับฟังจนในที่สุดทั้งคู่ปรับความเข้าใจกันได้ การปิดบัง

ความลับของสามีภรรยาถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่ความหวาดระแวงและเป็นเหตุให้ทะเลาะกัน ดังนั้นเมื่อทั้งคู่เปิดใจยอมพูดคุยกัน ความหวาดระแวงทั้งหลายก็มลายหายไป เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงหลักสมปัญญาในการเข้าใจและรับฟังเหตุผลของกันและกัน

ในบทละครโทรทัศน์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับหลักสมปัญญาเช่นเดียวกัน ดังในตอนที่ปลัดศรีณย์กำลังจะออกไปทำงานวันแรก หลังจากที่พักรักษาตัวเพราะบาดเจ็บจากการต่อสู้กับเสือขาว ในขณะที่ปลัดศรีณย์พักรักษาตัวนั้นรินก็คอยดูแลอยู่ไม่ห่าง แม้ปลัดศรีณย์จะบอกให้รินกลับไปอยู่บ้านที่พระนคร เพราะปลัดศรีณย์เป็นห่วงรินและถ้าเสือขาวบุกมาปลัดศรีณย์จะไม่สามารถปกป้องรินได้ แต่รินก็ยืนยันที่จะอยู่ปักซีใต้กับปลัดศรีณย์ เธอจึงซ้อมมวยและซ้อมยิงปืนเพื่อไว้ป้องกันตนเอง และคอยดูแลปลัดศรีณย์จนเขาหายเป็นปกติ รินได้แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นคู่คิดที่ดีของสามี การช่วยเสริมพลังให้คู่ครองมีกำลังกาย กำลังใจในการทำงาน ให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งใจไว้ แม้รินจะไม่ได้ทำงานเช่นเดียวกับปลัดศรีณย์ แต่รินก็พยายามเข้าใจงานของปลัดศรีณย์ รินทำงานบ้าน ดูแลสามี ทั้งยังช่วยงานสามีและสนับสนุนงานของสามี แม้ว่าจะเป็นการเสี่ยงอันตรายก็ตาม รินเอาใจใส่สามีและเสริมสร้างกำลังใจด้วยการอวยพรและสวมสร้อยพระเพื่อให้ พระพุทธคุณคุ้มครองสามี ส่วนปลัดศรีณย์ก็ไว้วางใจในตัวริน ยกให้รินเป็นทุก ๆ อย่างในชีวิตของตน

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 การนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หลักสมธรรม 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงการมีคุณสมบัติสมกันและควรมีลักษณะนิสัยสม่าเสมอกันของคู่ครอง ซึ่งจะทำให้คู่สมรสทั้งสองสมชีพหรือสมชีวี (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, น. 16) ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เกี่ยวกับสมธรรม 4 ประการ ความว่า “คหบดีและคหปตานี ถ้าสามีและภรรยาทั้ง 2 ฝ่ายหวังจะพบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ทั้ง 2 ฝ่ายพึงมีศรัทธาเสมอกัน มีศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน มีปัญญาเสมอกัน สามีและภรรยาทั้ง 2 ฝ่ายนั้นย่อมได้พบกันทั้งในชาตินี้และชาติหน้า” (อง.จตุกก. 21/55/93-94) หลักดังกล่าวนอกจากจะเป็นคำสอนสำหรับประชาชนทั่วไปแล้ว ยังปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปติวีรดา ด้วย โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสอดแทรกและถ่ายทอดจากหนังสือธรรมะไปสู่นวนิยายและบทละครโทรทัศน์ ในการถ่ายทอดคำสอนจากหนังสือธรรมะจะเป็นไปในลักษณะของการสอนโดยตรง ส่วนในนวนิยายเป็นการนำเสนอหลักธรรมด้วยการแฝงผ่านการกระทำของตัวละคร ไม่ได้มุ่งเน้นนำเสนอธรรมะโดยตรง แต่ให้ผู้อ่านได้เกิดพหุปัญญาจากการอ่าน และในบทละคร

โทรทัศน์มีการนำเสนอเนื้อหาเช่นเดียวกับนวนิยาย มีการดัดแปลงเนื้อหาบางส่วนเพื่อให้ผสานเข้ากับลักษณะเฉพาะของสื่อโทรทัศน์และเข้ากับยุคสมัยรวมถึงความชื่นชอบของผู้ชมมากยิ่งขึ้น ทั้งยังคงแฝงไปด้วยหลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องราวของการยึดหลักปฏิบัติตามหลักสมรรถ 4 ประการในการครองชีวิตคู่เช่นเดียวกับนวนิยาย ดังในบทละครโทรทัศน์ตอนที่คุณหญิงแก้ว ซึ่งเป็นแม่ของปลัดศรีธัญย์สอนปลัดศรีธัญย์ ความว่า “คู่สร้างคู่สม ต้องมีสิ่งที่เสมอกัน 4 อย่าง สมศรัทธา คือ มีความเชื่อเหมือน ๆ กัน สมศีลา เป็นคนดีเสมอกัน สมจาคะ มีจิตใจเอื้อเฟื้อพอ ๆ กัน และสมปัญญา คือ มีปัญญาเสมอกัน” (บทละครโทรทัศน์เรื่องปดิวรีดา, 2559)

ทั้งนี้การถ่ายทอดหลักธรรมดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงการเลือกเสพงานวรรณกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในอดีตการแทรกคำสอนหรือหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีมักเป็นการสอนธรรมะแบบโดยตรง เช่น ไตรภูมิพระร่วง สุภาจิตสอนหญิง เป็นต้น แต่ปัจจุบันรูปแบบการนำเสนอหลักธรรมใช้วิธีการสอดแทรกไปในเนื้อหาโดยไม่ได้นำเสนอโดยตรง แต่ให้ผู้เสพได้ข้อคิดจากการกระทำของตัวละคร ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายและเป็นที่น่าติดตามเรื่องราวต่อไป ดังนั้น นวนิยายเรื่อง ปดิวรีดา จึงถือว่าเป็นวรรณกรรมคำสอนที่สอดแทรกคำสอนอย่างสนุกสนานผ่านการกระทำของตัวละคร เมื่อนำมาดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์จึงเป็นละครที่ทำให้ผู้ชม “ดูละครแล้วย้อนดูตัว” ได้อย่างสมบูรณ์

ประเด็นที่ 2 การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันย่อมนำพาไปพบกับความสุข เนื้อหาในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่องปดิวรีดา ถือเป็นเรื่องราวแนวโรมานซ์ที่มีการนำเสนอความรักของตัวละครที่เกิดขึ้นภายหลังจากการแต่งงาน ซึ่งแตกต่างจากเรื่องแนวโรมานซ์ทั่วไปที่ดำเนินเรื่องและจบด้วยการครองคู่อย่างมีความสุข แต่ในชีวิตจริงของมนุษย์ไม่ได้จบอย่างมีความสุขเหมือนในละครเรื่องอื่น ๆ การใช้ชีวิตคู่ที่แท้จริงเริ่มหลังจากการแต่งงาน ย่อมต้องมีอุปสรรคเข้ามาเพื่อเป็นบททดสอบความหนักแน่นในจิตใจของคู่สามีภรรยาว่าจะสามารถจับมือกันก้าวข้ามอุปสรรคนั้นไปได้หรือไม่ ดังนั้น การยึดมั่นในหลักสมรรถ 4 ประการ จึงส่งผลให้เราได้รับความรักและเป็นความรักที่มั่นคงดังเช่นตัวละครหลักในเรื่อง นั่นก็คือปลัดศรีธัญย์และรินที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงทำให้ปลัดศรีธัญย์และรินมีสมรรถ 4 ประการที่เสมอกัน และครองชีวิตคู่อย่างมีความสุข ดังที่ นภาพร วรสายัณห์ (2560, น. 42) กล่าวว่า “สำหรับสามีภรรยาทั่วไป ในเบื้องต้นหากต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปราศจากการทะเลาะเบาะแว้งกันแล้ว ก็ควรมีทั้งสมศรัทธา สมศีลา สมจาคา และสมปัญญา เป็นไปในทิศทางเดียวกัน” ทั้งยังสอดคล้องกับหลักมงคลชีวิตประการที่ 13 ในหัวข้อการสงเคราะห์เมีย ความว่า “การสงเคราะห์เมียเป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจเมีย แม้การสงเคราะห์ผู้ก็เป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้นั้นเอง คนเราจะรักเคารพ นับถือกัน ต้องอยู่ที่ช่วยเหลือเกื้อกูล

อดทนกัน เพราะการช่วยเหลือเกื้อกูลอดทนนั้น เป็นเกลียว ยึดเหนี่ยวผูกพันน้ำใจกัน ให้เกิดความรักเคารพนับถือกัน พึงทราบวิธีการที่ผิวเมียมองเคราะห์กัน” (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, 2546, น. 248)

จากนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปดิวรีดา ที่ได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการแต่งงานของปลัดศรีธัญและริน ซึ่งการแต่งงานดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรัก แต่เกิดจากหน้าที่ และการยึดถือความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณเป็นที่ตั้ง ประกอบกับทั้งสองคนต่างมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน รวมทั้งปัญหาที่ต้องรับมือกับ คนรักเก่าที่เข้ามาพัวพัน จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการครองชีวิตคู่ แต่ในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์ได้แสดงให้เห็นว่า หากเรายึดมั่นในหลักปฏิบัติและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะช่วยให้เรามีสติและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. นอกจากหลักสมรรถนะ 4 ประการที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปดิวรีดา แล้ว ยังพบว่ายังมีหลักคำสอนและหลักการปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตด้านอื่น ๆ สอดแทรกอยู่ในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง ปดิวรีดา ตลอดทั้งเรื่อง เช่น การเป็นข้าราชการที่ดียอมอุทิศตนเพื่อบ้านเมือง ความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคม ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก เป็นต้น ผู้สนใจสามารถนำหลักคำสอนและหลักปฏิบัติด้านอื่น ๆ มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการใช้ชีวิตคู่ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. สำหรับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับหลักสมรรถนะ 4 ประการ ควรศึกษาหลักสมรรถนะ 4 ประการใน นวนิยายหรือนวนิยายที่นำไปดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์เรื่องอื่น ๆ

2. นวนิยายเรื่อง ปดิวรีดา มีการดัดแปลงไปเป็นบทละครโทรทัศน์ซึ่งมีการดัดแปลงไปจากนวนิยายต้นฉบับไปอย่างมาก จึงควรศึกษาการดัดแปลงนวนิยายเรื่อง ปดิวรีดา ไปเป็นบทละครโทรทัศน์ อันจะนำไปสู่ปัจจัยที่ทำให้นวนิยายเรื่องนี้ยังคงเป็นเรื่องที่มีผู้ติดตามอ่านและเมื่อนำมาทำเป็นละครโทรทัศน์ยังได้รับการตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร อินถา. (2561). "แจ่มส์"หวนจิ้น"เบลล่า" ละครพีเรียด" ปติวรัตตา".
เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2562 จาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1452935780
- ไทยรัฐออนไลน์. ปติวรัตตา ละครคลาสสิกน้ำดีที่ไม่ธรรมดา. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562.
จาก <https://www.thairath.co.th/content/577381>
- นภาพร วรสายัณห์. (2560). วิเคราะห์สมชีวิตาธรรมสำหรับ คู่สามีภรรยาในปัจจุบัน. วารสาร
มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์. 2(3), 31-42.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). คู่สร้างคู่สม ชีวิตคู่ในอุดมคติ (พิมพ์ครั้งที่ 28).
นครปฐม : พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน งานฉลองมงคลสมรสนางสาววันทนา ณ บาง
ช้าง และ นายวัชชัย พิภพลาภอนันต์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). นุ่น-ณเดชน์ คิวนักแสดงนำ ปติวรัตตา ได้ละครยอดนิยม คมชัดลึก
อวอร์ด.เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/9730329B%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%B2>
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร). (2546). มงคลยอดชีวิต (ฉบับสมบูรณ์).
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- สรายุจิตต์. (2557). ปติวรัตตา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โปสต์.
สลิท. (2555). การเจริญอินทรีย์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562
จาก <https://www.posttoday.com/dhamma/143688>
- PK Blue Tiger. (2559). ละครเรื่องปติวรัตตา. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2562 จาก
<https://www.Youtube.com/watch?v=trrrqIS2cfM&list=PLbj6YHjaQiHMbQE-vdWQqsyBuV3AuW0pp>

การพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่กลอง
จากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี
สู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล
และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน*

DEVELOPING A STRATEGIC PLAN OF WATER RESOURCES
MANAGEMENT
IN MAE KLONG RIVER BASIN FROM AGRICULTURAL AND INDUSTRIAL
SECTORS IN RATCHABURI PROVINCE TO BALANCE MANAGEMENT
AND SUSTAINABLE YIELDS OF NATURAL RESOURCES AND
ENVIRONMENT

กมลทิพย์ กันตะเพ็ง, Kamonthip Kuntapeng
พรชัย เทพปัญญา, Pornchai Dhebpanya
สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Management Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University
E-Mail : nuykamonthip@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดราชบุรี 2) วิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำภาคเกษตรและอุตสาหกรรมในจังหวัดราชบุรี และ 3) พัฒนาและรองรับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มจากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน ตัวแทนส่วนงานราชการ จำนวน 6 คน ตัวแทนคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่กลองและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

* Received 11 May 2020; Revised 6 June 2020; Accepted 4 June 2020

ทรัพยากรน้ำ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 21 คน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณา ผลการศึกษา พบว่า

1) บริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดราชบุรี ได้เปลี่ยนแปลงไปสภาพเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลให้การบริโภคเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการผลิต เพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น

2) ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำภาคเกษตรและอุตสาหกรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยภายใน ที่ส่งผล คือ กลไกการมีส่วนร่วม ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำและหน่วยงานราชการในพื้นที่ และปัจจัยภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กฎหมาย และนโยบายภาครัฐ

3) พัฒนาและรองรับกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยใช้กลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ “WEEGCE MODEL” ได้แก่ 1) การเพิ่มความมั่นคงของทรัพยากรน้ำภาคการผลิต (WATER SECURITY) 2) การเพิ่มความมั่นคงทางด้านระบบนิเวศ (ECOSYSTEM SECURITY) 3) เสริมสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงานเพื่อการพึ่งตนเอง (ENERGY SECURITY) 4) พัฒนานิเวศน์เมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (GREEN CITY) และ 5) ส่งเสริมการผลิตสินค้าโดยใช้หลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (CIRCULAR ECONOMY)

คำสำคัญ : การจัดการลุ่มน้ำ, ทรัพยากรน้ำ, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

Abstract

The purpose of this study were 1) to investigate the context of natural resource and environment management, 2) to analyze internal and external factors affected natural resource and environment management, in terms of agricultural and industrial water management in Ratchaburi province, and 3) to develop and support the strategies of balanced and sustainable use of natural resource. This qualitative study was conducted by applying focus group discussion. The 21 key informants consisted of 10 representatives of government organizations, 6 representatives of government sector, and 5 persons who were representatives of Mae Klong basin's committee. The data were analyzed by descriptive statistics.

The results revealed as follows.

1) The context of natural resource and environment management in Ratchaburi province has been changed depending on economic, and social contexts. It has the direct effects on consuming behavior; it has been changed from subsistence production to sale production.

2) The internal factors affecting to the management of natural resources and environment, in terms of agricultural and industrial water management in Ratchaburi province were participative system, the strengths of persons' groups and government organizations in terms of water consumption, whereas climate change, laws, and government policies were regarded as external factors.

3) In order to develop and prepare for strategies relating to natural resource and environment management, concerning the balanced and sustainable use of natural resource, the 5 strategies, called "WEEGCE MODEL", were applied. This model consisted of 5 elements; 1) water security, 2) ecosystem security. 3) energy security, 4) green city, and 5) circular economy.

Keywords : River Basin Management, Water Resource, Provincial Development Plan.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“...เคยพูดมาหลายปีแล้ว ในวิธีที่ปฏิบัติเพื่อที่จะให้มีทรัพยากรน้ำที่พอเพียงและเหมาะสม คำว่าพอเพียงก็หมายความว่าให้มีพอในการบริโภค ในการใช้ ทั้งในด้านการใช้ อุปโภคในบ้าน ทั้งในการใช้ในการเกษตรกรรมอุตสาหกรรมต้องมีพอ ถ้าไม่มีพอ ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะชะงักงัน แล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่เราภูมิใจว่าประเทศไทยเราก้าวหน้า เจริญ ก็ชะงัก ไม่มีทางที่จะมีความเจริญถ้าไม่มีน้ำ...” ความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ได้ทรงพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2536 (สำนักงาน ก.ป.ร., 2554, น. 3)

ความในพระราชดำรัสชี้ให้เห็นว่าทรงตระหนักถึงความสำคัญของ “น้ำ” ที่มีต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของราษฎร ทั้งน้ำใช้เพื่ออุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการเกษตร น้ำเพื่ออุตสาหกรรม และน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้น จึงทรงพระราชทานแนวพระราชดำริต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับน้ำ ซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างอนเอนอนันต์ ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นของประชาชน

“ลุ่มน้ำ” เป็นหน่วยพื้นที่หนึ่งซึ่งประกอบไปด้วย ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (คุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์) และทรัพยากรคุณภาพชีวิต (สังคมและสิ่งแวดล้อม) ระบบลุ่มน้ำจะประกอบไปด้วยทรัพยากรเหล่านี้ ผสมกลมกลืนจนมีเอกลักษณ์และพฤติกรรมร่วมกัน เป็นลุ่มน้ำที่มีบทบาทเฉพาะ (เกษม จันทร์แก้ว, 2551, น. 26) ลุ่มน้ำแม่กลอง ประกอบด้วย ลุ่มน้ำแม่กลองเพียงลุ่มน้ำเดียว ลุ่มน้ำสาขาหลัก ได้แก่ แควใหญ่ แควน้อย ลำตะเพิน และลำภาชี (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2558, น. 3 - 46) ลุ่มน้ำแม่กลองสามารถแบ่งตามสภาพภูมิประเทศได้เป็น 2 บริเวณ คือ ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนและตอนล่าง โดยเขตลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน เริ่มตั้งแต่อำเภอเมืองกาญจนบุรีที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อย ไหลมาบรรจบกัน ขึ้นไปยังที่สูงในเทือกเขาที่เป็นต้นน้ำ ส่วนบริเวณที่เป็นลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง คือ สองฝั่งแม่น้ำแม่กลองจากอำเภอเมืองกาญจนบุรีผ่านราชบุรีจนออกอ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสงคราม (สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร, 2555, น. 1)

ประเด็นปัญหาที่สำคัญในลุ่มน้ำแม่กลองที่พบมีหลายปัญหาด้วยกัน เช่น ปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำเอ่อล้นลำน้ำ ปัญหาพื้นที่รองรับน้ำหลากได้ถูกเปลี่ยนไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ทำให้ไม่มีพื้นที่รองรับน้ำ ปัญหาดินโคลนถล่มในพื้นที่ต้นน้ำลุ่มน้ำแม่กลอง แต่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบสิ่งมีชีวิตมากที่สุด คือ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอท่ามะกา และพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยมีสาเหตุมาจากการ

ปล่อยน้ำเสียของภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม (กรมทรัพยากรน้ำ, 2558, น. 3 - 47) จากปัญหาน้ำเน่าเสียของภาคอุตสาหกรรมก่อให้เกิดเหตุการณ์ปลากระเบนราหูตายเป็นจำนวนมาก เมื่อปี พ.ศ. 2559 นอกจากนี้ยังเกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างราษฎรของจังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งน้ำเสียจากฟาร์มสุกรในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีได้เล็ดลอดลงสู่ลำคลองส่งผลต่อการประกอบอาชีพของจังหวัดใกล้เคียงที่มีน้ำเป็นตัวกำหนดอาชีพของคนในพื้นที่

จังหวัดราชบุรี เป็นจังหวัดที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด รวมทั้งสิ้น 1,769 แห่ง (แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พ.ศ.2562-2565 ฉบับทบทวน, 2563, น.6) ถือว่าเป็นพื้นที่วิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นต้องดำเนินการควบคุม ด้วยการลดและขจัดมลพิษ ทั้งนี้ แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ.2561-2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2563) นั้น มีเป้าหมายสำคัญในยุทธศาสตร์ที่ 4 มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ มีการใช้อย่างสมดุล มุ่งสร้างให้มีพื้นที่ต้นแบบนิเวศที่ยั่งยืน และบูรณาการความร่วมมือกับภาคีทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศให้มีความอุดมสมบูรณ์ การจัดการนิเวศนํ้าแม่กลอง และใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่า ส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมเกษตร และการเกษตรเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยปัจจุบันจังหวัดราชบุรีอยู่ในช่วงของการพัฒนาแผนจังหวัดให้มีความเชื่อมโยงกับแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำแม่กลองที่กำลังจะเกิดขึ้น ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยมีคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่กลอง เป็นกลไกขับเคลื่อนหลักในระดับพื้นที่ ซึ่งแผนดังกล่าวจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี, 2563, น. 296)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่กลอง จากภาคเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี สู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อก่อให้เกิดการให้ผลผลิตแบบยั่งยืน (sustained yields) ให้เกิดขึ้นในสังคม และให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำแม่กลองร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและสงบสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อพัฒนาและรับรองกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ให้สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริง และปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรน้ำจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่กลองจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี สู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน” ครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เนื่องจากปัญหาน้ำเน่าเสียจากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อจังหวัดในพื้นที่ปลายน้ำลุ่มน้ำแม่กลอง

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต (ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดราชบุรี, เกษตรจังหวัดราชบุรี, อุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรี, ปศุสัตว์จังหวัดราชบุรี, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาที่ดิน เขต 10, ผู้อำนวยการสำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดราชบุรี และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลหลักจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 8, ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำ

ภาค 7, ผู้อำนวยการสำนักทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 8 ราชบุรี, ผู้อำนวยการโครงการชลประทานราชบุรี, ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งซ้าย, ผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาราชบุรีฝั่งขวา จำนวน 6 คน

3. ผู้ให้ข้อมูลหลักจากคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่กลอง และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 5 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประเภทและแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยาแนวการตีความ (Interpretive Phenomenology) ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบ ตีความ จัดระเบียบเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลและหาข้อสรุปสร้างเป็นแบบสอบถาม ร่วมกับเทคนิคการวิจัยเชิงอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) (จุมพล พลุกัทรชีวิน, 2548, น. 19-31) ให้ได้ร่างกลยุทธ์ และรับรองร่างกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) เนื่องจากการสัมภาษณ์ประเภทนี้มีความยืดหยุ่นมาก (ชาย โพธิสิตา, 2554, น. 241) ใช้ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interviews) เป็นการเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย โดยยึดหัวข้อมาเป็นหลัก และไม่เคร่งครัดที่จะใช้คำถาม (พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร, 2559, น. 254)

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2559, น. 129-30) ซึ่งใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุป ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการที่

ต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล จากนั้นนำมาจัดระเบียบข้อมูล (data organizing) โดยวิธีการถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง นำมาใส่รหัสเพื่อความเป็นระเบียบพร้อมที่จะนำแสดงในขั้นต่อไป เมื่อจัดข้อมูลเป็นระบบแล้วจึงแสดงข้อมูล (data display) ให้อยู่ในรูปแบบการพรรณนาและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (ชาย โปธิสิตา, 2556, น. 337) นำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเป็นแบบสอบถามเพื่อหาฉันทามติ ด้วยวิธีการเดลฟาย (Delphi Technique) (Andre L Delbecq, Andrew H. Van de Ven and David Gustafson, 1975, p.83-106) จากผู้เชี่ยวชาญการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จำนวน 21 ท่าน และเก็บข้อมูล 2 รอบ

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม พบว่าบริบทภาพรวมของจังหวัดราชบุรี มีความต้องการใช้น้ำปีละประมาณ 2,309.61 ล้าน ลบ.ชม. ในขณะที่จังหวัดราชบุรีมีปริมาณน้ำท่า จำนวนทั้งสิ้นปีละประมาณ 10,342.30 ล้าน ลบ.ชม. โดยรวมแล้วมีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการใช้ แต่ในบางพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาจะมีปัญหาแล้งซ้ำซากจากภาวะฝนทิ้งช่วง และสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยให้กักเก็บน้ำไว้ได้ซึ่งเป็นปัญหาด้านกายภาพ เช่น บางส่วนของอำเภอบางแพ อำเภอบึงสามพัน และอำเภอโพธาราม เป็นต้น

จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ในลุ่มน้ำแม่กลอง มีคณะกรรมการลุ่มน้ำแม่กลอง โดยแต่งตั้งตามคำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่ 19/2551 ประกอบด้วยจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม ทำหน้าที่นำเสนอแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำแม่กลอง การประเมินประนอม โกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำแม่กลอง วิเคราะห์ข้อมูลแผนปฏิบัติการให้เชื่อมโยงกับความต้องการในการพัฒนาของพื้นที่ โดยพิจารณาจากแผนปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด จังหวัด อปท. ท้องถิ่น และสถานการณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ดังนั้น การจัดทำแผนการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดนั้นจะต้องมีการวิเคราะห์และตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนซึ่งแผนพัฒนาจังหวัดราชบุรีในปัจจุบันมีการดำเนินการด้านทรัพยากรน้ำในภาพกว้างโดยเน้นไปที่การสนับสนุนภาคการเกษตรเป็นหลัก และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพน้ำที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดเพชรบุรีได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 และกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2

สภาพปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย **1) ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** มีสาเหตุมาจากการผันแปรของสภาพภูมิอากาศ ทำให้ปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองลดน้อยลง **2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ** ส่วนใหญ่เกิดขึ้นนอกเขตชลประทาน หรือบนพื้นที่สูงซึ่งอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และบางพื้นที่อยู่ในเขตเงาฝนทำให้ฝนข้ามไปตกยังพื้นที่อื่น จึงทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ **3) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร** นอกจากการเกิดและการตายแล้ว ยังมีปัจจัยการย้ายถิ่นฐานเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากในพื้นที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้ จึงมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพอื่น ๆ จึงส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของชุมชนเมือง และเกิดการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนและสิ่งก่อสร้าง **4) ปัญหาการวางแผนใช้ที่ดิน** สภาพที่ดินมีการใช้ไม่เหมาะสม เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร และใช้ที่ดินผิดประเภท เช่น บางพื้นที่เหมาะทำการเกษตรแต่กลับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ชุมชน **5) ปัญหาคุณภาพน้ำ** การควบคุมของเสียและมลพิษจากกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น ฟาร์มสุกรในพื้นที่อำเภอจอมบึง อำเภอเมืองราชบุรี โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอปากท่อ ได้มีน้ำเสียเล็ดลอดออกไปซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ใกล้เคียง คือ จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดเพชรบุรี เป็นปัญหาระหว่างภาคการเกษตร การเลี้ยงปศุสัตว์ การทำนาข้าว และอาชีพประมง ซึ่งมีน้ำเป็นตัวกำหนดอาชีพของคนในพื้นที่ **6) ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ** การใช้เขตการปกครองเป็นเขตการจัดการทรัพยากรน้ำไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของระบบนิเวศ เนื่องจากน้ำในธรรมชาติจะไหลไปตามทิศทางของแม่น้ำ ลำคลอง ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาในพื้นที่หนึ่งจึงส่งผลในอีกพื้นที่หนึ่ง ฉะนั้นปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดราชบุรีย่อมส่งผลไปยังพื้นที่ปลายน้ำในจังหวัดสมุทรสงครามเสมอ นอกจากนี้ การแบ่งเขตการบริหารงานกลุ่มจังหวัดยังไม่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหา เนื่องจากจังหวัดราชบุรีอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 แต่จังหวัดสมุทรสงครามอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 ประกอบกับมีการโยกย้ายบุคลากรของรัฐที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงส่งผลถึงการดำเนินการตามนโยบายและการแก้ไขปัญหาไม่มีความต่อเนื่อง และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดการปัญหาได้ตามอำนาจหน้าที่ของตนอย่างแท้จริง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจและคะแนนเสียง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี พบว่า

1. ปัจจัยภายในของจังหวัดราชบุรี คือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ใช้น้ำ จริยธรรมของผู้ประกอบการ มาตรการหรือแรงจูงใจให้นักธุรกิจลงทุนในเขตนิคมอุตสาหกรรมส่งผลให้การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดราชบุรีมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับภารกิจถ่ายโอนแต่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ การไม่บังคับ

ใช้กฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น วิสัยทัศน์ของผู้ว่าราชการจังหวัด ในการมองภาพแบบองค์รวมด้านระบบนิเวศวิทยา การวางแผนปฏิบัติงานที่มีลำดับขั้นตอนและความชัดเจนในการมองภาพอนาคตของจังหวัด และส่วนราชการยังบริหารจัดการแบบแยกส่วนกันอยู่ ซึ่งส่งผลต่อการจัดทำนโยบายการพัฒนาจังหวัดและความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

2. ปัจจัยภายนอกของจังหวัดราชบุรี คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จังหวัดราชบุรีอาจได้รับผลกระทบจากพื้นที่ต้นน้ำ หากมีการทำกิจกรรมที่เกิดน้ำเสียได้ นอกจากนี้ยังมีการขยายฐานการเลี้ยงสุกรมาจากจังหวัดนครปฐม กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ในมาตรา 58 การกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดให้สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดโดยกรมควบคุมมลพิษ และมาตรา 59 การกำหนดเขตควบคุมมลพิษ อีกทั้งนโยบายรัฐบาลมุ่งเน้นการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจมาอย่างยาวนาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความไม่แน่นอนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมได้ในอนาคต หรือส่งผลให้จังหวัดราชบุรีสามารถแก้ไขปัญหามลพิษโดยกำหนดพื้นที่ควบคุมมลพิษในพื้นที่เสี่ยงตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้ นอกจากนี้ การใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม และการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลต่าง ๆ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนระบบการตัดสินใจของหน่วยงานในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สามารถส่งผลต่อการจัดทำนโยบายการพัฒนาจังหวัดและแนวทางการปฏิบัติงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและรับรองกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ให้สอดคล้องกับบริบททางด้านพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ไปร่างเป็นแผนกลยุทธ์ฯ ได้จำนวน 7 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มความมั่นคงทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาการจัดการน้ำเพื่อความมั่นคงของทรัพยากรน้ำภาคการผลิต (เกษตรและอุตสาหกรรม) ทั้งการจัดการน้ำท่วม น้ำแล้ง เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลน้ำและนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างความมั่นคงทางด้านพลังงาน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนเกษตรกร และพลังงานเพื่อส่งเสริมการผลิตของอุตสาหกรรมสีเขียว

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนานิเวศน์เมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดขยะ ลดน้ำเสีย ลดมลพิษ ด้วยกลไกชุมชนและการจัดการแบบมีส่วนร่วม

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการผลิตสินค้าทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมโดยใช้หลักการเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในภาคการผลิต

กลยุทธ์ที่ 6 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปล่อยของเสีย และมลพิษลงสู่แม่น้ำลำคลอง ในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และการเลี้ยงปศุสัตว์ให้มีเกณฑ์มาตรฐานสูงขึ้น เพื่อต่อการควบคุมมลพิษ ตาม พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

กลยุทธ์ที่ 7 พัฒนาและรับรองสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้กลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้นมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงใช้รูปแบบกำหนดโครงสร้างการสนทนาและสร้างแนวคำถาม และตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมให้เหลือเพียง 5 กลยุทธ์หลัก โดยใช้วิธีการการสนทนากลุ่ม มีผู้เข้าร่วม จำนวน 10 คน โดยให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ พบว่า

การเลือกลำดับกลยุทธ์ที่มีความสำคัญ 5 กลยุทธ์แรก จากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 2, กลยุทธ์ที่ 1, กลยุทธ์ที่ 3, กลยุทธ์ที่ 4 และกลยุทธ์ที่ 5 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การพัฒนาแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่กลอง จากภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี สู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทด้านพื้นที่ของจังหวัดราชบุรี มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งปริมาณน้ำที่ไหลเข้าเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณความต้องการใช้น้ำพบว่ามีความพอเพียง น้ำที่มีในพื้นที่เป็นน้ำที่รับมาจากเขื่อนแม่กลองเป็นส่วนใหญ่ ลุ่มน้ำท่าจีนและลุ่มน้ำเพชรบุรีตามลำดับ แต่ถ้าเกิดฝนทิ้งช่วงหรือหน้าแล้ง ก็จะทำให้พื้นที่ขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภาพิรวงศ์สกุล (2560) บริบทด้านสภาพที่ดินในจังหวัดราชบุรี บางพื้นที่เหมาะกับการเกษตรแต่ในขณะเดียวกันบางพื้นที่มีสภาพเป็นชั้นหินไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ จึงส่งผลให้ไม่เหมาะสมในการทำการเกษตร ส่วนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ล้วนเป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งโรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มปศุสัตว์ การใช้สารเคมีในการทำเกษตรจนถึงขั้นที่สภาพแวดล้อมไม่สามารถฟื้นคืนตัวเองได้ทัน นอกจากนี้ปัญหาฟาร์มสุกรมีน้ำเสียเล็ดลอดลงในแหล่งน้ำบริเวณอำเภอบางแพ ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในเขตรอยต่อจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดเพชรบุรี จนทำให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงนภา วานิชสรณ์ (2551)

เป้าหมายสำคัญของการจัดการลุ่มน้ำ คือ การผสมผสานหลักการทางวิชาการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจริต คุณธนกุลวงศ์ และคณะ(2557) เพื่อให้ลุ่มน้ำมีทรัพยากรน้ำใช้อย่างยั่งยืน และครอบคลุม ทั้งปริมาณน้ำ ระยะเวลาการไหล คุณภาพน้ำ ควบคุมการพังทลายของดิน และลดความเสียหายจากอุทกภัย รวมถึงการใช้ทรัพยากรในลุ่มน้ำถูกต้องตามหลักการอนุรักษ์ ดังนั้น การจัดการลุ่มน้ำจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากวางแผนใช้ที่ดินให้เหมาะสม สร้างมาตรการการใช้ทรัพยากรน้ำและการควบคุมมลพิษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของการจัดการลุ่มน้ำ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะไม่สามารถแก้ไขหรือป้องกันได้ ถ้าหน่วยงานของรัฐและเอกชน มุ่งที่จะแสวงหาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำกันอย่างเต็มที่ จนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง

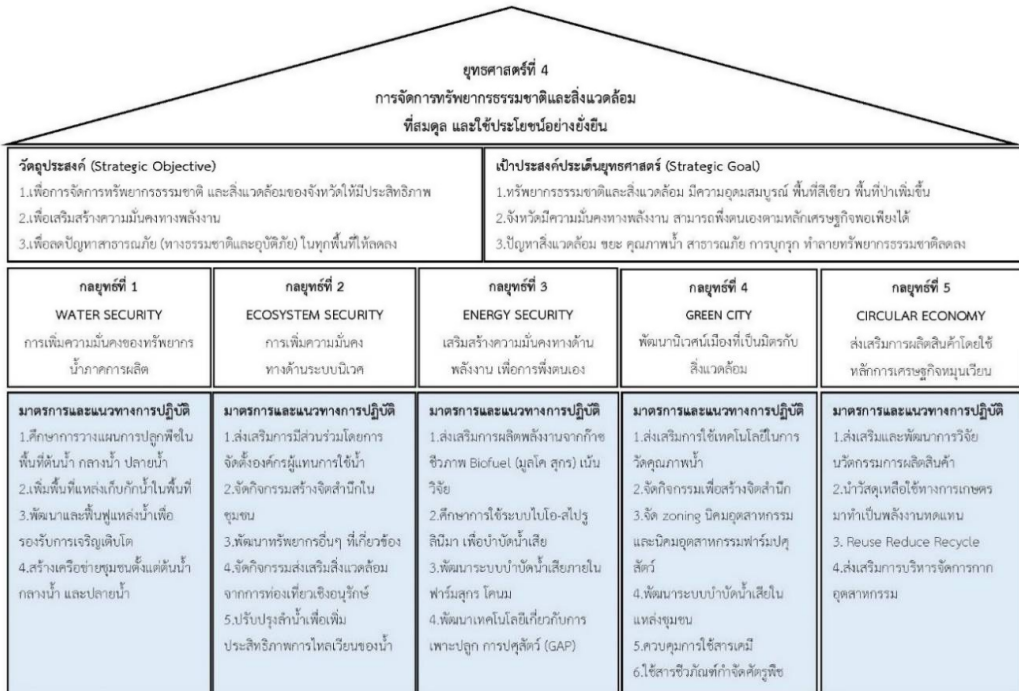
ดังนั้น จังหวัดราชบุรีต้องจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดให้มีความสอดคล้องกับ นโยบายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยบูรณาการนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนพัฒนาทางการเกษตร และอุตสาหกรรม โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ ไปกับการฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ ตลอดจนต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น จึงต้องการมีการบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าไปมีส่วนร่วม ทั้งในระดับชุมชน ตำบล อำเภอ และ จังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำของเกษม จันทรแก้ว (2551)

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยค้นพบแนวทางในการสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ดังนี้ 1) การบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) 2) การสร้างจริยธรรม จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Responsibility) 3) การมีส่วนร่วม (Participation) 4) การบูรณาการ (Integration) 5) การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) และ 6) การสร้าง เครือข่าย (Networking) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิษณุวัฒน์ มณศรีขำ และคณะ (2558) และสุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์ และบุญแสน เตียวบุญกุลธรรม (2559)

2. การศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกองค์การ เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ โดยการ รักษาจุดแข็งที่มีอยู่ และแก้ไขจุดอ่อนให้ลดลง ตลอดจนการนำโอกาสมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การก่อน ทั้งสภาพแวดล้อมภายใน เช่น โครงสร้างขององค์การ วัฒนธรรมขององค์การ ทรัพยากรมนุษย์ ทักษะในการปฏิบัติงาน ความเชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธร ทิพย์สุวรรณ (2557) และสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น นโยบายภาครัฐ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ มลพิษ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและ

ภายนอกช่วยให้องค์การบริหารถึงสถานการณ์ของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภาครัฐ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดล้วนมีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์ และกำหนดกลยุทธ์ให้ไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งคำ มณีวงศ์ (2553)

3.ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ประกอบด้วยกลยุทธ์ 5 กลยุทธ์ ดังนี้

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

จากกลยุทธ์ทั้ง 5 กลยุทธ์นี้ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นโมเดล WEEGC MODEL ในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี นำเสนอได้ดังนี้

ภาพที่ 2 WEEGCE MODEL

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. จากผลการวิจัย พบว่า พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 มาตรา 58 ให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัด ประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดให้สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด และมาตรา 59 การกำหนดเขตควบคุมมลพิษ ดังนั้นจังหวัดราชบุรี จึงควรเร่งศึกษาและบังคับใช้ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เพื่อป้องกันและควบคุมพื้นที่ที่ส่งผลเสียต่อความเป็นอยู่

1.2. จากผลการวิจัย พบว่า หน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานด้านทรัพยากรน้ำ ยังขาดการบูรณาการข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ จึงควรมีนโยบายให้พัฒนาระบบข้อมูลให้ทุกหน่วยงานสามารถนำไปใช้ได้ทันที และทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

1.3. จากผลการวิจัย พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด หรือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด ในด้านที่เกี่ยวข้องเพื่อความสอดคล้องต่อไปในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1. จากผลการวิจัย พบว่า จังหวัดราชบุรีมีมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง อยู่ในพื้นที่อำเภอจอมบึง จึงควรจัดกิจกรรมอนุรักษ์โดยร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับคนในพื้นที่ และเยาวชน ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างงานวิจัยในพื้นที่ของตน เช่น การวิจัยพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ สร้างแนวทางในการฟื้นฟูด้วยตนเอง เป็นต้น

2.2. จากผลการวิจัย พบว่า จังหวัดราชบุรีควรนำแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่พบในงานวิจัยนี้ ไปใช้เป็นหลักในการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรน้ำในพื้นที่ ดังนี้ (1) การบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) (2) การสร้างจริยธรรม จิตสำนึกและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Responsibility) (3) การมีส่วนร่วม (Participation) (4) การบูรณาการ (Integration) (5) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) และ (6) การสร้างเครือข่าย (Networking)

2.3. จากผลการวิจัย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถดำเนินการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ก่อมลพิษได้ ดังนั้น จังหวัดราชบุรีจึงควรเร่งกำกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ดำเนินการกิจควบคุมและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกิจการที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพประชาชนให้มีความเข้มข้นขึ้น

2.4. จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ยังคงใช้สารเคมีทำการเกษตรอยู่ ซึ่งส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์ หรือสนับสนุนให้ใช้สารชีวภัณฑ์เพื่อกำจัดศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมีให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาในพื้นที่จังหวัดราชบุรีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและสามารถแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

3.2. ควรศึกษาหาแนวทางและมาตรการในการปฏิบัติ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาฟาร์มปศุสัตว์ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำในพื้นที่จังหวัดราชบุรีอย่างต่อเนื่อง

3.3. ควรศึกษาเกณฑ์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เพื่อสร้างแนวทางการบริหารจัดการที่มีความพอดีระหว่างภาคเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมต่อไป

3.4. ควรศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป หรือศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำแม่กลองทั้งจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กิ่งคำ มณีวงศ์. (2553). การวิเคราะห์นโยบายและกฎหมายในการจัดการทรัพยากรน้ำของ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ปริญญาโทบริหารวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 (ศูนย์ปฏิบัติการราชบุรี). (2563).
แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 พ.ศ. 2562-2565 (ฉบับทบทวนปี 2563).
ราชบุรี: ศาลากลางจังหวัดราชบุรี.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดราชบุรี. (2563). แผนพัฒนาจังหวัดราชบุรี
พ.ศ.2561-2565 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2563). ราชบุรี : ศาลากลางจังหวัดราชบุรี.
- เกษม จันทรแก้ว. (2551). หลักการจัดการลุ่มน้ำ=Principle of Watershed Management.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. (2558). แผนยุทธศาสตร์
การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เล่มหลัก. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพยากรน้ำ.
- จุมพล พลุภัทรชีวิน. (2548). ปฏิบัติการวิจัยอนาคตด้วย EDFR. วารสารบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัย ขอนแก่น 1, (2): 19-31.
- ชลธร ทิพย์สุวรรณ. (2557). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์อมรินทร์ พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- ชิษณุวัฒน์ มณศรีขำ และคณะ. (2558). การวางแผนจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อความมั่นคงด้าน
น้ำของระบบนิเวศสามน้ำจังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ดวงนภา วานิชสรรพ. (2551). การศึกษาผลกระทบของน้ำทิ้งจากฟาร์มเลี้ยงสุกรในเขตจังหวัด
ราชบุรี ที่มีต่อคุณภาพน้ำและการบริหารจัดการน้ำ ในเขตฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่
กลอง (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต) นครปฐม : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติ์ขจร. (2559). แนวทางเพื่อการเรียนรู้การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ปัญญาชน

- เพ็ญนภา พิรวงศ์สกุล. (2560). การบริหารระบบอ่างเก็บน้ำภายใต้เงื่อนไขการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในลุ่มน้ำแม่กลอง (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน). (2555). การดำเนินการด้านการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโครงการพัฒนาลุ่มน้ำ 25 ลุ่มน้ำ และแบบจำลองน้ำท่วมน้ำแล้ง ลุ่มน้ำแม่กลอง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอสตีคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด
- สุจิริต คุณธนกุลวงศ์ และคณะ. (2557). โครงการ “ศูนย์วิจัยระบบการวางแผนจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อความมั่นคงระดับจังหวัด ระยะที่ 3” กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์และบุญแสน เตียวบุญกุลธรรม. (2559) การใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ และฟื้นฟู ทรัพยากรน้ำอย่างมีสมดุล. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559), 108 - 124.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2554). จอมปราชญ์แห่งการพัฒนา น้ำเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร : บริษัททอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- Andre L Delbecq, Andrew H. Van de Ven and David Gustafson, (1975). Group Techniques for Program Planning; a guide to nominal group and Delphi processes. Scott Foresman: Glenview IL.

ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อระดับน้ำตาลในเลือด
ของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2*

EFFECTS OF A SELF-MANAGEMENT PROGRAM ON LEVEL OF BLOOD
GLUCOSE AMONG PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES

เพ็ญบุญญา สัตยสมบุรณ์, Penboonya Sathayasomboon
จุดคัดกรอง กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร์
Screening Point, Nursing Department of OPD Unit, Phrae Hospital
สุวรรณี สร้อยสงค์, Suwannee Sroisong
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช
Boromarajonani College of Nursing, Buddhachinaraj
ภัณฑิราча เฟื่องทอง, Panthiracha Fountong
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี
Boromarajonani College of Nursing, Udon Thani
คุณญา แก้วทันคำ, Kunnaya Kaewtunkham
คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร์
NCDs Clinic, Nursing Department of OPD Unit, Phrae Hospital
Email : penboonya1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการตนเอง และระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเองและกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ซึ่งมาตรวจรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร์ จำนวน 68 ราย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 34 ราย และกลุ่มควบคุม 34 ราย การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง โดยจับคู่ให้มีลักษณะใกล้เคียงกันในเรื่องเพศ อายุ รายได้ โรคที่เกิดร่วม ดัชนีมวลกาย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย โปรแกรมการจัดการตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิด

* Received 8 May 2020; Revised 9 June 2020; Accepted 11 June 2020

ของลอริกและฮอลแมน (Lorig & Holman, 2003) คู่มือการจัดการตนเองสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน แบบวัดพฤติกรรมการจัดการตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบที่แบบกลุ่มตัวอย่างอิสระ

ผลการวิจัย พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง มีพฤติกรรมจัดการตนเองมากกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) อีกทั้งระดับน้ำตาลสะสมในเลือดของกลุ่มทดลองลดลงต่ำกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$)

คำสำคัญ : การจัดการตนเอง, ระดับน้ำตาลในเลือด, ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2

Abstract

This quasi-experimental research aimed to compare score of self-management and level of blood glucose of patients with type 2 diabetes between an experimental group and a control group. The participants were sixty-eight type 2 diabetes attending in Out Patient Department (OPD), Phrae hospital. They were randomly placed into an experimental group and a control group, each group composed of 34 patients selected based on matching similarity characteristics such as sex, age, incomes, morbidity and body mass index (BMI). The experimental group received the self-management program developed by the researcher based on Lorig & Holman (Lorig & Holman, 2003), while the control group received routine nursing care. The research instruments consisted of the self-management program, the Handbook of the patients with type 2 diabetes and the diabetes self care questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics and t-test for independent.

The results revealed that self-management behavior of the experimental group received the self-management program was significantly higher than the control group received routine nursing care ($p < .001$). Moreover, hemoglobin A1C of the experimental group were significantly lower than that of the control group ($p < .001$).

Keywords : Self-Management Program, Blood Glucose, Type 2 Diabetes

บทนำ

เบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของทุกประเทศทั่วโลก สำหรับประเทศไทยพบว่าประชาชนวัยผู้ใหญ่ป่วยเป็นเบาหวานถึง 4.02 ล้านคน และคาดว่าภายในปี พ.ศ. 2583 ความชุกของโรคเบาหวานจะเพิ่มสูงถึง 5.3 ล้านคน (ชัชลิต รัตรสาร, 2560, น. 4) เบาหวานยังเป็นสาเหตุการตาย 1 ใน 4 ของการเสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) อันได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หัวใจขาดเลือด โรคหลอดเลือดสมอง และโรกระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง ในปี พ.ศ. 2559 - 2561 ผู้ป่วยเบาหวานเสียชีวิต มีจำนวน 14,487 คน 14,322 คน และ 14,305 คน (ตามลำดับ) (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข, 2562, น. 3) จะเห็นได้ว่าโรคเบาหวานเป็นความเจ็บป่วยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดการเสียชีวิตจำนวนมาก

โรคเบาหวานชนิดที่ 2 เกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ผิดๆ น้ำตาลมาก และมีวิถีชีวิตแบบเนือยนิ่ง (sedentary lifestyle) เป็นสาเหตุให้เกิดโรคอ้วน ส่งผลให้ตับอ่อนผลิตอินซูลินไม่เพียงพอหรือไม่มีประสิทธิภาพ (lacking insulin) จึงมีน้ำตาลสะสมภายนอกเซลล์หรือมีระดับน้ำตาลในเลือดสูง (high blood glucose) เกิดความผิดปกติในการเผาผลาญคาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน ผลที่ตามมา คือ เกิดพยาธิสภาพต่อตา ไต หัวใจ และระบบประสาทแบบค่อยเป็นค่อยไป (WHO, 2016, pp. 12-13, 16 เช่น เบาหวานขึ้นจอประสาทตา (Diabetic retinopathy) และตาบอด ไตวายเรื้อรังจากเบาหวาน (Diabetic nephropathy) โรคเส้นประสาทส่วนปลายเสื่อมจากเบาหวาน (Diabetic neuropathy) ทำให้มีอาการปวด ชาเท้า เกิดแผลเรื้อรังและแผลติดเชื้อ จนกระทั่งมีโอกาสถูกตัดเท้า ผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่สามารถเปรียบเทียบระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ จะเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน ทำให้เกิดความพิการหรือเสียชีวิตได้ในที่สุด (Adler et al., 2010, pp. 841 - 846)

เบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่ต้องดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง เป้าหมายที่สำคัญของการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวาน คือ การเปรียบเทียบระดับน้ำตาลสะสมในเลือด น้อยกว่าหรือเท่ากับ 7 เปอร์เซ็นต์ เมื่อระดับน้ำตาลในเลือดลดลง จะลดการเกิดภาวะแทรกซ้อนต่ออวัยวะต่าง ๆ และลดการเสียชีวิตที่สัมพันธ์กับโรคเบาหวานได้ (ชัชลิต รัตรสาร, 2560, น. 5) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีหลายวิธีที่จะช่วยให้ผู้ป่วยเบาหวานควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิเช่น การให้ความรู้ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (life modification) หรือการจัดการตนเอง ดังศึกษาของจุฑามาส จันทรฉาย, มณีรัตน์ ธีระวิวัฒน์ และนิรัตน์ อิมามิ (2555, น. 69-70) โปรแกรมการจัดการตนเองทำให้ผู้ป่วยเบาหวานกลุ่มทดลองมีความรู้การจัดการตนเอง การรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวัง ในผลลัพธ์ของการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการจัดการตนเองด้านการบริโภคอาหาร และ

การออกกำลังกายที่ถูกต้องมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของสุมาลี หงษาวงศ์ (2562, น. 411) พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเอง ได้แก่ การกินอาหาร การออกกำลังกาย การกินยา การดูแลเท้า การผ่อนคลายอารมณ์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของสายพิน ปิ่นแก้ว (2561, น. 49 - 50) พบว่าผลของโปรแกรมจัดการตนเองต่อระดับน้ำตาลในเลือดในผู้ป่วยเบาหวานที่ใช้อินซูลินรายใหม่ลดลงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมจัดการตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ป่วยเบาหวานจะต้องมีความรู้ ความรับผิดชอบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองหรือจัดการตนเองจึงจะส่งผลให้สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้อย่างต่อเนื่อง

การจัดการตนเอง (self management) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการปรับพฤติกรรมเพื่อปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของตนเอง (health promoting activity) โดยมีกระบวนการสำคัญ คือ บุคคลเกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมกับโรคด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน ทุก ๆ วัน (day-to-day management) การจัดการตนเองจะต้องปฏิบัติในสิ่งที่ต้องกระทำ (self task) 3 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการทางการแพทย์ (medical management) เช่น การรับประทานยา การรับประทานอาหารเฉพาะโรค 2) การจัดการกับบทบาท (role management) เป็นการคงไว้หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับความเจ็บป่วย 3) การจัดการกับอารมณ์ (emotional management) เช่น อารมณ์กลัว เครียด ซึมเศร้าซึ่งเป็นผลจากความเจ็บป่วย (Lorig & Holman, 2003, pp. 1 - 3) นอกจากนี้การจัดการตนเองจะต้องครอบคลุมในเรื่อง 1) การรับประทานอาหารที่เหมาะสม (healthy eating) 2) การใช้ชีวิตให้กระฉับกระเฉงและการออกกำลังกาย (being active) 3) การติดตามตรวจสอบระดับน้ำตาลในเลือด (glucose monitoring) ต้องรู้และแปลผลระดับน้ำตาลของตนเอง และค่าเป้าหมายที่ตอบสนองต่อการรักษา 4) การรับประทานยาต่อเนื่อง (taking medication) 5) การแก้ปัญหา (problem solving) 6) การปรับตัวและการจัดการความเครียดอย่างเหมาะสม (healthy coping) 7) การลดความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน (reducing risks) (American Diabetes Association, 2015, pp. S41 - S44) อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตัวจะได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของแต่ละบุคคล เพราะการรับรู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ โดยบุคคลต้องรู้ว่าโรคที่เกิดขึ้นนั้นมีความรุนแรงและทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต หากรับรู้และปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูกต้องจะสามารถป้องกันโรคและลดความรุนแรงของโรคได้

จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีผู้ป่วยเบาหวานจำนวนมาก และจำนวนผู้ป่วยเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยพบว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2556 - 2558 มีอัตราป่วยด้วยโรคเบาหวานเท่ากับ 12.26, 21.75 และ 29.35 ต่อแสนประชากร (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2558,

น. 2) คลินิกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร่ ให้บริการตรวจรักษาพยาบาลจำนวนมากและเพิ่มขึ้นทุกปี จากสถิติ ปี พ.ศ. 2560 - 2562 มีผู้ป่วยเบาหวานมาตรวจรักษาที่คลินิกผู้ป่วยนอก จำนวน 4,200 คน 5,200 คน และ 4,565 คน ตามลำดับ (โรงพยาบาลแพร่, 2563) อีกทั้งผู้ป่วยโรคเบาหวานมีระดับน้ำตาลสะสมในเลือด (HbA1C) มากกว่า 7 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน

จากข้อมูลและการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสุขภาพของผู้ป่วยโรคเบาหวาน และควรส่งเสริมผู้ป่วยโรคเบาหวานสามารถจัดการดูแลสุขภาพตนเองเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติหรือใกล้เคียงระดับน้ำตาลในเลือดปกติ ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการจัดการตนเองต่อระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในเกณฑ์ปกติด้วยตนเอง และนำมาใช้ปรับปรุงการบริการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลปกติ ก่อน-หลังการทดลอง
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลปกติ ก่อน-หลังการทดลอง

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโรคว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารักษาโรงพยาบาลแพร่

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารักษาคลินิกเบาหวาน และ/หรือคลินิกอายุรกรรม แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร่

เกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ (Inclusion criteria)

- 1) เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2
- 2) อายุ 18 ปี ขึ้นไป
- 3) มีระดับน้ำตาลในเลือดมากกว่า 140 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ของการมาตรวจตามนัด (visit) 2 ครั้ง

4) มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ สื่อสารภาษาไทยเข้าใจ และยินยอมเข้าร่วมการศึกษา
เกณฑ์การคัดออกจากโครงการวิจัย (Exclusion criteria) มีดังนี้

- (1) มีภาวะแทรกซ้อนหรือโรคร่วมที่เป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรม
- (2) กลุ่มตัวอย่างปฏิเสธหรือขอลอนตัวระหว่างเข้าร่วมวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (sample size) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G*Power กำหนดกลุ่มทดสอบเป็น t-test แบบ two groups และ A priori compute, Effect size 0.70 กำหนดความเชื่อมั่นที่ 95 % และอำนาจการทดสอบ (1- β error probability) 0.80 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 34 ราย ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้กำหนดขนาดกลุ่มทดลอง 34 ราย และกลุ่มควบคุม 34 ราย รวมทั้งสิ้น 68 คน กลุ่มทดลอง คือ ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับการรักษาที่คลินิกเบาหวาน แผนกผู้ป่วยนอก ส่วนกลุ่มควบคุม คือ ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับการรักษาที่คลินิกอายุรกรรม แผนกผู้ป่วยนอก การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ไม่มีการปนเปื้อนเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง ไม่มีโอกาสพบกัน อีกทั้งใช้การจับคู่เพื่อคัดเลือกลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองให้มีลักษณะใกล้เคียงกันในเรื่องเพศ อายุ รายได้ โรคที่เกิดร่วม ดัชนีมวลกาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้ ดัชนีมวลกาย (BMI) โรคร่วมและระดับน้ำตาลในเลือด (ในการศึกษานี้ใช้ระดับน้ำตาลสะสมในเลือด (Hemoglobin A1c : HbA1c)

ส่วนที่ 2 แบบวัดพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ผู้วิจัยได้ดัดแปลงแบบสอบถามการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน (Diabetes Self-Management Questionnaire : DSMQ ของสมิทท์และคณะ (Schmitt et al, 2013) ประกอบด้วย 6 ด้าน มีจำนวน 16 ข้อ ดังนี้ (1) การควบคุมอาหาร (Dietary Control : DC) จำนวน 4 ข้อ (2) การออกกำลังกาย (Physical Activity : PA) จำนวน 2 ข้อ (3) การใช้ยา (Medication Adherence : MA) จำนวน 2 ข้อ (4) การจัดการความเครียด (Stress management : EM)

จำนวน 2 ข้อ (5) การติดตามระดับน้ำตาลในเลือด (Glucose Management : GM) จำนวน 2 ข้อ (6) การมาตรวจตามนัด (Physician contact : PC) จำนวน 3 ข้อ และสรุปพฤติกรรมการจัดการตนเอง (Sum Scale of Self Management Behavior) จำนวน 1 ข้อ

การกำหนดคะแนนรายข้อที่เป็นข้อคำถามเชิงบวก ดังนี้

- 0 คะแนน หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติพฤติกรรมนี้ ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา
- 1 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนี้น้อยมาก ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา
- 2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนี้เป็นบางครั้ง ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา
- 3 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนี้อย่างสม่ำเสมอในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา

การกำหนดคะแนนรายข้อที่เป็นข้อคำถามเชิงลบ ดังนี้

- 0 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนี้อย่างสม่ำเสมอ ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา
- 1 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนี้เป็นบางครั้ง ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา
- 2 คะแนน หมายถึง ปฏิบัติพฤติกรรมนี้น้อยมาก ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา
- 3 คะแนน หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติพฤติกรรมนี้ ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้ ผู้วิจัยขออนุญาตใช้แบบวัดพฤติกรรมการจัดการสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานของสมิทท์และคณะ (Schmitt et al., 2013, pp. 4 - 11) และนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมและครอบคลุมกับกิจกรรมประจำวันของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 แล้วนำเครื่องมือไปทดลองสอบถามกับผู้ป่วยเบาหวานจำนวน 5 คน นำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ข้อคำถามมีความชัดเจน เข้าใจง่าย

จากนั้นนำแบบสอบถามฯ ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ป่วยเบาหวาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.70

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 โปรแกรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ผู้วิจัยสร้างตามแนวคิดการจัดการตนเองของลอริกและฮอลแมน (Lorig & Holman, 2003) ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และความเหมาะสมทางภาษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.87 แล้วนำไปทดลองกับผู้ป่วยเบาหวานที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง 5 ราย เพื่อประเมินความเข้าใจเนื้อหา

2.2 สมุดประจำตัวผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และคู่มือโรคเบาหวาน ซึ่งเป็นเอกสารที่มีคำแนะนำการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่ใช้ในโรงพยาบาลแพร่ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.92

การดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2561
รวมระยะเวลา 8 เดือน

1. ขั้นตอนการดำเนินการ

1.1 ตรวจสอบระดับน้ำตาลในเลือด เก็บรวบรวมวัดพฤติกรรมกรรมการจัดการตนเอง
ก่อนการทดลอง ในกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

1.2 กลุ่มควบคุมได้รับการพยาบาลปกติ

2. ขั้นตอนทดลอง

สัปดาห์ที่ 1 กิจกรรมที่ 1 ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเบาหวานและการจัดการตนเองของ
ผู้ป่วยโรคเบาหวาน ใช้เวลา 30 นาที สื่อที่ใช้ คือ พาวเวอร์พอยต์ (power point) เรื่อง ความรู้
เกี่ยวกับโรคเบาหวานและการจัดการตนเองของโรคผู้ป่วยเบาหวาน เนื้อหาครอบคลุม ทุกด้าน
ได้แก่ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การใช้ยา การจัดการความเครียด การติดตาม
ระดับน้ำตาลในเลือด การมาตรวจตามนัด และภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน

กิจกรรมที่ 2 การลงบันทึกข้อมูลระดับน้ำตาลในเลือด อาหาร การออกกำลังกายในแต่ละ
วันลงในสมุดประจำตัวผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ใช้เวลา 10 นาที

กิจกรรมที่ 3 การตั้งเป้าหมาย และกำหนดแผนการจัดการตนเองเกี่ยวกับการควบคุม
อาหาร การออกกำลังกายในแต่ละวัน การใช้ยา การจัดการความเครียด การติดตามระดับ
น้ำตาลในเลือด ใช้เวลา 20 นาที

สัปดาห์ที่ 2-3 ผู้วิจัยติดตามทางโทรศัพท์เป็นรายบุคคล

สัปดาห์ที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการตนเอง และทบทวนการจัดการตนเอง
เป็นรายกลุ่ม

สัปดาห์ที่ 5-7 กลุ่มตัวอย่างดำเนินตามโปรแกรม ผู้วิจัยติดตามทางโทรศัพท์เป็น
รายบุคคล

สัปดาห์ที่ 8 ส่งเสริมศักยภาพในการจัดการตนเองเกี่ยวกับโรคเบาหวาน นำเสนอ
เรื่องราวที่ประสบความสำเร็จในการจัดการตนเอง และทบทวนการจัดการตนเองให้เป็นไปตาม
เป้าหมายเป็นรายกลุ่มใช้เวลา 60 นาที

สัปดาห์ที่ 9-11 กลุ่มตัวอย่างดำเนินตามโปรแกรม ผู้วิจัยติดตามทางโทรศัพท์
เป็นรายบุคคลรายบุคคล

สัปดาห์ที่ 12 สรุปการจัดการตนเองเป็นรายกลุ่ม วัดพฤติกรรมกรรมการจัดการตนเอง และ
ระดับน้ำตาลสะสมในเลือด ใช้เวลา 60 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน โรคที่เกิดร่วมกับโรคเบาหวาน ดัชนีมวลกาย (BMI) คำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้อมูลคุณภาพด้วยสถิติไคสแควร์ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณทดสอบด้วยสถิติ Independent t-test

2. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมกรรมการจัดการตนเองและระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติ Independent t-test

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลแพร่ เลขที่ 5/2561 โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและให้ผู้ร่วมวิจัยมีอิสระในการตัดสินใจการเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมลงนามชื่อในแบบฟอร์มยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ข้อมูลที่ได้จะถูกนำเสนอในภาพรวม

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 70.59 และ 73.73 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.94 และ 61.76 ส่วนใหญ่มีรายได้ 701-5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.18 และ 61.77 มีโรคความดันโลหิตสูงและไขมันในเลือดสูง คิดเป็นร้อยละ 61.76 และ 70.58 มีดัชนีมวลกาย อ้วนระดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 41.18 กลุ่มเปรียบเทียบอ้วนระดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 35.29 ส่วนใหญ่มีระดับน้ำตาลสะสมในเลือดมากกว่า 8.5 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งในกลุ่มทดลองคิดเป็นร้อยละ 67.64 และกลุ่มเปรียบเทียบคิดเป็นร้อยละ 79.41 ตามลำดับ เมื่อทดสอบลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องเพศ อายุ รายได้ โรคร่วม ดัชนีมวลกาย พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ข้อมูลทั่วไป	กลุ่มทดลอง (n=34)		กลุ่มควบคุม (n=34)		p - value
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศ					.763 ^a
ชาย	10	29.41	9	26.47	
หญิง	24	70.59	25	73.53	
อายุ (ปี)					.533 ^a
≤60	18	52.94	21	61.76	
61-80	16	47.06	13	38.24	
Mean (SD)	61.15 (9.025)		58.18(8.526)		
รายได้ต่อเดือน (บาท)					.695 ^a
600-700	10	29.41	9	26.47	
701-5000	14	41.18	21	61.77	
มากกว่า 5000	10	29.41	4	11.76	
โรคที่เกิดร่วมกับโรคเบาหวาน					.418 ^a
ความดันโลหิตสูง	6	17.65	5	14.71	
ไขมันในเลือดสูง	7	20.59	5	14.71	
ความดันโลหิตสูงและไขมันในเลือดสูง	21	61.76	24	70.58	
ดัชนีมวลกาย (BMI) (กิโลกรัม/เมตร ²)					.706 ^a
18.51-22.99 (สมส่วน)	8	23.53	9	26.47	
23.00-24.99 (อ้วนระดับ 1)	9	26.47	12	35.29	
25.00-29.99 (อ้วน ระดับ 2)	14	41.18	7	20.59	
มากกว่า 30.00 (อ้วนระดับ 3)	3	8.82	6	17.65	

หมายเหตุ ^a = Fisher's exact test, ^b =independent t-test

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองก่อนได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง และกลุ่มควบคุมก่อนได้รับการพยาบาลตามปกติ และภายหลังได้รับโปรแกรม

2.1 ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ก่อนการทดลอง พบว่า พฤติกรรมการจัดการตนเองโดยรวม ก่อนการทดลองระหว่างกลุ่ม

ทดลอง และกลุ่มควบคุม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อย่างไรก็ตามมีรายด้านที่แตกต่างกัน คือ ด้านการใช้ยา ($p=.003$) และการมาตรวจตามนัด ($p=.000$) ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองก่อนได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง ($n=34$) และกลุ่มควบคุมก่อนได้รับการพยาบาลตามปกติ ($n=34$)

พฤติกรรมจัดการตนเอง รายด้าน	กลุ่มทดลอง ($n=34$)		กลุ่มควบคุม ($n=34$)		t- score	p- value
	Mean	SD	Mean	SD		
1. การควบคุมอาหาร	7.79	.880	7.529	1.376	.945	.345
2. การออกกำลังกาย	3.44	1.236	3.17	.869	1.022	.311
3. การใช้ยา	5.14	.609	4.24	1.596	3.111*	.003
4. การจัดการความเครียด	3.882	.913	4.06	1.650	-.546	.587
5. การติดตามระดับน้ำตาล ในเลือด	3.71	1.315	2.88	1.066	1.074	.287
6. การมาตรวจตามนัด	4.56	1.264	6.26	1.639	-4.778*	.000
7. พฤติกรรมจัดการ ตนเอง	2.68	.475	2.62	.493	.501	.618
รวม	31.21	3.160	30.76	5.17	.425	.673

* $p < .05$

2.2 ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ภายหลังจากทดลอง พบว่า พฤติกรรมจัดการตนเองโดยรวม ภายหลังจากทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=.000$) โดยมีรายด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ด้านการควบคุมอาหาร ($p=.003$) การมาตรวจตามนัด ($p=.027$) และพฤติกรรมจัดการตนเอง ($p=.020$) ตามลำดับ ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ภายหลังจากได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง ในกลุ่มทดลอง (n=34) และภายหลังจากได้รับการพยาบาลตามปกติ ในกลุ่มควบคุม (n=34)

พฤติกรรมจัดการตนเอง รายด้าน	กลุ่มทดลอง (n=34)		กลุ่มควบคุม (n=34)		t- score	p- value
	Mean	SD	Mean	SD		
1. การควบคุมอาหาร	8.88	2.011	7.11	1.601	3.994*	.000
2. การออกกำลังกาย	3.65	1.840	3.06	.982	1.644	.105
3. การใช้ยา	4.82	1.140	4.24	1.596	1.748	.085
4. การจัดการความเครียด	4.56	.859	4.06	1.650	1.567	.122
5. การติดตามระดับน้ำตาล ในเลือด	3.26	1.781	2.88	1.066	1.074	.287
6. การมาตรวจตามนัด	7.15	1.579	6.26	1.639	2.261*	.027
7. พฤติกรรมจัดการ ตนเอง	2.85	.702	2.50	.508	2.376*	.020
รวม	35.18	5.578	30.12	5.17	3.877	.000

* $p < .05$

3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2

3.1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ระหว่างกลุ่มทดลองก่อนการได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง และกลุ่มเปรียบเทียบก่อนได้รับการพยาบาลตามปกติ พบว่าทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 กลุ่มทดลองก่อนได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง (n=34) และกลุ่มควบคุมก่อนได้รับการพยาบาลตามปกติ (n=34)

ระดับน้ำตาลสะสม ในเลือด	กลุ่มทดลอง (n=34)		กลุ่มควบคุม (n=34)		t- score	p- value
	Mean	SD	Mean	SD		
ก่อนการทดลอง	10.34	2.233	10.13	1.748	.441	.660

3.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด ระหว่างกลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมการจัดการตนเองและกลุ่มเปรียบเทียบการพยาบาลตามปกติ พบว่า ภายหลังจากได้รับโปรแกรมการจัดการตนเองกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือด น้อยกว่ากลุ่มเปรียบเทียบที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .000$) ตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 กลุ่มทดลองหลังได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง ($n=34$) และกลุ่มควบคุมหลังได้รับการพยาบาลตามปกติ ($n=34$)

ระดับน้ำตาลสะสมในเลือด	กลุ่มทดลอง ($n=34$)		กลุ่มควบคุม ($n=34$)		t- score	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
หลังการทดลอง	8.46	1.560	10.32	1.515	-4.999*	.000

** $p < .05$

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการด้วยตนเอง และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลปกติ ก่อน - หลัง การทดลอง ผลการศึกษา พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเองโดยรวมของกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง มากกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลปกติ อธิบายได้ว่า โปรแกรมการจัดการตนเองทำให้ผู้ป่วยเบาหวานเกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง และสามารถปรับพฤติกรรมปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมกับโรคด้วยตนเอง (Lorig & Holman, 2003, pp. 1 - 2) สอดคล้องกับการศึกษาของสุมาลี หงษ์วรงค์ (2562, น. 411) พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการจัดการตนเอง ได้แก่ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การรับประทานยา การดูแลเท้า การผ่อนคลายอารมณ์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการดูแลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ป่วยเบาหวานมีความรู้ ความรับผิดชอบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองหรือจัดการตนเอง จึงจะส่งผลให้สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้

2. เปรียบเทียบระดับน้ำตาลในเลือดของระหว่างที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลปกติ ก่อน-หลังการทดลอง ผลการศึกษา พบว่า ภายหลังการทดลอง ของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 กลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเองระดับน้ำตาลในเลือด ลดลงมากกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลปกติ อธิบายได้ว่า เนื่องจากผู้ป่วยเบาหวานกลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยโปรแกรมจัดการตนเอง ประกอบด้วย กิจกรรมการตั้งเป้าหมาย และกำหนดแผนการจัดการตนเองเกี่ยวกับการควบคุมอาหาร การออกกำลังกาย ในแต่ละวัน การใช้ยา การจัดการความเครียด การติดตามระดับน้ำตาลในเลือด อีกทั้งยังส่งเสริมศักยภาพในการจัดการตนเองเกี่ยวกับโรคเบาหวาน ดังนั้นผู้ป่วยเบาหวานกลุ่มทดลองจึงสามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ร่มเกล้า กิจเจริญไชย (2556, น. 4) พบว่า ประสิทธิผลของโปรแกรมการจัดการตนเองเรื่องการบริโภคอาหารในผู้ป่วยเบาหวานชนิดต่อพฤติกรรมบริโภคอาหาร ค่าน้ำตาลสะสมและดัชนี มวลกาย พบว่ากลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเอง มีค่าคะแนนพฤติกรรมบริโภคอาหารเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ และค่าน้ำตาลสะสมและดัชนีมวลกายลดลงมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ เช่นเดียวกับการศึกษาของจุฑามาส จันทรฉาย, มณีรัตน์ ชีระวิวัฒน์ และนิรัตน์ อิมามี (2555, น. 69 - 70) โปรแกรมการจัดการตนเองทำให้ผู้ป่วยเบาหวานกลุ่มทดลองมีความรู้การจัดการตนเอง การรับรู้ความสามารถตนเอง ความคาดหวังในผลลัพธ์ของการบริโภคอาหาร พฤติกรรมการจัดการตนเองด้านการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่ถูกต้องมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของสายพิณ ปิ่นแก้ว (2561, น. 49 - 50) พบว่าผลของโปรแกรมจัดการตนเองต่อระดับน้ำตาลในเลือดในผู้ป่วยเบาหวานที่ใช้อินซูลินรายใหม่ลดลงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมจัดการตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมรายด้านที่ไม่แตกต่างกันทั้งกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการจัดการตนเองระดับน้ำตาลในเลือดลดลงดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลปกติ การออกกำลังกาย การใช้ยา การจัดการความเครียด การติดตามระดับน้ำตาลในเลือด ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้ป่วยเบาหวานจะต้องตระหนักถึงการใช้ชีวิตให้กระฉับกระเฉง การติดตามตรวจสอบระดับน้ำตาลในเลือด ซึ่งพบว่า เมื่อกลับไปอยู่บ้าน ผู้ป่วยเบาหวานไม่มีเครื่องเจาะหาระดับน้ำตาล ทำให้ติดตามตรวจสอบระดับน้ำตาลในเลือดไม่สามารถทำได้ในสภาพการที่บ้าน ซึ่งควรแก้ปัญหาและจัดหาแหล่งสนับสนุนที่เอื้ออำนวยต่อผู้ป่วยเบาหวานในชุมชน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติตัวจะได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ของแต่ละบุคคล เพราะการรับรู้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ โดยบุคคลต้องรับรู้โรคที่เกิดขึ้นนั้นมีความรุนแรงและทำให้เกิดผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต หากรับรู้และปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูกต้องจะมีพฤติกรรมจัดการตนเอง เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและลดความรุนแรงของโรคได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรนำโปรแกรมการจัดการตนเองมาใช้ดูแลผู้ป่วยเบาหวานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การคงอยู่ของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพและการกำกับตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน
2. ควรมีการนำโปรแกรมการจัดการตนเองไปประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยเรื้อรัง เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และลดภาวะแทรกซ้อนของโรคเรื้อรังที่มีปัญหาในลักษณะคล้ายคลึงกับผู้ป่วยเบาหวาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2558). สถิติข้อมูลโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของสำนักโรคไม่ติดต่อจำนวน และอัตราการตาย โรคไม่ติดต่อประจำปี 2558. เรียกใช้เมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://bit.ly/2uWWfRN>
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. (2562). จำนวนและอัตราการตายโรคไม่ติดต่อ ปี 2559-2561 (รวม 4 โรค/ ความดันโลหิตสูง/ เบาหวาน/ หัวใจขาดเลือด/ หลอดเลือดสมอง/ หลอดลมอักเสบ ถูกลมโป่งพอง) ต่อประชากรแสนคน. เรียกใช้เมื่อ 8 พฤษภาคม 2563 จาก <http://www.thaincd.com/2016/mission/documents-detail.php?id=13653&tid=32&gid=1-020>
- จุฑามาส จันท์ฉาย, มณีรัตน์ ธีระวิวัฒน์ และนิรัตน์ อิมามี. (2555). โปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเบาหวานและการจัดการตนเองผู้ที่เป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 7(2), 69-83.
- ชัชสิทธิ์ รัตสาร. (2560). สถานการณ์ปัจจุบันและความร่วมมือเพื่อปฏิรูปการดูแลรักษาโรคเบาหวานในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 8 พฤษภาคม 2563 จาก <https://bit.ly/35uxnCD>
- โรงพยาบาลแพร่. (2563). ข้อมูลผู้ป่วยเบาหวาน แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลแพร่ ปี 2560-2562. แพร่ : โรงพยาบาลแพร่. (เอกสารอัดสำเนา)
- ร่มเกล้า กิจเจริญไชย. (2556). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการจัดการตนเองเรื่องการบริโภคอาหารในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่2 ต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ค่าน้ำตาลสะสมและดัชนีมวลกาย. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สายพิณ ปิ่นแก้ว. (2561). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อพฤติกรรมการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดและระดับน้ำตาลในเลือดในผู้ป่วยเบาหวานที่ใช้อินซูลินรายใหม่. *Royal Thai Air Force Medical Gazette*, 64(3), 49-60.
- สุมาลี หงษาวงศ์. (2562). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28(3), 411-417.
- Adler, A., Erqou, S., Lima, T.A, and Robison, A.H. (2010). Association between glycated haemoglobin and the risk of lower extremity amputation in patients with diabetes mellitus-review and meta-analysis. *Diabetologia*, 53(5), 840-9.
- American Diabetes Association. (2015). Approaches to glycemic treatment. *Diabetes Care*, 38(Suppl 1), S41-S48.
- .Lorig, K.R. and Halman, H.R. (2003). Self-management education: History, definition, outcomes, and mechanism. *Annals of Behavioral Medicine*, 26(1),1-7.
- Schmitt, A., Gahr, A., Hermanns, N., Kulzer, B., Huber, J., and Haak, T. (2013). The Diabetes Self-management questionnaire (DSMQ): Development and evaluation of an instrument to assess diabetes-care activities associated with glycemic control. *Health and Quality of Life*, 11(138), 1-14.
- World Health Organization. (2016). Global report on diabetes 2016. Retrieved May 8, 2020, From: <https://bit.ly/2MiG6hP>

ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่*

ANXIETY IN ENGLISH FOR EVERYDAY COMMUNICATION COURSE
OF FIRST – YEAR STUDENTS AT RAJAMANGALA UNIVERSITY
OF TECHNOLOGY LANNA CHIANG MAI

นพรัตน์ เตชะพันธ์รัตน์กุล, Noparat Techapunratanakul
ปาริชาติ บัวเจริญ, Parichat Buacharorn
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
Faculty of Sciences and Agricultural Technology
Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai
กนิษฐา ลังกาพินธุ์, Kanitta Lungkapin
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่
Faculty of Business Administration and Liberal Arts
Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai
ปวันรัตน์ บัวเจริญ, Pawanrat Buochareon
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Faculty of Liberal Arts, Maejo University
E - mail : kpnoparat@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา 2) เปรียบเทียบระดับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

* Received 29 March 2020; Revised 14 June 2020; Accepted 18 June 2020

ราชชมงคลล้านนาเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2562 จำนวน 323 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า

ผลการวิจัย

1. นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านการพูด มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านการเขียน มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการฟัง มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับน้อย

2. นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันที่จำแนกตามเพศ อายุ โรงเรียน/วิทยาลัยที่จบมา ที่ตั้งของโรงเรียน/วิทยาลัยที่จบมา และคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ ต่างกัน มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 สำหรับคณะที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่ นักศึกษามีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

คำสำคัญ : ความวิตกกังวลในการเรียน, ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร, ปริญญาตรี

Abstract

The objectives of this study were to 1) study the anxiety levels of students in the English for Everyday Communication course, 2) compare the anxiety levels of students in the English for Everyday Communication course. The sample was 323 first-year students who enrolled in English for Everyday Communication during the first semester of the academic year 2019 at Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai. The instrument in data collection was questionnaires and data were analyzed to acquire Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, T – test Independent and One-Way ANOVA.

The findings of this research showed that 1) the existence of anxiety among students who attended the English for Everyday Communication course in overall were at a moderate level. When considering each aspect, it was found that speaking anxiety was the highest average at a moderate level, followed by writing anxiety was at a moderate level as well. Listening anxiety was the lowest average at a low level. 2) according to students' gender, age, school, school location, and English subject average scores, there were no significant differences at the 0.05 level in anxiety level in both overview and each aspect. And when categorized by faculty, there was statistically significant differences at the 0.05 level in anxiety level in both overview and each aspect.

Keywords : Anxiety English, For Communication, Bachelor Degree

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาอังกฤษนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 และในโลกอนาคตเนื่องจากเป็นภาษากลางที่ใช้ในการเรียนรู้ การสื่อสาร เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ โดยมีภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง รวมทั้งพัฒนาทางการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมการเมืองและเทคโนโลยี ตลอดจนสามารถถ่ายทอดเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่งดงามของประเทศนั้นไปสู่ประชาคม ดังจะเห็นได้ในการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศที่กำหนดให้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาตลอดจนถึงระดับอุดมศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะใน 4 ด้าน คือ ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน (เกศนีย์ มากช่วย และคณะ, 2561, น.132) และประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเทศที่ให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ เพราะประเทศไทยเป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC หรือ ASEAN Economic Community) เพื่อพัฒนาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีศักยภาพและเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนี้ ภาษาอังกฤษจะกลายเป็นภาษาราชการสำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ประเทศไทยจะต้องพัฒนาศักยภาพของภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารของภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้ คือ พัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนภาษาอังกฤษเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะภาษาอังกฤษมิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลที่ต้องการ และเพื่อประกอบอาชีพเท่านั้น แต่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร การเจรจาต่อรองเพื่อการแข่งขัน และความร่วมมือทั้งทางด้าน เศรษฐกิจและการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การรู้ภาษาอังกฤษ ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้คน เพราะมีความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ของแต่ละเชื้อชาติทำให้ผู้คนสามารถปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้องและมีความเหมาะสม

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่ ให้ความสำคัญกับการเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อที่จะได้พัฒนานักศึกษาให้มีศักยภาพในทุก ๆ ด้านของการสื่อสารด้านภาษาอังกฤษ จึงได้มีวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน (English for Everyday Communication) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีระดับชั้นปีที่ 1 เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในด้านภาษาอังกฤษให้สามารถทัดเทียมกับประเทศต่าง ๆ ในสมาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ แต่เนื่องจากภาษาอังกฤษนั้นไม่ใช่ภาษาประจำชาติของประเทศไทย และคนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารหรือพูดคุยในชีวิตประจำวัน ทำให้การเรียนภาษาอังกฤษเป็นไปได้อย่างยากลำบากสำหรับคนบางกลุ่มที่มีปัญหาทางการเรียนภาษาต่างประเทศ

เช่น ไม่มีความมั่นใจในการใช้ภาษาต่างประเทศต่อหน้าผู้อื่นหรือเจ้าของภาษา เพราะกลัวว่าจะใช้ไม่ถูกต้อง จึงเกิดความวิตกกังวลในระหว่างเรียน ส่งผลให้ไม่สามารถเรียนรู้ภาษาต่างประเทศได้เท่าที่ควร ซึ่งความวิตกกังวลประเภทนี้มักพบเจอได้อย่างกว้างขวางในวงการทางการศึกษา มีงานวิจัยที่ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษและพบว่าความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษมักเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุจากทั้งปัจจัยภายในห้องเรียน ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน และการปฏิบัติการสอน และปัจจัยภายนอกห้องเรียน ได้แก่ สังคม และ วัฒนธรรม (ศิริพันธ์ นุญญเขียว, 2561, น. 233)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่มีผลกระทบต่อความวิตกกังวลและระดับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา และเปรียบเทียบระดับความวิตกกังวลของการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่ เพื่อนำไปพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา (จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ คณะ โรงเรียน/วิทยาลัยที่จบระดับมัธยมปลาย/ปวช. ที่ตั้งของโรงเรียน/วิทยาลัยที่จบระดับมัธยมปลาย/ปวช. คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา คือ ความวิตกกังวลในการเรียน แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการพูด ด้านการฟัง ด้านการอ่าน ด้านการเขียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการสื่อสาร ด้านสื่อการสอนและการวัดประเมินผล

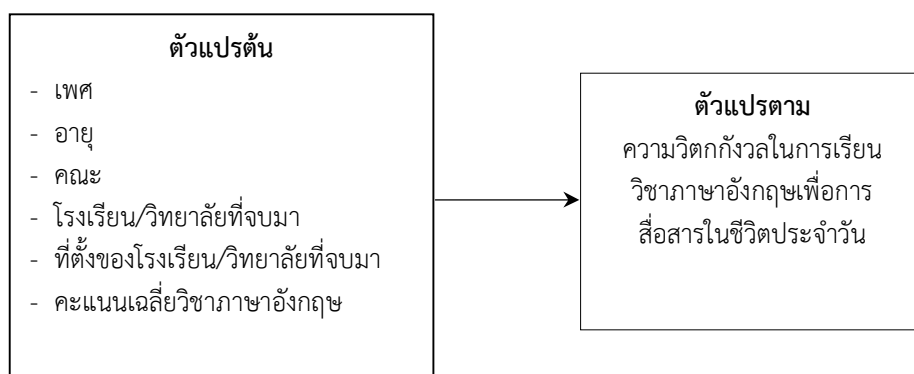
ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2562 จำนวนทั้งหมด 1,679 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ปีการศึกษา 2562 จำนวน 323 คน โดยใช้การหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane ซึ่งมีค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จากนั้นใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนประชากรของแต่ละคณะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง

คณะ	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
คณะวิศวกรรมศาสตร์	771	149
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์	559	107
คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์	349	67
รวม	1679	323

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ประกอบด้วยเพศ อายุ คณะ โรงเรียน/วิทยาลัย ที่จบมา ที่ตั้งของโรงเรียน/วิทยาลัยที่จบมา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งกำหนดตัวเลือกได้ 5 ระดับ คือ 1 - 5 (ระดับความวิตกกังวลน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ตามลำดับ)

การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการเรียนของนักศึกษาหรือที่มีเนื้อหาใกล้เคียง เพื่อกำหนดขอบเขต และแนวทางในการออกแบบเครื่องมือในการวิจัย

2. สร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเหมาะสมของแบบสอบถาม โดยมีค่าความสอดคล้อง มากกว่า 0.50 (IOC = 0.96)

4. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.89

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ และทำการวิเคราะห์ระดับความวิตกกังวลในการเรียนด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการเปรียบเทียบความวิตกกังวลในการเรียนโดยใช้สถิติที (T – test Independent) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555, น. 356)

การแปลผลการวิเคราะห์ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ใช้เกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด , 2535, น. 100)

4.51 - 5.00 หมายถึงมีระดับความวิตกกังวลมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึงมีระดับความวิตกกังวลมาก

2.51 - 3.50 หมายถึงมีระดับความวิตกกังวลปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึงมีระดับความวิตกกังวลน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึงมีระดับความวิตกกังวลน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 323 คน ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความวิตกกังวลในการเรียนของนักศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา เกี่ยวกับ เพศ อายุ คณะ สถานที่เรียนจบ ที่ตั้งของ สถานที่เรียนจบ และคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ ได้ผลการศึกษาดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	ระดับตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	ชาย	114	35.29
	หญิง	209	64.71
2. อายุ	17	7	2.17
	18	141	43.65
	19	154	47.68
	20	7	2.17
	21	14	4.33
3. คณะ	วิศวกรรมศาสตร์	149	46.13
	บริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์	107	33.13
	ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์	67	20.74
4. สถานที่เรียนจบ	โรงเรียน/วิทยาลัยของรัฐบาล	264	81.73
	โรงเรียน/วิทยาลัยของเอกชน.	59	18.27
5. ที่ตั้งของสถานที่เรียนจบ	ประจำจังหวัด	159	49.23
	ประจำอำเภอ	128	39.63
	ประจำตำบล	36	11.15
6. คะแนนวิชาภาษาอังกฤษ	ระดับดีเยี่ยม	40	12.38
	ระดับดีมาก	107	33.13
	ระดับดี	107	33.13
	ระดับพอใช้	56	17.34
	ระดับปรับปรุง	13	4.02

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.71 ส่วนมากมีอายุ 19 ปี ร้อยละ 47.68 ส่วนมากนักศึกษามาจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ ร้อยละ 46.13 ส่วนมากนักศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จากโรงเรียน/วิทยาลัยของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 81.73 ส่วนมากนักศึกษาสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน/วิทยาลัยประจำจังหวัด ร้อยละ 49.23 และส่วนมากคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อยู่ในระดับดีและดีมาก ร้อยละ 66.26

ในการวิเคราะห์ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ด้านการพูด ด้านการฟัง ด้านการอ่าน ด้านการเขียน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการสื่อสาร ด้านการสอนและการวัดประเมินผล ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

หัวข้อ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านการพูด	3.07	1.06	ปานกลาง
2. ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านการฟัง	2.41	0.96	น้อย
3. ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านการอ่าน	2.56	1.01	ปานกลาง
4. ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านการเขียน	2.76	1.03	ปานกลาง
5. ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	2.59	1.01	ปานกลาง
6. ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านการสอนและการวัดประเมินผล	2.59	1.05	ปานกลาง
รวม	2.68	1.01	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.68$, S.D. = 1.01) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพูดมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$, S.D. = 1.06) รองลงมาคือ ด้านการ

เขียนมีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 1.03) และพบว่าด้านการฟังมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดมีความวิตกกังวลอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.41$, S.D. = 0.96)

เมื่อนำมาวิเคราะห์เป็นรายข้อในแต่ละด้าน มีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ด้านการพูด

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. รู้สึกกังวลเมื่อจะได้พูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้มีการเตรียมตัว	3.44	0.97	ปานกลาง
2. ไม่มีความกล้าในการตอบคำถามหน้าห้องเมื่ออาจารย์ถาม	3.12	0.94	ปานกลาง
3. ประหม่าเมื่อได้ออกมาพูดภาษาอังกฤษหน้าห้อง	3.22	1.06	ปานกลาง
4. กังวลการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในการพูดแต่ละครั้ง	3.50	1.07	ปานกลาง
5. มีความคิดว่าน่าอายเมื่อพูดภาษาอังกฤษผิด	2.70	1.16	ปานกลาง
6. ไม่มีความเชื่อมั่นในการพูดภาษาอังกฤษ	2.88	1.15	ปานกลาง
7. ขาดความมั่นใจเมื่อต้องสนทนาภาษาอังกฤษกับเพื่อนในห้อง	2.66	1.12	ปานกลาง
รวม	3.07	1.06	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษด้านการพูด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.07$, S.D.= 1.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความกังวลการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในการพูดแต่ละครั้ง มีความวิตกกังวลเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 1.07) รองลงมาคือ รู้สึกกังวลเมื่อจะได้พูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้มีการเตรียมตัว มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.97) และรู้สึกขาดความมั่นใจเมื่อต้องสนทนาภาษาอังกฤษกับเพื่อนในห้อง มีความวิตกกังวลเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$, S.D. = 1.12)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ด้านการฟัง

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
8. ไม่สามารถจับใจความสำคัญของบทสนทนาได้	2.66	0.89	ปานกลาง
9. ฟังประโยคคำสั่งภาษาอังกฤษภายในห้องไม่เข้าใจ	2.56	0.99	ปานกลาง
10. ไม่ชอบฟังเพลงที่มีเนื้อหาคือภาษาอังกฤษ	1.96	0.97	น้อย
11. กังวลเมื่อต้องทำกิจกรรมภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการฟัง	2.44	0.99	น้อย
รวม	2.41	0.96	น้อย

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษด้านการฟัง อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.41$, S.D. = 0.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การที่ไม่สามารถจับใจความสำคัญของบทสนทนาได้ มีความวิตกกังวลเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ การฟังประโยคคำสั่งภาษาอังกฤษภายในห้องไม่เข้าใจ มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.56$, S.D. = 0.99) และการไม่ชอบฟังเพลงที่มีเนื้อหาคือภาษาอังกฤษ มีความวิตกกังวลเฉลี่ยน้อยที่สุดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.96$, S.D. = 0.97)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ด้านการอ่าน

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
12. ไม่สามารถเข้าใจในเรื่องของภาษาอังกฤษที่อ่านได้	2.66	0.96	ปานกลาง
13. อ่านแล้วไม่เข้าใจข้อความภาษาอังกฤษสั้น ๆ	2.30	0.93	น้อย
14. ไม่ชอบอ่านหนังสือภาษาอังกฤษ	2.80	1.21	ปานกลาง
15. ไม่มีความมั่นใจในการอ่านออกเสียงคำภาษาอังกฤษที่พบได้ทั่วไป	2.70	1.05	ปานกลาง
16. ไม่ทราบการเว้นวรรคตอนในการอ่านภาษาอังกฤษ	2.34	0.94	น้อย
รวม	2.56	1.01	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษด้านการอ่าน อยู่ในระดับปาน

กลาง ($\bar{X} = 2.56$, S.D. = 1.01) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การไม่ชอบอ่านหนังสือภาษาอังกฤษ มีความวิตกกังวลเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 1.21) รองลงมาคือ ไม่มีความมั่นใจในการอ่านออกเสียงคำภาษาอังกฤษที่พบได้ทั่วไป มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 1.05) และการอ่านแล้วไม่เข้าใจข้อความภาษาอังกฤษสั้น ๆ มีความวิตกกังวลเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.30$, S.D. = 0.93)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ด้านการเขียน

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
17. ไม่สามารถเขียนภาษาอังกฤษอย่างง่ายได้	2.38	0.95	น้อย
18. ไม่ทราบหลักในการเขียนภาษาอังกฤษที่ถูกต้อง	2.72	0.99	ปานกลาง
19. ไม่สามารถเขียนเรียงความภาษาอังกฤษได้	3.12	1.06	ปานกลาง
20. รู้สึกผิดเมื่อเขียนภาษาอังกฤษไม่ถูกต้องบ่อย ๆ	2.82	1.12	ปานกลาง
รวม	2.76	1.03	ปานกลาง

จากตารางที่ 7 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษด้านการเขียน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 1.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การไม่สามารถเขียนเรียงความภาษาอังกฤษได้ มีความวิตกกังวลเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 1.06) รองลงมาคือ รู้สึกผิดเมื่อเขียนภาษาอังกฤษไม่ถูกต้องบ่อย ๆ มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.82$, S.D. = 1.12) และการที่ไม่สามารถเขียนภาษาอังกฤษอย่างง่ายได้ มีความวิตกกังวลเฉลี่ยต่ำที่สุดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.38$, S.D. = 0.95)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
21. ไม่เข้าใจในสิ่งที่อาจารย์สอนในห้องเรียน	2.50	0.89	น้อย
22. วิธีการสอนภาษาอังกฤษไม่น่าสนใจ	2.44	1.01	น้อย
23. มีความกังวลในการทำแบบฝึกหัดวิชาภาษาอังกฤษ	2.60	0.90	ปานกลาง
24. กลัวการถูกอาจารย์เรียกไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ	2.78	1.23	ปานกลาง
25. รู้สึกกังวลใจเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับภาษาอังกฤษนอกเหนือจากแบบฝึกหัด	2.78	0.95	ปานกลาง
26. บรรยากาศในห้องเรียนน่าเบื่อหน่าย	2.42	1.05	น้อย
รวม	2.59	1.01	ปานกลาง

จากตารางที่ 8 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.56$, S.D. = 1.01) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลัวการถูกอาจารย์เรียกไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับภาษาอังกฤษและรู้สึกกังวลใจเกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับภาษาอังกฤษนอกเหนือจากแบบฝึกหัด มีความวิตกกังวลเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 0.95 และ $\bar{X} = 2.78$, S.D. = 1.23 ตามลำดับ) รองลงมาคือ มีความกังวลในการทำแบบฝึกหัดวิชาภาษาอังกฤษ มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.60$, S.D. = 0.95) และบรรยากาศในห้องเรียนน่าเบื่อหน่าย มีความวิตกกังวลต่ำที่สุดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.42$, S.D. = 1.05)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ด้านสื่อการสอนและการวัดประเมินผล

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
27. สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไม่น่าสนใจ	2.46	1.07	น้อย
28. สื่อในการเรียนการสอนมีน้อย	2.36	1.03	น้อย
29. ข้อสอบภาษาอังกฤษควรมีแต่แบบเลือกตอบเท่านั้น	2.32	1.00	น้อย
30. ข้อสอบภาษาอังกฤษควรมีให้เขียนตอบบ้าง	2.66	1.04	ปานกลาง
31. ข้อสอบกับเนื้อหาที่เรียนไม่ตรงกัน	2.46	0.91	น้อย
32. ข้อสอบภาษาอังกฤษยากเกินไป	2.52	1.01	ปานกลาง
33. รู้สึกกดดันตัวเองในการสอบภาษาอังกฤษให้ผ่าน	3.04	1.12	ปานกลาง
34. รู้สึกวิตกกังวลเมื่อมีการนัดสอบเก็บคะแนนเกี่ยวกับวิชาภาษาอังกฤษ	2.92	1.19	ปานกลาง
รวม	2.59	1.05	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษด้านสื่อการสอน และการวัดประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.59$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการรู้สึกกดดันตัวเองในการสอบภาษาอังกฤษให้ผ่าน มีความวิตกกังวลเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 1.12) รองลงมาคือ รู้สึกวิตกกังวลเมื่อมีการนัดสอบเก็บคะแนนเกี่ยวกับวิชาภาษาอังกฤษ มีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.92$, S.D.= 1.19) และข้อสอบภาษาอังกฤษควรมีแต่แบบเลือกตอบเท่านั้น มีความวิตกกังวลน้อยที่สุดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.32$, S.D. = 1.00)

2. ผลการเปรียบเทียบความวิตกกังวลในการเรียนของนักศึกษา

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ โดยการใช้การทดสอบสมมติฐาน Independent Sample T – Test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ได้ผลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	สถิติทดสอบ	Sig.
เพศ	t = 1.083	0.284
อายุ	F = 1.865	0.133
คณะ	F = 3.375	0.043
สถานที่เรียนจบ	t = 0.370	0.546
ที่ตั้งของสถานที่เรียนจบ	F = 2.478	0.095
คะแนนวิชาภาษาอังกฤษ	F = 1.107	0.365

จากตารางที่ 10 พบว่า ปัจจัยเพศ อายุ สถานที่เรียนจบ ที่ตั้งของสถานที่เรียนและคณะวิชาภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ไม่มีผลต่อความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีเพศ อายุ สถานที่เรียนจบ ที่ตั้งของสถานที่เรียนและคณะวิชาภาษาอังกฤษต่างกัน มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน แต่พบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่อยู่คณะต่างกันจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความวิตกกังวลของนักศึกษา

จากผลการวิจัย ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับความวิตกกังวลในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความวิตกกังวลมากที่สุดคือ ด้านการพูด มีระดับความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง คือ การใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษในการพูดแต่ละครั้ง แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลว่าจะใช้ไวยากรณ์ไม่ถูกต้อง เพราะหากใช้ไวยากรณ์ผิดไป ความหมายของประโยคที่พูดไปก็จะเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งเป็นปัญหาหลักในการใช้ภาษาอังกฤษในปัจจุบัน และทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ไม่กล้าถามตอบกับคนที่ใช้ภาษาอังกฤษ ประหม่าเมื่อได้พูดภาษาอังกฤษ คิดว่าหน้าอายเมื่อพูดภาษาอังกฤษผิด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยนุช อุดมเกียรติสกุล (2559) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเอกชน จังหวัด

ปทุมธานี พบว่าความวิตกในการพูดภาษาอังกฤษ 3 ด้าน ได้แก่ ความประหม่าในการสื่อสาร ความวิตกกังวลในการสอบ ความกลัวถูกประเมินทางลบในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักศึกษาแล้ว พบว่าส่วนใหญ่จะมีความวิตกกังวล อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษส่วนมากไม่ถึงกับวิตกกังวลมากจนเกินไปในการเรียน แต่ก็ยังรู้สึกวิตกกังวลอยู่บ้างในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน อันอาจส่งผลให้นักศึกษาขาดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนได้ และการที่นักศึกษามีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลาง จะส่งผลดีต่อนักศึกษา เพราะจะกระตุ้นให้นักศึกษามีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีไอโอวา (The Iova theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีของสเปนซ์ (Spence) (อ้างถึงใน เจนจิราชัยปาน และคณะ, 2556, น. 12) สรุปได้ว่า ความวิตกกังวลเปรียบเสมือนเป็นแรงขับ (หรือแรงจูงใจ) ซึ่งช่วยกระตุ้นในอินทรีย์เกิดพลัง หรือเกิดแรงจูงใจที่จะทำพฤติกรรมบางอย่าง ดังนั้น ความวิตกกังวลจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มความเร็วและประสิทธิภาพในการทำงาน ผลงานความวิตกกังวลจะช่วยให้เกิดความเข้มในการตอบสนอง สำหรับการเรียนที่สลับซับซ้อนนั้น ผลของความวิตกกังวลอาจยังขัดขวางการเรียนรู้ในระยะแรก ๆ แต่เมื่อผู้เรียนได้คุ้นเคยกับงานที่ทำ หรือสร้างนิสัยในการเรียนรู้ที่ถูกต้องแล้ว ความวิตกกังวลจะช่วยให้การเรียนรู้ในที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักศึกษา

จากผลการวิจัย พบว่านักศึกษามีความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ ด้านการพูดมากที่สุด และตัวแปรที่มีผลต่อความวิตกกังวล คือ คณะของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลที่แตกต่างกันในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 โดยสาเหตุที่นักศึกษที่เรียนคณะที่แตกต่างกันมีผลกับความวิตกกังวลก็เพราะว่า นักศึกษาแต่ละคณะใช้ภาษาอังกฤษไม่เท่ากัน ยกตัวอย่างคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์จะเน้นการใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนตั้งแต่ต้น ทำให้นักศึกษามีความเคยชินและความวิตกกังวลน้อยกว่านักศึกษที่เรียนคณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ ที่เน้นงานปฏิบัติที่ใช้ฝีมือ มากกว่าทักษะทางการพูด แต่ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่นทัศนคติและความชอบในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เมธา หมั่นประเสริฐ (2551 อ้างถึงใน ปิยนุช อุดมเกียรติสกุล, 2559, น. 866) กล่าวว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ สาเหตุส่วนใหญ่มาจากปัจจัยส่วนตัวด้านผู้เรียน ซึ่งหมายถึง ความเชื่อในความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะพูดภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้องและสื่อความหมายตามสถานการณ์ที่กำหนดให้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรมีการจัดหลักสูตรเพิ่มเติมในการเรียนภาษาอังกฤษ ในส่วนทักษะด้านการพูดของนักศึกษา เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีความประหม่า และรู้สึกกังวลในการใช้ทักษะในการพูดภาษาอังกฤษ
2. ควรจัดอาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษให้เหมาะสมกับนักศึกษาที่เรียนในแต่ละคณะ สาขาวิชา เพราะลักษณะของนักศึกษามีความแตกต่างกันในด้านพื้นฐานความรู้ และความสามารถในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อลดความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันลง

เอกสารอ้างอิง

- เกศนีย์ มากช่วย และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9 วันที่ 20 – 21 กรกฎาคม 2561 (หน้า 131 – 143). สงขลา : มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- เจนจิรา ชัยปาน และคณะ. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนหลักสูตร สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล ชั้นปีที่ 4 (ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ปิยนุช อุดมเกียรติสกุล. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเอกชน จังหวัดปทุมธานี. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2 : บูรณาการงานวิจัยใช้องค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน วันที่ 17 มิถุนายน 2559 (หน้า 864 - 868). นครราชสีมา : วิทยาลัยนครราชสีมา.

ศิรินันท์ นุญญเขียว. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ
ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี. 12(28), 231 - 243.

บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน
และท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ
จังหวัดสุโขทัย *

ROLE OF THE ELDERLY GROUP TOWARDS PARTICIPATION SOCIAL,
COMMUNITY AND LOCAL IN THE DEVELOPMENT AREA BANPOM
SUB-DISTRICT ADMINISTRATION ORGANIZATION, KHIRIMAT DISTRICT
SUKHOTHAH

พระครูปลัดสมชัย นิสฺสโร, PhrakhrupaladSomchai Nissabho

ประสงค์ หัสรินทร์, Prasong Hassarin

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา วิทยาลัยสงฆ์เลย

Buddhist Educational Administration Program, Loei Buddhist College

ธรรมพงศ์ วงษ์สวัสดิ์, Thutsapong Wongsawad

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยทองสุข

Bachelor of Public Administration, Thongsook College

E-mail : fonfhar@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 2) เปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) หาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคม จากครอบครัวและการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 884 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

* Received 17 May 2020; Revised 14 June 2020; Accepted 18 June 2020

การทดสอบสมมุติฐานด้วย ค่าที (T-test) ค่าเอฟ (F-test) การทดสอบความต่างรายคู่ LSD และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า

1) ระดับบทบาทของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดกิจกรรมทางการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมกีฬา ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาและลักษณะการอยู่อาศัย ที่ต่างกัน มีระดับบทบาทการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ 0.05

3) ผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD พบว่า ผู้สูงอายุที่มีลักษณะที่อาศัยกับกิจกรรมทางศาสนา, ลักษณะที่อาศัยกับกิจกรรมกีฬาและนันทนาการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : บทบาท, กลุ่มผู้สูงอายุ, การมีส่วนร่วม, การพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

Abstract

This study aimed to 1. Investigate the level of elderlies' roles towards social, community, and local development in the area of Ban Pom sub-district administrative organization, Kireemat District, Sukhothai Province, 2. Compare elderlies' personal characteristics affecting their social, community and local development role, and 3. Investigate the relation between elderlies' social and local development role and their family and society supports in their health perceptions. The survey methodology was applied in this study; the data were collected from 884 samples by using questionnaire and analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t-test, f-test, Fisher's least-significant difference, as well as Pearson correlation coefficient.

The finding revealed as follows.

1) The overview of level of elderlies' roles towards social, community and local development in Ban Pom sub-district administrative organization, Kireemat District, Sukhothai Province was at an average level; organizing educational and cultural activities, organizing religious activities, organizing voluntary activities, organizing political activities and sports respectively.

2) The result of the comparison of elderlies' personal characteristics affecting their social, community and local development role was found that different genders, ages, social statuses, levels of education, and living styles affected the level of the participation in community and society development were at the 0.05 significant level.

3) According to the relation between elderlies' social, community and local development role and their family and society supports in their health perceptions, the finding indicated that there was the difference between two elderlies' groups (the first group was elderlies who always participated in religious activities and the second was elderlies who usually participated in recreational activities and sports) at the 0.05 significant level.

Keyword : Role, Elderlies' Groups, Participation, Social, Community and development

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” นับจากตั้งแต่ปี 2548 เมื่อสัดส่วนประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีมากถึงร้อยละ 20 ในปี 2564 และคาดว่าจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในอีกไม่ถึง 20 ปีข้างหน้า เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ประชากรวัยผู้สูงอายุถือว่าเป็นปุชนิยบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม เป็นบุคคลที่สามารถจะถ่ายทอดความรู้ประวัติความเป็นมาของสังคมส่งต่อความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรมที่สั่งมาของสังคมให้กับรุ่นลูกรุ่นหลานได้อย่างมีศักยภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุมีองค์ความรู้สะสมของตนเองตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันอย่างมากมาย จึงเหมาะสมกับการที่จะเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ให้แก่ลูกหลานเพื่อการสืบทอดต่อไป เพื่อที่จะให้สิ่งสั่งมาทั้งภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมของสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้รับการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นโลกของระบบทุนนิยมที่วัดระดับด้วยอัตราความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้เกิดความพยายามพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือและอุปกรณ์รวมถึงเครื่องอำนวยความสะดวก แม้ในวงการแพทย์และสาธารณสุขก็ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาดังกล่าวซึ่งมีผลทำให้ประชากรมีสุขภาพดีและอายุยืนยาวขึ้น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544)

สถิติการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความรุนแรงของปัญหาที่จะตามมาในอนาคตทั้งต่อผู้สูงอายุเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม เพราะผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความต้องการและความจำเป็นแตกต่างจากคนรุ่นหนุ่มสาว สังคมจึงต้องให้การดูแลและเกื้อหนุนผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ความต้องการเหล่านี้ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย ซึ่งส่งผลต่อให้สมรรถภาพของอวัยวะต่าง ๆ เสื่อมถอย เจ็บป่วยง่าย โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่เรื้อรังยาวนาน หรือในขั้นรุนแรงอาจจะมีภาวะทุพพลภาพ ช่วยเหลือตัวเองในการดำรงชีวิตประจำวันไม่ได้ จากการศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุ ซึ่งประเทศไทยมีผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพประมาณร้อยละ 18 ของประชากรสูงอายุทั้งหมด 9 ล้านคนเศษ (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุลและคณะ, 2542)

การพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมคิดแก้ไขปัญหาาร่วมสร้างร่วมจัดทำส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในทุกด้าน ให้มีความสมบูรณ์จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ เกิดความตระหนักร่วมกันแก้ไขปัญหาและความเข้าใจในแนวทางแก้ไขปัญหากันอย่างจริงจัง ยังมุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกกลุ่มทุกวัยของประชากร

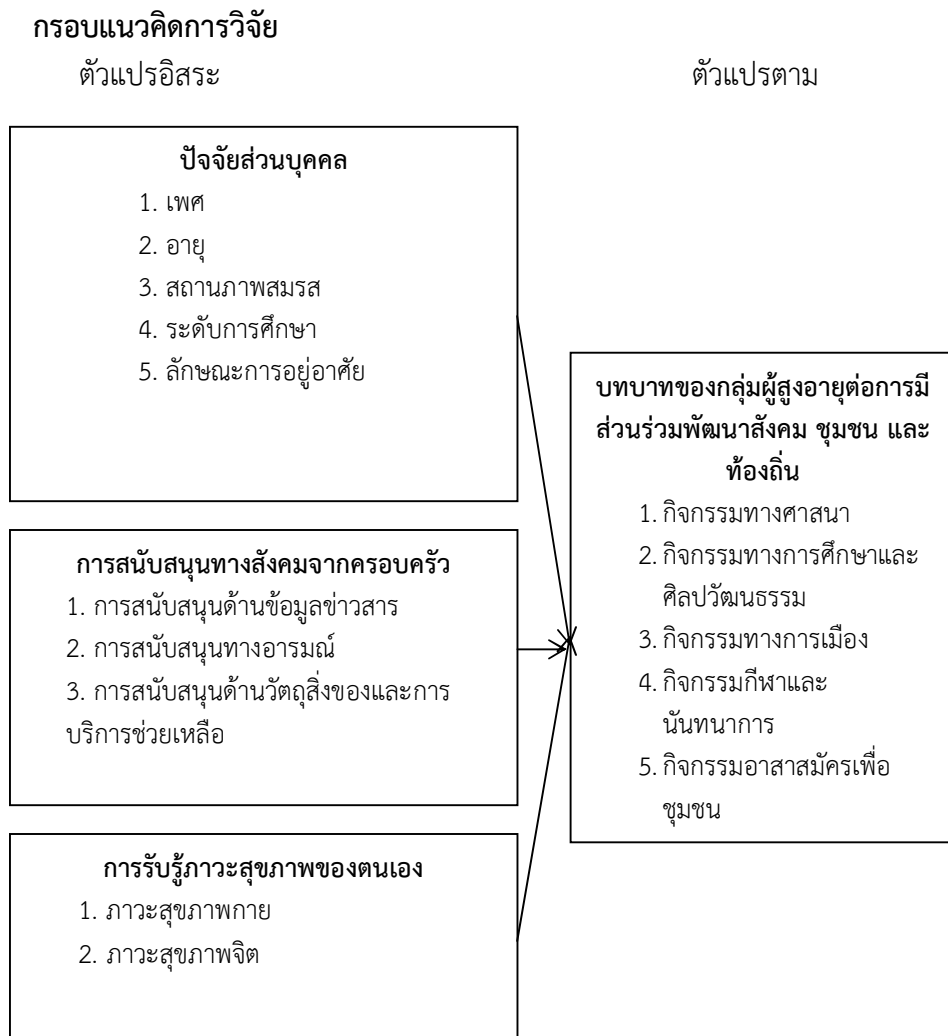
อาทิ บทบาทของผู้สูงอายุ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ โดยยึดกรอบแนวทางในการพัฒนาอาชีพ และการร่วมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

คณะผู้วิจัยตระหนักว่าการส่งเสริมให้กลุ่มผู้สูงอายุได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม มีความจำเป็น จะทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในการใช้ชีวิต เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ การสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นตัวแปรด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อภาวะสุขภาพกายและภาวะสุขภาพจิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการรับรู้และเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากการสนับสนุนทางสังคมมาช่วยให้การปรับตัวของกลุ่มผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย (ที่มา : ธรรมพงษ์ วงษ์สวัสดิ์ และคณะ. (2556, น. 3)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 8 หมู่บ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม จำนวน 884 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม, 2562)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 9 หมู่บ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม คำนวณโดยเทียบจากตารางเครจซี่และมอแกน (Krejcie

and Morgan, 1970, pp 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 269 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากแบบไม่ใส่กลับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยมีการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาปรับปรุงตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยแต่ละข้อคำถามเป็นการให้ความสำคัญในแต่ละประเด็นที่มีคำตอบให้เลือกแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) และนำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสามพวง อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 30 คน และหาความเชื่อมั่น (reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cranach alpha coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเฉลี่ย 0.893

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยลงพื้นที่ภาคสนาม
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ทั้งหมด 269 ชุด แล้วนำแบบสอบถามที่ได้ไป

วิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที (T-test) ค่าเอฟ (F-Test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) มีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. กลุ่มผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 60 - 69 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาประถมศึกษา และลักษณะที่อยู่อาศัยอยู่กับบุตรหลานหรือญาติ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวส่วนมากได้รับการสนับสนุนด้านวัสดุสิ่งของ และการบริการช่วยเหลือ การรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเองส่วนมากเป็นภาวะทางกายภาพ บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทาง

การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมกีฬานันทนาการ กิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า

2.1 เพศ ที่แตกต่างกัน บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น จำแนกตามเพศ

เพศ	\bar{x}	S.D	df	t	Sig.
ชาย	2.99	0.42	113.00	-0.19	0.00
หญิง	2.86	0.64	217.21	-1.66	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และลักษณะการอยู่อาศัย ที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้สูงอายุ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม กีฬา นันทนาการ และกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน แตกต่างกัน เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ LSD พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีตัวแปรอายุกับกิจกรรมทางศาสนา และลักษณะที่อาศัยกับกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น จำแนกตามอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และลักษณะที่อาศัย

ปัจจัยส่วนบุคคล	บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น									
	ศาสนา		การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม		การเมือง		กีฬาและนันทนาการ		อาสาสมัครเพื่อชุมชน	
	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
อายุ	3.31	.14*	2.87	.00	3.76	.00	3.87	.00	3.21	.00
สถานภาพ	3.44	.00	3.55	.00	2.11	.02	4.01	.00	2.89	.00
ระดับการศึกษา	2.49	.00	2.76	.02	2.95	.00	3.99	.00	3.43	.00
ลักษณะที่อาศัย	2.77	.00	2.91	.01	2.64	.00	3.61	.28*	2.66	.00
รวม	3.00	.00	3.02	.00	2.86	.00	3.87	.00	3.04	.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น กับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง ซึ่งทดสอบด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.1 ผลของค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ในภาพรวมแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ การสนับสนุนด้านวัตถุประสงค์ของการบริการช่วยเหลือ การสนับสนุนทางอารมณ์ และการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว

การสนับสนุนทางสังคมจาก ครอบครัว (โดยรวม)	บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับ ความสัมพันธ์
การสนับสนุนด้านข้อมูล ข่าวสาร	0.561	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง
การสนับสนุนทางอารมณ์	0.703	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง
การสนับสนุนด้านวัตถุประสงค์ของ และการบริการช่วยเหลือ	0.733	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 ผลของค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นกับการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง ในภาพรวมแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านภาวะสุขภาพกาย และด้านภาวะสุขภาพจิต ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นกับการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง

การรับรู้ภาวะสุขภาพของ ตน (โดยรวม)	บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น			
	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)	ทิศทาง	ระดับ ความสัมพันธ์
ด้านภาวะสุขภาพกาย	0.552	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง
ด้านภาวะสุขภาพจิต	0.413	0.000	เดียวกัน	ปานกลาง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอศรีมหาศ จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ กิจกรรมทางการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรมกีฬานันทนาการ เป็นเพราะกิจกรรมจำนวนมากที่กลุ่มผู้สูงอายุมีความสามารถกระทำเมื่อมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม มีบทบาทในการอนุรักษ์ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธรรตพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ และคณะ, 2561) ได้ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุยุคใหม่ในเขตชุมชนทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ กิจกรรมทางการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน กิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรมกีฬา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (มีแสง อินธิเสน, 2555) ได้ศึกษาบทบาทผู้สูงอายุต่อการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลฮางโฮง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลฮางโฮง มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ด้านการศึกษา และด้านนันทนาการ

2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ว่า

2.1 เพศ ที่แตกต่างกัน มีบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น เป็นเพราะกลุ่มผู้สูงอายุจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ การรับรู้ ผู้สูงอายุมักยึดติดกับความคิดและเหตุผลของตนเอง จำเหตุการณ์ปัจจุบันไม่ค่อยได้และชอบ

ย้าคำถามบ่อย ๆ เรียนรู้สิ่งใหม่ได้ยากเพราะไม่มีความมั่นใจในการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์ อาจจะมีการซึมเศร้า หงุดหงิด ชี้อารมณ์วิตกกังวล โกรธง่ายเอาแต่ใจตนเอง มักจะคิดซ้ำซากลังเล หวาดระแวง หมกมุ่นเรื่องของตนเอง ทั้งเรื่องในอดีตและอนาคต กลัวลูกหลานทอดทิ้ง รวมถึงสนใจสิ่งแวดล้อมน้อยลง ผู้สูงอายุมักสนใจเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองมากกว่าเรื่องของผู้อื่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเพศชายมีบทบาทส่วนร่วมทางสังคมมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชุตติเดช เจริญดอน, 2554) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุจำนวน 478 คน จากการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และจากผลการเปรียบเทียบความแตกต่างในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุที่มีเพศแตกต่างกันมีการได้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ การได้รับการอบรมคุณภาพชีวิต ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกันจะมีระดับคุณภาพชีวิตต่างกันอย่างมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยทางสถิติ 0.05

2.2 อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และลักษณะการอยู่อาศัย ที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุมีบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา การศึกษาและศิลปวัฒนธรรม กีฬา นันทนาการ และกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชน เป็นเพราะลักษณะของกิจกรรมเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ จึงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ณัฐธา ณ ราช, 2555) ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีทัศนคติ ทั้งในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง และผลการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลหนองปรือ พบว่า ความแตกต่างของ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (มัญญา หาเคน, 2552) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัด นนทบุรี โดยผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุชาวมอญจำนวน 200 คน โดยจากการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และจากผลการเปรียบเทียบความแตกต่างในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุที่มี อายุ สถานภาพการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะการอยู่อาศัยในครอบครัวต่างกันจะมีระดับคุณภาพชีวิตต่างกันอย่างมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยทางสถิติ 0.05

3. ผลของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

3.1 ผลของค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นกับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ได้แก่ การสนับสนุนด้านวัตถุประสงค์และการบริการช่วยเหลือ การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการสนับสนุนทางอารมณ์ เป็นเพราะการสร้างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกให้ครอบครัวรู้จักบุญคุณพ่อแม่และการช่วยเหลือจากบุตรหลาน เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วัลภา บุรณกลัศ, 2560) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่ง เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่ามีระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับมาก ระดับสัมพันธ์ภาพในครอบครัวอยู่ในระดับมาก และระดับความสุขอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับสัมพันธ์ภาพในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เสาวนิจ นิจนันต์ชัย และคณะ, 2553) ได้ทำวิจัยเรื่องการสนับสนุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการผลการวิจัยพบว่าผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนและเพื่อนบ้านในชุมชนทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรักความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันต่อกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมเดียวกัน มีความเอื้ออาทรและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่กันและกัน เช่น ให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความคิดเห็นเมื่อเกิดภาวะวิกฤตหรือมีปัญหาเดือดร้อนหรือเมื่อมีความเครียดก็จะได้รับความบรรเทา ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ ที่คบกันเป็นประจำ เพื่อนและเพื่อนบ้านจึงเป็นบุคคลที่ให้กำลังใจ ส่งเสริมให้มีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ถูกต้อง

3.2 ผลของค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นกับการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านภาวะสุขภาพจิต และด้านภาวะสุขภาพกาย เป็นเพราะสังคมไทยมีความผูกพันกันมากในครอบครัว ลักษณะครอบครัวของคนไทยจึงมักจะเป็นครอบครัวใหญ่ มีการแสดงความเคารพยกย่องผู้อาวุโสและถือเป็นมงคลอันดีที่จะได้เลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณเมื่อยามท่านแก่เฒ่าหรือเจ็บป่วย ทำให้มีชีวิตจิตใจและความรู้สึกของกลุ่มผู้สูงอายุให้มีความรู้สึกที่จะยกมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เจริญชัย หมั่นหอม, 2559) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุจังหวัดนครพนม พบว่าความความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัวและสังคมกับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุพบว่าความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุระยะเวลาในการดูแล

ผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านทรัพยากรของครอบครัวความมั่นคงภายในครอบครัวการเผชิญปัญหาในครอบครัวและการสนับสนุนจากรัฐมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิชัย เสนอชุ่ม, 2554, น. 23 - 33) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยพยากรณ์บทบาทของสมาชิกครอบครัวในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลพะวง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่าความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ภาพในครอบครัว การมีและการเข้าถึงทรัพยากรของครอบครัว รวมทั้งการสนับสนุนจากรัฐมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยบทบาทการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมจะอยู่ระดับปานกลางก็ตาม แต่ผลจากการศึกษาข้อมูลจากวิจัยเชิงคุณภาพ ยังพบว่าผู้สูงอายุยังคงมีความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ เช่น การอาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ดังนี้

1. ควรศึกษาข้อกำหนดเพื่อปรับปรุงหาแนวทางช่วยเหลือการเพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน
2. ควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้มีความกระจายอย่างทั่วถึงในทุก ๆ ชุมชนอย่างเป็นระบบเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ
3. ควรแสวงหาแนวทางในการระดมบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาร่วมทำงานเป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ หรือจัดสรรงบประมาณจ้างบุคลากรเพิ่มเติมให้เพียงพอับความต้องการของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- เจริญชัย หมิ่นห่อ และสุพรรณิ พูลผล. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุจังหวัดนครพนม. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 : มกราคม - เมษายน 2559.
- ชุตติเดช เจียนดอน. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐฐา ณ ราช. (2555). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมืองและการบริหารจัดการ). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธรรตพงศ์ วงษ์สวัสดิ์ และคณะ. (2561). บทบาทการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุยุคใหม่ในเขตชุมชนทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. ศึกษาวิจัยตามโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ปีการศึกษา 2561. วิทยาลัยทองสุข.
- มนัญชยา หาเคน. (2552). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- มีแสง อินธิเสน. (2555) บทบาทผู้สูงอายุต่อการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลยางโอง จังหวัดสกลนคร (ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วัลภา บุรณกลีศ. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง สัมพันธภาพในครอบครัวกับความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่ง เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลตำรวจ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560
- วิชัย เสนชุ่ม. ปัจจัยพยากรณ์บทบาทของสมาชิกครอบครัวในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วารสารการพยาบาลและสุขภาพ, 5(2) : 23-33.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544) การเกี่ยวพันทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ: พื้นที่ศึกษาในเขตภาคใต้. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุทธิชัย จิตะพันธกุล และคณะ (2542). ปัญญาสุขภาพผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.

เสาวนิจ นิจอนันต์ชัย และคณะ การสนับสนุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ, วารสารกองการพยาบาล. พฤษภาคม–สิงหาคม 2553 ปีที่ 37 ฉบับที่ 2

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. Determining Sample Size for Research Activities, Educational and Psychological Measurement, 30(3), pp. 607-610, 1970.

มาตรการการลงโทษทางอาญาฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมาย
แสดงว่าเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา*
THE PUNISHMENT MEASURES OF CRIMINAL BASE ON DRESSING AND
SYMBOL USAGE AS BUDDHIST MONKS OR NOVICES IN BUDDHISM

พิทวัฒน์ มโนรัตน์, Pittawat Manorat
ภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Department of Law, Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail : p0613735446@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญา เพื่อศึกษาบทลงโทษเกี่ยวกับการแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ และเพื่อวิเคราะห์มาตรการและแนวทางกำหนดโทษทางอาญา ในความผิดฐานกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ โดยงานวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางนิติศาสตร์ ในลักษณะการวิจัยเอกสาร (Documentation Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ คำพิพากษาของศาลฎีกาและเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ที่เผยแพร่ในลักษณะข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ต่าง ๆ

จากการวิจัย พบว่า มีแนวคิด ทฤษฎีการลงโทษทางอาญาแก่บุคคลที่ถือว่าบุคคลใดกระทำให้สังคมรังเกียจการกระทำนั้นสมควรกำหนดเป็นโทษทางอาญาได้ ดังนั้น แม้การแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาจึงเป็นความผิดอาญา ส่วนบทลงโทษหากไม่ได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นเวลา 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน แต่สูงสุดไม่เกิน 1 ปี โดยไม่รอลงอาญา หากอุปสมบท

* Received 20 May 2020; Revised 14 June 2020; Accepted 18 June 2020

โดยชอบแล้วแต่ได้สละสมณเพศเพราะถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาหรือล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญากรรมอาชญากรรมจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือรอลงอาญาก็ได้

คำสำคัญ : มาตรการการกำหนดโทษทางอาญา, แต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา, ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

Abstract

The research aimed to study the concept, theory of criminal penalty determination, to study the penalties relating to dressing or using symbols which indicate to be a novice monk in Buddhism wrongfully and to analyze measures and guidelines to determine criminal penalties for wrongdoing or to use symbols which indicate to be a novice monk in Buddhism wrongfully. By qualitative research in law was the document research manner. The data were collected from primary sources, including relevant laws, textbooks, theses, researches, articles of the Supreme Court's verdict, and secondary sources published in online data from various websites.

The research was found that there were concepts, theories of criminal punishment to a person who was considered to be an act of disgust by any society to be considered a criminal punishment. Therefore, even dressing or using the device to show that it was a monk or novice in Buddhism was therefore a crime. As for penalties, if they were not ordained in accordance with the principles of discipline, the court sentenced to 1 month, 3 months, 6 months, but a maximum of 1 year without parole. If they were ordained by virtue but has renounced the clergy because it is alleged that a criminal offense or violation of Dhamma disciplinary court may be sentenced to not more than 3 months or awaiting parole.

Keywords : The Punishment Measures of Criminal, Base on Dressing and Symbol usage as Buddhist Monks and Novices in Thailand, It is not Right According to the Law.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพปัญหา “พระปลอม” ในปัจจุบันมักจะมีเรื่องปรากฏตามข่าวสารทั้งวิทยุและโทรทัศน์อยู่เสมอว่ามีผู้แต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า “พระปลอม” คือผู้ที่ไม่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎหมายอาญามาตรา 208 ก็ได้บัญญัติว่า ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ พระปลอมคือผู้ที่ไม่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งการที่บุคคลแต่งกายเลียนแบบภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาเพื่อเรียกรับเงินตามที่สาธารณชนต่าง ๆ หรือการฝากตู้รับบริจาคไว้ตามร้านค้าเพื่อรอรับบริจาคอันเป็นการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย สร้างความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพระเถระชั้นผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ไทยหลายท่านได้ประมวลความเห็นของบ่อเกิดของปัญหาและได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา “พระปลอม” ทางสื่อต่าง ๆ เช่น

พระรัตนเมธี (2555) กล่าวว่า “ปัญหาพระปลอมน่าจะเกิดจากสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้คนเร่ร่อน คนตกงาน หรือไม่มีจะกิน ต้องหาผ้าเหลืองออกมาหาเรียไรหรือบิณฑบาตหากินกับประชาชนทั่วไป มีกรณีหลังจากได้รับแจ้งจากประชาชนให้ช่วยเข้าไปตรวจสอบ ก็พบว่า เป็นชาวบ้านธรรมดาที่ตกงาน ช่วงเช้าก็แต่งกายเลียนแบบพระสงฆ์เอาผ้าเหลืองมาคลุมและออกบิณฑบาต สายหน่อยก็ไปเรียไรเงิน อ้างจะนำไปต่อเติมโบสถ์ศาลา เป็นต้น ตกบ่าก็กลับที่พัก เมื่อจับได้และเข้าไปสอบถามก็ยอมรับว่า ทำจริง เพราะต้องหาเงินหาข้าวเลี้ยงดูลูก ๆ และ โทษสำหรับพระปลอมเมื่อถูกจับได้ก็ไม่รุนแรง ทำให้ปัญหาพระปลอมไม่หมดไปเสียที ตำรวจจับได้มากก็ต้องปล่อย แน่นนอนว่าก็ยังวนเวียนอยู่อย่างนี้ต่อไป หากจะแก้ปัญหากันจริงๆ จึงต้องมีมาตรการที่ชัดเจนกว่านี้ ทั้งโทษที่จะได้รับที่ต้องหนักมากกว่าเดิม คนจะได้ไม่กล้าออกมาปลอมเป็นพระหากินกันอีก”

พระพรหมบัณฑิต (2563) กล่าวว่า “มีปัญหาเรื่องพระปลอม การบิดเบือนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ต้องยอมรับว่า ทุกวันนี้หลายวัดในจังหวัดต่าง ๆ มีปัญหาเรื้อรังที่ไม่ได้รับการแก้ไข รวมถึงปัญหาคนไทยนิยมบวชระยะสั้นน้อยลง ดังนั้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ต้องคิดว่าจะทำอย่างไร ให้การบวชระยะสั้นเป็นการช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาได้ด้วย”

ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระวินยาศีลภิกขุ พระมหาเถระผู้ใหญ่ก็ตีตื้นก็เห็นตรงกันว่า ในทางการดำเนินคดีอาญานั้น เมื่อบรรดาพระปลอมถูกดำเนินคดีทางอาญาแล้วก็ไม่เข็ดหลาบซึ่งบรรดาผู้เกี่ยวข้องเห็นตรงกันว่า ส่วนหนึ่งของปัญหาคือโทษทางกฎหมายอาญายังอ่อน จึงควรพิจารณากำหนดโทษเสียใหม่

สำหรับโทษตามกฎหมายอาญา ว่าด้วยเรื่องการปลอมบวช ตามประมวลกฎหมายอาญาส่วนที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางศาสนา และวัตถุทางศาสนา มาตรา 208 กล่าวคือ ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณร นักพรต หรือนักบวชในศาสนาโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อถือว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้น ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อบรรดาพระปลอมถูกดำเนินคดีทางอาญาแล้วก็จะไม่ เข็ดหลาบ ซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหาคือโทษกฎหมายอาญายังอ่อนจึงควรพิจารณากำหนดโทษเสียใหม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใคร่อยากจะศึกษางานวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

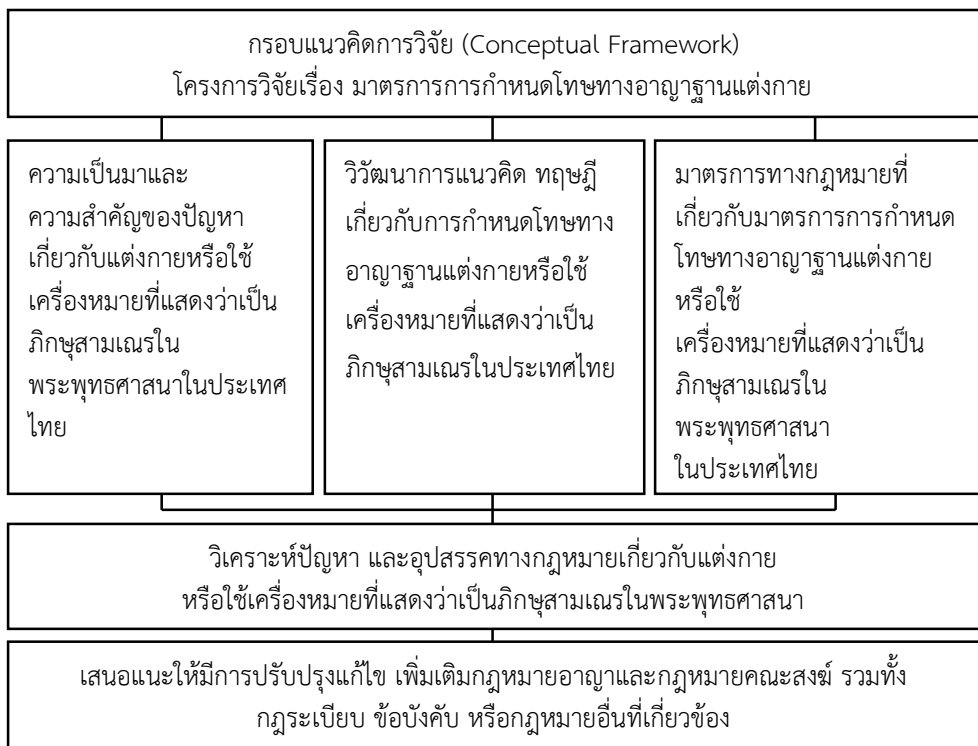
1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญา
2. เพื่อศึกษาบทลงโทษเกี่ยวกับการแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ
3. เพื่อวิเคราะห์มาตรการและแนวทางกำหนดโทษทางอาญาในความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาตามเอกสารนี้ได้กำหนดขอบเขตหัวข้อของการศึกษาเฉพาะเกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญา บทลงโทษ และมาตรการการกำหนดโทษทางอาญาฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ โดยศึกษาถึงหลักเกณฑ์แนวความคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญาต่าง ๆ และศึกษาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางนิติศาสตร์ ในลักษณะการวิจัยเอกสาร (Documentation Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย บทความ คำพิพากษาของศาลฎีกาและเอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ที่เผยแพร่ในลักษณะข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ต่าง ๆ โดยได้กำหนดกรอบแนวคิด การวิจัย ตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการด้านกฎหมายและคำพิพากษาของศาลฎีกา เกี่ยวกับมาตรการการกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบนั้น พบว่ามีแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญาและการลงโทษทางอาญาดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญา

ในงานวิจัยเรื่อง “มาตรการการลงโทษทางอาญาฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายแสดงว่าเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา” โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำราทางกฎหมาย วารสารทางกฎหมาย ได้ทราบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญาในความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ ดังนี้

1.1 เพื่อคุ้มครองป้องกันตัวบุคคล (บางครั้งก็คุ้มครองสัตว์ด้วย) จากการกระทำโดยเจตนาอันเป็นการโหดเหี้ยม ทารุณ หรือการประกอบกรรมทางเพศ ด้วยวิธีการอันไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ คุ้มครองป้องกันบุคคลจากภัยบางประการอันเกิดจากการทำโดยไม่เจตนา คุ้มครองป้องกันบุคคลที่ถูกชักจูงให้หลงผิดได้ง่ายจากการทำร้าย กดขี่ หรือขูดรีดอันจะเกิดต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน

1.2 เพื่อคุ้มครองป้องกันสภาวะจิตใจของสมาชิกในสังคมนั้นๆ ให้รอดพ้นจากความกระทบกระเทือนจากการกระทำ ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว และยินยอมต่อการกระทำนั้นแล้วแต่ถือว่าผิดธรรมชาติ ป้องกันการกระทำ บางประเภท ซึ่งเมื่อได้กระทำขึ้นท่ามกลางสาธารณชนจะกระทบกระเทือนจิตใจบุคคลอื่นเป็นอย่างมาก รวมทั้งป้องกันพฤติกรรมบางประเภทอันอาจยั่วยุให้เกิดความไม่สงบขึ้นในหมู่ประชาชน

1.3 เพื่อคุ้มครองป้องกันทรัพย์สินส่วนบุคคลจากการลักขโมย การฉ้อโกง หรือการทำให้เสียทรัพย์ และกรณีอื่น ๆ

1.4 เพื่อคุ้มครองป้องกันกันสาธารณชนจากความไม่สะดวกสบายต่าง ๆ รวมทั้งใช้สภาพบังคับทางอาญาเพื่อเก็บภาษีอากรด้วย

1.5 เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม รวมทั้งเพื่อบังคับให้เกิดความเมตตา กรุณาที่จำเป็น

1.6 เพื่อบังคับใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายเหล่านั้นบรรลุผล การบัญญัติกฎหมายอาญาจนเกินขอบเขตอาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ เช่น อาชญากรรมเกี่ยวกับเพศ อาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล และอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2. บทลงโทษเกี่ยวกับการแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ โดยสรุป ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดโทษ การลงโทษเกี่ยวกับการแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 นั้น จากการศึกษาคำพิพากษาของศาลฎีกาพบว่า การกระทำความผิดตามกฎหมายข้างต้นพบบทลงโทษความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ โดยแยกเป็น 4 กรณี ดังนี้

2.1 จากการศึกษาพบว่าผู้กระทำความผิดในลักษณะการกระทำโดยบุคคลที่มีใ้อุปสมบทให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แต่ได้ปลอมเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา และหากมีการกระทำความผิดโดยการสมคบกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไปถือเป็นการผิดอาญาฐานเป็นช่องโหว่อีกฐานหนึ่งด้วย

การกระทำความผิดโดยการแต่งกายเป็นพระปลอมนี้ หากมีการแต่งกายหลายครั้ง ถือว่าเป็นความผิดต่างกรรมต่างวาระกัน ศาลจะลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป หากมีการรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา หรือมีเหตุบรรเทาโทษแล้วศาลมักจะลดโทษลงเหลือกึ่งหนึ่ง

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 ตามลักษณะนี้โดยจากที่ศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า ส่วนใหญ่ศาลพิพากษาจำคุก 1 ปี ซึ่งเป็นอัตราโทษสูงสุดตามความผิดฐานนี้ ส่วนการกำหนดโทษแม้จะมีการลดโทษให้ผู้กระทำความผิดแล้วอาจเหลือโทษจำคุกเพียง 6 เดือน หรือ 3 เดือนก็ตาม แต่ศาลมักไม่รอกการลงโทษ เพราะถือว่าพฤติการณ์แห่งคดีเป็นการบ่อนทำลายพุทธศาสนา

กรณีของกลางซึ่งเป็นทรัพย์สินของจำเลยผู้กระทำความผิด เช่น บาตรพระ ผ้าจีวร ผ้าสบง ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าอังสา ย่ามสะพาย ศาลเห็นว่าเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ให้ริบตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33

2.2 จากการศึกษาพบว่า การกำหนดโทษลักษณะการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 กรณีที่ผู้กระทำความผิดที่เป็นพระภิกษุและได้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิจนจนมีคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศแล้ว แต่กลับมาทรมผ้ากาสาหวัดโดยมิได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและโดยมิเจตนาเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาบทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 โดยศึกษาจากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4499/2539 พบว่าศาลลงโทษปรับเป็นเงินจำนวน 2,000 บาท

2.3 จากการศึกษาพบว่า การกำหนดโทษลักษณะการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นพระภิกษุและถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาตามความในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และได้สละสมณเพศแล้ว แต่กลับมาห่มผ้ากาสาวพัสตร์โดยมิได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและโดยมิเจตนาเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1798/2542 ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำคุก 6 เดือน แต่ศาลอุทธรณ์แก้เป็นให้จำคุก 3 เดือน โดยไม่รอลงโทษซึ่งประเด็นนี้ศาลฎีกาได้พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์

และจากการศึกษาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1798/2542 มีลักษณะเดียวกันกับคดีข้างต้นซึ่งศาลฎีกาพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย 1 เดือน และโดยไม่รอลงอาญา

2.4 จากการศึกษาพบว่า การกำหนดโทษลักษณะการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 กรณีที่ผู้กระทำความผิดได้รับการอุปสมบทจากพระภิกษุผู้มิได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุปัชฌาย์ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) อันเป็นผลให้ผู้อุปสมบทนั้นไม่เป็นพระภิกษุโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยจึงมีความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3699 - 3739/2541 พบว่าผู้บวชจากผู้มิได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์โดยชอบ แม้ไม่ทราบที่ผู้บวชให้ได้เป็นพระอุปัชฌาย์ก็ยังมีผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 โดยให้จำคุก คนละ 3 เดือน

คดีนี้ศาลพิเคราะห์จากพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดประกอบกับผู้กระทำความผิดไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนจึงมีเหตุอันควรปราณีให้รอลงโทษไว้กำหนดคนละ 2 ปี และกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิด โดยให้ละเว้นการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก และให้พนักงานคุมประพฤติสอดส่องให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด

ส่วนของของกลาง เช่น เครื่องแต่งกายกับอัฐบริวาร เช่น สบง จีวรสังฆาฏิ และบาตร ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น

3. การวิเคราะห์มาตรการและแนวทางกำหนดโทษทางอาญาในความผิดฐานกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดโทษ การลงโทษเกี่ยวกับการแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 นั้น จากการศึกษาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาพบว่า การกระทำความผิด

ตามกฎหมายข้างต้นพบบทลงโทษความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ นั้น สามารถวิเคราะห์ได้โดยแยกกลุ่มดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 กรณีบุคคลที่มีได้เป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาอยู่ก่อนแล้ว กระทำการโดยโกนหัว โกนคิ้ว แล้วนุ่งห่มผ้าสบง จีวรและใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นพระภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา นั้น จากการศึกษาคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 7064/2544 แล้วความผิดตามลักษณะนี้โดยจากที่ศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่าศาลพิพากษาจำคุก 1 ปี โดยไม่รอลงอาญา ซึ่งเป็นอัตราโทษสูงสุดตามความผิดฐานนั้น

จากการวิเคราะห์เหตุผลที่ศาลฎีกาพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นเวลา 1 ปี โดยไม่รอลงอาญานั้น ศาลให้เหตุผลว่าการกระทำดังกล่าวของผู้กระทำความผิดเป็นลักษณะของการฉ้อโกงประชาชน แม้จำเลยให้การรับสารภาพศาลก็ไม่รอลงอาญา

กรณีของกลางซึ่งเป็นทรัพย์สินของจำเลยผู้กระทำความผิด เช่น บาตรพระ ผ้าจีวร ผ้าสบง ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าอังสา ยามสะพาย ศาลเห็นว่าเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ให้รับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33

กลุ่มที่ 2 จากการศึกษาพบว่าการกำหนดโทษลักษณะการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 กรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นพระภิกษุและถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาตามความในมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และได้สละสมณเพศแล้ว แต่กลับมาห่มผ้ากาสาวพัสตร์โดยมิได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและโดยมีเจตนาเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1798/2542 ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำคุก 6 เดือน แต่ศาลอุทธรณ์แก้เป็นให้จำคุก 3 เดือน โดยไม่รอลงอาญาซึ่งประเด็นนี้ศาลฎีกาได้พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์

วิเคราะห์จากเหตุผลที่ศาลฎีการับฟังได้ว่าผู้กระทำความผิดในคดีนี้ได้มีการสละสมณเพศโดยชอบตามพระธรรมวินัยแล้ว กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดในคดีนี้ได้ทราบดีอยู่แล้วว่าตนได้สละสมณเพศแล้วแต่กลับมาห่มผ้ากาสาวพัสตร์โดยมิได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและโดยมีเจตนาเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 ซึ่งพฤติการณ์เห็นว่าความร้ายแรงแห่งกรณีเบากว่าผู้กระทำความผิดในกลุ่มที่ 1 แต่ศาลพิพากษาจำคุกเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่รอลงอาญาเช่นเดียวกัน

กลุ่มที่ 3 จากการศึกษาพบว่าการกำหนดโทษลักษณะการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 กรณีที่ผู้กระทำความผิดได้รับการอุปสมบทจากพระภิกษุผู้มิได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอุปัชฌาย์ตามกฎหมายอาญามาตรา 17 (พ.ศ. 2536) อันเป็นผลให้ผู้อุปสมบท

นั้น ไม่เป็นพระภิกษุโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยจึงมีความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา โดยศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3699 - 3739/2541 พบว่าผู้บวชจากผู้มีได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์โดยชอบ แม้ไม่ทราบว่าผู้บวชให้มิได้เป็นพระอุปัชฌาย์ก็ยังมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 208 โดยให้จำคุกคนละ 3 เดือน

คดีนี้ศาลพิเคราะห์จากพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดประกอบกับผู้กระทำความผิดไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนจึงมีเหตุอันควรปราณีให้รอการลงโทษไว้มีกำหนดคนละ 2 ปี และกำหนดเงื่อนไขคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิด โดยให้ละเว้นการประพฤติใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก และให้พนักงานคุมประพฤติสอดส่องให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด

กลุ่มที่ 4 กรณีพระภิกษุและได้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิมจนมีคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศแล้ว แต่กลับมาห่มผ้ากาสาวพัสตร์โดยมิได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและโดยมีเจตนาเพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4499/2539 ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วบงทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 208 โดยศึกษาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าวแล้วมีประเด็นว่า ผู้กระทำความผิดเดิมจำเลยบวชเป็นพระภิกษุ ต่อมาคณะสงฆ์ผู้พิจารณาชั้นต้นมีคำวินิจฉัยว่า จำเลยกระทำความผิดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยให้จำเลยสึกจากการเป็นพระภิกษุ ผู้กระทำความผิดได้สึกจากพระแล้ว ต่อมาได้แต่งกายเป็นพระภิกษุและเข้าพักอาศัยอยู่ในวัดศาลพิเคราะห์แล้วพิพากษาลงโทษปรับเป็นเงินจำนวน 2,000 บาท

ข้อสังเกต แม้ว่าคดีนี้ศาลจะลงโทษเพียงโทษปรับ แต่ก็ถือว่ากรณีผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิมและเมื่อมีคำวินิจฉัยให้สึกและได้สึกไปแล้วกลับมาบวชห่มผ้ากาสาวพัสตร์ใหม่โดยมิได้รับการอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยลักษณะคล้ายกับความผิดในกลุ่มที่ 2 แต่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งคดีเบากว่า ศาลจึงพิพากษาลงโทษเพียงโทษปรับ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่อง มาตรการการกำหนดโทษทางอาญารฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ 3 ข้อใหญ่ดังต่อไปนี้

1. ควรเสนอแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 208 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นพระภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” นั้น เห็นว่า กฎหมายอาญามาตรา 208 บัญญัติไว้รวม ๆ ใช้กับทุกศาสนาที่มีนักพรตหรือนักบวช ไม่เฉพาะเจาะจงศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ซึ่งนักพรตหรือนักบวชแต่ละศาสนามีศีล ข้อวัตรปฏิบัติไม่เหมือนกัน ความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของแต่ละศาสนาอาจไม่เท่ากัน ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญาโดยพิจารณาตามประเด็น ดังนี้

ก. แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 208 โดยตัดคำว่า “พระภิกษุ สามเณร” ให้เหลือแต่นักพรตหรือนักบวชของศาสนาอื่น

ข. เพิ่มเติมกฎหมายอาญาโดยเพิ่มเติมมาตรา 208 เป็น มาตรา 208/1 ดังนี้

มาตรา 208/1 “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นพระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนาโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นพระภิกษุ สามเณรในพระพุทธศาสนา ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงหกปี หรือปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งกระทำโดยมีเจตนาแสดงหาประโยชน์มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

2. แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 43 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 จัตวา วรรคสอง มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคสาม หรือมาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี” เสนอแก้ไขเพิ่มเติม โดยบัญญัติใหม่ว่า

“มาตรา 43 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 จัตวา วรรคสอง มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคสาม หรือมาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท”

3. เนื่องจากปัจจุบันยังไม่พบว่ามีการวางหลักเกณฑ์ สร้างกระบวนการพิจารณา คำสั่งหรือคำวินิจฉัยถึงที่สุดจากองค์การปกครองคณะสงฆ์ว่าผู้ใดกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัยจนต้องปาราชิกแล้ว และไม่มีระบบฐานข้อมูลเพื่อแสดงข้อมูลดังกล่าวให้พระอุปัชฌาย์ได้ทราบประวัติ และคุณสมบัติของผู้ขออุปสมบทก่อนที่จะให้การอุปสมบทซึ่งประเด็นนี้ในการปกครองคณะสงฆ์ควรที่จะพิจารณาดำเนินการวางหลักเกณฑ์ สร้างกระบวนการพิจารณา วางระบบฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้สนใจหรือผู้วิจัยที่สนใจในประเด็นดังกล่าวอาจนำไปดำเนินการ

ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการหรือระบบเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง มาตรการการกำหนดโทษทางอาญาฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนโครงการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

เอกสารอ้างอิง

คณิต ฒ นคร. (2535). ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

พระพรหมบัณฑิต. (2563) เรียกใช้เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2563 จาก <https://www.thairath.co.th/content>

พระรัตนเมธี. (2555). เรียกใช้เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2563

จาก <https://www.posttoday.com/social/general>

มานิตย์ จุมปา และคณะ. (2555). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมยศ เชื้อไทย. (2553). คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

หยุด แสงอุทัย. (2505). ประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์.

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546*
OBSERVATIONS ABOUT THE ACT PRIVATE HIGHER EDUCATION
INSTITUTION, 2003

ยงยุทธ ไชยนวน, Yongyuth Chainuan
สำนักงานทนายความสุขุม กันกา
Sukhum Kunka Law Office

ศรศักดิ์ อินทะกัณฑ์, Sorrasak Intagun
สุพิชญา กันกา, Supitchaya Kunka
อุเทน สุขทั่วญาติ, Uthen Sukthuayat

ณัฐภณ กุลนพฤกษ์, Nutthaphon Kulnopparek
พัชรารภรณ์ ห่อตระกูล, Patcharaporn Hotragu

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Bachelor of Laws Program
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Email : Yongyuthchai12345@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนนั้น เป็นการจัดการบริการ สาธารณะตามที่ปรากฏ ในพระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขฉบับ เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ซึ่งมีความ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเพื่อการปรับปรุง และเป็นการพัฒนา หลักกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกันกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน อันเป็นการยกระดับคุณภาพ ทางการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการแห่งสากล

คำสำคัญ : สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน, ศิษยานอกที่ตั้ง, วิชาการ

* Received 7 May 2020; Revised 4 June 2020; Accepted 10 June 2020

Abstract

Educational management of private higher education institutions is a public service management as shown in the Act Private Higher Education Institutions, 2003, Amendment of the Additional Issue (No. 2) BE 2550, which is consistent with the National Education Act BE 2542, amended (No.2) BE 2555 and the Constitution The Kingdom of Thailand, BE 2560, is an analysis of legal problems for improvement and is a development of laws that are relevant to higher education institutions of private higher education institutions. Which is to raise the quality of education in order to be consistent and it is in accordance with international principles.

Keywords : Private Higher Education Institutions, Non-Formal Education,
Academic

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้มีการบัญญัติให้มีการจัดการศึกษาเป็นการบริการที่เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐจะต้องดำเนินการตามนโยบายการศึกษา ในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้ได้มาตรฐานต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และในขณะเดียวกัน กระบวนการจัดการศึกษานั้นจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนในชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย ความรู้ ควบคู่คุณธรรม และทางด้านจริยธรรม โดยสามารถนำไปใช้ในชีวิตร โดยการอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งการจัดการศึกษา ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย จึงเป็นหน้าที่ที่รัฐนั้นจะต้องดำเนินการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในทำนองเดียวกันนั้น ก็สามารถมอบหมายให้เอกชนดำเนินการ จัดการศึกษาที่ถือเป็นการบริการสาธารณะได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษามัธยมศึกษา จนกระทั่งในระดับอุดมศึกษา ซึ่งให้สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ศักราช 2546 โดยมีการปรับปรุงโครงสร้างการจัดองค์กรและให้สถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางด้านวิชาการและมีความอิสระในการบริหารงาน ตามกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทั้งนี้ สถาบันศึกษาเอกชนจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ทำให้สถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน นั้นมีความเป็นอิสระในการพิจารณาขออนุมัติเปิดหลักสูตร รับนิสิต นักศึกษา ตลอดจนการจัดการจัดการศึกษาได้ซึ่งในปัจจุบันนี้ สถาบันอุดมศึกษานั้น ต่างก็มุ่งแสวงหากำไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน ที่มีการเปิดหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนโดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวก แม้การดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจะมีการใช้กฎหมาย ทั้งทางด้านมหาชนควบคู่กับกฎหมายเอกชน เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบจากการกระทำโดยไม่ชอบก็ตาม แต่กลับพบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งมีการใช้อำนาจหน้าที่เกิดขอบเขต จนลืมหักการ จัดการศึกษาให้ได้คุณภาพและมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดทำให้ผู้รับบริการทางการศึกษาได้รับความเสียหายและเสียโอกาสในอนาคต

โดยเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วไม่สามารถนำวิชาความรู้ไปประกอบวิชาชีพได้อาทิ เช่น สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่ไม่ผ่านการรับรองของสภาวิชาชีพ และไม่ผ่านการรับรองของสำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ทำให้บัณฑิตที่จบการศึกษานั้น ไม่สามารถขอใบรับรองได้ แม้จะเรียนจบในระดับอุดมศึกษา เมื่อความข้อเท็จจริงปรากฏว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนดังกล่าวนั้น ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ตามที่ได้รับใบอนุญาต หรือไม่ตรงตามข้อกำหนด หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมและในขณะเดียวกันการ

โฆษณาเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของประชาชนที่อาจเกิดขึ้นแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด และแนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษา ในการจัดการศึกษาในลักษณะนี้ มีการเพิ่มขึ้น เนื่องจากกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทยไม่ได้กำหนดบทลงโทษผู้ประกอบการกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในกรณีที่เกิดการจัดการศึกษาตามมาตรฐานและคุณภาพ ตามที่กฎหมายกำหนด และเพื่อเป็นการคุ้มครองพื้นฐานจึงได้รับจากสถาบันอุดมศึกษา

ดังนั้น ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกต เกี่ยวกับปัญหากฎหมายของพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 โดยพิจารณาเรื่องหลักแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน นำหลักกฎหมายมหาชน มาวิเคราะห์ที่ปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสรุปเพื่อหาข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไป

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถาบันการศึกษาที่ดำเนินการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ในกำกับ ดูแล และสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบไปด้วย สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นส่วนราชการ ทั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยเอกชน วิทยาลัยเอกชน และวิทยาลัยชุมชน ซึ่งการบริหารสถาบันศึกษาจะต้องบริหารทั้งงานและบริหารบุคคลกร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและความต้องการของสังคมโดยยึดมั่นในหลักการสำคัญ 2 ประการกล่าว คือ

1. ความเป็นอิสระทางด้านวิชาการและเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ก็ได้มีการปรับกรอบของภารกิจหลักที่สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งนั้นจะต้องนำไปปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และวิถีทางของแต่ละสถาบัน โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเอกชน จะต้องมีความเสรีภาพในการดำเนินงานวิชาการ ทั้งนี้ จะต้องไม่ขัดต่อนโยบายแผนงานและโครงการต่างๆของภาครัฐ ในการควบคุมกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัดตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ การบริหารตามกรอบของภารกิจในส่วน ของสถาบันอุดมศึกษา โดยจะต้องดำเนินการ หรือบริหารนโยบายทางวิชาการ ภายใต้กรอบภารกิจ หลัก 4 ประการประกอบด้วย

1) ภารกิจด้านการเรียน การสอน แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 11 นั้นได้มีการกำหนดให้การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้น จะต้องมีการจัดการศึกษา 3 ระดับ ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพในระดับกลาง รวมถึงความสามารถในการริเริ่มประกอบการ

1.2 การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถในการสาขาวิชาต่างๆในระดับสูงขึ้นโดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่หลักการปฏิบัติ เพื่อริเริ่มการ พัฒนาการทางวิชาการและวิชาชีพสร้างสรรค์และเผยแพร่องค์ความรู้

1.3 การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และ ทักษะในสาขาวิชาการเฉพาะ ให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น มุ่งสร้างสรรค์ความก้าวหน้า และความเป็นเลิศทาง วิชาการในด้านการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ และเทคโนโลยี ทางด้านวิทยาศาสตร์ทางด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นวิทยาการ สาขกลและภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเหมาะสม

2) ภารกิจด้านงานวิจัย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในมาตรฐานการศึกษาและส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ เป็นการศึกษาสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อถ่ายทอดและวิเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อผลประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนหน่วยงานทางการศึกษาโดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาทำการวิจัยและเรียบเรียงตำราเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและการพัฒนาด้านต่าง ๆ

3) ภารกิจด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม ถือว่าเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากความก้าวหน้าตลอดเวลาของวิทยาการทำให้สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ และสร้างความรู้ เพื่อเป็นแหล่งวิชาการและถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียน โดยจะต้องผลิตบัณฑิตที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเป็นประชาธิปไตย ยึดหลักจริยธรรม และมีความ ตระหนัก ในปัญหาสังคมและวิสัยทัศน์ ที่กว้างไกล ในการแก้ปัญหาสังคม เพื่อนำองค์ความรู้ที่ไปใช้ ประโยชน์ ต่อไปในสังคมและชี้นำสังคมในลักษณะต่าง ๆ

4) ภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นการศึกษาส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อความ เป็นเอกลักษณ์ในการสร้างและเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติ และภูมิภาค อันเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชน การรักษา สิ่งแวดล้อม และคุณค่าของมนุษย์ในสังคม โดยจะต้องมีบทบาทในการสร้างเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนทางด้านวัฒนธรรมไทย รวมถึง วิชาการต่างๆ เพื่อแสดงความเป็นไทยและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยอย่าง เหมาะสมเพื่อนำไปปรับใช้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของวิทยาการในสังคมปัจจุบัน

แนวความคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายมหาชน ที่เกี่ยวข้องในการบริหารงาน ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (นพดล ปกรณ์นิมิตติ, 2561, น. 5 - 7) ถือได้ว่าการศึกษาเป็นการ

บริการสาธารณะ ที่รัฐนั้นพึงควรตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และสาระสำคัญของกฎหมายได้ มอบหมายให้เอกชนนั้น สามารถดำเนินการจัดการศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระภาครัฐ ตามแนวความคิดว่าด้วยการบริการสาธารณะ และหลักเกณฑ์พื้นฐานในการ จัดทำบริการสาธารณะ โดยทั่วไป แนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการบริการสาธารณะ นั้นจะเกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่ง กับ กฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะรัฐหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐ ต่างก็มีอำนาจหน้าที่ในการปกครอง ซึ่งถ้าขาดหลักการดังกล่าว หรือกระบวนการในการตรวจสอบและควบคุม การใช้อำนาจตามหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติแล้ว ประชาชนอาจได้รับความไม่เป็นธรรมจากการใช้อำนาจนั้นได้ ซึ่งบทบาทและความสำคัญของกฎหมายมหาชน ได้แก่

1. เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ในการบริหารการปกครองและการบริการสาธารณะ แก่รัฐแก่หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน
3. ช่วยควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะการใช้อำนาจดุลพินิจนั้นรัฐจะต้องกระทำด้วยความเหมาะสมและจะต้องเป็นการชอบด้วยกฎหมาย
4. ช่วยให้ข้าราชการได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชามากยิ่งขึ้น
5. ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจไปยังองค์กรต่างๆ

เมื่อผู้เขียนนำหลักกฎหมายมหาชน มาวิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายของพระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 มีประเด็นที่ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ ที่สนใจได้นำไปศึกษาต่อยอดค้นคว้าในประเด็น ดังต่อไปนี้คือ ประเด็นที่ 1 การศึกษานอกที่ตั้ง ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และประเด็นที่ 2 การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การศึกษานอกที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ข้อสังเกตเกี่ยวกับ บทบัญญัติที่มีความสัมพันธ์กับมาตรฐาน และคุณภาพการศึกษาอุดมศึกษานอกที่ตั้ง ที่เป็นการ มุ่งแสวงหากำไร โดยปราศจากความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทั้งด้านโอกาส ทางสังคม และเศรษฐกิจซึ่งถือว่าเป็นความเสียหายที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้ทาง สถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีการขยายตัวในเชิงปริมาณเป็นอย่างมาก ทางด้านการเปิดหลักสูตร อิสระ เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาและสนองความต้องการของประชาชน ในการจัดการศึกษา ในรูปแบบหลักสูตรภาคพิเศษ หลักสูตรนอกเวลา ในลักษณะของการจัดการศึกษานอกสถาน

ที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยใช้สถานที่ที่ขาดความพร้อม และขาดมาตรฐาน จนกลายเป็นประเด็นปัญหาที่สังคมตั้งคำถามความรับผิดชอบของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ และการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐในคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา และพบปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบการกำกับดูแลมหาวิทยาลัย หรือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่ขัดต่อหลักความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการ ปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา พบว่าการไม่ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างทั่วถึงของผู้เรียน โดยเฉพาะในจังหวัดที่ไม่มีสถาบันอุดมศึกษาหรือมีสถาบันอุดมศึกษา แต่ไม่มีหลักสูตรที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ จึงจำเป็นต้องทำให้สถาบันอุดมศึกษา ต้องออกมาเปิดศูนย์การศึกษานอกสถานที่ตั้งของตัวเองโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จะเปิดศูนย์การศึกษาตามต่างจังหวัด หรือแม้มหาวิทยาลัยที่มีที่ตั้ง ในภูมิภาคเองก็ได้มีการเปิดศูนย์การศึกษาในจังหวัดใกล้เคียง ถ้ามองในอีกบริบทหนึ่ง พบว่า นับเป็นเรื่องที่ดี เนื่องจากเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียน และเป็นการส่งเสริมประชาชนที่มีคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น แต่หากมองในอีกบริบทหนึ่ง พบว่าการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งอาจนำมาซึ่งปัญหา การขาดคุณภาพในการจัดการศึกษา เนื่องจากสถาบันการศึกษาบางแห่งเปิดขึ้นเพียงเพื่อซื้อขายปริญญา หรือเพื่อการหารายได้เข้ามหาวิทยาลัยเพียงอย่างเดียว โดยที่ไม่สนใจเรื่องคุณภาพของการศึกษา อันเป็นลักษณะของการจัดการศึกษาเชิงพาณิชย์ที่ขาดความรับผิดชอบต่อและจรรยาบรรณในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน เปิดสอนนอกสถานที่ตั้ง⁺ ได้สร้างปัญหาและส่งผลกระทบต่อนักศึกษาเป็นจำนวนมาก เช่น ในกรณีของมหาวิทยาลัยอีสาน⁺ ที่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่ถูกสั่งปิด ด้วยเหตุผลจากการซื้อขายปริญญาบัตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู และจากการเปิดสอนหลักสูตรนอกที่ตั้งโดยไม่ผ่านความ เห็นชอบของสภามหาวิทยาลัย ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎกระทรวงจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2559 ข้อ 3 การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

⁺ ให้ศึกษาเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 20 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจจัดการศึกษาในสาขาวิชาใดนอกสถานที่ตั้งได้ รูปแบบวิธีการจัด การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ กำหนดในกฎกระทรวง

⁺ ให้ศึกษาเพิ่มเติม คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 715/2555 เรื่อง เพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งมหาวิทยาลัยอีสาน” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 162 ง 26 ตุลาคม 2555.

- (1) ต้องมีใช้การจัดการศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาเอก
- (2) เป็นการจัดการศึกษาในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ
- (3) เป็นสาขาวิชาที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความเชี่ยวชาญ
- (4) เป็นการจัดการศึกษาในหลักสูตรเดียวกับหลักสูตรเดิมที่คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้รับทราบและได้เปิดสอน ในสถานที่ตั้งแล้ว โดยมีผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรดังกล่าวมาแล้วอย่างน้อยหนึ่งรุ่น และยังมีจัดการศึกษาหลักสูตรนั้น ในสถานที่ตั้งอย่างต่อเนื่อง
- (5) เป็นหลักสูตรที่ได้เปิดสอนในสถานที่ตั้งที่มีผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรในระดับดีขึ้นไป ซึ่ง ประเมินโดยคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- (6) เป็นหลักสูตรที่ได้เปิดสอนในสถานที่ตั้งที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับคณะวิชาโดยให้ใช้ผลการ ประเมินคุณภาพภายนอก รอบสุดท้ายของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จาก สามส่วน ดังต่อไปนี้
 - (ก) ผลการประเมินภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก
 - (ข) ด้านคุณภาพบัณฑิต ไม่ต่ำกว่าระดับดี
 - (ค) ด้านการวิจัยและงานสร้างสรรค์ ไม่ต่ำกว่าระดับดี
- (7) มีอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรซึ่งมีคุณวุฒิและคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน หลักสูตรระดับอุดมศึกษาที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น
- (8) จัดสิ่งสนับสนุนทางการศึกษาที่มีมาตรฐานเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้ง
- (9) จัดให้มีการให้คำปรึกษาทางวิชาการ การแนะแนวอาชีพ การจัดบริการสวัสดิการนักศึกษาและบริการด้านอื่นให้ มีมาตรฐานเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้ง
- (10) มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความปลอดภัยและมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ
- (11) มีระบบบริหารงานบุคคล ระบบการเงิน และระบบทะเบียนนักศึกษาที่เป็นระบบเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้ง และสามารถตรวจสอบได้
- (12) ดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษาสามารถผลิตบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการและทิศทางการพัฒนาประเทศ

ประเด็นที่ 2 ปัญหาการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่มีข้อความอันเป็นเท็จหรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ข้อสังเกตถึงประเด็นการโฆษณาเกินความเป็นจริงหรือการโฆษณาที่เป็นเท็จ หรือการบิดเบือนข้อเท็จจริงของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน⁵ เพื่อเป็นการจูงใจให้นักเรียนนักศึกษา ปรากฏในสื่อต่างๆอันเป็นการไม่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรหรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ จึงเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แต่สาระสำคัญของพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 กลับพบว่าบทกำหนดโทษนั้น มิได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยตรง ซึ่งผู้ประกอบสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 82 การที่โฆษณาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องไม่ใช่ข้อความอันเป็นเท็จ หรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงตามที่ได้รับใบอนุญาต หรือไม่ตรงตามข้อกำหนด หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ซึ่งข้อความดังกล่าวหมายรวมไปถึงการกระทำที่ปรากฏด้วยตัวอักษร ภาพ ภาพยนตร์ แสง เสียง เครื่องหมาย หรือการกระทำอย่างใด ที่ทำให้บุคคลทั่วไป สามารถเข้าใจความหมายได้ อาจจะยกเหตุแห่งพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 83 ที่บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่าการโฆษณาใดฝ่าฝืนมาตรา 83 ให้คณะกรรมการ มีอำนาจออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย อย่างดังต่อไปนี้

- (1) ให้แก้ไขข้อความหรือวิธีการในการโฆษณา
- (2) ห้ามการใช้ข้อความบางอย่างที่ปรากฏในการโฆษณา
- (3) ห้ามการโฆษณาหรือห้ามใช้วิธีการนั้นในการโฆษณา
- (4) ให้โฆษณาเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของประชาชนที่อาจเกิดขึ้นแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดขึ้นกล่าวอ้างเพื่อเป็นการบรรเทาเหตุจากการฝ่าฝืนดังกล่าว และอาจจะมีได้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่บัณฑิตนักศึกษา ซึ่งมีได้มีการกำหนดความรับผิดชอบของประชาชนที่อาจเกิดขึ้นแล้วตาม หลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งมีได้กำหนดความรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการโฆษณา ที่มีผลต่อบุคคลอื่น ๆ ให้โฆษณาเพื่อแก้ไขความเข้าใจผิดของประชาชนที่อาจเกิดขึ้นตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่

⁵ ให้ศึกษาเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 82 การโฆษณาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต้องไม่ใช่ข้อความอันเป็นเท็จ หรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงตามที่ได้รับใบอนุญาต หรือไม่ตรง ตามข้อกำหนด หรือเป็นข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม

คณะกรรมการกำหนด โดยมีได้กำหนดความรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการโฆษณาที่มีผลต่อบุคคล

บทสรุป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 ดังนี้

ปัญหาการจัดการศึกษานอกที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนใดที่ฝ่าฝืนหรือไม่ ปฏิบัติตามกฎหมายกระทรวงที่ออกตามมาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจมีการยกเสรีภาพทางวิชาการและอำนาจของ สถาบันอุดมศึกษาที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 โดยโทษทางอาญา จำคุกกับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาถือว่าไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสภาพของการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา การให้อำนาจกับสภามหาวิทยาลัยในการจัดการอุดมศึกษาและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ควรที่จะมีการเพิ่มเติมบท กำหนดโทษ ให้มีการนำหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาพิจารณาการกระทำที่ส่งผลเสียต่อผู้เรียน เพื่อให้การ เยียวยาต่อความเสียหายกับเงื่อนไขที่เกิดขึ้นพร้อมกับอัตราดอกเบี้ยนับแต่วันที่เข้ารับการศึกษาอย่างน้อย ร้อยละ 7 ต่อปีหากภายหลังสำเร็จการศึกษาแล้ว สถาบันวิชาชีพและสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาไม่ให้การรับรอง อันเป็นการส่งผลให้บัณฑิตไม่สามารถทำการสอบเพื่อขอใบประกอบวิชาชีพได้

ปัญหาเกี่ยวกับการโฆษณาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่ใช้ข้อความอันเป็นเท็จหรือไม่สอดคล้องกับ กฎเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร หรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนั้นตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 เป็นการเฉพาะ เพื่อความสมบูรณ์แห่งกฎหมาย ในกรณีการฝ่าฝืนข้อบังคับของคณะกรรมการอุดมศึกษาหรือฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการศึกษาควรเป็นการตัดสิทธิ์การบริหาร และถอดถอนจากตำแหน่งบริหาร ซึ่งคณะกรรมการอุดมศึกษาสามารถบังคับใช้บทลงโทษนี้ได้เอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากการกระทำผิดตาม กฎหมายอื่น ซึ่งผู้เสียหายโดยนิตินัยเท่านั้นที่จะต้องดำเนินการฟ้องคดีกับศาลยุติธรรมหรือศาลปกครอง

เพื่อเป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายให้สามารถนำมาใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันและเป็นการแสดงมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันปัญหาจากการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2559.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 15 ก (8 กุมภาพันธ์ 2560).
- คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 715/2555 เรื่อง เพิกถอนใบอนุญาตจัดตั้งมหาวิทยาลัยอีสาน.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 162 ง (26 ตุลาคม 2555).
- นพดล ปกรณ์นิมิตดี (2561). ศึกษาขอบอำนาจของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอน 107 ก (30 ตุลาคม 2546) และ เล่ม 124 ตอนที่ 101 ก (29 ธันวาคม 2550).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก (6 เมษายน 2560).

หลักการธรรมาภิบาลสำหรับการบริหารงาน*
GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES FOR ADMINISTRATION

อานนท์ รักษ์ผล, Anon Rukpool
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
Pensioner Suphanburi Office of Buddhism

ณัฐกร ปังล่อ, Natthakorn Panglaor
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
Bachelor of Public Administration Program, Suphanburisrisuwanapumi
Buddhist College

ศุภกิจ ภัคดีแสน, Suphakit Phakdeesaen
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
Bachelor of Public Administration Program, Academic Resources Unit
Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phutthamonthon Chanthaburi Chanthaburi Province

พระอโณทัย กตปุญโญ, Phra Anothai Katapunyo
วัดสบหนอง ตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
Watsopknong T.Tanchum, Tha Wang Pha District, J.Nan Province

กิตติศักดิ์ วิมล, Kittisak Wimon
38/254 หมู่ 1 ตำบลบางกร่าง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
38/254 M. 1 T.Bang Krang, Mueang Nonthaburi District, J. Nonthaburi Province

E-mail : anon_2504@hotmail.com

* Received 12 May 2020; Revised 14 June 2020; Accepted 18 June 2020

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าการบริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ต้องทันต่อเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลง โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งการใช้หลักธรรมาภิบาลจะทำให้หน่วยงานของรัฐ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งยังเป็นกลไกในการติดตามประเมินผลและตรวจสอบการบริหารงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหาร เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และการทำงานในองค์กร และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐนั้น จะเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาล, การบริหาร

Abstract

Nowadays, we can see that the administration of both the public and private sectors have changed a lot that we must be in time for change by applying good governance principles in government administration which will make government agencies have efficient and effective. It is also a mechanism for monitoring, evaluating, and inspecting management. to prevent damage in the administration, to create a good sense of management and working in an organization, to establish a system that supports the implementation of good conscience whether in the matter of effective management, not wasteful the tracking of fraud, transparency, can be examined by considering the related persons who will be affected. Because those affected by the operation of the government agency are directly relating to the people.

Keywords : Governance, Administration

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
ระบบราชการ, 2557) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และวางรากฐาน
ธรรมาภิบาลของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชาชน มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น
สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนเกิดความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมบริหารประเทศที่สูงกว่าในอดีต
การรวมตัวแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐเป็นการ
วางรากฐานการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถี
การดำเนินชีวิตในสังคมไทยและเสริมสร้างการเมืองให้โปร่งใส สุจริตมากขึ้น ซึ่งจากแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ, 2557) ได้กำหนดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศเป็น
ยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ประการหนึ่ง เนื่องจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมายังคงให้ประชาชนมีส่วน
ร่วมในระดับที่ค่อนข้างน้อย มีปัญหาเกี่ยวกับความโปร่งใสไม่เป็นธรรมและการทุจริตประพฤติ
มิชอบอันมีผลกระทบ ต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีนานาชาติซึ่งจากการจัดอันดับดัชนี
การรับรู้เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index) ของประเทศในแถบภูมิภาค
เอเชียแปซิฟิก ประจำปี พ.ศ. 2550 พบว่าไทย ติดการคอร์รัปชันอันดับที่ 84 ของโลก และ
อันดับที่ 14 ของเอเชีย จึงต้องให้มีการบังคับใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ
บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 เป็นเครื่องมือในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้
บังเกิดผล อย่างจริงจังและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ
บริหารราชการแผ่นดิน (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 โดยเฉพาะส่งเสริมให้ข้าราชการและ
เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมาภิบาล ตามที่กำหนดไว้
ในพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546
ธรรมาภิบาล (วิลวดี บุรีกุล, 2546) จัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครอง
ในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาล
หรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น แทนการสนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะ
กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรม
ในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการปกครองได้มุ่งให้ประชาชน
เป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือ
ปฏิบัติราชการต่าง ๆ โดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อม
จึงเป็นไปได้ไม่ได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วน
ให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

การให้ความหมายของ ธรรมาภิบาล ซึ่งก็มีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า ธรรมาภิบาล เป็นคำที่ประกอบด้วยศัพท์ 2 ศัพท์ด้วยกันคือ ธรรม กับ อภิบาล ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายว่า

ธรรม หมายถึงความยุติธรรม, ความถูกต้อง, กฎ, กฎเกณฑ์, กฎหมาย, สิ่งดีงาม

อภิบาล หมายถึงการดูแลการปกครองการบริหารการปกป้องการสร้างสรรค์ภูมิคุ้มกัน บำรุงรักษาปกครองปกป้องหรือคุ้มครอง

ปัจจุบัน ทั้งในด้านการศึกษาและวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ถือได้ว่า “Governance” หรือการจัดการปกครองเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญของการบริหารภาครัฐซึ่งมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือการเน้นบทบาทของการบริหารภาครัฐกรอบแนวคิด Governance เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาถึงความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาชน ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับภาคเอกชนหรือกลุ่มทางสังคมที่เกิดการรวมตัวกันโดยสมัครใจและความสัมพันธ์และความรับผิดชอบระหว่างรัฐกับประชาชน สังคมสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กล่าวถึงความหมายธรรมรัฐหรือธรรมาภิบาลไว้หลายประการ ดังนี้

1. ประชากรรัฐ หมายถึง ครอบคลุมความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนโดยทั่วไปในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพโปร่งใสและตรวจสอบได้

2. ประชากรรัฐ หมายถึง การที่กลไกของรัฐทั้งทางการเมืองและการบริหารมีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาดโปร่งใส รับผิดชอบหรือ

3. ประชากรรัฐ หมายถึง การบริหารหรือการปกครองที่ดี หรือการปกครอง หรือบริหารที่เป็นธรรมโดยจะมีองค์ประกอบ 3 ประการ ความโปร่งใส (Transparency) การตรวจสอบได้ (Accountability) และความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2544, น. 19 - 20)

นอกจากความหมายจากข้างต้นแล้ว ยังมีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาลไว้อย่างน่าสนใจ เช่น ธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชนและประชาชนโดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ (ธีรยุทธ บุญมี, 2541, น. 1) เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรมซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและภาคเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้

โดยสาระธรรมาภิบาลหรือ Good Governance คือองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้จะได้ผล (อานันท์ ปันยารชุน, 2542, น. 5) การที่กลไกของรัฐทั้งการเมืองและการบริหาร มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาด โปร่งใส และรับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก (ชัยอนันต์ สมุทวิณิช, 2521, น. 54) เป็นสิ่งที่มุ่งความดีงามความมีศีลธรรมเป็นจุดหมายสูงสุด ความมั่งคั่งของรัฐมิไว้เพื่อกระจายทรัพย์สินไปสู่คนทุกหมู่เหล่าไม่ให้เดือดร้อนด้วยเรื่องการอุปโภคบริโภค ในนโยบายเรื่องเศรษฐกิจนั้น ต้องได้ทรัพย์สินมาด้วยความชอบธรรม และมีส่วนเกื้อกูลประชาชนการใช้ทรัพย์สินก็ต้องใช้โดยธรรม มุ่งสิ่งที่เป็นธรรมเป็นความดีสนับสนุนให้คน เป็นคนประพฤติดี คนควรบูชาความดีไม่ใช่ทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้ ธรรมาภิบาล จึงมุ่งเน้นสร้างคนให้มีคุณงามความดี ให้บุชชาคุณงามความดีมากกว่าจะเน้นระบอบการปกครอง (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2542, น. 103) ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับความหมายที่ว่า การบริหารจัดการที่ดี หมายถึงกลไกการทำงานของหน่วยงานใด ๆ ไม่ว่าจะรัฐบาล ระบบราชการ หรืออะไรก็ตาม ที่มีรูปแบบวิธีการบริหารจัดการที่ดี โดยพิจารณาถึง สามเรื่องหลักๆ ได้แก่ หลักการที่ดีวิธีการที่ดีและผลลัพธ์ที่ดีมีคุณภาพด้วย คือจะต้องมีประสิทธิภาพมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมโปร่งใสและมีความรับผิดชอบ (ปรัชญา เวสารัชช, 2543)

โดยสรุป ได้ว่า ธรรมาภิบาล เป็นกระบวนการที่กระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินการ มีการดำเนินการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง และความชอบธรรมของกฎหมายที่ได้ให้อำนาจและขอบเขตของหน้าที่ไว้ รวมไปถึง ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

มีทั้งนักวิชาการและองค์การต่างๆ ที่ได้ออกมาให้ความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหมายถึงขบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นในสถาบันฯ เริ่มจากงานในหน้าที่รับผิดชอบแต่ละคนงานที่ได้รับคำสั่งให้ทำหรืองานที่ร่วมกันทำจะต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล 6 หลัก คือ(สถาบันราชประชาสมาสัย, 2549, น. 6)

1. หลักนิติธรรมเคารพและปฏิบัติตามกติการะเบียบแบบแผนและกฎหมายต่าง ๆ โดยไม่ละเมิดอย่างตั้งใจหรือจงใจหลีกเลี่ยงหรือไม่ตั้งใจเพราะไม่รู้ฉะนั้นถ้าไม่แน่ใจต้องศึกษาก่อนว่าจะผิดหลักนิติธรรมหรือไม่ก่อนที่จะทำลงไป

2. หลักคุณธรรมในหลายแง่มุมเช่นเมตตาธรรมคือความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข จริยธรรมทำอะไรให้ถูกต้องครบถ้วนทุกขั้นตอนกตัญญูกตเวทีตามการรู้จักบุญคุณและคิดจะตอบแทนหรือตอบแทนการรู้จักละอายและเกรงกลัวบาปกรรมไม่ดีโดยการมีคุณธรรมจะช่วยยกคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้นเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

3. ความโปร่งใสตรวจสอบได้ทุกเรื่องราวในการทำงานตามภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบอยู่ ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจนทุกคำถาม

4. การมีส่วนร่วมพึงระลึกไว้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของสถาบันฯ นอกเหนือจากงานในหน้าที่แล้วกิจกรรมอื่นที่มีผลต่อสถาบันฯ จะต้องร่วมมืออะไรที่มีต้องทักท้วง

5. ร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำเองทำโดยกลุ่มทำในนามสถาบันฯ ถ้าดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไขไม่วางเฉย

6. ความคุ้มค่าทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรมที่สัมผัสจับต้องมองเห็นได้หรือรู้สึกคุ้มค่าหรือไม่คุ้มค่า

ถ้าทำตามหลักข้างต้นทั้ง 5 มาครบถ้วนแล้วเมื่อพิจารณาถึงหลักความคุ้มค่าแล้วไม่ผ่านก็ควรทบทวนปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อผลงานให้มากที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

แนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลตามภาษาไทย (พฤทธิสถาน ชุมพล, 2546, น. 130) เป็นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางหลังจากมีเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทย และในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและการปกครองที่ดีนั้น ได้รับการรณรงค์อย่างมากโดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลกและตั้งที่ทราบแล้วว่าแนวคิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 (อรพิณท์ ส孚โชคชัย, 2541, น. 2) แต่ถึงกระนั้นก็ได้มีการนำคำว่า Good governance มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งกล่าวได้ว่าคำว่า Good governance เพิ่งมีการนำมาใช้อย่างเป็นจริงเป็นจังเมื่อไม่นานนี้เอง นอกจากนี้การพัฒนาของการใช้คำ Good governance เพิ่งมีปรากฏและใช้ในวงการของนักวิชาการการบริหารและการปกครองของสังคมเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนคำว่า Governance นั้นได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมและมีผู้ใช้กันมานานแล้วโดยพจนานุกรมได้ให้ความหมายคำว่า Governance ดังนี้ Governance means 1) The act, process, or power of governing ; government, 2) The state of being governed ซึ่งแปลกันตรง ๆ ก็หมายถึงการกระทำ กระบวนการหรืออำนาจในการบริหารการปกครอง ซึ่งเมื่อใช้กับรัฐก็น่าจะมีความหมายใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับคำว่าภาครัฐ (State) ซึ่งอาจจะหมายถึงทั้งรัฐบาล (Government) และระบบราชการ (Civil service) แนวคิดเรื่อง Good governance หรือหลักธรรมาภิบาลสากลนี้ (อรพิณท์ ส孚โชคชัย,

2541, น. 3) จึงยังเป็นแนวคิดที่ใหม่และจากการอ้างอิงข้อมูลจากองค์กรบางองค์กรพบว่าเพิ่มมีการใช้ครั้งแรกของธนาคารโลกเมื่อปี 1989 ในรายงานเรื่อง Sub-Sahara Africa : From Crisis to Sustainable Growth ซึ่งเป็นรายงานของธนาคารโลกในยุคแรกที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมี Good governance และการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ถึงกระนั้นก็ตามธนาคารโลกเองก็ได้มีการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควรฝ่ายองค์กรที่ได้นำแนวคิดนี้มาใช้ อย่างจริงจังอีกทั้งได้เป็นแกนนำในการผลักดันแนวคิดและสร้างความยอมรับร่วมกันในระดับโลกว่ากลไกประชารัฐเป็นรากฐานที่ทำให้คนในสังคมโดยรวมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือองค์กรพัฒนาแห่งประชาชาติ

หลักการกำกับดูแลองค์การที่ดีของประเทศไทย

การกำกับดูแลองค์การภาครัฐ ตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) เป็นหลักการสากลที่ได้ถูกอ้างอิงถึงครั้งแรกในรายงานของธนาคารโลก (World Bank) เมื่อปี ค.ศ. 1989 เรื่อง “Sub -Sahara Africa from Crisis to Sustainable Growth” กล่าวถึงความสำคัญของการมี Governance และการฟื้นฟูเศรษฐกิจ รวมถึงได้อธิบายเกี่ยวกับการกำกับดูแลที่ดีหรือธรรมาภิบาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.), 2547 น. 3 - 5) ว่าเป็น “ลักษณะและวิถีทางของการใช้ อำนาจในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ การบริหารจัดการภาครัฐ ภาวะรับผิดชอบรอบ ตัวบท กฎหมาย เกี่ยวกับการพัฒนา ความโปร่งใส และข้อมูลข่าวสาร” ต่อมากองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ทำการศึกษา และวิเคราะห์การให้ประเทศต่างๆ กู้เงินเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ พบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจของประเทศคือการพัฒนาที่ประเทศนั้นมี Good Governance ต่อจากนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับ Governance ได้รับการถ่ายทอดผ่าน หน่วยงานต่าง ๆ เช่น คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิกแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific : UNESCAP) สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program : UNDP) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co - operation and Development : OECD) เป็นต้น

จากวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคมไทย ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเกิดจากการบริหารจัดการในระดับชาติ และระดับองค์กร

ทั้งในภาครัฐและเอกชนมีความบกพร่องและขาดประสิทธิภาพสูงรวมถึงการกระทำผิดทุจริตและขาดจริยธรรมของบุคลากร ประกอบกับใน ปัจจุบันที่สถานการณ์ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการบริหารงาน ของราชการ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่โครงสร้างการบริหารจัดการ ภาครัฐยังขาดความยืดหยุ่น และข้าราชการยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม และวิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งใน ระดับโครงสร้าง ระดับนโยบายและระดับ การปฏิบัติการดังข้อสรุปต่อไปนี้

1. ภาครัฐขาดกลไกและกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่มีประสิทธิภาพและคล่องตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมภายนอก
2. บุคลากรขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และค่านิยมที่มุ่งเน้นประโยชน์ของประชาชนรวมถึงการไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบราชการในปัจจุบัน จึงส่งผลให้การดำเนินงานในภาพรวมยังไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และเกิดความคุ้มค่าสูงสุด ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
3. ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการของภาครัฐยังมีลักษณะที่ขาดความโปร่งใส บริสุทธิ์และยุติธรรมอย่างแท้จริงทำให้การบริหารจัดการโดยรวมไม่สามารถสนองตอบและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนได้ ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสหรือช่องทางให้เกิดการทุจริตและผิดจรรยาในการปฏิบัติราชการได้
4. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง รวมถึงไม่รู้ระบบการปฏิบัติงานของราชการเพียงพอ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของภาครัฐได้
5. เกิดปัญหาการทุจริตและการประพฤติมิชอบในภาครัฐอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ภาครัฐ เกิดความสูญเสีย ทั้งในแง่ภาพลักษณ์ งบประมาณ รายได้นำส่งรัฐ และค่าใช้จ่ายเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามทุจริตภายในหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างมาก

จากประเด็นปัญหาที่สำคัญดังกล่าวข้างต้นทำให้ประเทศไทยมีการบังคับใช้และปรับแก้กฎหมายต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดและเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐทุกภาคส่วนภายในประเทศอย่างต่อเนื่องตามลำดับ

ความหมายของการบริหาร

การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือ การปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงาน

ภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. การบริหารนโยบาย (Policy)
2. การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority)
3. การบริหารคุณธรรม (Morality)
4. การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society)
5. การวางแผน (Planning)
6. การจัดองค์การ (Organizing)
7. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing)
8. การอำนวยการ (Directing)
9. การประสานงาน (Coordinating)
10. การรายงาน (Reporting)
11. การงบประมาณ (Budgeting)

เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCORB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึงการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น

1. การบริหารคน (Man)
2. การบริหารเงิน (Money)
3. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material)
4. การบริหารงานทั่วไป (Management)
5. การบริหารการให้บริการประชาชน (Market)
6. การบริหารคุณธรรม (Morality)
7. การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message)
8. การบริหารเวลา (Minute)
9. การบริหารการวัดผล (Measurement)

เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่ากระบวนการบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจากนี้ 2 ตัวอย่างนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5 ป ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ประหยัด ประสานงานและประชาสัมพันธ์

นอกจากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นักวิชาการยังให้ความหมายว่าการบริหารการจัดการ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร (administrative resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของและการจัดการ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (process of administration) เช่น POSDCoRB Model ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2514, น. 13 - 14) ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับความหมายที่ว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบายซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ สมพงษ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

1. การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
 2. การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
 3. การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
 4. การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
 5. การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
 6. การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของกลุ่ม กล่าวคือ ความร่วมมือ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์
 7. การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
 8. การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
 9. การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์
- นอกจากนั้นแล้ว การบริหารถือ เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ และทรัพยากรต่างๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2523, น. 27) ซึ่งถือเป็นระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมา

ดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ไพบูลย์ ช่างเรียน, 2532, น. 17) และมองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (ติน ปรัชญพฤทธิ์, 2535, น. 8) ซึ่งมีความสอดคล้องในเรื่องการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร (บุญทัน ดอกไธสง, 2537, น. 1.) โดยมี แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงาน ไว้ 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (Public Services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษา ความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้ เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (Public or Governmental Organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

บทสรุป

ที่ใดมีกลุ่มที่นั่นย่อมมีการบริหาร จึงถือได้ว่าการบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานการบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร มีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการนักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัว องค์กรโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการที่จะดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ชัยอนันต์ สมุทวิมข. (2521). การปฏิรูปการศึกษาการปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2546). ธรรมนูญ: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่. วารสารสถาบันพระปกเกล้า.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2535). ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). ธรรมนูญแห่งชาตินิติศาสตร์กัญหายนะประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2532). วัฒนธรรมการบริหาร กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2537). การจัดองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2542). ธรรมนูญ ธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2543). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลในการพัฒนาหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2544). แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ. กรุงเทพฯ : กองกลาง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงาน ก.พ.ร. (2547). คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี Good Governance Rating.
- สมพงศ์ เกษมสิน. (2514). การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2551 - พ.ศ.2555. เรียกใช้เมื่อ 17 มี.ค. 62 จาก http://www.opdc.go.th/uploads/files/strategies_new.pdf
- พฤทธิสถาน ชุมพล. (2546). คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Concept in Contemporary Political Science). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันราชประชาสมาสัย. (2549). ธรรมนูญฉบับศาลสุข. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. (2541). สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี. รายงานที่ตีอาร์ไอ. ฉบับที่ 20 มกราคม.

อานันท์ ปันยารชุน. (2542). ธรรมเนียมปฏิบัติในการบริหารจัดการที่ดีในมหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนันต์ เกตุวงศ์. (2523). การบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ 111 หมู่ที่ 5 ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000
โทรศัพท์ 054 - 646585 ต่อ 402

๑. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร ทั้งนี้ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้ระบุถึงการอ้างอิง กำหนดการออกเผยแพร่วารสาร ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม)

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้กำหนดประเภทของการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ดังนี้

2.1 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่รายงาน ผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้ อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

2.2 บทความวิชาการ (Academic article) นำเสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น อาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

2.3 บทความปริทรรศน์ (Review article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จาก ตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

2.4 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจาก วารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือ ตำราหรือหนังสือใหม่ ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แต่ละเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทย ในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

3.2 ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว และให้ตั้งค่าระยะขอบกระดาษบน 1.5 นิ้ว ล่าง 1 นิ้ว ซ้าย/ขวา 1 นิ้ว พร้อมใส่เลขกำกับทางมุมขวาบนของกระดาษทุกหน้า โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัด เป็นแบบ double space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3.3 ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 20 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้นิพนธ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ

3.4 จำนวนหน้า ความยาวของบทความ 8 - 10 หน้า รวมตาราง รูป ภาพ และเอกสารอ้างอิง

4. ส่วนประกอบของบทความ

4.1 ชื่อเรื่องบทความ ต้องมีทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางของหน้าแรก

4.2 ชื่อผู้พิมพ์/ผู้เขียน ต้องมีทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหน่วยงาน

4.3 การเขียนบทคัดย่อ มีทั้งบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 - 350 คำ ต่อบทคัดย่อ

4.4 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ให้กำหนดคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 3 - 5 คำ

4.5 เนื้อเรื่องของบทความ

4.5.1 บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระสำคัญ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย และผลการวิจัย โดยให้สรุปสั้นกะทัดรัด และได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) นำเสนอรูปแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Research Finding) นำเสนอผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ความเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) การอภิปรายผลการวิจัย (Discussion) ให้นำเสนอเป็นความเรียงชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Suggestion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญ และข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และนำเสนอประเด็นสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) เป็นการนำเสนอเพื่อขอขอบคุณหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย ทั้งนี้ ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณี ชื่อบทความมีชื่อไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

8) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการนำเสนอเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงในการเขียนบทความ และต้องเป็นรายการเอกสารอ้างอิงที่ปรากฏในบทความเท่านั้น

4.5.2 บทความวิชาการ/บทความปริทรรศน์/บทความปกิณกะ ให้เรียงลำดับสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

5. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิงต่อ 1 บทความ

5.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ **วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปีตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของการอ้างอิง มีดังนี้

5.1.1 การอ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) การอ้างอิงพระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ตุมกริกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบุลย์ในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุหิตย์ อากาศโร, 2560) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีพิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (พระมหาสุหิตย์ อากาศโร, 2560, น. 201-205)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุหิตย์ อากาศโร และเชมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2560) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (พระมหาสุหิตย์ อากาศโร และเชมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2560, น. 204-207)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระอธิการศักดิ์ดา ฉนทโก และคณะ, 2560) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (พระอธิการศักดิ์ดา ฉนทโก และคณะ, 2560, น. 21-22)

5) กรณีเนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

5.1.2 การอ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Suwanta, 2019) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (Suwanta, 2019, p. 21) แต่ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองหน้าขึ้นไป ให้อ้างอิงดังนี้ ตัวอย่างเช่น (Suwanta, 2019, pp. 21-22)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Suwanta & Karmsee, 2019) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (Suwanta & Karmsee, 2019, p. 21) แต่ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองหน้าขึ้นไป ให้อ้างอิงดังนี้ ตัวอย่างเช่น (Suwanta & Karmsee, 2019, pp. 21-22)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Suwanta et al., 2019) ในกรณีที่เป็นการอ้างอิงเนื้อหาโดยตรงหรือแนวคิดบางส่วนหรือเป็นการคัดลอกข้อความบางส่วนมาโดยตรง ควรระบุเลขหน้าไว้ด้วย โดยให้พิมพ์ต่อท้ายปีที่พิมพ์คั่นด้วยเครื่องหมาย (,) เช่น (Suwanta et al., 2019, p. 21) แต่ถ้ามีการอ้างอิงมากกว่าสองหน้าขึ้นไป ให้อ้างอิงดังนี้ ตัวอย่างเช่น (Suwanta et al., 2019, pp. 21-22)

5.2 การอ้างอิงท้ายบทความ

5.2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์
หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

5.2.2 หนังสือ

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้น). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จ่านง อติวัฒน์สิทธิ. (2544). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

5.2.3 บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). ชื่อเรื่อง. (เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจิณฺโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิถีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์.

5.2.4 บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (2557). การกำหนดประเด็นปัญหาการตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์. มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3(1), 14 - 15.

5.2.5 บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อสารานุกรม (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนม ครุฑเมือง. (2530). หม้อคอคควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต เขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

5.2.6 หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์) ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนธุรกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

5.2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สถานที่พิมพ์ : ชื่อมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา.

ตัวอย่าง :

ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

5.2.8 สัมภาษณ์

รูปแบบ :

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พฤศจิกายน 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย
ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณิชา แก้วผลึก, สัมภาษณ์)

5.2.9 สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อเรื่อง. เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร?
เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่ง
ประเภททั่วไประดับชำนาญการ คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562
จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ>

5.2.10 ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ :

ชื่อกฎหมาย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/
(วัน เดือน ปี).

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนด
ประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการ
วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ
และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน
2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ. (2544). สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2550). การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ อุ่่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).
- พระสุกิจ สุกัญจน. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์.
- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. (2557). การกำหนดประเด็นปัญหาการตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์. มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3(1), 14 - 15.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พฤศจิกายน 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมายในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วผลึก, สัมภาษณ์)
- สนม ครุฑเมือง. (2530). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุชาติ เพ็อกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไประดับชำนาญการ คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ>

Boo Elizabeth. (1990). Ecotourism : The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2.

World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

6. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสาร ผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความ สามารถส่งในระบบ (Online Submission) เข้าในระบบออนไลน์ได้ในเว็บไซต์ของวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้ที่ www.ojs.mcu.ac.th/index.php/JGMP ทั้งนี้ เมื่อผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความ ส่งเข้าระบบ สำเร็จแล้ว ให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมมายังทาง Email : jgsr.phrae@gmail.com

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์บทความ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ สำหรับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้นิพนธ์/ผู้เขียนบทความ จะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร และจะได้รับวารสารรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ จำนวน 1 เล่ม เมื่อทางกองบรรณาธิการ ได้ดำเนินการจัดทำรูปเล่มวารสารเสร็จสมบูรณ์

รูปแบบการเขียนบทความวิจัย เพื่อขอตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ชื่อเรื่องภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวหนา)
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด ตัวหนา) 1.5 นิ้ว

ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
E-mail : (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) เนื้อหาให้ระบุประเภท
ของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ผลการวิจัยที่พบ (ให้เขียนสรุปบรรยายเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย)

คำสำคัญ : กก กข กค กง (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

Abstract (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

การเขียน Abstract ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ให้เขียนบรรยายตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords : AA AB AC AD (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

บทนำ/ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอธิบาย 1) กล่าวถึงความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา กว้าง ๆ
โดยให้อ้างอิงนโยบาย กทหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ 2) กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น โดยให้อ้างอิง
งานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ 3) กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ที่ต้องการศึกษา และ
4) สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์การวิจัย (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

1. (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
2.
3.

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว
↓

วิธีดำเนินการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนรูปแบบของการวิจัย ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ผลการวิจัยต้องตอบตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผลการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายผลได้ทั้งหมด

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้
รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความ
ที่มีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ตัวอย่างเช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2560 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพ
ของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนเอกสารอ้างอิง ไม่ต่ำกว่า 10 รายการ

รูปแบบการเขียนบทความวิชาการ/บทความปริทรรศน์/บทความปกิณกะ เพื่อขอตีพิมพ์เผยแพร่
ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ชื่อเรื่องภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวหนา)
ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ (TH SarabunPSK 20 Pt. ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด ตัวหนา) 1.5 นิ้ว

ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อ/นามสกุล ผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาไทย) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย (ภาษาอังกฤษ) (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)
E-mail : (TH SarabunPSK 16 Point ตัวธรรมดา)

บทคัดย่อ (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) เนื้อหาให้ระบถึง
วัตถุประสงค์ของการเขียนบทความ โดยใช้ภาษาการเขียนที่เข้าใจง่าย

คำสำคัญ : กก กข กค กง (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

Abstract (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

การเขียน Abstract ควรมีความยาวไม่เกิน 300 - 350 คำ (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา)
ให้เขียนบรรยายตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords : AA AB AC AD (3 - 5 คำ) (TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา ชิดซ้าย เคาะระหว่างคำ 1 เคาะ)

บทนำ (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอธิบายเนื้อหาตามที่ได้ศึกษา

เนื้อหา (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนอธิบายตามเนื้อหาในสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้า โดยให้กำหนด
การเขียนบทความตามหัวข้อหลัก หัวข้อรอง ตามลำดับ

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว
↓

↑
1.5 นิ้ว

สรุป (TH SarabunPSK 18 Pt. ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนบรรยายสรุปตามเรื่องที่ได้ศึกษาค้นคว้า

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (TH SarabunPSK 18 Point ตัวหนา ชิดซ้าย)

(TH SarabunPSK 16 Pt. ตัวธรรมดา) ให้เขียนเอกสารอ้างอิง ไม่ต่ำกว่า 10 รายการ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

← 1 นิ้ว

1 นิ้ว →

1 นิ้ว
↓

